

USKON ASIA

NUORISOBAROMETRI 2006

TERHI-ANNA WILSKA (TOIM.)

OPETUSMINISTERIÖ

NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO

NUORISOASIAIN NEUVOTTELUKUNTA

Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 34
Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 67
© Opetusministeriö, Nuorisotutkimusseura ja tekijät

Kansi: Eeva Haartio
Ulkoasun suunnittelu: Vesa Pesonen
Taitto: Eeva Haartio

ISBN: 952-485-221-7 (nid.)
ISBN: 952-485-222-5 (pdf)
ISSN: 1455-268X

Nykypaino, Helsinki 2006

ESIPUHE

Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta on julkaissut nuorten asenteita ja arvoja selvittäviä nuorisobarometreja vuodesta 1994 lähtien. Vuodesta 2004 nuorisobarometri on tehty yhteistyössä Nuorisotutkimusverkoston kanssa.

Nuorisobarometrin pysyvinä perusteemoina ovat työ ja koulutus. Tulokset osoittavat vuodesta toiseen, että nuoret arvostavat niitä edelleen. Enemmistö nuorista uskoo pätkätyönkin katveessa koulutuksen takaavan pysyvän työn ja pitää työtä yhteiskunnallisena velvollisuutena. Pätkätyöläisten yleisemmät turvattomuudentunteet verrattuna vakinaisessa työsuhteessa oleviin eivät jää vain omaan taloudelliseen toimeentuloon liittyviin asioihin, vaan ulottuvat yhteiskunnassa vallitseviin arvoihin ja asenteisiin sekä maailmanpoliittiseen tilanteeseen saakka. Pätkätyöläisten epävarma asema näkyy siis pelkkää taloudellista pärjäämistä laajempaa turvattomuuden tunteena.

Nuoret uskovat yhä lujasti yhteiskunnallisiin instituutioihin: lähes kaikki nuoret luottavat poliisiin ja oikeuslaitokseen. Toisaalta vain noin puolet nuorista luottaa edes jonkin verran Euroopan unioniin tai poliittisiin puolueisiin.

Perusteemojen lisäksi barometreissa tutkitaan vuosittain vaihtuvia erikoisteemoja. Tämän vuoden barometrissa painottuvina teemoina ovat nuorten uskonnollisuus ja yhteiskunnallinen aktiivisuus. Teemat linkittyvät vuoden 2006 seurakuntavaaleihin sekä hallituksen kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan.

Rakenteellisesti barometri jakautuu kahteen osaan: tilastokatsaukseen ja sitä täydentävään artikkeliosioon. Yleisluontoisessa tilastokatsauksessa esitellään barometrin aineistoa tarkastelemalla vastausten jakaumia. Artikkeliosion asiantuntija-artikkeleissa aiheisiin paneudutaan syvällisemmin, ja barometrin aineistoa analysoidaan erikoisteemojen näkökulmasta. Artikkeleissa tarkastellaan nuorten uskonnollisuuden eri tasoja, nuorten maallistumista, työasenteiden ja uskonnollisuuden välistä yhteyttä, uskonnollisuuden vaikutusta moraalisiin ja eettisiin arvoihin sekä yhteiskunnallista osallistumista.

Vuoteen 2004 saakka barometrin otoksen muodostivat 15–29-vuotiaat suomenkieliset nuoret, vuodesta 2005 otoksessa ovat olleet mukana myös ruotsinkieliset nuoret. Otoksen laajentamisen myötä nuorisobarometrin aineisto kuvaa suomalaisia nuoria kattavammin ja tarkemmin.

Nuorisobarometreja tullaan tekemään säännöllisesti myös jatkossa. Ne tulevat olemaan tämän julkaisun kaltaisia teemabarometreja, joissa haetaan kulloisenkin teeman lisäksi vertailutietoa aiemmin käsitellyistä aiheista. Näin pystytään tutkimaan nuorten käsityksiä ajankohtaisista teemoista ja saadaa hyvä kuva nuorten arvoista ja asenteista tapahtuneista muutoksista.

Helsingissä 11.9.2006

Tarmo Manninen
Pääsihteeri
Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta

Tommi Hoikkala
Tutkimusjohtaja
Nuorisotutkimusverkosto

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	6	Protestanttinen työetiikka ja taloudellinen moraali nuorisobarometrin valossa	113
Sami Myllyniemi:		Työasenteet ja jumalaan uskomisen	113
NUORISOBAROMETRI 2006	14	Uskon laatu ja asenteet työtä ja rahaa kohtaan	114
Kyselyn kohderyhmä, otos ja toteutus	14	Nuoret, uskonto ja taloudellinen moraali	118
Taustamuuttajat	15	Protestanttinen etiikka vai kapitalismin henki	119
Työelämä	18		
Syrjäytymisen syyt	32	Titus Hjelm & Sami Myllyniemi:	
Asioiden hyväksyttävyys	38	KIRKKOON KUULUMATTOMAT NUORET MAALLISTUMISEN PEILINÄ	124
Epävarmuus ja turvattomuus	44	Sosiologisia näkökulmia uskonnon aseman muutokseen	125
Luottamus instituutioihin	48	Kirkkoon kuulumisen ja uskonnollisuus	128
EU-jäsenyyden edullisuus Suomelle	52	Ketkä eivät kuulu kirkkoon?	129
Nuoret ja kirkko	54	Kirkon ulkopuolisten asenteet uskoa ja uskontoja kohtaan	132
Nuoret ja uskonto	63	Elämän tarkoituksen pohtiminen	141
Tyytyväisyys elämään	83	Kirkkoon kuulumattomat nuoret maallistumisen peilinä	142
Helena Helve:		Kari Paakkunainen:	
NUORET JA USKO	92	NUORTEN ARVOT, YHTEISKUNNALLINEN OSALLISTUMINEN JA KIRKKO?	146
Nuorten uskonnollisuuden tutkimus	93	Roomalaiskatolisen kulttuurin velvollisuuskoodi	146
Nuorten uskonnollisuuden muutos	93	Suomen evankelisluterilaiset nuoret harkitsevat muita itsenäisemmin	147
Kulttuurisia muutoksia	95	Ketkä äänestivät vuoden 2006 presidentinvaaleissa?	151
Sosiaalisia muutoksia	97	Nuoret naiset takasivat Halosen valinnan	153
Tiedollisia muutoksia	99	Kyynisyys Euroopan unionia kohtaan muhii nuorten kirkon	
Elämyksellisiä muutoksia	100	jäsentenkin keskuudessa	155
Toiminnallisia muutoksia	102	Monikasvoiset seurakuntavaalit mobilisoivat nyt 1990-lukua enemmän	156
Taustatekijöistä	103	Viidennes nuorista tietää seurakuntavaaleista puoli vuotta ennen	
Sytä nuorten uskonnollisuuden muutoksiin	104	niiden järjestämistä	158
Mitä nuoret hakevat kuulumalla uskonnolliseen yhteisöön?	106	Hyväksyttävyyden rajojen noudattajat ja rikkojat	161
		Syrjäytymisen testi yhteiskunnalliselle ajattelulle, lähimmäisyydelle	
		ja solidaarisuudelle	163
		Kirkon kohtalona avautuminen – normin vartijasta pietasopettajaksi?	164
Terhi-Anna Wilska:		HAASTATTELULOMAKE	169
PROTESTANTTINEN ETIIKKA VAI KAPITALISMIN HENKI?		KIRJOITTAJAT	176
USKONNON VAIKUTUS NUORTEN TYÖHÖN JA TALOUTEEN LIITTYVIIN ASENTESIIN	110	TIIVISTELMÄT	177
Johdanto: uskonto, työetiikka ja moraali	110		
Protestanttinen työetiikka ja taloudellinen moraali tutkimuksissa	112		

JOHDANTO

Vuoden 2006 Nuorisobarometrin pääteemana on uskonto. Uskonto, uskonnollisuus, hengellisyys sekä eri uskontokuntien väliset erot ja jännitteet ovat historiallisesti ikiaikaisia ja voimakkaita intohimoja herättäviä kysymyksiä. Tällä hetkellä uskon asiat ovat myös globaalisti ajankohtaisia teemoja ulottuen maailmanpoliittisista kysymyksistä aina taiteen ja viihteen saralle. Ihmisten kiinnostus uskontoihin, henkisyys- ja mystiikkaan on viime vuosina ollut kasvussa – siitäkin huolimatta, että tunnustuksellinen uskonnollisuus, uskonnon harjoittaminen sekä uskonnollisiin yhteisöihin kuuluminen on vähentynyt. Näin on erityisesti nuorten keskuudessa.

Nuorten suhde uskontoon ja hengellisyys- ja yhteisöön on ajankohtainen myös Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sisällä, sillä edelleen suurin osa 15–29-vuotiaista nuorista kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Kuitenkin harva nuori on mukana vaikuttamassa kirkon toimintaan. Vuoden 2006 marraskuussa järjestetävissä seurakuntavaaleissa erityishuomiota onkin kiinnitetty nuorten toimintaan osallistumisen aktivointiin. Esimerkkinä tästä on Nuorten Keskusten NAVI-ryhmän seurakuntavaalikampanja yhteistyössä useiden toimijoiden, muun

muassa Valtion nuorisoasiain neuvottelukunnan kanssa. Seurakuntavaalien yhteydessä nostetaan esille nuorten ajatuksia uskonnollisuudesta ja seurakunnassa vaikuttamisesta. Kampanja tukee myös hallituksen Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaa (ks. URL: <<http://www.valtioneuvosto.fi/toiminta/politiikkaohjelmat/kansalaisvaikuttaminen/ohjelma/fi.pdf>>).

Uskontoon, kirkkoon ja kansalaisvaikuttamiseen, kuten presidentinvaaleissa ja seurakuntavaaleissa äänestämiseenkin liittyvien kysymysten lisäksi tämän vuoden nuorisobarometrissa mitataan myös aiemmin kysyttyjä asioita, kuten työasenteita, käsityksiä syrjäytymisen syistä, eri asioiden moraalista hyväksyttävyyttä, epävarmuuden ja turvattomuuden aiheuttajia, luottamusta instituutioihin sekä tyytyväisyyttä elämään.

Valtion nuorisoasiain neuvottelukunnan Nuoran TNS-Gallupilla maaliskuussa 2006 teettämässä tutkimuksessa haastateltiin 1800 suomenkielistä ja 100 ruotsinkielistä nuorta. Joitain tästä aineistosta saatuja tuloksia verrataan tässä julkaisussa soveltuvin osin *World Values Survey 2000*:n tuloksiin. Teoksen asian- ja tutkimustutkimus- ja tutkimustuloksia peilataan myös aikaisempiin tutkimuksiin sekä muihin aineistoihin, kuten EUYOUNGPART-aineistoon. Vuosien 2004 ja 2005 tapaan tämä julkaisu jakautuu tilastokatsaukseen sekä erityisteemoista kirjoitettuihin artikkeleihin. Tänä vuonna artikkelien teemat ovat nuorten uskonnollisuuden kehitys yleisesti, uskonnon, työasenteiden ja taloudellisen moraalien väliset yhteydet, kirkkoon kuulumattomien nuorten asenteet sekä nuorten uskonnollisten sitoumusten ja arvojen merkitys yhteiskunnalliselle osallistumiselle.

Tilasto-osiossa Sami Myllyniemi analysoi ensin nuorten asemaa työelämässä ja asenteita työtä ja koulutusta kohtaan. Barometri-aineistosta käy ilmi, että nuoret arvostavat työtä yhtä paljon kuin ennenkin – ja jopa enemmän. *World Values Survey 2000* -tutkimuksen Suomen aineistoon verrattuna nuorten työmoraali

näyttyy nuorisobarometrissa erityisen korkeana. Nuoret ovat myös pääosin tyytyväisiä koulutukseensa työtä ja tulevaisuutta ajatellen. Kuitenkaan nuorten asema työmarkkinoilla ei välttämättä ole parantunut: aikaisempiin vuosiin verrattuna nuorten pätkä- ja osa-aikatyöt ovat lisääntyneet, varsinkin nuorilla naisilla.

Nuorisobarometrissa kysyttiin myös, mitkä ovat vastaajien mielestä pääasiallisia syitä syrjäytymiseen. Aiempiin kyselyvuosiin (1998 ja 2002) verrattuna nuorten asenteet syrjäytymisen syitä kohtaan ovat muuttuneet selvästi solidaarisemmiksi ja suvaitsevammiksi. Syrjäytymisen katsotaan entistä harvemmin johtuvan omasta syystä, kuten laiskuudesta tai epäterveellisistä elämäntavoista. Suvaitsevaisuus näkyy myös nuorten mielipiteissä eri asioiden hyväksyttävyyttä kohtaan. Etenkin seksiin liittyvät asenteet ovat melko vapaa- mielisiä lukuun ottamatta parisuhteen ulkopuolista seksiä ja sen ostamista ja myymistä. Tosin seksiin liittyvissä kysymyksissä naisten ja miesten välillä on huomattavia eroja. Vähiten hyväksyttäviksi nuoret kokevat erilaiset taloudelliset väärinkäytökset, kuten työttömyyskorvausten huijaamisen ja pimeän työn tekemisen.

Epävarmuuden ja turvattomuuden tunteita nuoret kokevat eniten oman perheen hyvinvoinnin ja taloudellisen toimeentulon vuoksi. Vuoteen 2004 verrattuna epävarmuus on kuitenkin vähentynyt, erityisesti maahanmuuttajien määrän lisääntymisen, asuinympäristön turvattomuuden ja opiskelun suhteen. Yleisesti ottaen tärkein turvallisuutta lisäävä asia on pysyvä työsuhde. Luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin on muuttunut molempiin suuntiin viimeisen kymmenen vuoden aikana. Suurinta luottamusta nauttivat tasavallan presidentti ja hallitus, pienintä taas Nato ja lehdistö. Luottamus on kasvanut pankkeja ja poliittisia puolueita kohtaan ja laskenut muun muassa suuryrityksiä, kirkkoa, puolustusvoimia ja Euroopan unionia kohtaan. Äänestysaktiivisuutensa presidentinvaaleissa nuoret arvioivat

korkeammaksi kuin mitä se todellisuudessa on ollut. Etenkin nuoret naiset äänestivät muuta väestöä selvästi useammin Tarja Halosta.

Pääteemaan uskontoon liittyen tilasto-osuudessa käsitellään ensin kirkkoon kuulumista ja kirkon toimintaan osallistumista. Vaikka valtaosa nuorista kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon, heidän kirkossa käymisensä on vähäistä ja osallistuminen muuhun kirkon toimintaan vielä vähäisempää. Kuitenkin valtaosa nuorista uskoo kirkon kykyyn antaa päteviä vastauksia ihmisten ongelmiin ja hengellisiin tarpeisiin. Kirkon toiminnasta tärkeimpänä pidetään elämäntavoista liittyviä siirtymäriittejä, erityisesti hautaan siunaamista. Muuten kirkon toimintaan osallistuminen on vähäistä. Tulevista kirkollisvaaleista tiesi kysyttäessä melko harva, ja vastaajat myös liioittelivat aikeitaan äänestää kirkollisvaaleissa.

Vaikka kirkko ei barometrin mukaan olekaan nuorille erityisen tärkeä instituutio, huomattava osa nuorista kuitenkin pitää itseään uskonnollisena ja yli puolet uskoo Jumalaan jollain tavoin. Myös Pyhään Henkeen ja Jeesukseen uskotaan yleisesti – tosin myös maapallon ulkopuolisiin älyllisiin olioihin ja selvänäkemiseen. Siten kuin kirkko opettaa, Jumalaan uskoo kuitenkin vain reilu viidennes. Yleisintä on uskoa Jumalaan omalla tavallaan. Varsinainen uskonnon harjoittaminen, kuten päivittäinen rukoileminen, on kuitenkin melko harvinaista. Sekä Jumalaan uskomiseen että uskonnon harjoittamiseen vaikuttaa voimakkaasti lapsuudenkodin uskonnollisuus.

Mielikuva evankelis-luterilaisesta kirkosta on kaikista huolimatta hyvä. Myönteisesti ajatellaan myös muun muassa ortodoksisuudesta, itämaisista uskonnoista ja juutalaisuudesta. Negatiivisimmin asennoidutaan saatananpalvontaan, Jehovan todistajiin sekä uusiin herätysliikkeisiin ja uskonnollisiin ryhmittymiin, kuten scientologiaan. Myös islaminuskosta nuorten käsitys on melko negatiivinen, kristillisistä kirkkokunnista huonoin imago on roomalaiskatolisella kirkolla.

Nuorten tyytyväisyys omaan elämäänsä on pysynyt suunnilleen aikaisempien vuosien tasolla. Samoin kuin vuoden 2005 barometrissa, erityisesti lasten saaminen näytti nostavan tyytyväisyyttä elämään, samoin pysyvä työsuhde. Myös uskonnollisuus vaikuttaa tyytyväisyyteen positiivisesti. Tarkastellaanpa uskonnollisuutta kirkon jäsenyyden, uskonnollisuuden, jumalaan uskomisen tai seurakunnan toimintaan osallistumisen näkökulmasta, uskonnolliset nuoret kokevat olevansa hieman muita tyytyväisempiä. Tämä siitäkin huolimatta, että uskonnolliset nuoret kokevat voivansa vaikuttaa omaan kohtaloonsa vähemmän kuin ei-uskonnolliset.

Nuorten suhdetta uskoon analysoidaan yksityiskohtaisemmin Helena Helven artikkelissa. Artikkelissa selvitetään nuorten uskonnollisuuden muutoksia uskonnon kulttuurisilla, sosiaalisilla, tiedollisilla, elämyksellisillä ja toiminnallisilla dimensioilla. Muutoksen tarkastelun aikaväleinä ovat aikaisemmat vertailututkimukset. Helven mukaan etenkin alle 20-vuotiaat eivät vielä kyseenalaista kirkkoon kuulumista yhtä paljon kuin yli 20-vuotiaat nuoret aikuiset. Rippikoulu siirtymäriittinä vaikuttaa vielä nuorimpien vastaajien suhtautumiseen kirkkoa kohtaan. Samoin uskonnollisiin piirteisiin koulujen juhlissa suhtaudutaan pääosin positiivisesti, osana kulttuurista perinnettä. Uskonnon sosiaalinen dimensio ei Helven mukaan kuitenkaan ole nuorille kovin tärkeä. Nuorisobarometrin mukaan harva nuori osallistuu mihinkään seurakunnan toimintaan. Nuoret 15–19-vuotiaat osallistuvat tai ovat vanhempia ikäryhmiä halukkaampia osallistumaan toimintaan, mutta rippikoulun läheisyys varmastikin näkyy näissä tuloksissa. Vaikka rippikoulua käyvien määrä on vähentynyt 1980- ja 1990-luvulta, sitä tärkeänä pitävien määrä on kasvanut.

Vertailtaessa muutoksia nuorten uskomuksessa näyttää siltä, että barometrin 15–19-vuotiaat ovat uskonnon tiedollisella ulottuvuudella omaksuneet kristinuskon mukaisen uskomusjärjestelmän aikaisempaa paremmin. He us-

kovat useammin Jumalaan kirkon opettamalla tavalla, samoin Jeesukseen, Pyhään Henkeen, enkeleihin ja Saatanan olemassaoloon. Merkille pantavaa on myös se, että vaikka tyttöjen ja naisten uskomusmaailma sisältää enemmän kristinuskon aineksia, he ovat myös taipuvaisempia kristinuskon ulkopuoliseen hengellisyys- ja kiinnostuneita maagisuudesta ja horoskoopeista. Poikien maailmankuva on rationaalisempi. Enemmistö pojista ei esimerkiksi usko kuolemanjälkeiseen elämään.

Elämyksellisellä tasolla etenkin nuorimmat vastaajat näyttävät luottavan kirkon mahdollisuuteen ratkaista yhtä hyvin ihmisten moraalisia ongelmia kuin perhe-elämänkin kysymyksiä. Yhtä paljon ei luoteta kirkon apuun tämän päivän sosiaalisten ongelmien tai globaalien kysymysten ratkaisemisessa. Uskonnon toiminnallisen ulottuvuuden suhteen nuorisobarometri tukee aikaisempia tutkimustuloksia siitä, että nuoret eivät ole aktiivisia kirkossa kävijöitä eivätkä rukoilijoita. Säännöllinen, päivittäinen rukoileminen on myös vähentynyt. Nuorten käymisessä kirkossa ja uskonnollisissa tilaisuuksissa löytyy samanlainen tendenssi. On syytä kuitenkin muistaa, että kodin merkitys nuorten uskonnollisuuteen on merkittävä. Erityisesti Pohjanmaa ja pääkaupunkiseutu erottuvat vastakohtaisina alueina uskonnon harjoittamisen määrän suhteen. Helve painottaa artikkelissaan sitä, että peilattaessa nuorisobarometriä aiempiin seuranta-tutkimuksiin nykynuoret eivät ole vähemmän uskonnollisia kuin parikymmentä vuotta sitten. Itse asiassa nuorisobarometri 2006 todistaa ainakin jossain määrin nuorten uskonnollisuuden kasvusta. Kristinuskon ei kuitenkaan ole enää ainoa vaihtoehto uskontojen joukossa. Individualistisesti ajattelevat nuoret kokevat, että he voivat rakentaa oman maailmankuvansa erilaisista aineksista. Monille nuorille usko, kuten politiikkakin, on yksityisasia, eivätkä he välttämättä tarvitse siihen yhteiskunnallisia tai muita instituutioita. Nuoret

ovat vapaita valitsemaan oman uskontonsa piirteet ja myös uskonnollisuutensa sisällöt.

Terhi-Anna Wilskan artikkelissa tarkastellaan Max Weberin teesejä soveltaen, löytyykö nuorten työasenteiden ja taloudellisen moraalien sekä uskonnollisuuden muotojen välille yhteyttä nuorisobarometriaineiston perusteella. Erityisesti artikkelissa etsitään merkkejä niin kutsutun protestanttisen etiikan ilmenemisestä nuorten työasenteissa sekä modernin kapitalismin hengen ilmenemistä nuorten taloudelliseen moraaliiin liittyvissä käsityksissä.

Nuorisobarometriaineiston perusteella suomalaisnuorten työasenteet ovat kauttaaltaan varsin ”protestanttiset”: nuoret arvostavat työtä ja ovat siihen sitoutuneita. Jumalaan uskomisen sinänsä ei vaikuta työasenteisiin kovinkaan paljoa. Sen sijaan uskomisen laadulla on enemmän vaikutusta. Tiukasti kirkon oppeihin sitoutuneet puritaanikristityt pitävät työtä selvästi eniten velvollisuutena itselle ja yhteiskunnalle, kun taas omalla itsenäisellä tavallaan jumalaan uskovat arvostavat eniten vapaa-aikaa ja työtä leveän elämän mahdollistajana.

Modernin kapitalismin henkeä yksityisen hyödyn tavoitteluihin ja toisaalta protestanttista talousmoraalia tutkitaan barometriaineistossa kysymällä, miten hyväksyttäviä eräät taloudelliset väärinkäytökset tai epäkohdat ovat. Weberin mukaan ihmisen moraalii ei ole ”luontaista”, vaan yksilö tarvitsee lakeja, jumalauskoa ja kuolemanjälkeisten seurausten pelkoa moraalinsa ylläpitämiseksi. Wilskan artikkeli tukee Weberin ajatuksia jossain määrin, joskaan ei löydy vahvaa näyttöä siitä, että vähemmän uskonnollistenkaan nuorten käsitys oikeasta ja väärästä olisi erityisen hämärtynyt tai että se vaihtelisi tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Koska sekä työasenteilla että taloudelliseen moraaliiin liittyvillä asenteilla on havaittavissa yhteys uskonnollisuuteen, ja erityisesti kirkkouskovaisuuteen, Wilskan artikkelissa kysytään, heikentyvätkö työetiikka ja -moraali nuorten keskuudessa tulevaisuudessa sitä

mukaa kuin kirkon oppeihin uskomisen vähenee. Toisaalta aiempien tutkimusten mukaan työetiikka ja taloudellinen moraalii ovat varsin tiukasti sidoksissa kulttuuriin ja sosiaalisiin tekijöihin, ei pelkästään uskontoon.

Titus Hjelm ja Sami Myllyniemi pohtivat artikkelissaan valtiokirkkoihin kuulumattomien nuorten ryhmän rakennetta ja taustoja, nuorten maallistumista, vaihtoehtoisia uskonnollisuuden muotoja sekä sitä, miten kirkkoon kuulumattomat suomalaisnuoret heijastavat uskonnon yhteiskunnallisen aseman muutoksesta käytyä uskontososiologista keskustelua.

Hjelmin ja Myllyniemen tutkimustulokset kirkkoon kuulumattomien nuorten osalta tukevat vahvimmin teesiä individualisoinnista. Suomessa evankelis-luterilaisen kirkon jäseneksi synnyttään, mutta aikuiset taas haluavat päättää katsomuksestaan itse. Tällöin kriittisyys heijastuu ennen kaikkea asenteissa kirkon opettamia uskomuksia ja nimenomaan luterilaista kirkkoa kohtaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita suoraviivaista rationalisoinnista siten, että kriittisesti kirkkoa kohtaan suhtautuvat omaisivat täysin tieteellisen maailmankatsomuksen. Esimerkiksi usko yliluonnollisiin olentoihin, astrologiaan ja ufoihin on samaa luokkaa niin kirkon jäsenten kuin kirkkoon kuulumattomien välillä. Kirkkoon kuulumattomat näkevät nyky-päivän tieteellisen tiedon valossa ongelmallisina näyttäytyvät väitteet vähiten hyväksyttävinä. Erityisesti kristinuskon opettama luomiskertomus on jakava tekijä. Sen sijaan maailman tieteellisestä selittämisestä kirkon jäsenet ja kirkkoon kuulumattomat ovat lähes yhtä mieltä.

Hjelmin ja Myllyniemen mukaan maallistumista pohdittaessa on puhuttava ensisijaisesti rakenteellisesta maallistumisesta, jonka syyksi voidaan lukea nykypäivään soveltumattomaksi koettu evankelis-luterilaisen kirkon erityisasema ja rooli itsestään selvänä uskonnollisena vaihtoehtona. Kasvava kirkosta eroaminen ei siis automaattisesti heijasta kriittisyyttä uskontoa kohtaan sinänsä. Uskonnon ”ulkopuoliset”

eivät ole dogmaattisia militantteja, vaan kyseessä on enemmänkin välinpitämättömyys yhdistettynä kirkkokriittisyyteen. Tämä heijastuu myös siinä havainnossa, että vain hyvin harva kirkkoon kuulumattomista nuorista siirtyy toiseen uskonnolliseen yhdyskuntaan.

Artikkelissa painotetaan lopuksi, että suurin haastaja kirkon legitimitetille ei tule sen ulkopuolelta vaan sisältä käsin. Vaikka kirkkoon kuulumattomat nuoret ovat seurantatilastoissa parhaiten näkyvä indikaattori etenkin evankelis-luterilaisen kirkon yhteiskunnallisen vaikutusvallan kaventumisesta, huomattavasti merkittävämpi ryhmä on kuitenkin kirkon sisällä ei-uskonnolliseksi itsensä mieltävät. Kirkon ongelmana ei välttämättä siis olekaan uskonnon katoaminen sinänsä, vaan se, kuinka kauan kirkon perinteinen rooli lähinnä siirtymäriittien tarjoajana riittää perusteeksi jäsenyydelle.

Julkaisun viimeinen artikkeli poikkeaa hieman edellisistä. Kari Paakkunainen pohtii laajasti, moniteemaisesti ja poleemisestikin nuorten uskonnollisten sitoumusten ja arvojen merkitystä yhteiskunnalliselle osallistumiselle. Artikkelissa arvioidaan nuorten uskonnollisuuden ja poliittisen osallistumisen välistä yhteyttä kahdeksan Euroopan unionin jäsenmaan vertailun avulla. Artikkelissa selvitetään myös suomalaisnuorten aktiivisuutta nuorisobarometri 2006:n presidentinvaali- ja seurakuntavaaliasenteista tehdyn tutkimuksen pohjalta. Lopuksi tulkitaan suomalaisnuorten eettisiä, poliittisia ja uskonnollisia ryhmittymisiä heidän taustojensa mukaan. Artikkelissa tarkastellaan erityisesti barometrin kysymyksiä syrjäytymisestä ja taloudellisesta moraalista.

Paakkunaisen mukaan Suomessa poliittisen aktiivisuuden ja uskonnollisen sitoumuksen suhde on päinvastainen kuin Manner-Euroopassa. Erilaisia marginaaleja edustavat ja uskonnolliseen suuntaukseen kuulumattomat suomalaisnuoret ovat evankelis-luterilaisia nuoria selvästi poliittisempia. Yleiseurooppalaisessa tarkastelussa kirkon ulkopuoliset nuoret eivät puolestaan

ole millään poliittisen osallistumisen alueella yhtä aktiivisia kuin suomalaiset. Sen sijaan presidentinvaaleissa 2006 kirkkoon kuuluvat nuoret äänestivät selvästi aktiivisemmin kuin kirkkoon kuulumattomat. Puolueet, porvarilliset ja vasemmistolaiset identiteetit tai kirkollinen traditio eivät kuitenkaan Paakkunaisen mukaan ratkaisseet vaaleja. Halonen pystyi koskettamaan etenkin nuoria naisia myös kirkon sisällä varsin ei-kirkollisesta taustastaan huolimatta.

EU-jäsenyyden edullisuuden suhteen kirkkoon kuuluvat ovat muita kriittisempiä. Paakkunainen pohtii, mistä se johtuu. Siitäkö, että maaseudulla asuvat ovat hyvin kirkkoon rekrytoituneita ja ylipäänsä kriittisiä EU:ta kohtaan muun muassa elinkeinosyistä? Vai eikö kirkko pysty sopeutumaan eurooppalaisuuteen? Paakkunainen analysoi myös nuorten osallistumisaktiivisuutta seurakuntavaaleissa. Barometrin tulosten mukaan vain noin viidennes haastateluista edes tietää tulevista seurakuntavaaleista, mutta silti yli neljännes väittää äänestävänsä kyseisissä vaaleissa, mikä on ilmeistä liioittelua. Seurakuntavaalien tunnettuudella sekä aiotulla äänestysaktiivisuudella on selvä yhteys kodin uskonnollisuuteen ja uskonnon harjoittamiseen.

Paakkunainen analysoi myös suvaitsevaisuutta, moraalialia ja suhtautumista syrjäytymiseen muun muassa uskonnollisten taustamuuttujien valossa. Suvaitsevaisuus- ja moraalikysymyksissä esimerkiksi sukupuoli ja koulutus ovat uskonnollisuutta merkitsevämpiä selittäjiä. Sen sijaan uskonnollisella taustalla on enemmän vaikutusta suhtautumisessa syrjäytymiseen. Uskonnollisesti vahvasti orientoituneet ryhmät ovat erityisen aktiivisia nimeämään sosiaalisia ja yksilöeettisiä syitä syrjäytymiselle. Vähemmän uskonnolliset yhteiskunnan jäsenet ovat selityksissään ristiriitaisempia.

Lopuksi Paakkunainen toteaa, että suomalainen – skandinaavinen ja suvaitsevainen – protestanttikirkon jäsenyys ei muodosta yhtenäistä maailmankuvaa tai eettis-poliittista mobilisaatiotapaa. Kirkkoinstituutio ja seu-

rakuntavaalit eivät saa nuorten enemmistöltä tukea. Luottamus kirkkoinstituutioon on laskenut, mutta kirkko on kuitenkin edelleen jonkinlainen olemassaolon peruskysymyksiin liittyvä turvaverkko elämän käännekohtissa ja niihin liittyvissä siirtymäriiteissä. Paakkunaisen mukaan kirkko kuitenkin tarvitsee huomattavasti uudistumista ja moniarvoistumista.

Kaiken kaikkiaan kirkon ja uskonnon asema nuorten elämässä näyttäytyy kaikissa artikkeleissa melko johdonmukaisena. Nuorisobarometrissa, kuten aiemmista tutkimuksistaakin, käy ilmi nuorten uskon ja hengellisyysden individualisoituminen ja evankelis-luterilaisen kirkon merkityksen väheneminen hengellisyysden ylläpitäjänä. Kuitenkaan nuorten uskonnollisuus, hengellisyys ja henkisyys eivät sinänsä ole vähentyneet. Sen sijaan suhtautuminen kirkon oppeihin on nuorten keskuudessa sitä kriittisempää mitä enemmän ikää karttuu. Toisaalta nuorten mielikuva evankelis-luterilaisesta kirkosta on hyvä, ja kirkon uskotaan antavan vastauksia ihmiselämän ongelmiin, vaikka kirkon ja seurakunnan toimintoihin osallistuminen ei houkuttelisisikaan. Nuorten mielikuva useimmista muistakin merkittävistä uskonnoista on melko myönteinen, mikä ilmentää heidän maailmankuvansa pirstaleisuutta ja ”moniraitaisuutta”: usean rinnakkaisen ja jopa vastakkaisen maailmankuvan samanaikaisuutta. Uskontoja ei välttämättä aseteta paremmuusjärjestykseen eikä toisen tarvitse automaattisesti syrjäyttää toista.

Mikä sitten on kirkon rooli nykynuorten elämässä? Tämän julkaisun artikkeleista käy johdonmukaisesti ilmi evankelis-luterilaisen uskon voimakas kiinnittyminen suomalaisiin kulttuurisiin käytäntöihin sekä näiden käytäntöjen laaja hyväksyminen. Protestanttinen työetiikka ja korkean taloudellisen moraalien arvostaminen ovat osa sekä suomalaista työ- ja talouskulttuuria että luterilaista uskovaisuutta. Kirkon ja uskonnon rooli on edelleen merkittävä ihmiselämän siirtymäriiteissä ja muissakin rituaaleissa, kuten koulujen juhlissa. Toisaalta

barometrin artikkeleissa pohditaan tämän kirkon rituaaliroolin riittävyyttä pitemmän päälle sekä kirkon moraaliperiaatteiden kestävyyttä etenkin kirkon sisältä nousevan kritiikin valossa.

Tämän tutkimuksen valossa kirkon roolin pitäisi muuttua nuorten uskonnollisuuden muotojen muutosten mukana: vähemmän dogmaattisemmaksi ja enemmän yksilöön keskittyväksi. Tämä ei kuitenkaan ole ongelmantonta, kuten Kari Paakkunainen osuvasti toteaa:

Yksilöitynyt riskiyhteiskunta merkitsee valtiolle ja kirkolle suurta haastetta: kuinka antaa tilaa vapautta ja vastuuta penäälle yksilöille ja heidän erityisille taustoilleen ja ongelmilleen? Kuinka päästä ratkaisuihin, jotka tukevat myöhäismodernia yhteisöllisyyttä sen ohella että tarjotaan tuttuja perhe- tai yksilökohtaisia kriisiapupalveluita? Kyse ei ole vain kirkollisen instituution avautumisesta, vaan myös yhteiskunnallisen ja uskonvaraisen suhteen tulkinnasta, välittämisestä puhumisesta. Voiko kirkko hyväksyä piiriinsä nykynuorten uskonnollisuuden rajoja hipovan yksilöllisen hengellisyysden?

TILASTO-OSUUS

NUORISOBAROMETRI 2006

SAMI MYLLYNIEMI

Kyselyn kohderyhmä, otos ja toteutus

Nuorisobarometrin perusjoukkona ovat 15–29-vuotiaat suomen- ja ruotsinkieliset nuoret koko maassa. Tiedonkeruu tapahtui puhelinhaastatteluin, ja otokseen kuuluneille etsittiin sekä mahdolliset lanka- että matkapuhelinnumerot.

Tutkimusta varten haastateltiin 1900 nuorta maaliskuussa 2006. Aineisto on niin sanottu poikkileikkausaineisto. Toisin kuin paneelitutkimuksissa, vastaajat eivät ole samoja kyselyn eri vuosina. Vastaajia valittaessa on kuitenkin asetettu etukäteen sukupuoli-, alue-, kieli- ja ikäkiintiöt vastaamaan näiden taustamuuttujien osuutta perusjoukosta, eli 15–29-vuotiaista suomalaisnuorista. Kiintiöity otos muodostettiin väestörekisteritiedoista satunnaisotannalla. Haastatellut 1900 nuorta ovat siis hyvä pienoiskuva perusjoukosta: otos on edustava, ja tulokset on mahdollista yleistää koskemaan kaikkia Suomen nuoria. Tämä tarkoittaa myös sitä, että tuloksia voidaan vertailla aiempien vuosien barometriaineistoihin. Havaitut muutokset eivät siis kerro yksittäisten vastaajien mielipiteiden muutoksesta, vaan suuremmasta,

yhteiskunnan tasolla tapahtuvasta arvojen ja asenteiden muutoksesta nuorten ikäryhmässä. Toisaalta yhdessä poikkileikkausaineistossa havaituista ikäryhmien välisistä eroista ei ilman lisäinformaatiota voi päätellä, onko kyseessä ikään vai kohorttiin liittyvä ilmiö; ilman muiden tutkimusten antamaa tukea ei voi olla varmuutta siitä, johtuuko esimerkiksi jotkin kaikkein nuorimmille vastaajille tyypillisemmät asenteet itse nuoresta iästä, vai siitä, että on tapahtunut muutoksia, jotka vaikuttavat eri tavoin eri ikäisiin.

Nuorisobarometrin tilasto-osuudessa annetaan yleiskatsaus kaikista aihealueista, ja sitä seuraavien artikkelien kirjoittajat syventävät kuvaa omista aihepiireistään. Tässä yleiskatsauksessa tulokset esitetään mahdollisimman tiivistetyssä ja selkeässä muodossa, lähinnä tarkastelemalla vastausten jakaumia. Painotus on jakaumien graafisessa esityksessä. Joskus tulokset on kuitenkin selkeintä esittää kuvion sijaan taulukkomuodossa. Tilastokuvioissa tulokset on esitetty keskiarvojen mukaisessa suuruusjärjestyksessä, ellei toisin mainita. ”En osaa sanoa” -vastaukset on poistettu analyysistä, ellei niiden osuus ole sen verran suuri, että sillä on vaikutusta tulosten tulkintaan.

Yksinkertaisten jakaumien lisäksi nuorten vastauksia tarkastellaan usein erilaisten taustamuuttujien mukaan. Nuorisobarometrin yleiskatsauksessa tilastollisia testejä ei raportoida tieteellisten julkaisujen tapaan, mutta usein mainitaan kuitenkin, ovatko havaitut erot vastaajaryhmien välillä tilastollisesti merkitseviä. Merkitsevyys tarkoittaa todennäköisyyttä sille, että ryhmien välillä havaitut erot johtuisivat sattumasta. On tärkeää erottaa käsitteet merkitsevä ja merkittävä toisistaan. Näin suuressa aineistossa hyvin pienetkin erot voivat olla tilastollisesti merkitseviä, mutta se ei välttämättä tarkoita sitä, että ne olisivat tutkitavan asian kannalta sisällöllisesti merkittäviä.

Tilastollisesti merkitsevänsä pidetään tulosta, jonka syntymisen todennäköisyys sattumalta on pienempi kuin 1 %. Joskus erotellaan myös

melkein merkitsevä tulos, joka tarkoittaa, että sen sattumalta syntymisen todennäköisyys on alle 5 %. Vastaavasti erittäin merkitseväksi kutsutaan tulosta, joka enintään kerran tuhannesta syntyisi sattumalta, mutta nuorisobarometrissa tätä ei yleensä ole ollut syytä mainita erikseen. Merkitsevyysien tutkimisessa on yleensä käytetty t-testiä, tai vaihtoehtoisesti varianssianalyysia, jos verrattavia ryhmiä on useampi kuin kaksi. Toinen tilasto-osuudessa käytetty menetelmä on vakioiminen. Sillä tarkoitetaan muiden taustamuuttujien vaikutuksen kontrolloimista. Tällä selvitetään, mitä muuttujien väliselle yhteydelle tapahtuu, kun muiden muuttujien osuus on poistettu.

Tilasto-osiossa on joidenkin kysymysten osalta esitetty tuloksia myös *World Values 2000* -kyselyn Suomen aineistosta (n=1017). Toisin kuin nuorisobarometrissa, sen tiedonkeruu tapahtui käyntikyselyin, eivätkä tulokset tiedonkeruutapojen erilaisuudesta johtuen ole varsinaisesti vertailukelpoisia. *World Values* -tutkimuksen lisäarvo nuorisobarometrille onkin vertailumahdollisuudessa vanhempiin ikäryhmiin. Kun samat kysymykset on esitetty kaikenikäisille suomalaisille, saavat nuorten asenteet ikään kuin kiintopisteen, johon niitä voi peilata.

Taustamuuttujat

Käytetyt taustamuuttujat ovat ikää, sukupuolta, äidinkieltä ja kotikuntaa lukuun ottamatta saatu kysymällä niitä vastaajilta itseltään. Toisin kuin rekisteritiedot, nuorisobarometrin taustamuuttujat kertovat siis siitä, kuinka tutkimukseen osallistuneet nuoret itse asian käsittävät. Tulokset esimerkiksi työsuhteen luonteen kohdalla saattavat poiketa toisistaan riippuen siitä, noudatetaanko koko- ja osa-aikatyön rajana tuntimäärää vai vastaajan subjektiivista arviota. Sama tulokinnanvaraisuus liittyy moniin muihinkin taustamuuttujiin, kuten pääasialliseen toimintaan tai ammatilliseen koulutukseen. Esimerkiksi

nuori, joka sekä käy palkkatyössä että opiskelee, saattaa nimetä pääasialliseksi toiminnakseen kumman hyvänsä. Tätä ei tarvitse pitää virhelähteenä, mutta on muistettava, että taustamuuttujana on nuoren oma kokemus tilanteestaan.

Monesti taustamuuttujista esitetään vain ne, joiden kohdalla erot ovat tilastollisesti merkitseviä. Sukupuolen ja iän mukaiset tiedot tosin ovat yleensä mukana, vaikka merkitseviä eroja ei olisikaan: usein erojen puute on jo itsessään maininnan arvoista.

Tässä yhteydessä esitellään tärkeimpiä taustamuuttujia ja käsitteitä. Liitetaulukossa 1 (ks. s. 87–89) on lisäksi yhteenveto vastaajista taustamuuttujittain. Vuositasolla muutokset ovat sen verran hitaita, ettei kaikkien sinänsä tärkeidenkään muuttujien jakaumia ole tarpeen esitellä jokaisessa nuorisobarometrissä. Asiasta kiinnostuneet saavat lisätietoa aiemmista nuorisobarometreista, jotka löytyvät myös Internetistä Nuorisoasiain neuvottelukunnan sivuilta osoitteesta http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/.

Nuori

Nuorisobarometrissa nuorella tarkoitetaan 15–29-vuotiaita suomalaisia. 1.3.2006 voimaan astuneessa nuorisolaissa nuori määritellään alle 29-vuotiaaksi, mutta vertailtavuuden säilyttämiseksi pysytään samoissa ikärajoissa kuin aiemmissa nuorisobarometreissa.

Ikäluokka

Vastaajat on jaettu kolmeen ikäluokkaan: 15–19-vuotiaisiin, 20–24-vuotiaisiin ja 25–29-vuotiaisiin. Poikkeuksena tästä ovat äänestämiseen liittyvät analyysit, joissa käytetään ikäjaottelua 19–21-, 22–25- ja 26–29-vuotiaat. Vaikka äänioikeutettu on jokainen viimeistään vaalipäivänä 18 vuotta täyttänyt Suomen kansalainen, on analyysihin otettu mukaan ainoastaan vähintään 19-vuotiaat. Tämä johtuu siitä, että presidentinvaalit olivat jo tammikuussa, ja siksi osa haastatteluhetkellä 18-vuotiaista oli täyttänyt

vuosia vasta vaalien ja haastattelun välisenä aikana, eikä siten ollut äänioikeutettu vaalipäivänä.

Vanhempien ikä

Ensimmäistä kertaa nuorisobarometrissa kysyttiin myös vastaajien isän ja äidin ikää. Sen perusteella on tehty kolmiportainen taustamuuttaja siitä, onko vanhempi syntynyt ennen 50-lukua, 50-luvulla vai 50-luvun jälkeen. Noin puolet nuorten vanhemmista on syntynyt 50-luvulla. Vähentämällä vanhempien iästä vastaajan ikä on saatu vanhempien ikä vastaajan syntyessä, joka on äideillä keskimäärin 29, isillä 32 vuotta..

Kuntatyyppi

Nuorisobarometrissa käytetään Tilastokeskuksen luomaa kunnan asutusrakennetta kuvaavaa kuntaryhmäluokitusta, jonka avulla vastaajat on kotikunnan perusteella luokiteltu neljään luokkaan:

pääkaupunkiseudulla, kaupunkimaisissa, taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa asuviin.

Maaseutumaisissa kunnissa asuvien nuorten osuus vähenee selvästi yli 20-vuotiaiden ikäryhmiin siirryttäessä. Luonnollinen selitys tälle on muutto työn, opintojen tai perheen perustamisen takia. Aineisto ei tosin kerro sitä, onko yksittäinen vastaaja viettänyt koko elämänsä asuinkunnassaan, vaiko vasta muuttanut alueelle. Suurin osa kaikenikäisten suomalaisten muutoista on kuntien sisäisiä, mutta nuorista yli puolet vaihtaa samalla paikkakuntaa (Ilmonen & Hirvonen & Manninen 2005, 6). Nuoret muodostavatkin suurimman ryhmän kuntien välillä muuttaneista ja noin 30% nuorista muuttaa samalla yhteen toisen kanssa (Ilmonen ym. 2005, 6).

Lapsuuden kodista pois muuttaminen

Tutkimuksissa nuorten asumisesta on havait-

tu, että viimeisen kymmenen vuoden aikana vanhempien luona asuvien nuorten osuus on pienentynyt, toisin sanoen keskimääräinen kotoa pois muuttamisen ikä on laskenut. Selvästi tärkein syy muuttaa pois vanhempien luota on halu itsenäistyä, vähemmän tärkeitä syitä ovat muutto toiselle paikkakunnalle opiskelun tai työn takia sekä muutto yhteen tyttö- tai poikaystävänsä kanssa. (Ilmonen ym. 2005, 17–25.) Eurooppalaisessa vertailussa suomalaiset muuttavat suhteellisen nuorina pois vanhempien kotoa (Fahmy 2005, 18).

Nuorten itsenäistymismuuttoihiin vaikuttavat luonnollisesti myös monet käytännön seikat, kuten asunnon saamisen vaikeus ja asumisen kustannukset. Perhemuodon muutoksia ei kuitenkaan voi palauttaa vain käytännöllisiin kysymyksiin, vaan myös kulttuurisilla tekijöillä, kuten yhteiskunnan vaatimuksilla ja vertaisryhmän sosiaalisella paineella, on vaikutuksensa. Pidentyneen nuoruuden käsite kuvaa vakiintumisen, kuten perheen, vakituksen työn tai omistusasunnon hankkimisen lykkäämistä yhä pidemmälle. Vanhempien luona asumisen väheneminen sopii tähän kuvaan itsenäisestä ja vapaasta nuoruudesta. Voisi sanoa, että nuorten halu muuttaa aiemmin pois lapsuudenkodistaan kertoo siitä, että nuoruus pitenee myös toisesta päästä.

Kuviosta 1 nähdään, että naiset muuttavat kotoa nuorempina kuin miehet. Naisista valtaosa muuttaa 18–20-vuotiaana, miesten poismuutto jakautuu pidemmälle aikavälille. Osaksi tätä havaintoa selittää miesten asevelvollisuus.

Ylioppilastutkinto

Käytettäessä taustamuuttajana koulutusta on huomioitu myös vastaajan ikä ja opiskelupaikka. Tämä johtuu siitä, ettei esimerkiksi ylioppilaiden ja ei-ylioppilaiden vertailuun olisi mielekästä ottaa mukaan kaikkia alle 19-vuotiaita, joista suurin osa ei ikänsä puolesta ole ehtinyt suorittaa ylioppilastutkintoa. Ylioppilaiden ja ei-ylioppilaiden vertailussa eivät myöskään ole mukana yli 19-vuotiaat lukiolaiset (n=20). Vähintään

19-vuotiaiden lisäksi analyyseissa ovat mukana myös alle 19-vuotiaat ylioppilaat (n=48).

Ammatillinen koulutus

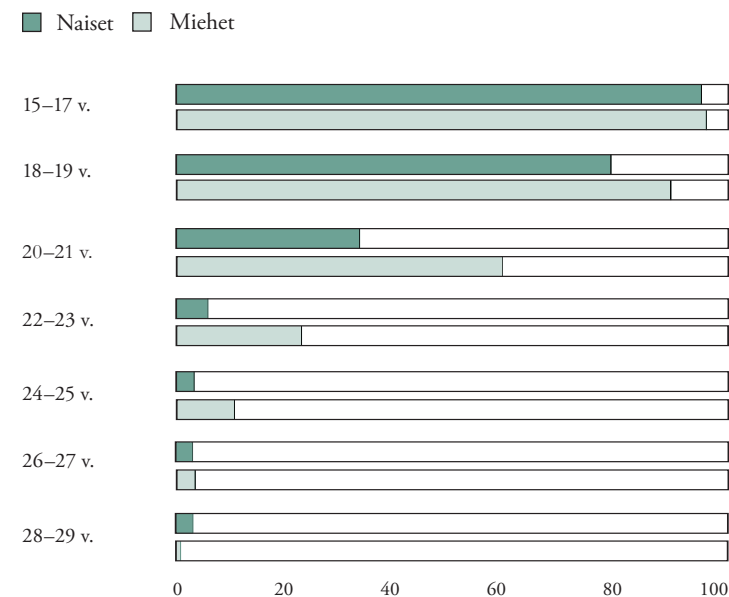
Myös käytettäessä taustamuuttajana ammatillista koulutusta analyysiin mukaan otettavien joukkoa on rajoitettava. Muussa tapauksessa esimerkiksi suuri osa yliopisto-opiskelijoista kuuluisi luokkaan ”ei ammatillista koulutusta”, eikä taustamuuttaja mittaisi tarkoituksenmukaisesti koulutustasoa. Ikä ei tässä ole paras mahdollinen kriteeri, sillä eritasoisten tutkintojen suorittamisikä vaihtelee suuresti. Siksi ammatillisen koulutuksen mukaisiin analyyseihin on otettu mukaan ainoastaan ne vastaajat, jotka eivät enää opiskele. Tästä poikkeuksena mukaan on kuitenkin laskettu ne yliopistossa opiskelevat, jotka jo ovat suorittaneet yliopistotutkinnon (n=43) ja voidaan siis tulkita jatko-opiskelijoiksi tai toista tutkintoa suorittaviksi.

Ammatti ja ammattiluokitus

Pääasialliselta toiminnaltaan palkkatyössä käyvien vastaajien ammattia selvitetiin avoimella kysymyksellä ”Mikä on ammattisi?” Ammatilla tarkoitetaan työtä, jota henkilö tekee riippumatta hänen ammattiasemastaan (palkansaaja vai yrittäjä), koulutuksesta tai työpaikan toimialasta. Niinpä tehtaassa työskentelevän tekstinkäsittelijän ammatti on sama kuin virastossa työskentelevän tekstinkäsittelijän, jos heidän työtehtävänsä vaativat samaa ammattitaitoa. Nuorten antamat avovastaukset on ryhmitelty virallisen ISCO-88-ammattiluokituksen mukaisesti 10 luokkaan. Luokituksessa otetaan huomioon työtehtävien vaativuus ja työn edellyttämä ammattitaito, tässä mielessä luokitus on hierarkkinen. (Aiheesta lisää osoitteessa http://www.stat.fi/tk/tt/luokitukset/lk/ammatti_index.html.)

10-luokkainen ammattiluokitus on analyysia varten yksinkertaistettu kolmeksi luokaksi, jotka säilyttävät luokituksen hierarkkisyyden vaadittavan ammattitaidon suhteen. Yhdistellyt luokat on nimetty seuraavasti: johtaja- ja asian-

Kuvio 1.
Vanhempien tai muun huoltajan luona asuvien naisten ja miesten osuudet ikäryhmittäin. (%)

tuntija-ammattit (muodostuu luokista johtajat ja ylimmät virkamiehet, erityisasiantuntijat, asiantuntijat), palvelu-, toimisto- ja hoitotyöntekijät (toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät, palvelu-, myynti- ja hoitotyöntekijät) sekä valmistus-, kuljetus- ja muut työntekijät (maanviljelijät, metsätyöntekijät, rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät, prosessi- ja kuljetustyöntekijät, muut työntekijät, sotilaat).

Työelämä

Työssäkäynti ja työttömyys

Haastatelluilta nuorilta kysyttiin heidän pääasiallista toimintaansa pyytämällä heitä valitsemaan

sopivin valmiista vaihtoehtoista, kuten koululainen tai opiskelija, palkkatyö, työttömyys. Nuorisotyöttömyys lasketaan 15–24-vuotiaista työvoimaan kuuluvista, ja siksi tarkastelusta on poistettava työvoimaan kuulumattomat, kuten koululaiset ja vanhempainvapaalla olevat. Näin saadaan itse ilmoitetuksi työttömyysprosentiksi 16 %. Edellisessä, maaliskuussa 2005 kerättyssä nuorisobarometriaineistossa luku oli 17 %, ja sitä edeltävässä nuorisobarometrissa 21 %.

Myös Tilastokeskuksen otantaan perustuvassa työvoimatutkimuksessa nuorten työttömyys on laskussa. Maaliskuussa 2006 kausivaihtelusta tasoitettu nuorten työttömyysaste oli 19,2 %, vuosi sitten maaliskuussa se oli 20,2 %.

Määräaikaiset ja vakinaiset työsuhteet

Viime aikoina ilman vakinaista työtä olevien nuorten työsuhteiden luonne ja epävarma tilanne työmarkkinoilla on noussut vahvasti yhteiskunnalliseen keskusteluun, varsinkin siksi, että nuoret itse ovat saaneet asiassa ääntään kuuluville. Prekariaatilla tarkoitetaan erilaisia tilapäis- ja osa-aikaistöitä tekevien joukkoa, tosin käsitettä käytetään viittaamaan muuhunkin kuin vain työmarkkinoiden epävarmuuteen.

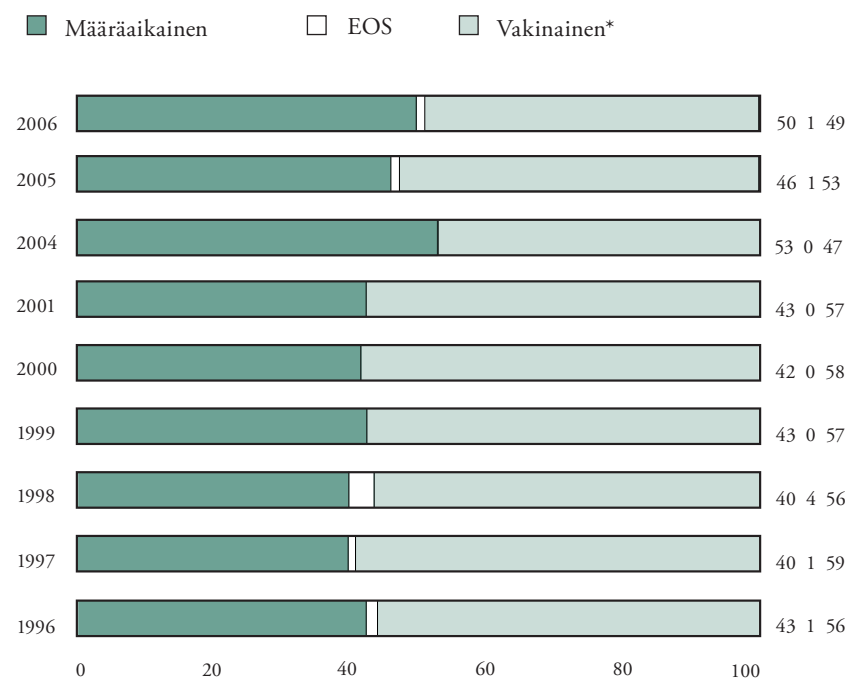
Suomessa määräaikaisten palvelussuhteiden määrä ylittää EU:n jäsenmaiden keskiarvon. Nuorilla osuus on vielä selvästi suurempi. Nuorisobarometreissa on seurattu nuorten työsuhteissa tapahtuneita muutoksia vuodesta 1996 lähtien. Vuoteen 2001 jatkuneen suhteellisen

muuttumattoman tilanteen jälkeen määräaikaisten työsuhteiden osuus näyttää lisääntyneen (ks. kuviot 2a ja 2b). Elokuussa 2001 osuus oli 36 % ja nyt tuoreimmassa aineistossa jo 43 % (naisilla 50 %, miehillä 36 %). Vuoden 2004 aineisto kerättiin jo joulukuussa 2003, joten joululomien vaikutus näkyy määräaikaisten työsuhteiden korkeampana osuutena. Nuorisobarometreissa ei muutenkaan ole huomioitu kausivaihteluita, mutta vaikka tämä vähentää tarkkojen johtopäätösten luotettavuutta, näyttää päätöiden yleistymisen kuitenkin tosiasialta.

Yksi vähemmälle huomiolle jäänyt selitys päätöiden yleistymiselle on opiskelijoiden lisääntynyt määrä. Myös opintojen rahoitusmallin muuttumisella on vaikutusta. Siinä missä suuret

Kuvio 2a.

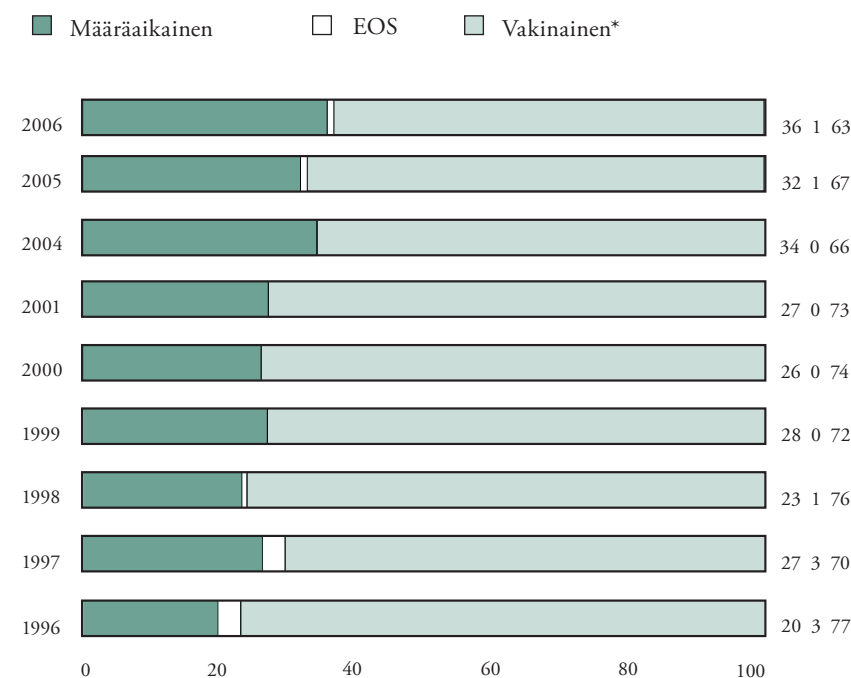
Naisten määräaikaiset ja vakinaiset työsuhteet. (%)

*vuoteen 2001 saakka pysyvä.

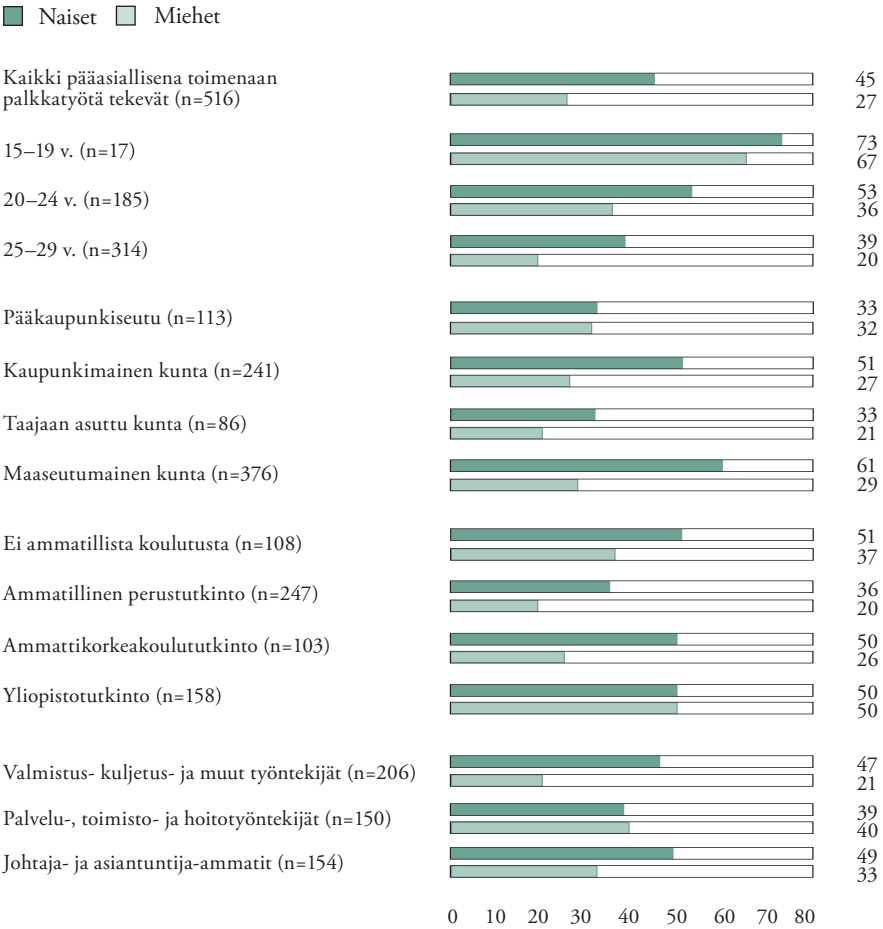
Kuvio 2b.

Miesten määräaikaiset ja vakinaiset työsuhteet. (%)

*vuoteen 2001 saakka pysyvä.

Kuvio 3.
Määräaikaisten työsuhteiden osuus pääasiallisena toimenaan palkkatyössä olevien työsuhteista. (%)

ikäluokat ottivat opintolainoja, ja erittäin harvat opiskelijat olivat säännöllisesti töissä, rahoittavat opiskelijat nykyisin opiskelunsa opintorahoilla ja työnteolla, lainaa ottaa enää vähemmistö (Myrskylä 2006, 7). Yhä useampi opiskelija käy myös töissä, mikä ei voi olla vaikuttamatta määräaikaisten ja osa-aikaisten työsuhteiden yleistymiseen.

Kuviossa 3 verrataan naisten ja miesten määräaikaisten työsuhteiden osuuksia siten, että mukana ovat ainoastaan palkkatyötä pääasiallisena toimintanaan pitävät nuoret. Varmuuden vuoksi

myös kaikki ne, jotka sanovat opiskelevansa edes sivutoimisesti (83 vastaajaa), on poistettu kuvion 3 luvuista. Nähdään, että työssäkäyvien nuorten määräaikaisten työsuhteiden osuudet ovat korkeat varsinkin naisten ja korkeasti koulutettujen ryhmissä. Ammatillisen koulutustason mukaiset erot ovat merkitseviä ainoastaan miehillä, ja nimenomaan niin päin, että yliopistotutkinnon suorittaneilla määräaikaisten työsuhteiden osuus on suurempi. Pidemmälle kouluttautuneiden työsuhteiden määräaikaaisuuteen vaikuttanee se,

että pitkien opintojen jälkeen heillä on ollut vähemmän aikaa vakiinnuttaa asemaansa työmarkkinoilla. Sukupuolten välistä eroa tämä pohdinta ei selitä. Yliopistotutkinnon suorittaneilla naisilla ja miehillä määräaikaisten työsuhteet ovat yhtä yleisiä, muilla koulutusasteilla ne sen sijaan ovat selvästi harvinaisempia miehillä kuin naisilla. Aluemuuttujien mukaiset erot puolestaan ovat suurempia naisilla. Yksittäinen mielenkiintoinen havainto on se, että toisin kuin muualla, pääkaupunkiseudulla määräaikaisten työsuhteiden osuuksissa ei ole eroja naisten ja miesten välillä.

Lasten saamisen ja työsuhteen vakiintumisen välillä on vahva yhteys, tosin vain miehillä. Yhteys säilyy, vaikka ikä vakioitaisiin. Esimerkiksi niiden 25–29-vuotiaiden miesten, joilla on lapsia, työsuhteista 97 % on täysipäiväisiä ja 84 % täysipäiväisiä vakinaisia. Samanikäisten avio- tai avoliitossa asuvien lapsettomien miesten työsuhteista puolestaan 79 % on täysipäiväisiä ja vain 59 % täysipäiväisiä vakinaisia. Tämän voi tulkita kertovan perinteisestä miehen velvollisuudesta elättää perheensä. Aineisto ei kuitenkaan anna vastausta siihen, tapahtuuko lapsen saaminen vai työsuhteen vakiintuminen ensin. Patistaako lapsensaanti miehiä vakiinnuttamaan asemansa työmarkkinoilla, vai lykätäänkö sitoutumista, perheen perustamista ja lasten hankkimista, kunnes elättäjyyden turvallinen taloudellinen perusta on olemassa?

Osa-aikaiset ja täysipäiväiset työsuhteet

Myös nuorten osa-aikaisten työsuhteiden osuus on kasvussa (ks. kuviot 4a ja 4b). Palkkatyössä käyvien nuorten osa-aikaisten työsuhteiden osuus pysytteli nuorisobarometriaineistossa noin 15 %:ssa aina vuoteen 2001, minkä jälkeen se on vuosi vuodelta kasvanut ollen nyt 38 %. Naisilla osa-aikaiset työsuhteet ovat selvästi yleisempiä kuin miehillä.

Osa-aikatyön yleisyys liittyy kiinteästi ikään. 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä osa-aikaisten työsuhteiden osuus on 82 %, 20–24-vuotiailla 47 % ja 25–29-vuotiailla enää 22 %. Edelliseen nuorisobarometriin verrattuna kasvua on tapahtunut jonkin verran kaikissa ikäryhmissä, mutta eniten nuorimmassa.

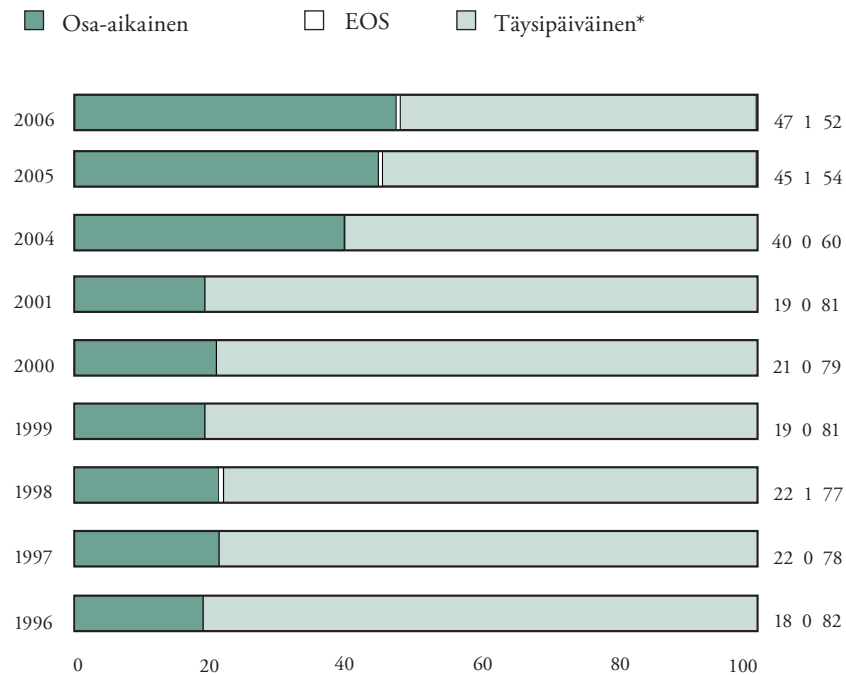
Tarkastelu yhtäältä vakinaisten tai määräaikaisten, toisaalta täysipäiväisten tai osa-aikaisten työsuhteiden mukaan on kuitenkin siinä mielessä yksinkertaistus, että todellisuudessa nämä molemmat ulottuvuudet ovat mukana yhtä aikaa. Ne yhdistämällä saadaan neljä työsuhteiden luokkaa. Taulukosta 1 nähdään, että yleisin palkkatyön muoto on täysipäiväinen vakainainen (39 %). ”Epätyypillisten” määräaikaisten ja osa-aikaisten työsuhteiden vastapainoksi sitä voinee vastaavasti nimittää tyypilliseksi. Sukupuolten väliset erot työsuhteiden laadussa ovat huomattavia, naisten työsuhteista 27 %, mutta miesten peräti 49 % kuuluu tyypilliseen

Taulukko 1. Naisten ja miesten työsuhteiden luonne. (%)

	Täysipäiväinen vakainainen	Täysipäiväinen määräaikainen	Osa-aikainen vakainainen	Osa-aikainen määräaikainen	EOS	Yhteensä
Nainen	27	25	22	25	1	100
Mies	49	19	14	17	1	100
Kaikki	39	22	18	21	1	100

Kuvio 4a.

Naisten osa-aikaiset ja täysipäiväiset työsuhteet. (%)

*vuoteen 2001 saakka kokoaikainen.

luokkaan. Vastaavasti naisten osuus kaikissa muissa luokissa on suurempi kuin miesten.

Nuorten työssäkäynnin tarkastelussa on otettava huomioon se, että suuri osa siitä tapahtuu opiskelun ohessa. Kaikista barometriaineiston koululaisista ja opiskelijoista 32 % sanoo tekevänsä palkkatyötä. Myös opiskelua pääasiallisena toimintanaan pitävistä 25 % käy samalla palkkatyössä. Näistä työsuhteista 57 % on määräaikaisia, ja jopa 91 % osa-aikaisia.

Tyytyväisyys nykyiseen koulutukseen työnsaannin kannalta

Viime aikoina varsinkin akateemisten pätkätyöläisten kasvanut joukko on alkanut pohtia

koulutuksen hyödyllisyyttä työllistymisen kannalta. Korkeasti kouluttautuneet nuoret ihmettelevät täyttyvätkö koulutukselle asetetut odotukset, jos työelämä on pysyvää siirtymistä lyhytaikaisesta työsuhteesta toiseen. Nuorisobarometrissa nuorilta kysyttiin tyytyväisyyttä nykyiseen koulutukseen työsaannin ja oman tulevaisuuden kannalta. Selvä enemmistö, useampi kuin kolme vastaajaa neljästä, sanoi olevansa tyytyväisiä. Kuviossa 5 esitellään tuloksia taustamuuttujien mukaan. Naiset (tyytyväisiä 75 %) ja miehet (77 %) ovat osapuilleen yhtä tyytyväisiä koulutukseensa työnsaannin kannalta. Myöskään ylioppilaiden (73 %) ja ei-ylioppilaiden (72 %) tyytyväisyyden välillä ei ole eroja, mikä on itsessään kiinnostava tulos.

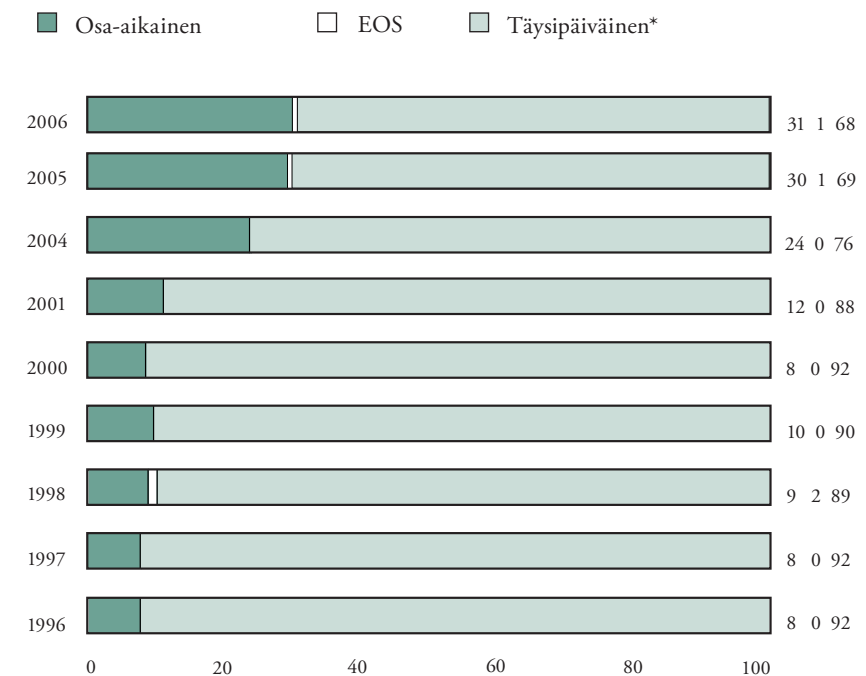
Sen sijaan tyytyväisyys koulutukseen työnsaannin ja tulevaisuuden kannalta on selvästi yleisempää korkeammilla ammatillisen koulutuksen tasoilla. Kuvion 5 tarkastelussa ovat mukana ainoastaan ne, jotka eivät enää ole opiskelijoita (poikkeuksena jo yliopistotutkinnon suorittaneet yliopistossa opiskelevat). Miesten tyytyväisyys ammatillisen koulutuksen eri tasoilla on tasaisempaa kuin naisilla. Yliopistotutkinnon suorittaneet naiset ovat suunnilleen yhtä tyytyväisiä (83 %) koulutukseensa kuin yliopistotutkinnon suorittaneet miehetkin (84 %), mutta alemmilla koulutustasoilla sukupuolten erot tyytyväisyydessä

koulutukseensa ovat selvästi suuremmat. Tyytyväisiä ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista naisista on 81 %, miehistä 83 %, ammatillisen perustutkinnon suorittaneista naisista 65 %, miehistä 72 %. Kokonaan vailla ammatillista koulutusta olevista naisista tyytyväisiä nykyiseen koulutukseensa on vain 39 %, miehistä sentään 58 %. Heikommien koulutustunteiden naisten huoli asemastaan työmarkkinoilla saattaa joskus olla hyvinkin realistinen.

Työelämässä jo olevien nuorten tyytyväisyys koulutukseensa on sitä yleisempää, mitä korkeammassa ammattiryhmittymisen luokassa he toimivat. Johtaja- ja asiantuntija-ammateissa

Kuvio 4b.

Miesten osa-aikaiset ja täysipäiväiset työsuhteet. (%)

*vuoteen 2001 saakka kokoaikainen.

Kuvio 5.

”Oletko tyytyväinen nykyiseen koulutukseesi, jos ajattelet työn saantia ja omaa tulevaisuuttasi?” (%)

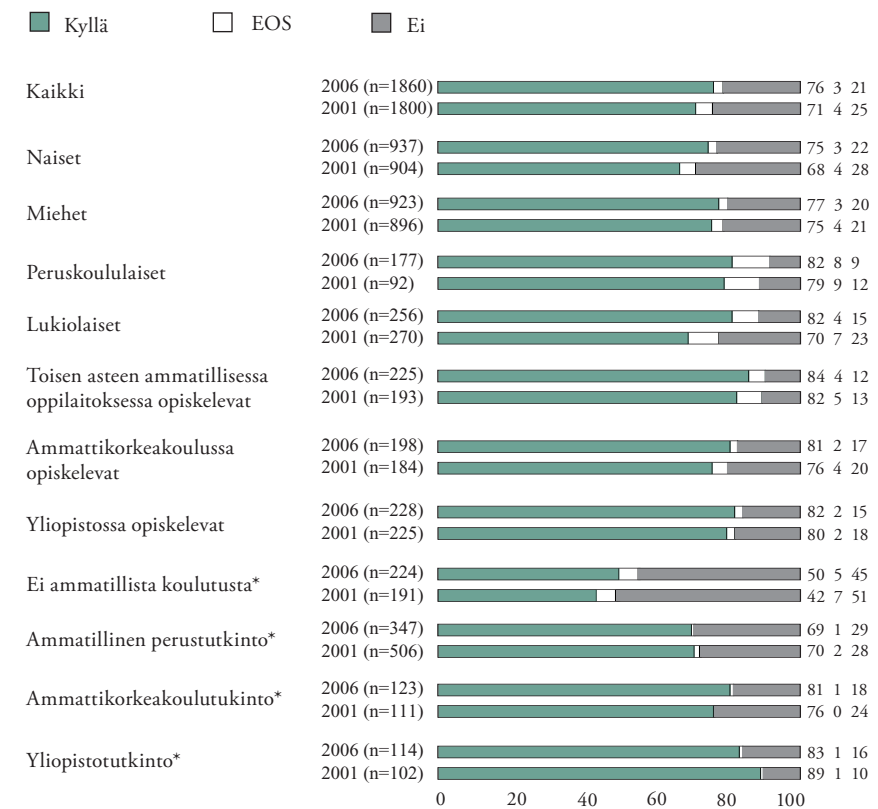

* Vain vähintään 19-vuotiaat ei-lukiolaiset ja alle 19-vuotiaat ylioppilaat.

** Vain ei-opiskelijat lukuunottamatta yliopiston jatko-opiskelijoita.

Kuvio 6.

”Oletko tyytyväinen nykyiseen koulutukseesi, jos ajattelet työn saantia ja omaa tulevaisuuttasi?” Vertailu 2001 ja 2006. (%)

* Ei opiskelijat lukuunottamatta yliopiston jatko-opiskelijoita.

toimivista 86 % on tyytyväisiä. Myös työsuhteen luonteen yhteys tyytyväisyyteen on selvä, eikä kovin yllätyksellinen. Selvästi tyytyväisimpiä koulutukseensa työnsaantia ajatellen ovat vakinaisessa ja täysipäiväisessä työsuhteessa olevat nuoret.

Itä-Suomen nuorten muita suurempi tyytyväisyys koulutukseen on yllättävää, jos ajatellaan siellä asuvien nuorten keskimääräistä

matalampaa koulutustasoa ja korkeampaa työtömyyttä. Samansukuisia havaintoja on tehty aiemmissakin nuorisobarometreissa. Esimerkiksi vuoden 2005 barometrissa Itä-Suomessa asuvat nuoret olivat muita tyytyväisempiä taloudelliseen tilanteeseensa, vaikka euromääräisesti arvioiden tilanne todennäköisesti olisi päinvastainen. Tämäntyyppisten kyselyiden tulosten

tulkinnassa on mahdotonta päästä vastaajien päin sisään, siihen tarvittaisiin monivalintaky-symysten sijaan syvähaastatteluja. Tyytyväisyys on joka tapauksessa siinä mielessä suhteellinen asia, että on tyypillistä arvioida omaa tilannetta suhteessa muihin. Itä-Suomessa ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden osuus vähintään 25-vuotiaista on 49 %, ja heistä 76 % on tyytyväisiä koulutukseensa työnsaannin ja tulevaisuuden kannalta. Uudellamaalla ammatillisen perustutkinnon suorittaneita on vain 23 %, ja heistä ainoastaan 56 % on tyytyväisiä koulutukseensa. Sama havainto pätee verrattaessa erityyppisissä kunnissa asuvia nuoria. Suurempi osuus maaseutumaisissa kunnissa asuvista (77 %) kuin pääkaupunkiseudun nuorista (55 %) on tyytyväisiä ammatilliseen perustutkintoon. Yliopistotutkinnon suorittaneiden kohdalla asetelma näyttäisi olevan päinvastainen, mutta erot eivät ole merkitseviä. Eroja selittänevät myös työmarkkinoiden ja tarjolla olevien työpaikkojen erilaiset vaatimukset eri puolella Suomea.

Kuviossa 6 verrataan vuosien 2001 ja 2006 nuorisobarometreihin osallistuneiden nuorten tyytyväisyyttä koulutukseensa työn saannin ja tulevaisuuden kannalta. Tyytyväisyys on keskimäärin hieman lisääntynyt viiden vuoden takaiseen kyselyyn verrattuna. Naisten optimis-mi näyttää kasvaneen enemmän kuin miesten.

Alle 20-vuotiaiden ikäryhmän tyytyväisyys on kasvanut eniten, mikä on sikäli merkillistä, etteivät he ikänsä puolesta ole vielä ehtineet saada opintojaan päätökseen (96 % heistä on vailla ammatillisia tutkintoja). Vaikka kysymyksessä tiedusteltiin tyytyväisyyttä nykyiseen koulutukseen, on parhaillaan opiskelevien tyytyväisyydessä koulutukseensa tapahtunut selvää kasvua. Varsinkin lukiolaisten luottamus tulevaan on vahvistunut: vuonna 2001 lukiolaisista 70 % oli tyytyväisiä koulutukseensa, vuonna 2006 jo 83 %. Myös muissa oppilaitoksissa opiskelevilla muutos on samansuuntaista, mutta vähäisempää.

Muutostrendit eri ammatillisten tutkintojen luokissa vaihtelevat. Vailla ammatillista koulu-

tusta olevien tyytyväisyys on kasvanut, samoin ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden. Yliopistotutkinnon suorittaneet sen sijaan ovat nyt vähemmän tyytyväisiä koulutukseensa kuin viisi vuotta sitten. Tämä tulos on hyvä asettaa rinnan sen kanssa, että yliopisto-opiskelijat ovat aiempaa tyytyväisempiä. Opiskelijoiden tulevaisuudenuskon kasvu on varmasti positiivinen kehityssuunta. Samalla on hyvä kysyä, miksi optimismi työn saannin kannalta on kasvanut eniten juuri niillä korkeasti koulutetuilla nuorilla, jotka eivät kenties vielä ole törmänneet työmarkkinoiden todellisuuteen.

Työasenteet

Tähän mennessä nuorten ja työn suhdetta on tarkasteltu lähinnä työllistymisen näkökulmasta. Nuorisobarometrin ydinaluetta ei kuitenkaan ole niinkään se, kuinka työelämä kohtelee nuoria, vaan nuorten itsensä asenteet työtä kohtaan. Tämän selvittämiseksi haastatelluilta nuorilta kysyttiin heidän mielipidettään 15 työtä koskevaan väitteeseen (ks. kuvio 7).

Tulosten mukaan nuoret näyttävät suhtautuvan työhön vakavasti, he pitävät sitä tärkeänä niin yksilölle kuin yhteiskunnallekin. Yli 90 % nuorista pitää työtä tärkeänä osana elämänsisältöä, useampi kuin kolme vastaajaa neljästä haluaa sitoutua kunnolla työpaikkaan ja ponnistella sen menestyksen eteen, useampi kuin kolme neljästä pitää työtä velvollisuutena yhteiskuntaa kohtaan. Ainakaan tässä aineistossa nuoret eivät näyttäyty työtä vieroksuvina vapaamatkustajina.

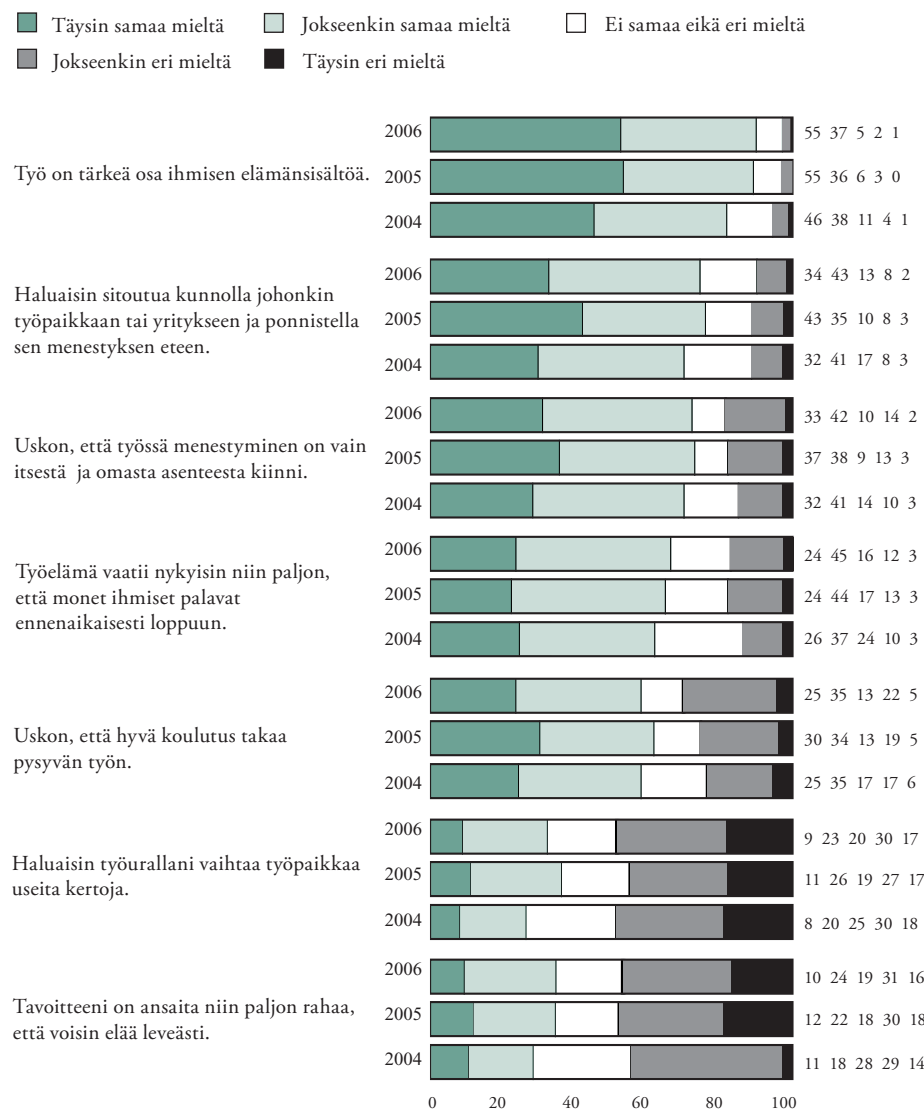
Toisaalta työ, vaikka tärkeää onkin, ei kuitenkaan ole nuorille koko elämä. Lähes kolmannes vastaajista on sitä mieltä, että ihmisten ei pitäisi olla pakko tehdä töitä, jos he eivät halua. Joka viidennen mielestä työn pitäisi olla aina etusijalla, vaikka se tarkoittaisi sitä, että vapaa-aikaa on vähemmän. Työn tärkeyden kääntöpuolena onkin nuorten kokemus sen liiallisesta vaativuudesta. Useampi kuin kaksi vastaajaa kolmesta pitää työelämää niin vaativana, että ihmiset palavat ennenaikaisesti loppuun.

Kuvio 7.

Suhtautuminen työelämään liittyviin väitteisiin. (%)

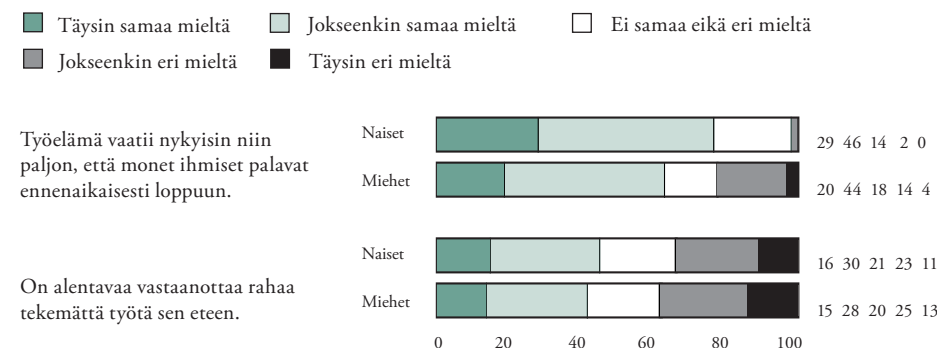
Kuvio 8.
Nuorten työelämään suhtautumisen vertailu 2004, 2005 ja 2006. (%)

Nuorten näkemys työelämän liiallisesta vaativuudesta on jatkanut kasvuaan, kuten nähdään kuvioista 8, jossa nuorten työasenteita vertaillaan edellisten vuosien nuorisobaromet-

rien tuloksiin. Edellisestä haastattelusta on vasta noin vuosi aikaa, joten on luonnollista, että muutokset eivät ole kovin suuria ja voivat johtua myös satunnaisvaihtelusta. Usko siihen,

Kuvio 9a.
Työelämään liittyviä väitteitä, jotka naiset hyväksyvät miehiä useammin. (%)

että hyvä koulutus takaa pysyvän työn, näyttää kuitenkin laskeneen hiukan. Myös halu vaihtaa työpaikkaa useita kertoja työuran aikana ja toisaalta halu sitoutua kunnolla johonkin työpaikkaan, ovat hiukan pienempiä kuin viime vuoden aineistossa. Nämä ehkä ristiriitaiselta vaikuttavat asenteet eivät välttämättä ole sitä. Työpaikkaan ”kunnolla sitoutuminen” ei tarkoita koko työuran kestävä sitoutumista. Ristiintaulukoimalla vastaukset näihin kahteen kysymykseen, huomataan, etteivät tavoitteet ole nuorille toisensa poissulkevia: 20 % vastaajista haluaa sekä vaihtaa työpaikkaa useita kertoja että sitoutua kunnolla johonkin työpaikkaan.

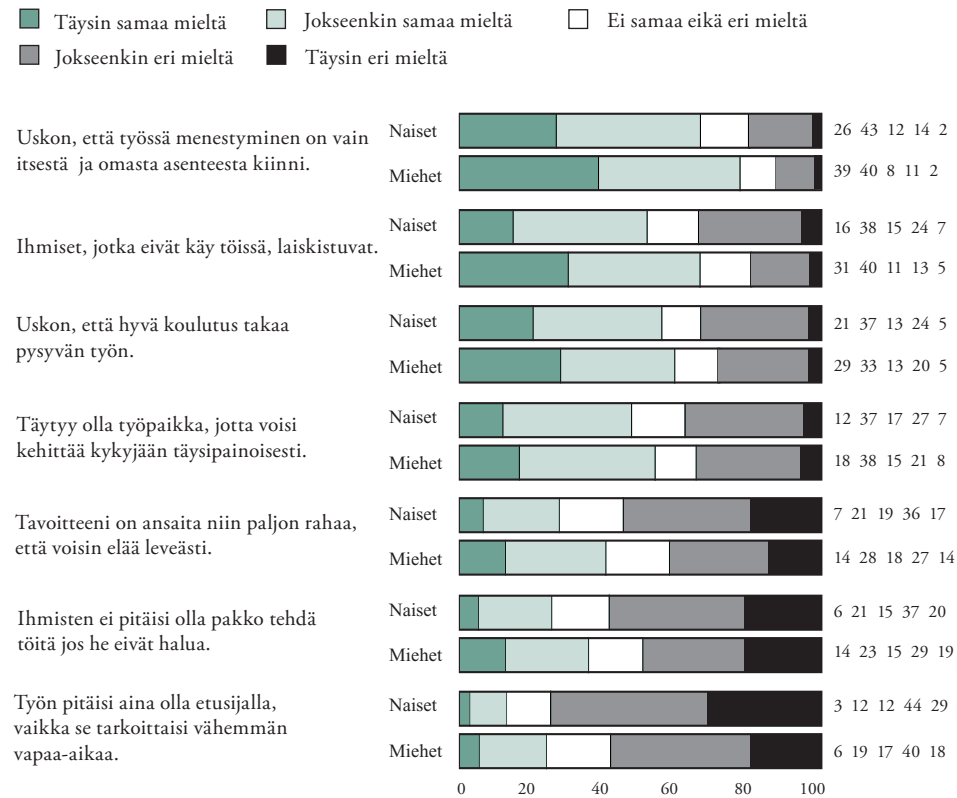
Kuviossa 9a on nuorille naisille tyypillisempiä työasenteita. He näkevät työelämän miehiä useammin niin vaativana, että ihmiset palavat loppuun. Naiset ovat miehiä useammin myös sitä mieltä, että on alentavaa ottaa vastaan rahaa tekemättä työtä sen eteen. Tässä kysymyksessä ero sukupuolten välillä ei ole suuri, mutta kuitenkin merkitsevä. Mielenkiintoista sinänsä, että vuoden 2005 nuorisobarometrissa (Myllyniemi 2005, 27) sukupuolten välinen asenne-ero samantyyppiseen kysymykseen oli päinvastainen. Silloin miehet halusivat selvästi naisia useammin, että nuoret työttömät tekisivät jotain yhteiskun-

taa hyödyttävää työttömyysturvan vastineeksi.

Kuvioon 9b puolestaan on koottu työhön liittyviä näkemyksiä, jotka ovat tyypillisempiä miehille. Nähdään, että nuorten miesten asenteet ovat selvästi ”kovempia” ja yksilökeskeisempiä kuin nuorten naisten. He uskovat, että työssä menestyminen on vain itsestä kiinni ja että ihmiset, jotka eivät käy töissä, laiskistuvat. Toisaalta miehistä 37 %, mutta naisista vain 27 % on sitä mieltä, että ihmisten ei pitäisi olla pakko tehdä töitä, jos he eivät halua. Vastauksia yhdistelemällä päädyttiin mielenkiintoisiin asenneyhdistelmiin. Suuri osa niistä, joiden mielestä ihmisten voivat itse valita, tekevätkö töitä vai eivät, kannattaa samaan aikaan sellaisia väitteitä, kuten ”täytyy olla työpaikka, jotta voisi kehittää kykyjään täysipainoisesti” tai ”ihmiset, jotka eivät käy töissä, laiskistuvat”. Looginen johtopäätös näistä vastauksista voisi olla se, että varsinkin nuorten miesten mielestä yksilön valinnanvapaus ulottuu myös mahdollisuuteen valita omalta kannaltaan huonoja vaihtoehtoja. Näin voi toki olla, mutta täytyy kuitenkin muistaa, että kyselytutkimuksiin ei välttämättä vastata kovin johdonmukaisesti, eikä ole mieltä odottaa arvojen ja asenteiden muodostavan loogisesti yhtenäisiä kokonaisuuksia.

Kuvio 9b.

Työelämään liittyviä väitteitä, jotka miehet hyväksyvät naisia useammin. (%)

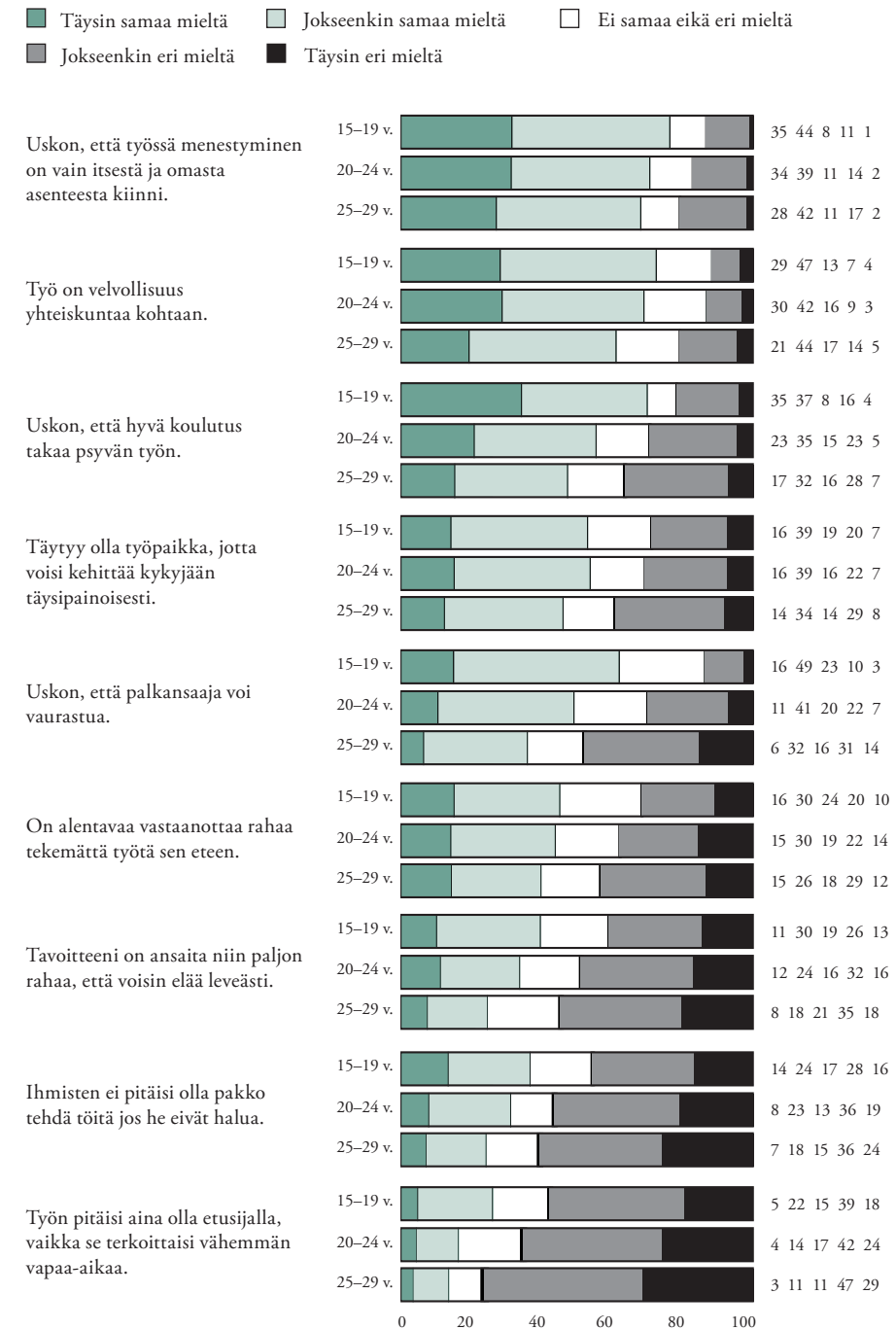
Kysymykset, joissa eri ikäryhmien väliset erot ovat merkitseviä, on koottu kuvioihin 10a ja 10b. Kuvion 10a kaikkein nuorimmille vastaajille tyypillisimmissä asenteissa näkyy melkoista optimismia. 72 % alle 20-vuotiaista uskoo, että hyvä koulutus takaa pysyvän työn. 25–29-vuotiaiden ikäryhmässä tähän uskoo enää alle puolet. Siihen, että palkansaajana voi vaurastua, uskoo 64 % nuorimmasta ikäryhmästä, vanhimmasta enää 38 %. Poikkileikkausaineiston perusteella ei voi varmuudella tietää, kertovatko muutokset

uudesta polvesta, joka vielä työelämän todellisuuden tutustuttuaankin on tätä mieltä, vai liittyvätkö nämä asenteet vain nuoreen ikään.

Ainoat työasennekysymykset, jotka ovat merkitsevästi tavallisempia vanhemmissa ikäryhmissä, liittyvät työn kuluttavuuteen ja haluun vaihtaa useasti työpaikkaa (ks. kuvio 10b). Kysymykset on muotoiltu niin, että niihin vastatakseen ei tarvitse olla omaa kokemusta kysytystä asiasta. Eri taustamuuttujien mukainen tarkastelu antaa kuitenkin sen vaikutelman, että työssä jaksamista epäilevät eniten ne, joilla

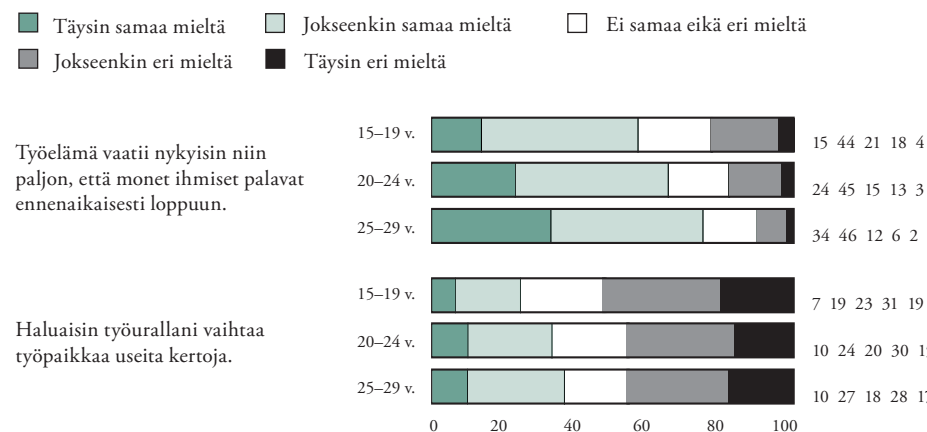
Kuvio 10a.

Työelämään liittyviä asenteita, jotka ovat tyypillisempiä nuorimmille vastaajille. (%)

Kuvio 10b.

Työelämään liittyviä asenteita, jotka ovat tyypillisempiä vanhemmille vastaajille. (%)

itsellään jo on kokemusta työelämästä tai jotka ovat muuten vaativassa elämäntilanteessa, kuten yksinhuoltajat. Toinen vanhemmille vastaajille tyypillisempi asenne on halu vaihtaa työpaikkaa useita kertoja työuran aikana.

Vuoden 2000 *World Values Survey* selvitti osittain samoja työasenteita kuin nuorisobarometrikin. Tutkimuksen 1017 haastattelua toteutettiin käyntikyselyinä, eivätkä sen tulokset tiedonkeruumenetelmien erilaisuuden takia ole suoraan vertailukelpoisia nuorisobarometrin kanssa. Tutkimuksessa kuitenkin haastateltiin kaikenikäisiä suomalaisia, ja siksi tulosten rinnastaminen nuorten vastauksiin antaa kuvaa siitä, kuinka nuorten työasenteet suhteutuvat koko väestön asenteisiin (ks. kuvio 11). Suuri linja iän yhteydestä työasenteisiin on erittäin selvä: mitä vanhempi vastaaja, sitä tärkeämpää työ hänelle on. Kuvion 11 ikäjaottelu tosin on melko karkea. Tarkempi silmäys aineistoon kertoo, että työn tärkeänä pitäminen kasvaa selvästi vasta yli 40-vuotiailla ja käsitys työstä velvollisuutena yhteiskuntaa kohtaan yleistyy vasta yli 50-vuotiaiden ikäryhmässä. Kuten kuviosta 10a nähtiin, suhtautuvat alle 20-vuotiaat työhön itse asiassa

vakavammin kuin hiukan vanhemmat nuoret. Kuvioden 10a ja 11 tarkastelu rinnakkain tarkentaa kuvaa siten, että työasenteiden muutos iän myötä ei näytä kovinkaan lineaariselta. (Työasenteiden ja uskonnollisuuden yhteyksistä enemmän Wilskan artikkelissa, s. 110–122.)

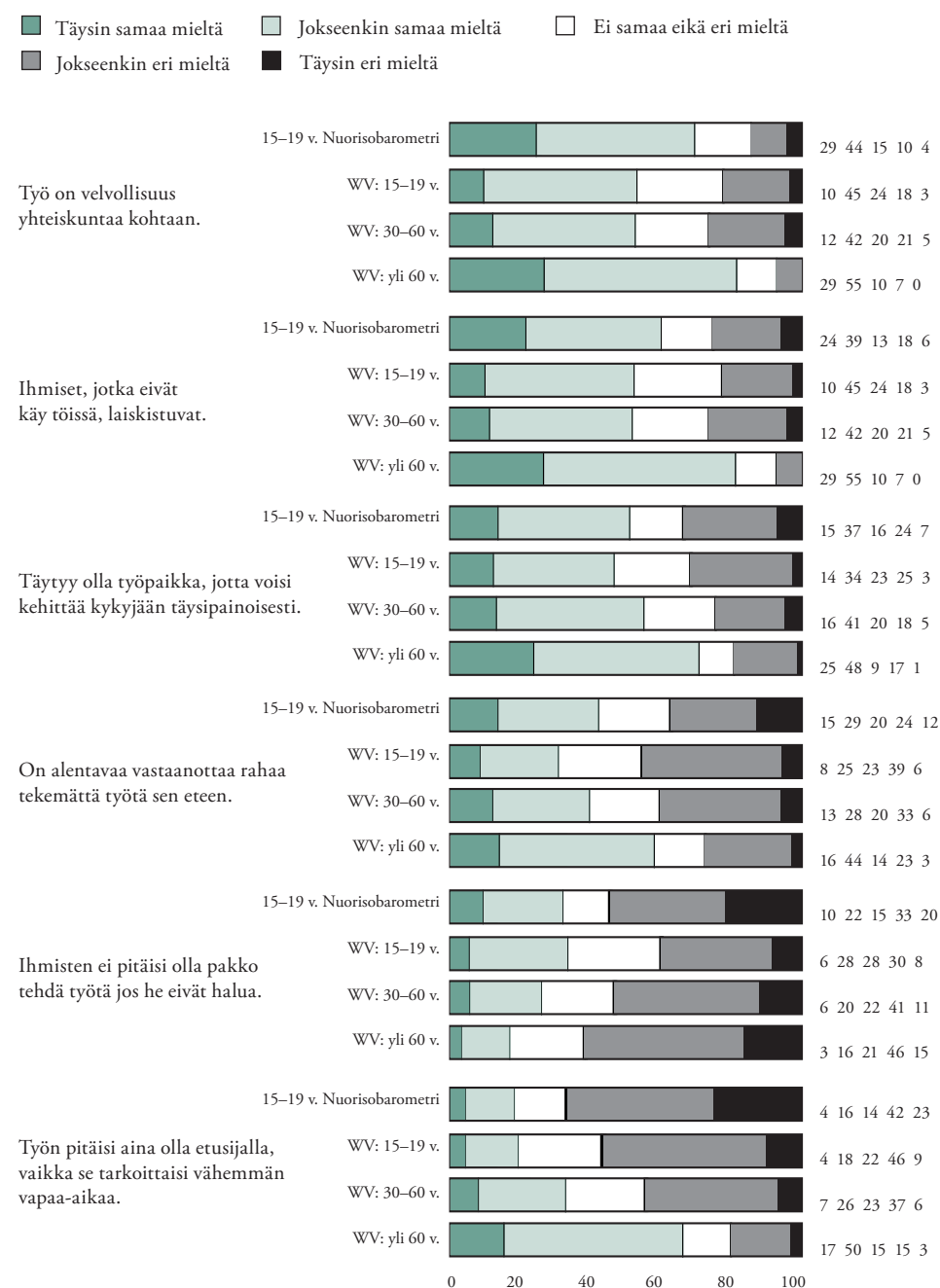
Syrjäytymisen syyt

Puhe nuorista ja työmarkkinoista liittyy usein myös syrjäytymiskeskusteluun. Syrjäytymisen keskeisenä ulottuvuutena pidetään juuri syrjäytymistä työmarkkinoilta, nuorten tapauksessa joskus jopa ennen kuin työelämään on päästykään. Käsite on kuitenkin moniulotteisempi ja viittaa yleisemmällä tasolla yksilöä ja yhteiskuntaa yhdistävien siteiden heikkouteen, jonkinlaiseen sosialisointi kääntöpuoleen. Syrjäytymiseen liittyy paitsi taloudellinen ja tuotannollinen, myös sosiaalinen ulottuvuus, ja varsinkin nuorten tapauksessa myös koulutus. Työelämän, perheen ja koulun katsotaan olevan keskeisessä asemassa yksilön kiinnittymisessä yhteiskuntaan. (Ylänen 1997.)

Syrjäytymisen käsitettä voi myös pitää

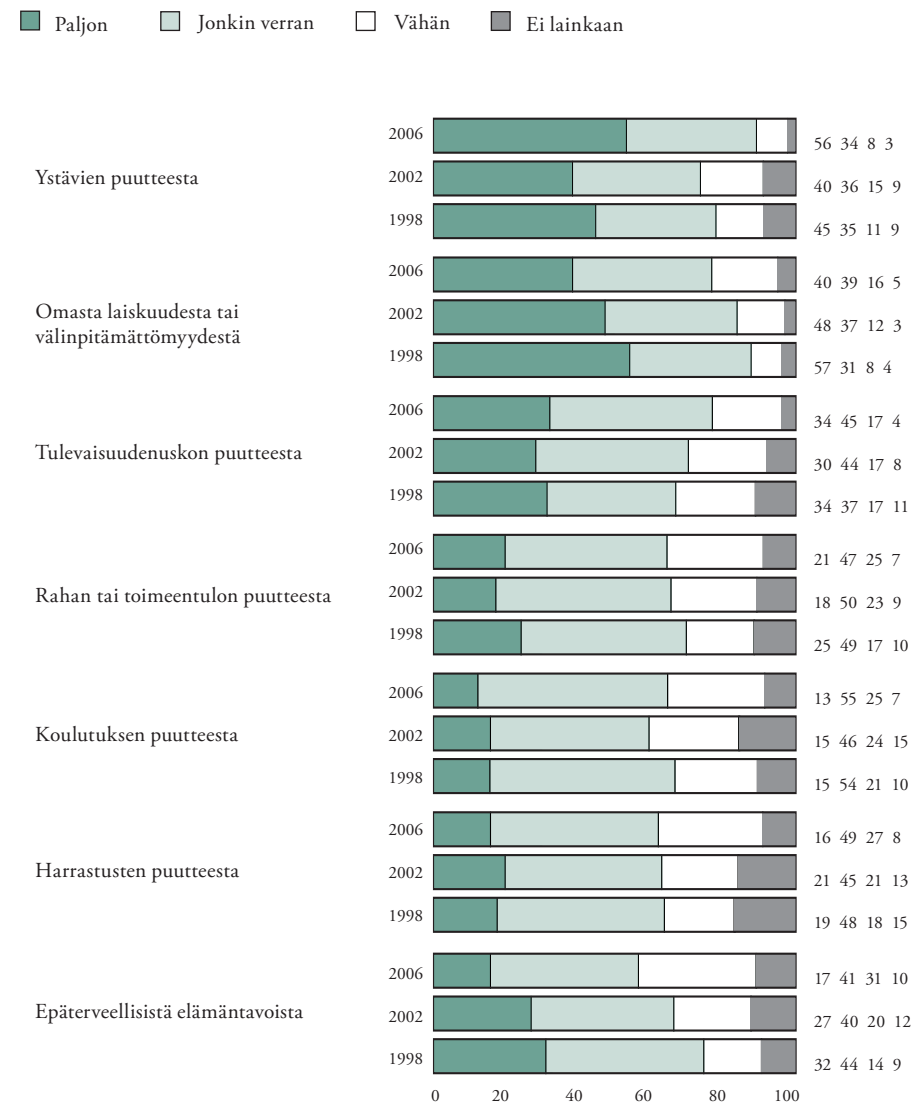
Kuvio 11.

Työelämään liittyvien asenteiden vertailua ikäryhmittäin *World Values 2000* Suomen aineistossa ja 2006 nuorisobarometrissa. (%)

Kuvio 12.

”Missä määrin syrjäytyminen mielestäsi johtuu seuraavista asioista?” Vertailu 1998, 2002 ja 2006. (%)

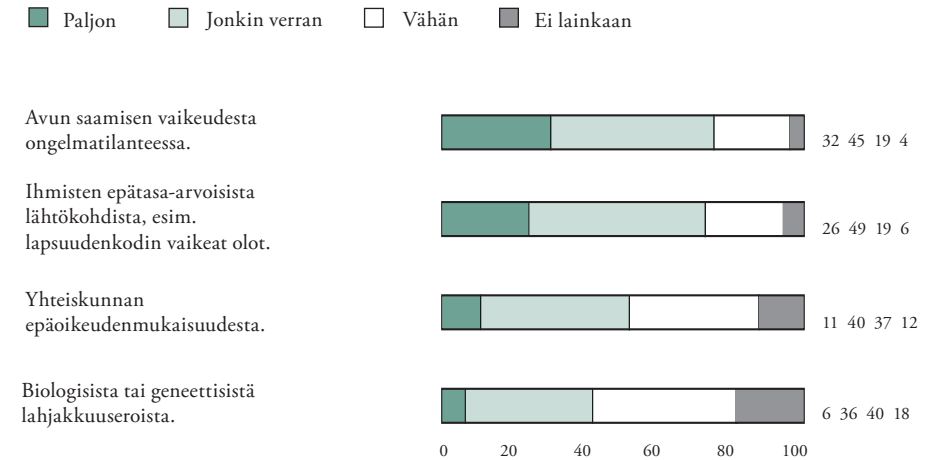

arvolatautuneena, se tavallaan pitää sisällään käsityksen ”oikeasta” elämäntavasta. Millä perusteella ihmisiä voi kutsua syrjäytyneiksi siksi, että heidän arvonsa ovat erilaiset kuin

valtakulttuurissa; syrjäytyminenhan voi olla myös omaehtoista? Käsitetä voi lähestyä myös henkilön oman kokemuksen, elämänhallinnan kadottamisen tai vieraantumisen tunteen kautta.

Kuvio 13.

”Missä määrin syrjäytyminen mielestäsi johtuu seuraavista asioista?” Uudet muuttajat. (%)

Syrjäytymisestä tekee monitahoisen sekin, että määrittely-yrityksissä menevät helposti syyt ja seuraukset sekaisin. Onko pitkäaikaistyötön määritelmän mukaan syrjäytynyt, vai onko työttömyys syrjäytymisen syy? Syrjäytymisen määritelmästä ei siis ole yksimielisyyttä, ja käsite itsessään on vain yksi tapa hahmottaa ulkoapäin nuorten sosiaalisia ongelmia.

Nuorisobarometrissa kysyttiin tänä vuonna kolmatta kertaa, mistä syrjäytyminen johtuu. Syrjäytymistä ei siis määriteltä, vaan kukin vastaaja on käsittänyt sen omalla tavallaan. Kuvion 12 vertailussa vuosien 1998 ja 2002 kyselyihin havaitaan joitain muutoksia nuorten asenteissa. Suurimpana trendinä erottuu se, että selvästi aiempaa harvempi nuori pitää epäterveellisiä elämäntapoja ja omaa laiskuutta tai välinpitämättömyyttä syrjäytymisen syynä. Käsitys ystävien merkityksestä syrjäytymiskehitykselle sen sijaan näyttää kasvaneen. Ystävien puutteen tosin voi tulkita kuuluvan jo syrjäytymisen määritelmään.

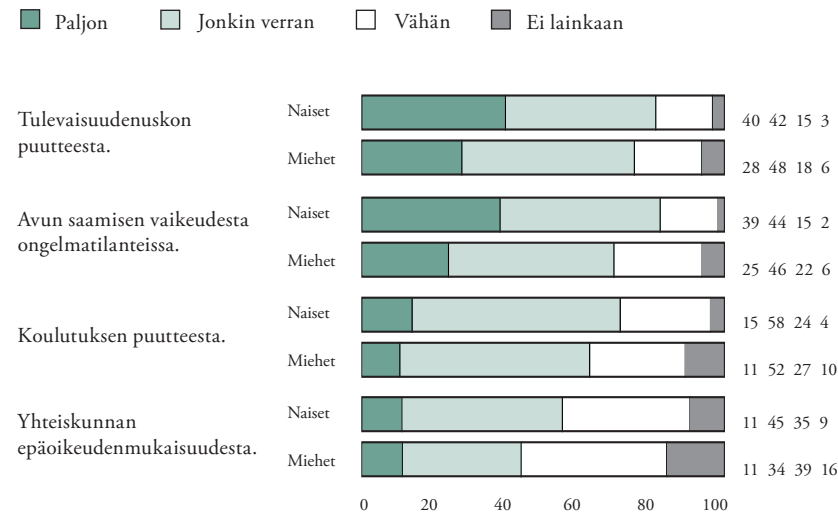
Sukupuolten väliset erot ovat tilastollisesti merkitseviä kaikissa kysytyissä syrjäytymisen

syissä lukuun ottamatta ystävien puutetta. Kuvioon 14a on koottu asioita, joissa erot ovat suurimmat naisten hyväksi, kuviossa 14b puolestaan ovat miehille tyypillisemmät näkemykset. Miehet näyttävät naisia enemmän pitävän syrjäytymistä yksilön ominaisuuksista – omasta laiskuudesta tai välinpitämättömyydestä, biologisista tai geneettisistä lahjakkuuseroista – johtuvana, kun taas naiset korostavat miehiä enemmän syrjäytymisen yhteisöllistä ja yhteiskunnallista puolta: avun saamisen vaikeutta ja yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuutta.

län mukainen tarkastelu osoittaa, että kaikkien nuorimmat vastaajat korostavat muita enemmän biologisia tai geneettisiä lahjakkuuseroja sekä yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuutta. Nämä asenteet näyttävät liittyvän myös koulutustasoon, sillä ne ovat selvästi yleisempiä alemman asteen oppilaitoksissa opiskeleville ja matalamman tason tutkinnon suorittaneille. län vakioiminen lähestulkoon hävittää tämän yhteyden. Nopeasti muuttuvissa elämäntilanteissa eläviä nuoria tutkittaessa on lähes väistä-

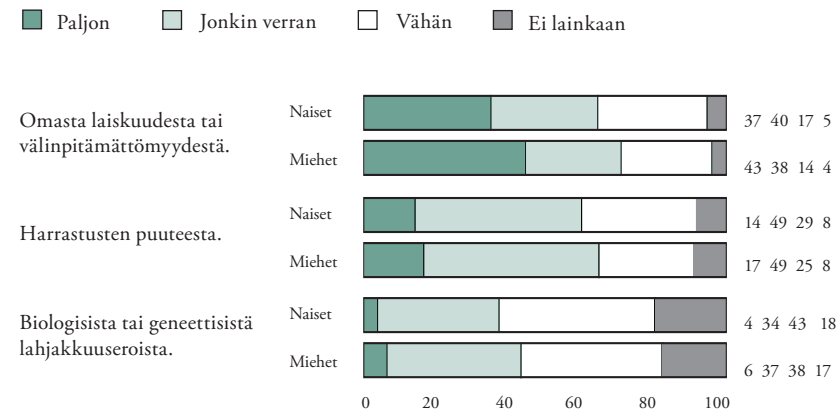
Kuvio 14a.

”Missä määrin syrjäytyminen mielestäsi johtuu seuraavista asioista?”
Sytä, joita naiset pitävät tärkeäpinä kuin miehet. (%)

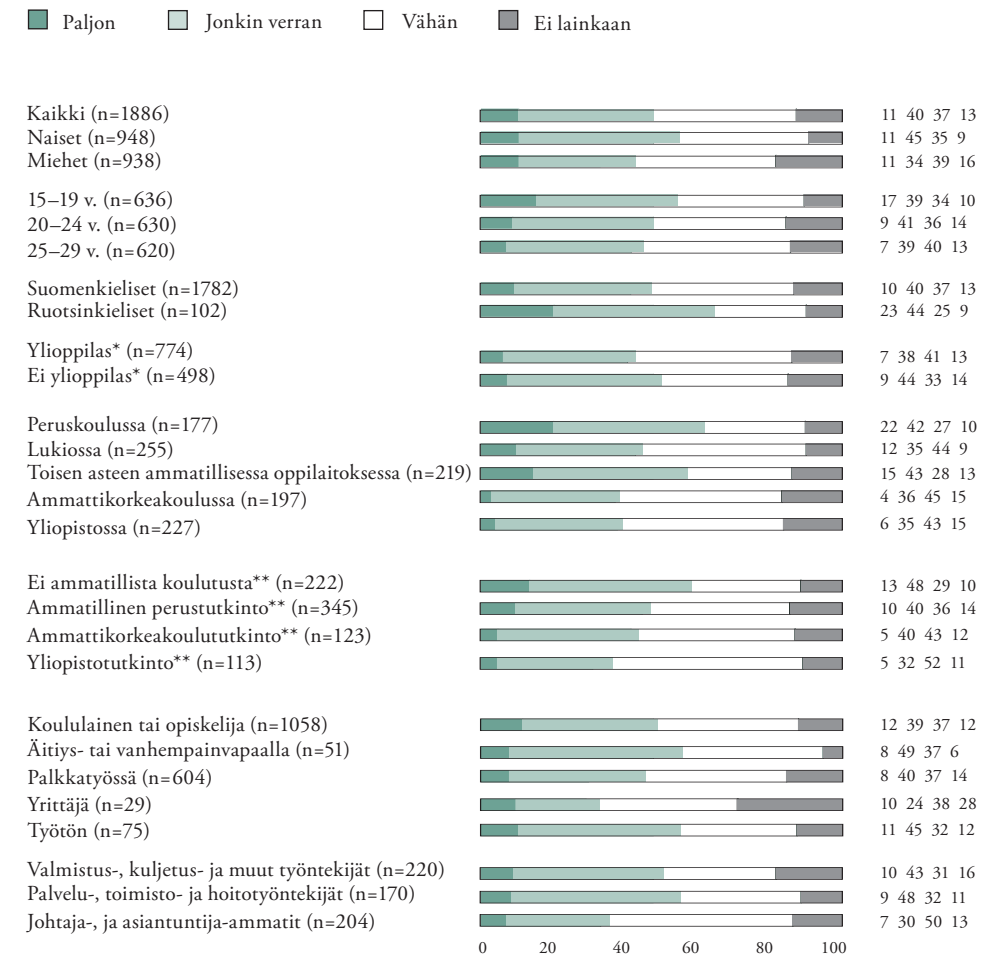
Kuvio 14b.

”Missä määrin syrjäytyminen mielestäsi johtuu seuraavista asioista?”
Sytä, joita miehet pitävät tärkeäpinä kuin naiset. (%)

Kuvio 15.

”Missä määrin syrjäytyminen mielestäsi johtuu yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuudesta?” (%)

* Vain yli 19-vuotiaat ei-lukiolaiset ja alle 19-vuotiaat ylioppilaat.

** Vain ei-opiskelijat lukuunottamatta yliopiston jatko-opiskelijoita.

mätöntä, että iän vakioiminen heikentää koulutusmuuttujan yhteyttä tarkasteltavaan asiaan.

Olisi myös mielenkiintoista saada selville syrjäytyneiden itsensä näkemyksiä syrjäytymisen syistä. Nuorisobarometrin kaltainen

kyselytutkimus ei kuitenkaan ole paras väline tällaisen tiedon saamiseen. Vastaajilta ei voi kysyä ”Oletko syrjäytynyt?”, eivätkä todella syrjäytyneet välttämättä edes haluaisi vastata tällaisiin kyselyihin. Asiaa voi yrittää tutkailla

erilaisten syrjäytymisindikaattorien, kuten työttömyyden kautta. Opiskelijoiden, työssäkäyvien ja työttömien näkemyksissä syrjäytymisen syistä ei kuitenkaan ole juuri eroja, ei myöskään erilaisissa työsuhteissa olevien välillä. Tosin otoksessa on vain 75 työtöntä tai lomautettua, eivätkä erot osin siksi ole tilastollisesti merkitseviä. Tällä varauksella voi kuitenkin nostaa esiin sen, että 31 % työttömistä katsoo syrjäytymisen johtuvan selvästi rahan tai toimeentulon puutteesta, kaikista vastaajista tätä mieltä on vain 21 %.

Kuviossa 15 esitetään nuorten mielipiteitä yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuudesta syrjäytymisen syynä niiden taustamuuttujien mukaan, joissa on merkitseviä eroja ryhmien välillä. Kuten nähdään, yhtään aluemuuttujaa ei ole mukana. Maaseutumaisissa kunnissa asuvat tosin näyttävät pitävän syrjäytymisen syynä hieman muita useammin yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuutta, mutta ero ei ole merkitsevä. Vaikka ikä vakioidaan, ovat koulutus- ja varsinkin ammattimuuttujien mukaiset erot sen sijaan merkitseviä, vaikkakaan eivät kovin suuria. Mitä korkeampi koulutus tai ammattiasema, sitä vähemmän vastaaja pitää yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuutta syrjäytymisen syynä. Myös työsuhteen luonteella on samansuuntainen yhteys: vakinaisessa ja/tai täysipäiväisessä työsuhteessa olevat kokevat syrjäytymisen syiden olevan muualla kuin yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuudessa. Ruotsinkieliset nuoret puolestaan korostavat selvästi suomenkielisiä enemmän yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuutta syynä. Tämän yhteyden merkitsevyys säilyy, vaikka vakioitaisiin koulutus- ja työmuuttujat. Kuinka tämä ruotsinkielisenä Suomessa asuvien nuorten näkemys sitten liittyy heidän äidinkieleensä? Siihen aineisto ei anna vastausta. On kuitenkin muistettava, että kysymys ei kerro vastaajan omista kokemuksista, vaan näkemyksestä syrjäytymisen syistä ylipäätään.

Asioiden hyväksyttävyys

Nuorilta kysyttiin mittava 19 kysymyksen sarja

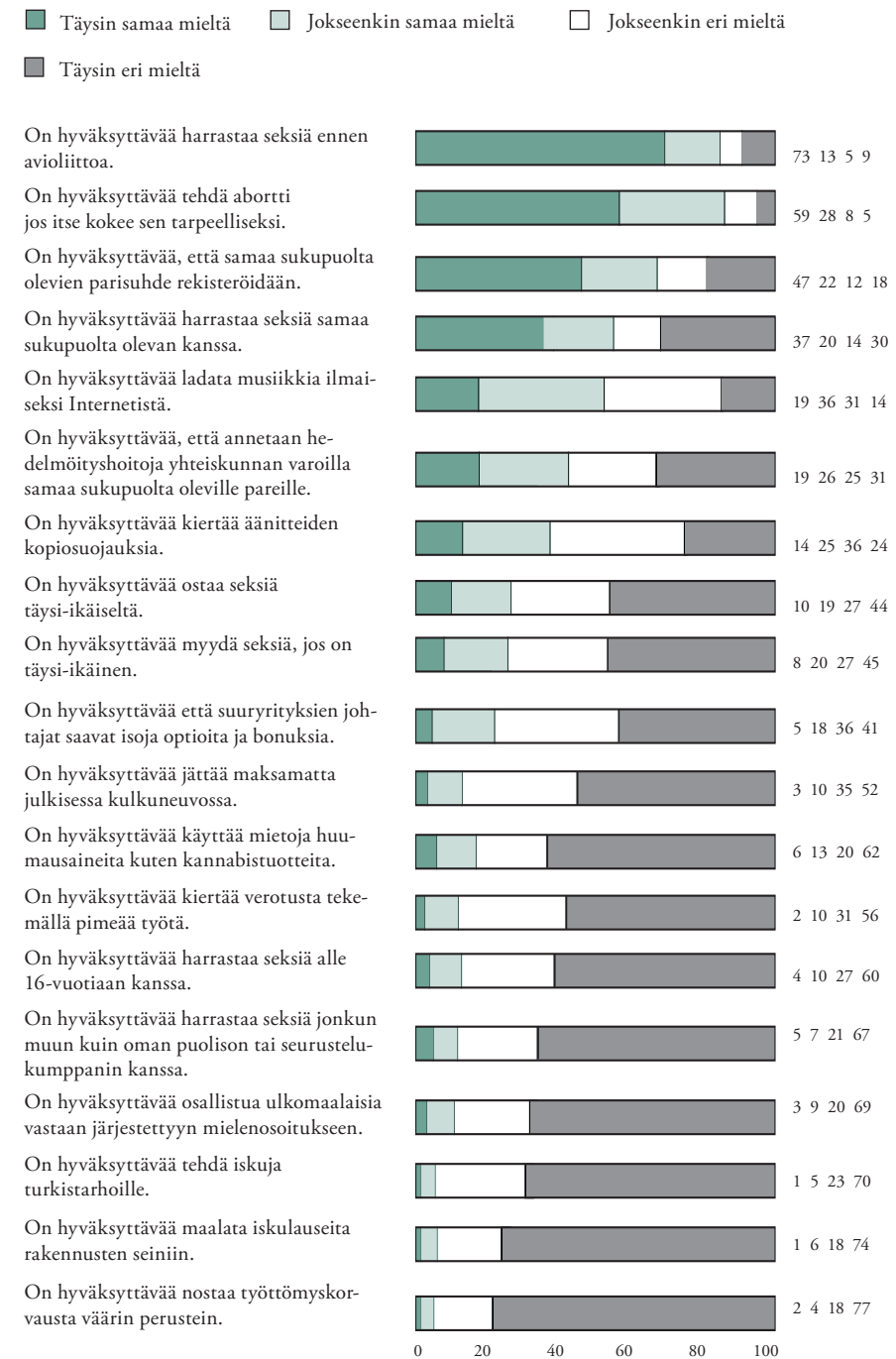
erilaisten asioiden hyväksyttävyydestä. Kysymys oli muotoiltu ”oletko samaa vai eri mieltä...”, millä haluttiin saada vastaajalta tämän omia mielipiteitä, ei käsityksiä siitä, mikä on yleisesti sopivaa. Kyselyissä vastaajilla saattaa nimittäin olla taipumus vastata ”oikein”, eli siten kuin uskoo yhteiskunnan normien mukaan olevan sopivaa vastata. Vaikka näin olisikin, antaa kuviossa 16 esitetty lista jonkinlaista kuvaa siitä, mikä nuorten mielestä on oikein ja mikä väärin.

Moniin sukupuolisuuteen liittyviin asioihin nuoret suhtautuvat hyvinkin sallivasti. Reilu enemmistö nuorista hyväksyy seksin ennen avioliittoa, samaa sukupuolta olevien parisuhteen rekisteröinnin ja abortin, jos se on itsestä tarpeellinen. Seksin ostamisen ja myymisen sen sijaan hyväksyy vain reilu neljännes. Vielä selvästi harvempi on valmis hyväksymään seksin jonkun muun kuin oman seurustelukumppanin kanssa. Suhtautuminen seksin harrastamiseen alle 16-vuotiaan kanssa on vahvasti kytköksissä vastaajan ikään. 25–29-vuotiaista sen hyväksyisi vain 4 %, 20–24-vuotiaista 12 %, mutta 15–19-vuotiaista jo 25 %.

Kysytyistä asioista neljä on samoja kuin vuoden 1996 nuorisobarometrissa. Kymmenen vuotta on jo verrattain pitkä aikajänne, joka saattaa antaa aineistoa todellisten ajassa tapahtuvien arvomuutosten suunnan havaitsemiseen. Nämä neljä vertailukelpoista kysymystä on koottu kuvioon 17. Nuorten asenteet ovat muuttuneet hyväksyvämmiksi suhteessa työttömyyskorvauksen nostamiseen väärin perustein; varsinkin sitä täysin sopimattomana pitävien nuorten osuus on kymmenessä vähentynyt 84 prosentista 77 prosenttiin. Asennemuutos on todellinen, mutta asian mittasuhteiden hämärtyminen välttämiseksi on huomautettava, että edelleen 95 % nuorista suhtautuu työttömyyskorvausten huiputtamiseen enemmän tai vähemmän kielteisesti. Toinen nuorten mielestä aiempaa hyväksyttävämpi asia on osallistuminen ulkomaalaisia vastaan järjestettyyn mielenosoitukseen. Myös tähän muutokseen pätee sama huomio – muutos on

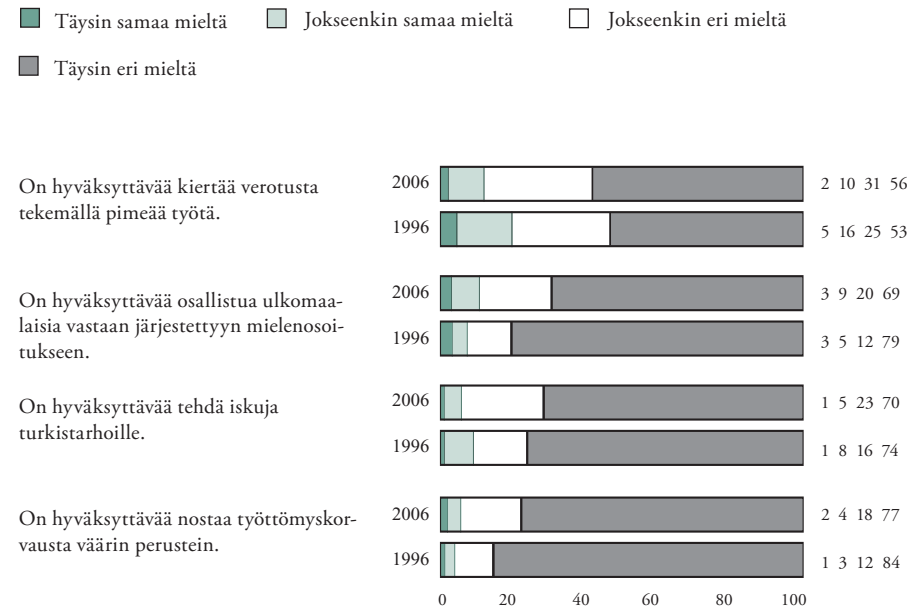
Kuvio 16.

Erilaisten asioiden hyväksyttävyys. (%)

Kuvio 17.

Erilaisten asioiden hyväksyttävyys. Vertailu 1996 ja 2006. (%)

todellinen, mutta edelleen lähes 90 % suhtautuu sen hyväksyttävyyteen torjuvasti. Myös tämän trendin tulkinta on tulkinnoille avoin. Ulkomaalaisia vastaan järjestetty mielenosoitus voi olla aiempaa hyväksyttävämpi asia paitsi ulkomaalaisasenteiden, myös mielenosoituskulttuurin muutosten takia. Keväällä 2006 Suomessa on laajemminkin pantu merkille nuorten aiempaa näkyvämmät tavat ilmaista mieltään julkisesti.

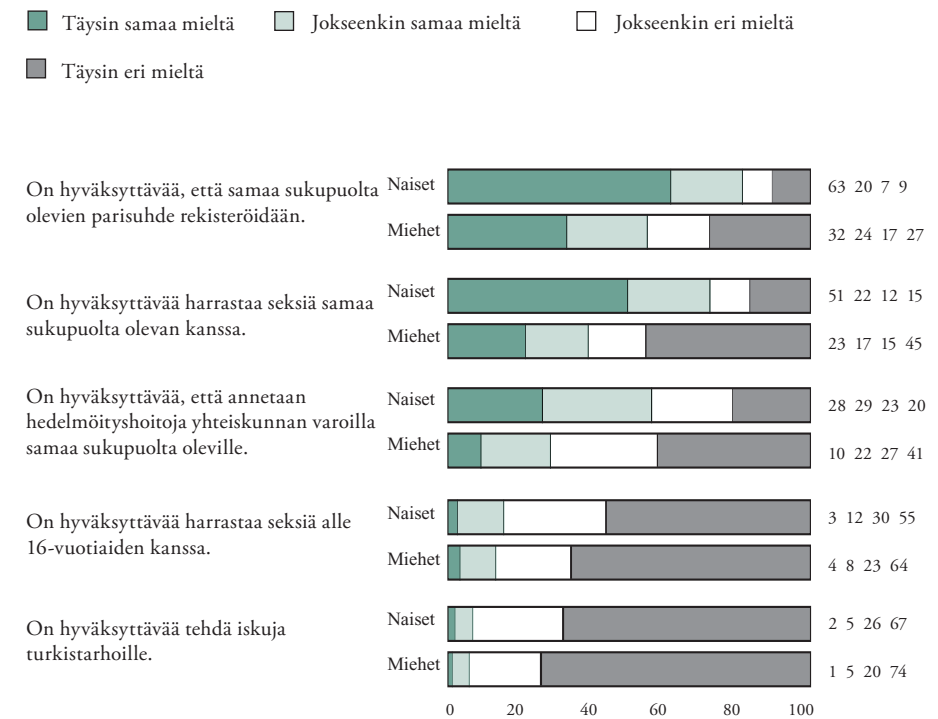
Asenteissa turkistarhoille tehtäviin iskuihin ei ole tapahtunut suurempia muutoksia kymmenessä vuodessa. Kysymys ei vuonna 2006 ole yhtä ajankohtainen kuin 1996, jolloin pohjanmaalaisille kettutarhoille vuonna 1995 iskeneiden ”kettutyttöjen” tapaus nostatti tunteita puolesta ja vastaan. Sen sijaan nuorten asenteet ovat tiukentuneet melko jyrkästi suhteessa pimeän työn tekemiseen ja veronkiertoon. Tämä voi vaikuttaa ristiriitai-

selta kehityskululta, jos sitä vertaa aiempaa sallivampiin asenteisiin työttömyyskorvausten kanssa huijaamiseen. Yksi mahdollinen selitys voi olla mediasta lähtöisin oleva pimeän työn aiempaa vahvempi mieltäminen nimenomaan vierastyöläisten veronkiertämisen muodoksi.

Sukupuolten näkemyserot eri asioiden hyväksyttävyydestä ovat tilastollisesti merkitseviä lähes kaikissa kysytyissä asioissa. Ainoat poikkeukset ovat kysymykset abortista ja seksin harrastamisesta ennen avioliittoa, jotka ovat molempien sukupuolten niin yleisesti hyväksymiä asioita, etteivät erot tule näkyviin. Kuviossa 18a esitetään naisille tyypillisempiä asenteita. Erot ovat silmiinpistävän suuria varsinkin näkemyksissä seksistä ja parisuhteesta samaa sukupuolta olevien välillä. Naisista yli puolet hyväksyy täysin seksin samaa sukupuolta olevien välillä, miehistä vain 23 %. Nuoret miehet ovat selvästi useam-

Kuvio 18a.

Erilaisten asioiden hyväksyttävyys. Asioita, jotka naiset hyväksyvät miehiä useammin. (%)

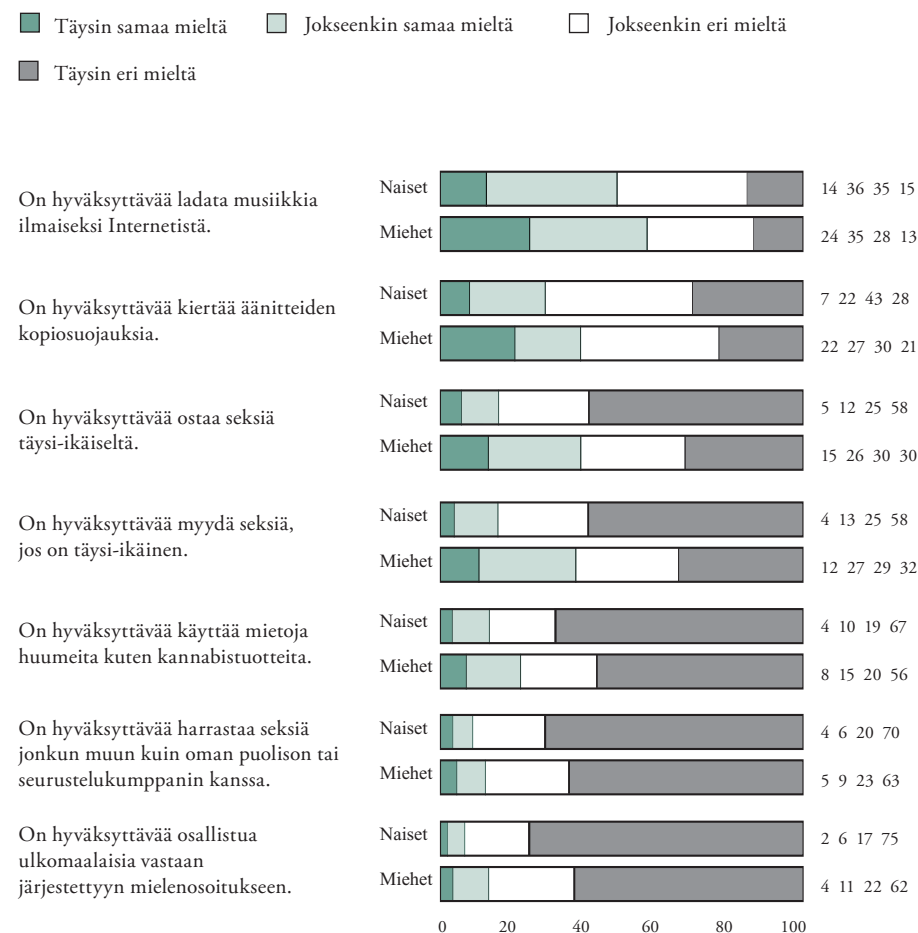
min yhteiskunnan varoilla samaa sukupuolta oleville annettavia hedelmöityshoitoja vastaan.

Miehet sen sijaan ovat paljon naisia valmiimpia hyväksymään seksin ostamisen tai myymisen (ks. kuvio 18b). Myös seksiä jonkun muun kuin oman puolison tai seurustelukumppanin kanssa miehet pitävät jonkin verran hyväksyttävämpänä. Silti on syytä huomata, että miehistäkin selvä vähemmistö, 14 % eli noin yksi seitsemästä, pitää sitä edes jonkin verran hyväksyttävänä. Tarkasti ottaen kysymys seksistä ”jonkun muun kuin oman puolison tai seurustelukumppanin kanssa” ei tarkoita vain puolison pettämistä, vaan kaikkea parisuhteen ulkopuolista seksiä. Emme tosin voi tietää, kuinka moni vastaajista on käsittänyt asian näin laajasti.

Miehet hyväksyvät selvästi naisia useammin musiikin lataamisen ilmaiseksi Internetistä ja äänitteiden kopiosuojausten kiertämisen. Voisi esittää valistuneen arvauksen, että nuoret miehet myös harrastavat näitä toimintoja nuoria naisia enemmän. Entä mahtaako sillä, että miehet hyväksyvät mietojen huumeiden käytön useammin kuin naiset, olla yhteyttä päihdekäyttämiseen? Vuoden 2003 ESPAD-tutkimuksen mukaan 15–16-vuotiaiden ikäryhmässä yhtä suuri osuus, eli 11 % sekä tytöistä että pojista, ilmoittaa joskus käyttäneensä kannabistuotteita (Myllyniemi & Gissler & Puhakka 2005, 49–51). Hieman vanhemmassa 15–24-vuotiaiden ikäryhmässä naisista 23 %, miehistä 27 % sanoo kokeilleensa kannabista, 25–34-vuoti-

Kuvio 18b.

Erilaisten asioiden hyväksyttävyyttä. Asioita, jotka miehet hyväksyvät naisia useammin. (%)

aista naisista 16 %, miehistä 23 % (Virtanen 2004, 37). Erot siis kasvavat iän myötä. Kun nuorisobarometrin aineistoa tarkastellaan vastaavasti iän ja sukupuolen mukaan, havaitaan, että sukupuolten väliset asenne-erot koskien mietojen huumeiden hyväksymistä kasvavat iän myötä. Teini-ikäisten ikäryhmässä ero ei edes ole tilastollisesti merkitsevä. Vaikka tämä antaaakin tukea ajatukselle hyväksyvän asenteen

ja käyttäytymisen yhteydestä, eivät asenteet ja käyttäytyminen tietenkään ole sama asia.

Kuvioon 19a on koottu nuorimmille vastaajille tyypillisempiä asenteita. He ovat valmiimpia hyväksymään näkyvät mielenilmausten muodot, kuten iskut turkistarhoille ja iskulauseiden maalaamisen rakennusten seiniin. Nuorisobarometrin kaltainen poikkileikkausaineisto ei tosin kerro, onko kyseessä nuoreen ikään vai

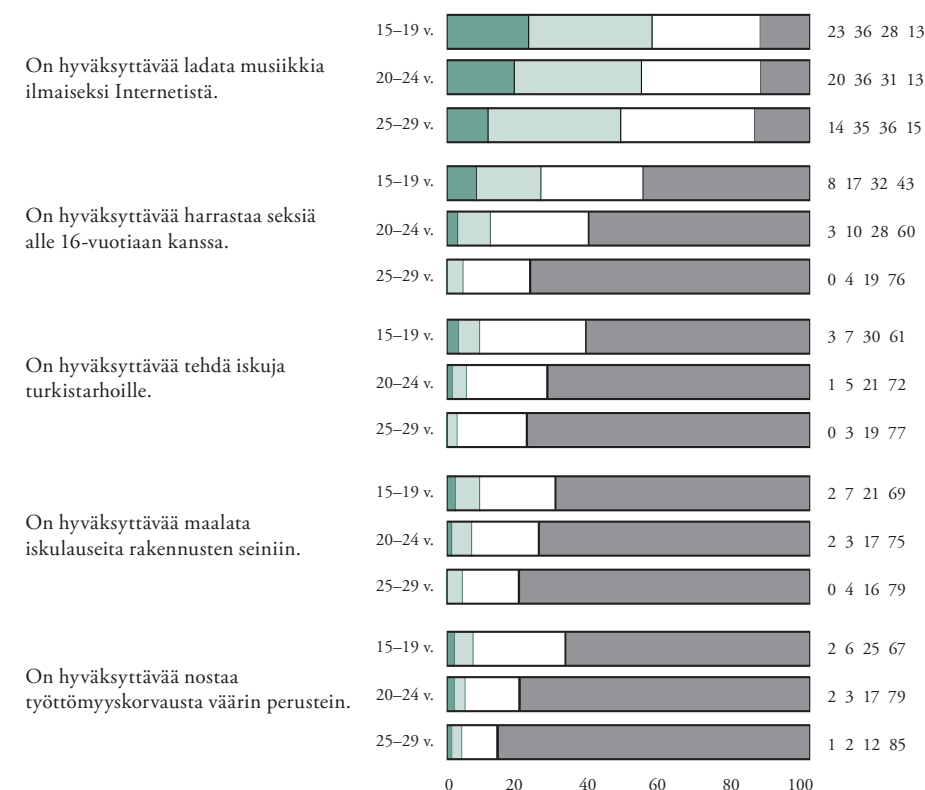
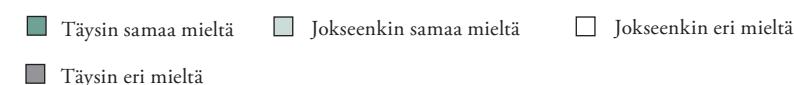
ajan henkeen liittyvä ilmiö. Vertailussa vuoden 1996 barometriin (ks. kuvio 17) nähtiin, että asenteissa turkistarhaiskuihin ei ole tapahtunut suuria muutoksia, mikä voisi antaa viitteen siitä, että nuoruus olisi ajan hengen muutosta parempi selittäjä suoran aktivismin hyväksymiselle.

Toinen ikäryhmittäinen tarkastelu (ks. kuvio 19b) näyttää, että kaikkein nuorimmat vastaajat

suhtautuvat torjuvammin seksuaaliseen käyttäytymiseen liittyviin kysymyksiin. Kokonaisuutena alle 20-vuotiaat suhtautuvat kielteisemmin myös mietojen huumeiden hyväksymiseen, mutta naisten asenteissa ei ole eroja ikäryhmien välillä. Miehillä sen sijaan on: 15–19-vuotiaista miehistä 18 % hyväksyy mietojen huumeiden käytön, 20–24-vuotiaista jo 27 %. (Lisää aihees-

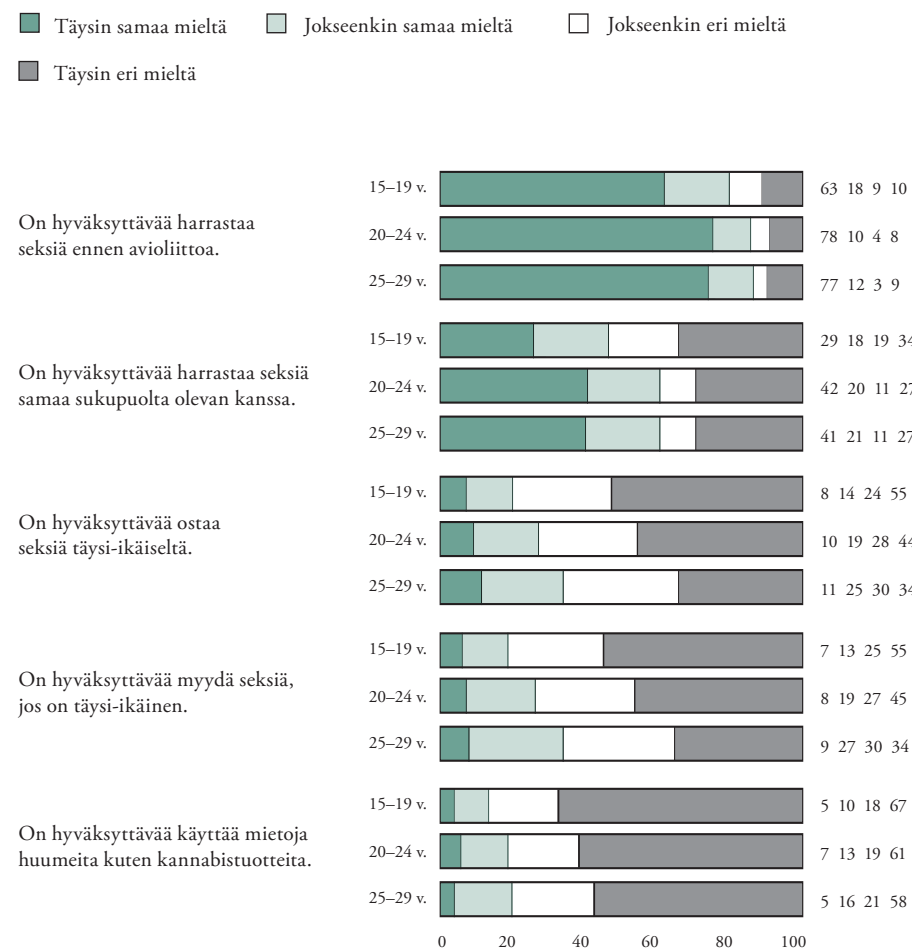
Kuvio 19a.

Erilaisten asioiden hyväksyttävyyttä. Asenteita, jotka ovat tyypillisempiä nuorimmille vastaajille. (%)

Kuvio 19b.

Erilaisten asioiden hyväksyttävyys. Asenteita, jotka ovat tyypillisempiä vanhemmille vastaajille. (%)

ta ks. Kari Paakkunaisen artikkeli s. 146 alkaen.)

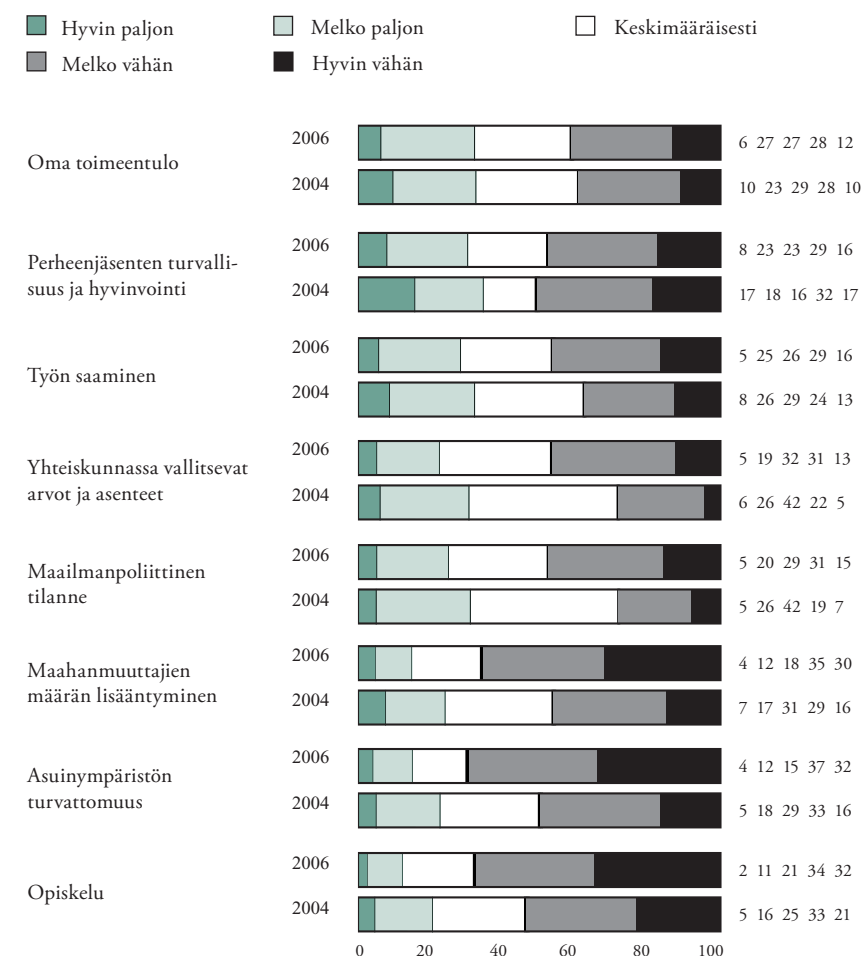
Epävarmuus ja turvattomuus

Nuorten epävarmuuden tai turvattomuuden kokemuksia selvitettiin 11 kysymyksen avulla. Näistä kysymyksistä kahdeksan on samoja

kuin vuoden 2004 nuorisobarometrissa ja uusia on kolme. Kuvion 20 vertailussa vuoden 2004 ja 2006 barometrien välillä näkyy nuorten turvattomuuden kokemuksissa selvää vähenemistä. On tietenkin mahdollista, että nuorten maailmassa on sellaisiakin turvattomuuden lähteitä, joihin kyselytutkimuksilla ei saada otetta. Kysyttyjen asioiden kohdalla

Kuvio 20.

”Kuinka paljon koet epävarmuutta tai turvattomuutta seuraavien asioiden takia?”
Vertailu 2004 ja 2006. (%)

epävarmuutta kuitenkin koetaan kautta linjan vähemmän kuin ennen. Poikkeuksia ovat oma toimeentulo ja perheenjäsenen turvallisuus ja hyvinvointi, joiden takia koetussa turvattomuudessa ei juuri ole tapahtunut muutoksia.

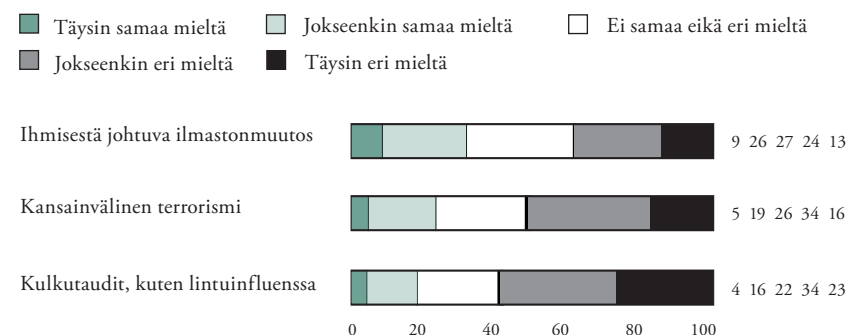
Kysytyt epävarmuuden aiheet voi karkeasti ottaen jakaa yksilöllisiin ja yhteiskunnallisiin/globa-

leihin. Tästä näkökulmasta vastauksia tarkastellen nuoret näyttävät kokevat paljon epävarmuutta varsinkin henkilökohtaiseen selviytymiseen liittyvistä asioista. Oma toimeentulo ja työn saaminen ovat merkittäviä epävarmuuden aiheuttajia.

Tähän nuorisobarometriin on siis otettu mukaan kolme uutta, ajankohtaista tai ainakin

Kuvio 21.

”Kuinka paljon koet epävarmuutta tai turvattomuutta seuraavien asioiden takia?”
Uudet muuttajat. (%)

paljon keskustelua herättänyttä aihetta: ihmisestä johtuva ilmastonmuutos, kansainvälinen terrorismi sekä kulkutaudit, kuten lintuinfluenssa. Kuvio 21 nähdään, että ilmastonmuutos todella huolestuttaa nuoria suhteellisen paljon, enemmän kuin mikään muu kysytystä asiasta. Useampi kuin joka kolmas nuori kokee hyvin paljon tai melko paljon turvattomuutta sen takia.

Sukupuolten väliset erot epävarmuuden kokemuksissa ovat hyvin selviä. Nuoret naiset kokevat niitä selvästi enemmän kuin nuoret miehet. Ainoa poikkeus on maahanmuuttajien määrän lisääntyminen, johon liittyen kokee hyvin tai melko paljon turvattomuutta 10 % naisista mutta peräti 22 % miehistä.

Kuvioon 22 on koottu asioita, joissa erot sukupuolten välillä ovat suurimmat. Nähdään, että nuoret naiset kokevat varsinkin globaalit epävarmuustekijät (ilmastonmuutoksen, kansainvälisen terrorismin, kulkutaudit) selvästi nuoria miehiä voimakkaammin. Myös huoli omasta taloudellisesta toimeentulosta ja työnsaannista on naisilla selvästi vahvempaa. Epävarmuus on jossain mielessä perusteltuakin (ks. esim. kuvio 3 nuorten naisten työsuhteiden määräaikaaisuudesta), mutta naisten ja miesten erot taloudellisen epävarmuuden kokemisessa säilyvät, vaikka työ-

suhteen luonne vakioitaisiin. Kun toisaalta tiedetään esimerkiksi maksuhäiriöiden olevan selvästi yleisempiä miehillä kuin naisilla (Myllyniemi ym. 2005, 26), voi toimeentuloon liittyvän epävarmuuden tunteen ehkä tulkita myös kannusteeksi pitää talous jonkinlaisessa tasapainossa.

Myös ikä näyttää olevan tärkeä tekijä siinä, mihin epävarmuuden tunteet suuntautuvat. Kuviossa 23 esitetään ne asiat, joissa kaikkein nuorimmat vastaajat kokevat tilastollisesti merkitsevästi enemmän epävarmuutta kuin hieman vanhemmat. 15–19-vuotiaat näyttävät ottavan kansainvälisen terrorismin ja kulkutautien uhat vakavammin kuin parikymppiset tai sitä vanhemmat vastaajat.

Opiskeluun liittyvä epävarmuus on sekä luonnollisesti ikäsidonnaista asia. Jos tilannetta tarkastellaan pääasiallisen toiminnan mukaan, koululaiset ja opiskelijat kokevat enemmän epävarmuutta opiskelun takia kuin vaikkapa työssä käyvät. Jos tarkasteluun otetaan pääasiallisen toiminnan lisäksi myös ikä, huomataan, että alle 20-vuotiaat työssäkäyvät kokevat vielä opiskelijoita ja koululaisiakin enemmän epävarmuutta opiskelun takia. Tämä lienee luonnollista – tutkimukset ovat tärkeitä etappeja nuoren elämässä, ja opiskelupaikan puuttumi-

nen voi olla merkittäväkin epävarmuustekijä.

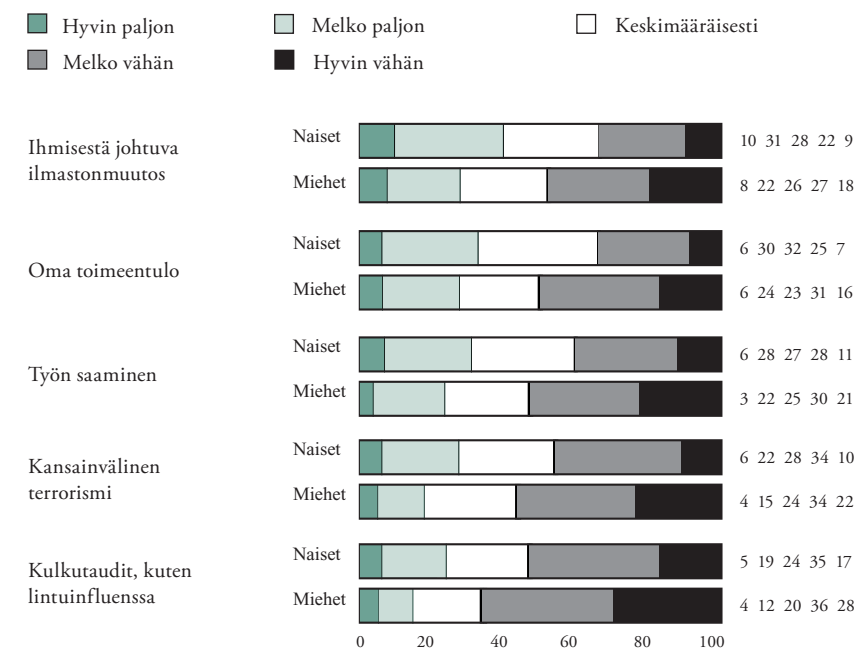
Turvattomuuden tunteet liittyvät kiinteästi nuoren elämäntilanteeseen, joka voi sisältää hyvinkin konkreettista epävarmuutta tulevasta. Tärkeä turvallisuudentunnetta lisäävä asia näyttää olevan vakinainen työsuhte (ks. kuvio 24). Mielenkiintoisen tästä sinänsä itsestään selvältä tuntuvasta havainnosta tekee se, että verrattuna vakinaisessa työsuhteessa oleviin pätikätyöläiset kokevat enemmän turvattomuutta paitsi oman taloudellisen toimeentulon takia, myös suhteessa yhteiskunnassa vallitseviin arvoihin ja asenteisiin sekä maailmanpoliittiseen tilanteeseen. Pätikätyöläisten epävarma asema näkyy siis pelkkää taloudellista pärjäämistä laajempaan turvattomuuden tunteena. Määräaikaaisissa työsuhteissa olevat

kokevat keskimäärin enemmän turvattomuutta kuvion 24 asioista kuin koululaiset ja opiskelijat, mutta hieman vähemmän kuin työttömät. Erottelu osa-aikaisten ja täysipäiväisten työsuhteiden välillä antaa samankaltaisia tuloksia: osa-aikaissa työsuhteissa olevat nuoret kokevat enemmän epävarmuutta. Yhteys työsuhteen luonteen ja epävarmuuden kokemusten välillä on tilastollisesti vahvempi naisilla kuin miehillä. Vaikka työsuhteen luonne onkin ikäsidonnaista asia, iän vakioiminen ei hävitä sen tilastollista yhteyttä turvattomuuden kokemuksiin. (Lisää nuorten epävarmuuteen liittyvistä tekijöistä vuoden 2004 nuorisobarometrista, ks. Erola 2004.)

Kuvio 22.

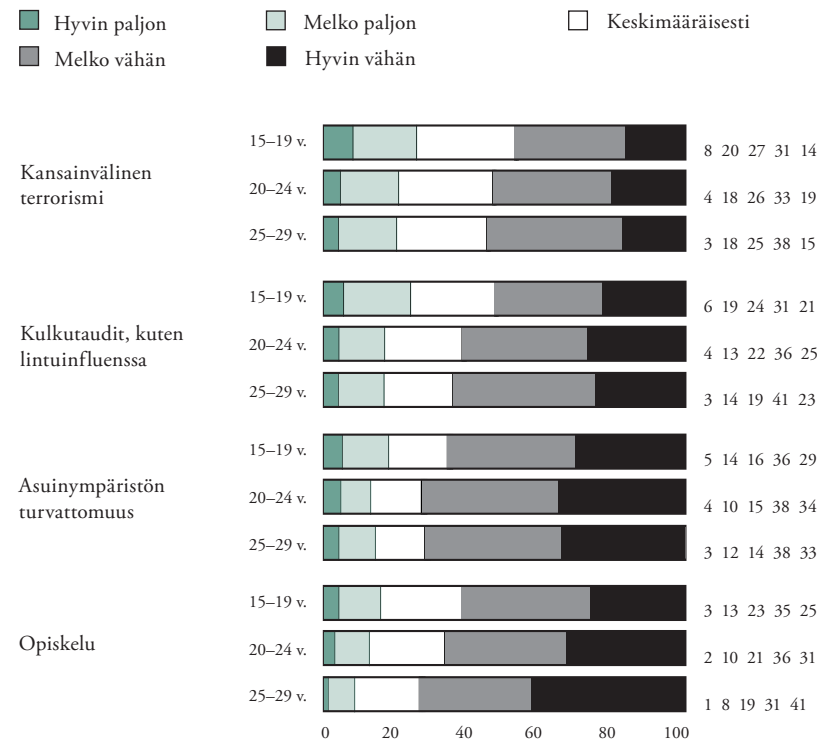
”Kuinka paljon koet epävarmuutta tai turvattomuutta seuraavien asioiden takia?”

Asioita, joiden takia naiset kokevat enemmän epävarmuutta tai turvattomuutta kuin miehet. (%)

Kuvio 23.

”Kuinka paljon koet epävarmuutta tai turvattomuutta seuraavien asioiden takia?”
Nuorimmille vastaajille tyypillisiä epävarmuuden aiheita. (%)

Luottamus instituutioihin

Nuorten luottamusta eri yhteiskunnallisiin instituutioihin selvitettiin edellisen kerran vuoden 1996 nuorisobarometrissa. Kymmenen vuoden aikaperspektiivi on jo riittävä mahdollisten trendien havaitsemisen kannalta. Kuvion 25 vertailusta näkee, että muutosta on tapahtunut kumpaankin suuntaan. Luottamus on laskussa suhteessa puolustusvoimiin, suuryrityksiin, kirkkoon ja Euroopan unioniin. Kotimaan poliittisiin instituutioihin nuoret sen sijaan luottavat selvästi enemmän kuin 1996. Suunta on sama niin suhteessa eduskuntaan, kunnanvaltuustoi-

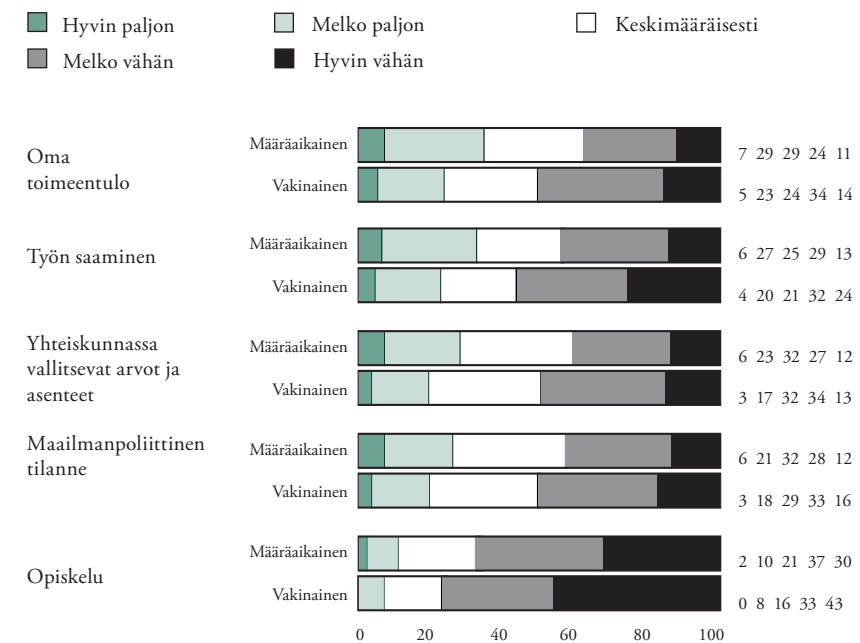
hin kuin poliittisiin puolueisiin. Toisaalta, vaikka luottamus on kasvamaan päin, se on edelleen varsin matalalla tasolla. Poliittisiin puolueisiin sanoo luottavansa paljon vain 3 % nuorista.

Pankkeihin luotetaan selvästi enemmän kuin kymmenen vuotta sitten, mikä lienee luonnollista, kun muistaa silloin eletyn laman jälkeistä aikaa. Myös usko poliittisiin instituutioihin saattoi kokea kolauksen lama-aikana. Nuorten luottamuksessa poliisiin ja oikeuslaitokseen ei sen sijaan näy heilahduksia, se on pysynyt yhtä vahvana kuin kymmenen vuotta sittenkin.

Tänä vuonna nuorisobarometrin luottamusosiossa oli mukana myös joukko uusia

Kuvio 24.

”Kuinka paljon koet epävarmuutta tai turvattomuutta seuraavien asioiden takia?”
Vakinaisessa ja määräaikaisessa työsuhteissa olevien vertailu. (%)

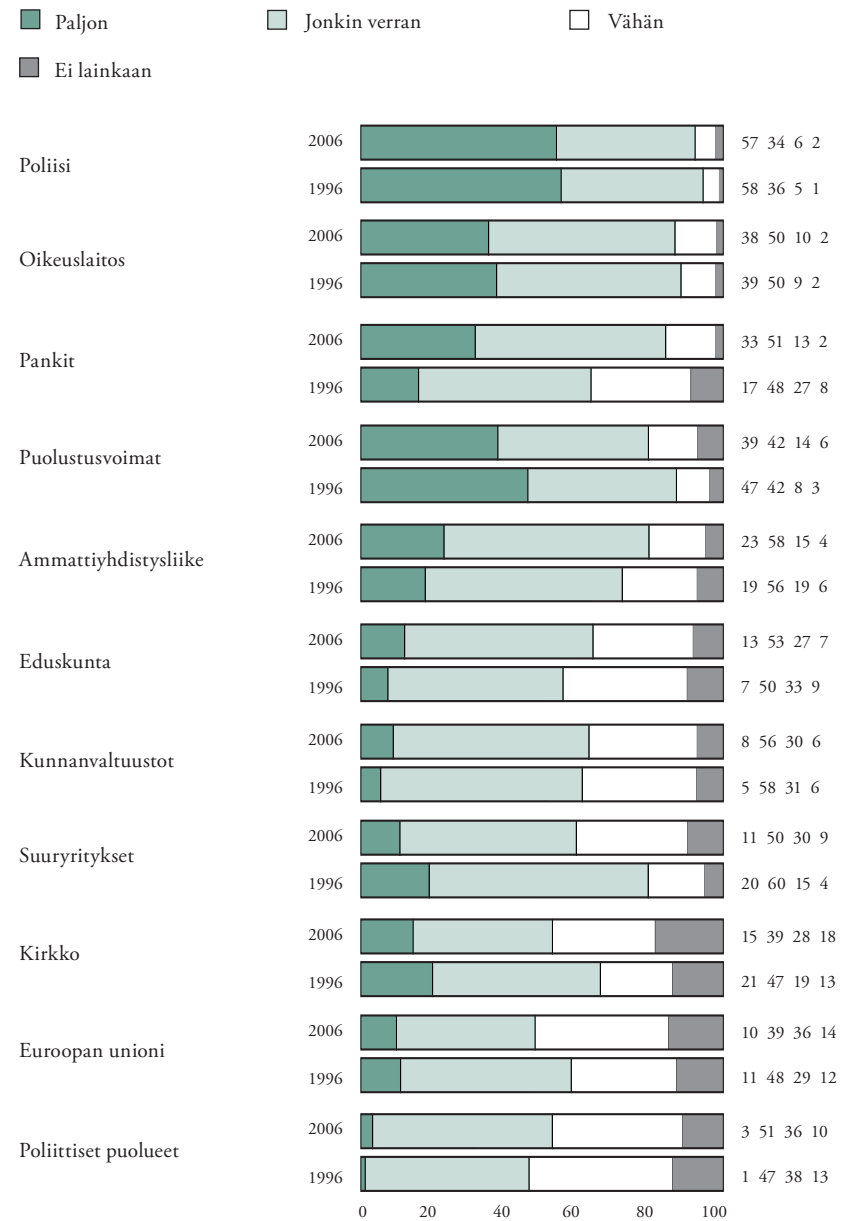
kysymyksiä (ks. kuvio 26). Presidenttiin ja maan hallitukseen luotetaan verraten yleisesti. Valtion virkamiehet nauttivat vahvempaa luottamusta kuin kuntien virkamiehet. Eri medioiden välisessä vertailussa voiton vievät Internet ja televisio, joihin luotetaan selvästi enemmän kuin lehdistöön. Luottamus Natoon on melko vähäistä: vain 4 % luottaa sen toimintaan paljon, melkein neljännes ei ollenkaan.

Selvimmät sukupuolten väliset erot esitetään kuvioissa 27a ja 27b. Nuoret naiset luottavat enemmän ammattiyhdistysliikkeeseen ja Euroopan unioniin, miehet taas puolustusvoimiin ja Natoon.

Luottamusta eri instituutioihin selvitettiin myös vuoden 2000 *World Values* -kyselyssä. Vastausvaihtoehdot eivät olleet täsmälleen samat kuin nuorisobarometrissa, joten varsinainen vertailu ei ole mielekäs. Aineisto mahdollistaa kuitenkin sen tarkastelun, millaista nuorten luottamus on verrattuna iäkkäämpiin suomalaisiin. Luottamus poliisiin, puolustusvoimiin ja kirkkoon kasvaa selvästi iän myötä. Sen sijaan luottamusprosentit suhteessa oikeuslaitokseen, eduskuntaan, suuryrityksiin ja ammattiyhdistysliikkeeseen kasvavat vasta yli 60-vuotiaiden ikäryhmässä, 30–60-vuotiailla ne ovat jopa alhaisemmat kuin nuorilla.

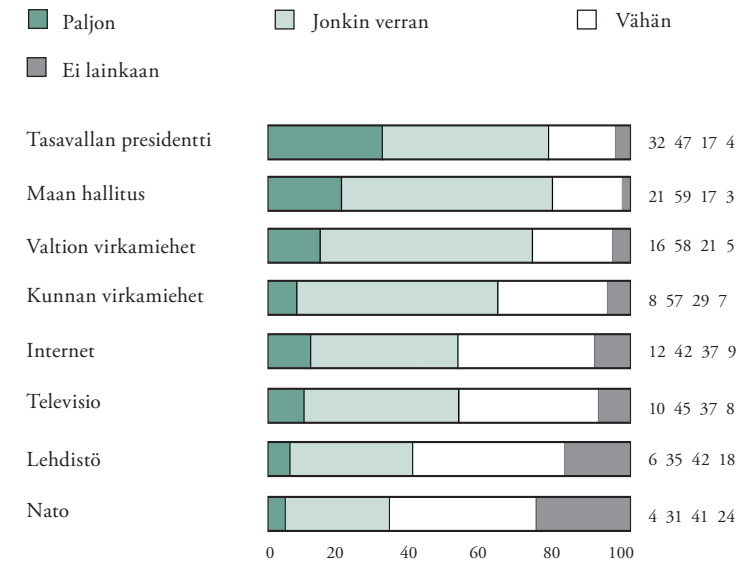
Kuvio 25.

”Luotatko seuraavien yhteiskunnallisten instituutioiden toimintaan?” Vertailu 1996 ja 2006. (%)

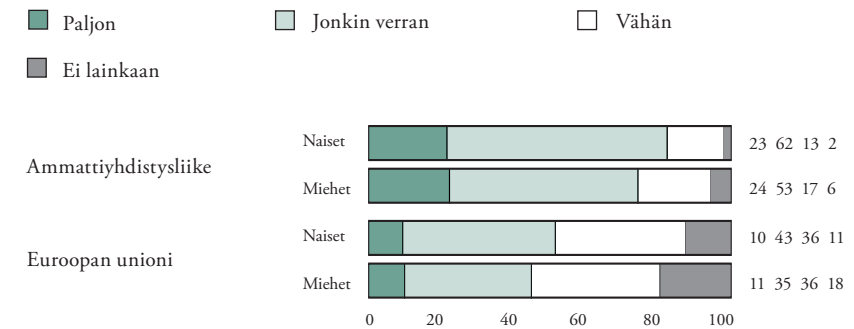
Kuvio 26.

”Kuinka paljon luotat seuraavien instituutioiden toimintaan?” Uudet muuttajat. (%)

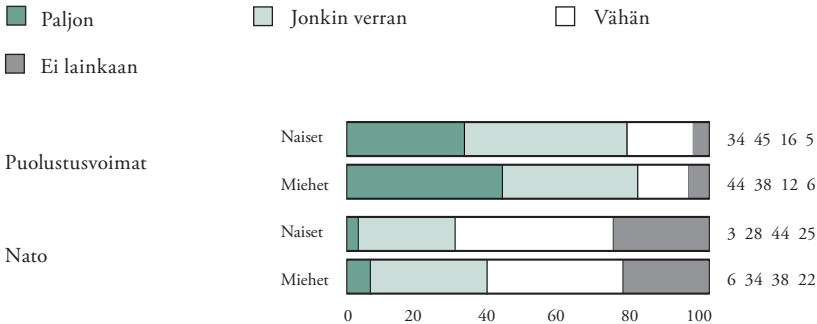

Kuvio 27a.

”Kuinka paljon luotat seuraavien yhteiskunnallisten instituutioiden toimintaan?”
Asioita, joihin naiset luottavat enemmän kuin miehet. (%)

Kuvio 27b.
”Kuinka paljon luotat seuraavien yhteiskunnallisten instituutioiden toimintaan?”
Instituutioita, joihin miehet luottavat enemmän kuin naiset. (%)

EU-jäsenyyden edullisuus Suomelle

Nuorisobarometri seuraa nuorten asenteita Euroopan unionia kohtaan useammallakin tavalla. Kysymyksessä luottamuksesta eri instituutioihin (ks. kuvio 25) nähtiin, että luottamus EU:ta kohtaan on jonkin verran heikentynyt kymmenessä vuodessa. Nuorille esitettiin myös hieman konkreettisemmin muotoiltu kysymys siitä, onko EU-jäsenyys osoittautunut edulliseksi Suomelle vai ei. Mieli-
pitteiden kehitystä seuraavasta kuvio-
sta 28 nähdään, että alun
lievän pessimismin lisääntymisen jälkeen kä-
sitys jäsenyyden edullisuudesta on kääntynyt
kasvuun. Varsinkin nuoret naiset näkevät EU-
jäsenyyden Suomen kannalta entistä myönteis-
emmässä valossa. (Lisää nuorten EU-asenteista
Kari Paakkunaisen artikkelissa s. 146–168.)

Äänestäminen presidentinvaaleissa

18 vuotta täyttäneiltä nuorilta kysyttiin, olivatko he äänestäneet tammikuussa 2006 pidetyissä presidentinvaaleissa. Nuorisobarometrin haas-
tattelut tehtiin maaliskuussa, siis melko pian
vaalien jälkeen, joten äänioikeuden käyttämi-
nen tai käyttämättä jättäminen oli vastaajilla

tuoreena muistissa. Analyysieihin on otettu vain
ne, jotka olivat haastatteluhetkellä vähintään
19-vuotiaita, sillä osa 18-vuotiaista oli täyttänyt
vuosia vaalien ja haastattelun välisenä aikana,
eikä siten ollut äänioikeutettu vielä vaalipäivänä.

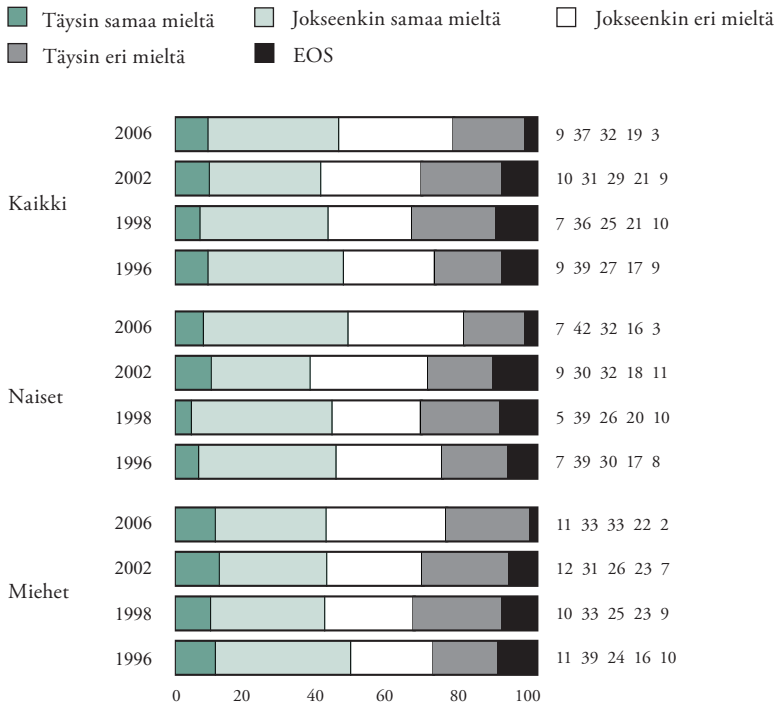
Vastauksia ei voi tulkita todelliseksi äänes-
tysprosentiksi. Riippumatta vastaajien iästä, on
haastateltavilla kysyttäessä taipumus liioitella
aktiivisuuttaan. Kuvioon 29 on koottu nuorten
itse raportoimat äänestysprosentit vaalien ensim-
mäisellä ja toisella kierroksella. Aktiivisuus on
ollut korkeampaa vaalien toisella kierroksella, ai-
van kuten koko väestön tasollakin. Nuoret naiset
ovat olleet nuoria miehiä ahkerampia äänestäjiä.
Ikäryhmittäisen tarkastelun mukaan näyttäisi
siltä, että äänestysaktiivisuus pysyy suunnilleen
samana 19–21-vuotiaiden ja 22–25-vuotiai-
den ikäryhmissä ja kasvaa sitten vanhimmassa
ikäryhmässä noin viidellä prosenttiyksiköllä.
Nuoria kokonaisuutena katsottaessa näin onkin,
mutta iän ja sukupuolen samanaikainen tarkas-
telu tuo uuden ulottuvuuden tähän havaintoon
(ks. kuvio 30). Miehillä itse ilmoitettu äänestys-
aktiivisuus nimittäin kasvaa selvästi vastaajan
iän myötä, mutta naisten äänestysaktiivisuus
pikemminkin laskee 20 ikävuoden jälkeen.
Kuvioista 30 nähdään myös, että vanhimmassa

26–29-vuotiaiden ikäryhmässä naisten ja mies-
ten äänestysaktiivisuus on tasoissa, mutta 19–
21-vuotiailla ero on peräti 17 prosenttiyksikköä.

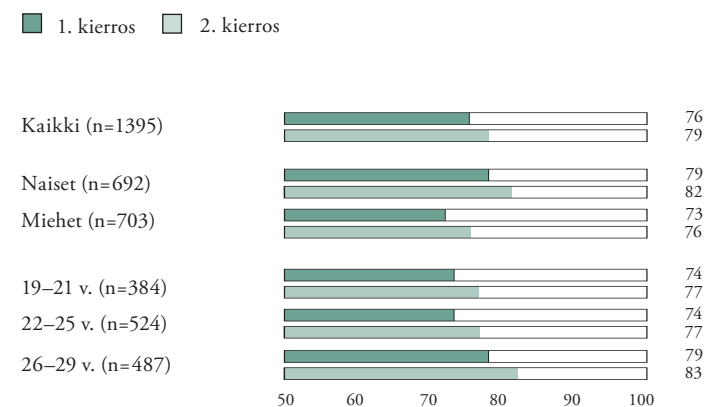
Kuviossa 31 esitellään Tarja Halosen ja
Sauli Niinistön kannatusluvut nuorten parissa
vaalien toisella kierroksella. 19–29-vuotiaista
nuorista 57 % äänesti Halosta, 43 % Niinistöä.
Nuoret siis kannattivat enemmän Halosta kuin
äänestäjät keskimäärin, sillä ero oli suurempi
kuin vaalien lopputuloksessa, jossa Halonen

sai 51,8 % ja Niinistö 48,2 % äänistä. Tämä
tosin pätee vain nuoriin naisiin: heistä 70 %
äänesti Halosta, miehistä vain 43 %. Naiset
kannattivat Halosta iästä riippumatta, mutta
miesten kohdalla ehdokkaan valinta oli yhtey-
dessä ikään. Mitä vanhempi miespuolinen
vastaaja, sitä todennäköisemmin äänesti Nii-
nistöä. Nuorimpien äänestysikäisten miesten
ikäryhmässä ehdokkaiden kannatus oli lähes ta-
soissa. (Ks. Paakkunaisen artikkeli s. 146–168.)

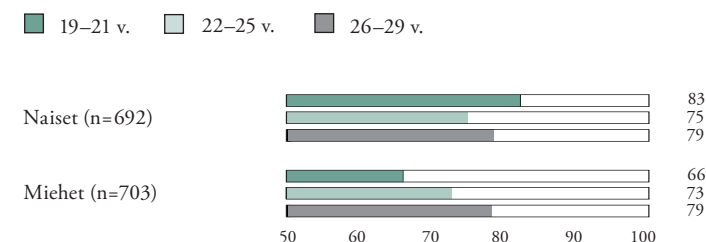
Kuvio 28.
”EU-jäsenyys on osoittautunut edulliseksi Suomelle?”
Vertailu 1996 ja 2006. (%)

Kuvio 29.
”Äänestitkö presidentinvaaleissa?” Kyllä-vastausten prosenttiosuudet. (%)

Kuvio 30.
”Äänestitkö presidentinvaalien ensimmäisellä kierroksella?” Kyllä-vastausten prosenttiosuudet. (%)

Nuoret ja kirkko

Kuuluminen kirkkoon

Jos asiaa tarkastellaan useamman vuosikymmenen aikavälillä, on Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta eronneiden määrä kasvussa. Kasvu ei ole kuitenkaan ollut tasaista, pikemminkin

aaltoliikettä. Kirkosta eroamisen yleisyyden voimakkaiden vaihteluiden taustalla ovat olleet monet poliittiset ja yhteiskunnalliset syyt. Yleistä eroaminen on ollut varsinkin sotien jälkeen ja 70-luvun alkupuolella, siis aikoina, jolloin (vasemmistolainen) kritiikki uskontoa, kirkkoa ja papistoa kohtaan on ollut erityisen voimakasta.

Myös taloudelliset syyt vaikuttavat: 1990-luvun lamavuosina kirkosta erottiin ennätystahtiin. Poliittiset syyt ja kirkollisvero tuskin riittävät selitykseksi, myös kirkon omalla toiminnalla on vaikutusta eroamisintoon. Esimerkiksi kirkolliskokouksen päätös olla hyväksymättä naispappeutta aiheutti piikin kirkosta eroamisessa vuonna 1984. Keskeisin taustatekijä lienee kuitenkin yleinen vieraantuminen kirkon elämäntapomuksesta. Kirkon tutkimuskeskuksen mukaan kirkosta eroamisen taustalla on varsinkin nuorilla useimmiten se, että kirkon jäsenyys

on menettänyt merkityksensä yksilön elämässä. (Mikkola 2006, 192; Niemelä 2003a, 122–147.)

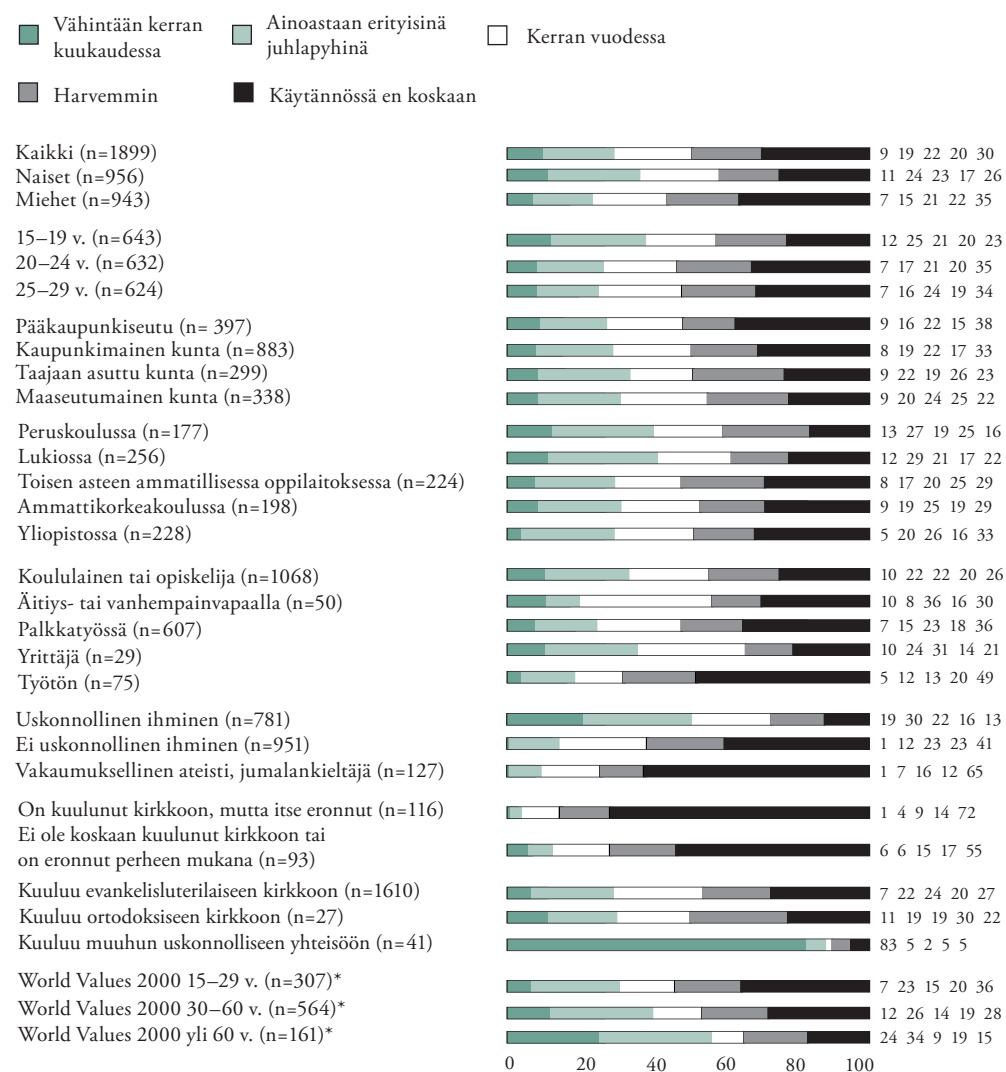
Myös kirkkoon liittyneiden määrä on kasvussa, mutta se on kuitenkin vähäisempää kuin eroaminen. Kokonaisuutena evankelis-luterilaisen kirkon jäsenmäärä on siis laskemaan päin. Vuoden 2005 lopussa Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuului 83,1 % suomalaisista. Aivan viime vuosina monet uskonnolliset yhdyskunnat ovat saaneet lisää jäseniä, myös toinen kansankirkoista, ortodoksinen kirkkokunta, johon kuului vuonna 2005 noin 58

Taulukko 2. Mihin kirkkoon tai uskonnolliseen yhteisöön kuuluu. (%)

	Evankelis-luterilainen kirkko	Ortodoksinen kirkko	Muu	Ei ole koskaan kuulunut tai on eronnut perheen mukana	On kuulunut mutta itse eronnut	Yhteensä
Kaikki	85	1	2	5	6	100
Nainen	86	1	2	4	6	100
Mies	84	1	2	5	7	100
15–19 v.	89	2	2	6	2	100
20–24 v.	84	2	2	5	8	100
25–29 v.	83	1	3	4	9	100
Pääkaupunkiseutu	80	1	2	9	8	100
Kaupunkimainen kunta	83	2	2	4	8	100
Taajaan asuttu kunta	91	1	2	2	3	100
Maaseutumainen kunta	90	1	3	4	1	100
Uskonnollinen ihminen	88	2	5	2	3	100
Ei uskonnollinen ihminen	85	1	0	6	7	100
Vakaumusellinen ateisti, jumalankielijä	67	0	1	12	20	100

Kuvio 32.

”Jos ei huomioida häitä, hautajaisia ja ristiäisiä, kuinka usein käyt kirkossa/uskonollisissa tilaisuuksissa?” (%)

* Lähde: World Values 2000 Suomen aineisto.

000 jäsentä, eli noin 1,1 % suomalaisista. (ks. URL: <<http://www.uskonnot.fi>>). Pidemmällä aikavälillä uskonollisiin yhteisöihin sitoutumi-

nen on Suomessa vähenemässä (Niemelä 2006, 47). Mihinkään rekisteröityyn uskontokuntaan kuulumattomien osuus on siis kasvussa: vuonna

2004 heidän osuutensa oli 14 %. (Uskonollisiin yhdyskuntiin kuulumattomien nuorten uskonollisuudesta ks. Hjelmin & Myllyniemen artikkeli tässä teoksessa, s. 124–145.)

Taulukossa 2 esitetään kirkkoon tai uskonolliseen yhteisöön kuuluvien osuudet nuorisobarometrin aineistossa. Ortodoksisen kirkon ja ryhmän ”muu” kohdalla luvut ovat vain suuntaa-antavia, sillä taulukon yksittäisissä soluissa on tilastollisen luotettavuuden kannalta liian vähän tapauksia. Kyselyyn vastanneista nuorista evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluu hieman suurempi osuus (85 %) kuin kaikista suomalaisista (83 %). Miesten osuus on 84 %, naisten 86 %. Kaikista suomalaisista uskonollisiin yhteisöihin kuulumattomien osuus on hieman suurempi (14 %) kuin nuorisobarometrin aineistossa (11 %).

Kaupunkimaisissa kunnissa ja varsinkin pääkaupunkiseudulla uskonollisiin yhteisöihin kuuluminen on selvästi harvinaisempaa kuin maaseutumaaisissa kunnissa. Pääkaupunkiseudulla asuvista 15–29-vuotiaista 17 % ei kuulu mihinkään uskonolliseen yhteisöön, maaseudulla asuvista osuus on vain 5 %. Myös koulutus näyttää olevan yksi huomion arvoinen taustamuuttuja. Ammattikorkeakoulussa opiskelevista 85 % kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon, mutta yliopisto-opiskelijoista vain 79 %. Vastaavasti yliopistossa opiskelevista 18 %, ja ammattikorkeakoulussa opiskelevista 12 % ei kuulu lainkaan uskonolliseen yhteisöön. Ero ei selity iällä, sillä ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden iän keskiarvojen ero on vain noin vuosi. Koulutusmuuttuja on luonnollisesti osin päällekkäinen aluemuuttujan kanssa, sijaitsevathan yliopistot kaupungeissa, ja kaupunkilaisnuoret ovat jo sitä kautta valikoitunutta joukkoa.

Taulukossa 2 tarkastellaan kirkkoon kuulumista myös sen mukaan, kuinka uskonollisena itseään pitää. Evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuulumisessa ei-uskonolliset (85 %) eivät juuri poikkea uskonollisista (88 %). Jopa vakaumusellista ateisteista 67 % kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Tämä kertoo kirkon uskon-

nollista instituutiota laajemmasta merkityksestä.

Kuinka usein käy kirkossa tai uskonollisissa tilaisuuksissa

Kuvio 32 esittelee nuorten kirkossa käymistä. Kaikista vastaajista 30 % ja evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluvista nuorista 27 % ilmoitti, ettei käy käytännössä koskaan kirkossa tai uskonollisissa tilaisuuksissa – jos häitä, hautajaisia ja ristiäisiä ei huomioida. Vähintään kerran kuukaudessa sanoi käyvänsä harvempi kuin yksi kymmenestä. Nuoret ovat siis varsin passiivisia kirkossa käymisen suhteen. Edes uskonollisena itseään pitävät nuoret, joita on 42 % vastaajista, eivät juuri käy kirkossa.

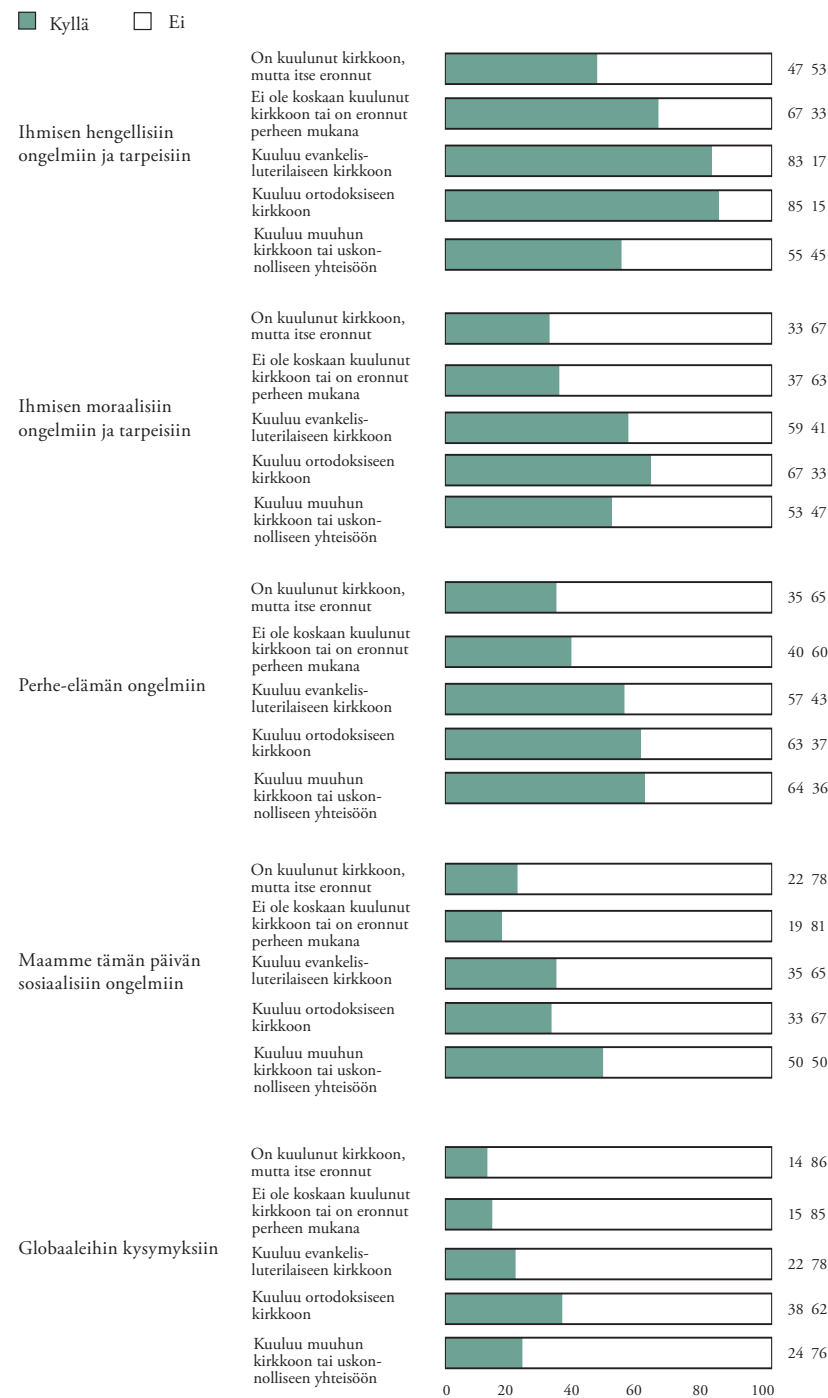
World Values -kyselyssä vuodelta 2000 kysyttiin sama kysymys kirkossa tai uskonollisissa tilaisuuksissa käymisen tiheydestä. Tulosten suora vertaaminen ei ole mielekästä, sillä World Valuesin tiedonkeruu toteutettiin käyntikyselyin, mutta nuorten vertaaminen muihin ikäryhmiin on kuitenkin mahdollista. Kuvion 32 alaosastä nähdäänkin oletettu tulos, eli kirkossa käymisen selvä kasvu vanhempiin ikäryhmiin mentäessä.

Antaako kirkko Suomessa päteviä vastauksia?

Siihen nähden, miten vähän nuoret käyvät kirkossa, uskovat he kirkon pätevyyteen antaa vastauksia ihmisten hengellisiin ongelmiin ja tarpeisiin yllättävän vahvasti: jopa 79 % nuorista on sitä mieltä. Kirkkoa ei kysymyksessä määritelty, mutta on oletettavaa, että valtaosa suomalaisista ajattelee evankelis-luterilaista kirkkoa. Kuviossa 33 esitellään nuorten arviot kirkon vastauksista ihmisten tarpeisiin nuoren oman kirkkojäsenyyden mukaan luokiteltuna. Jopa kirkosta itse eronneistakin lähes puolet luottaa kirkkoon tässä suhteessa, evankelis-luterilaisen ja ortodoksisen kirkon jäsenistä yli 80 %. Muihin kuin hengellisiin tarpeisiin kirkon ei arvella vastaavan aivan yhtä pätevästi, mutta kuitenkin enemmistö kaikista vastaajista

Kuvio 33.

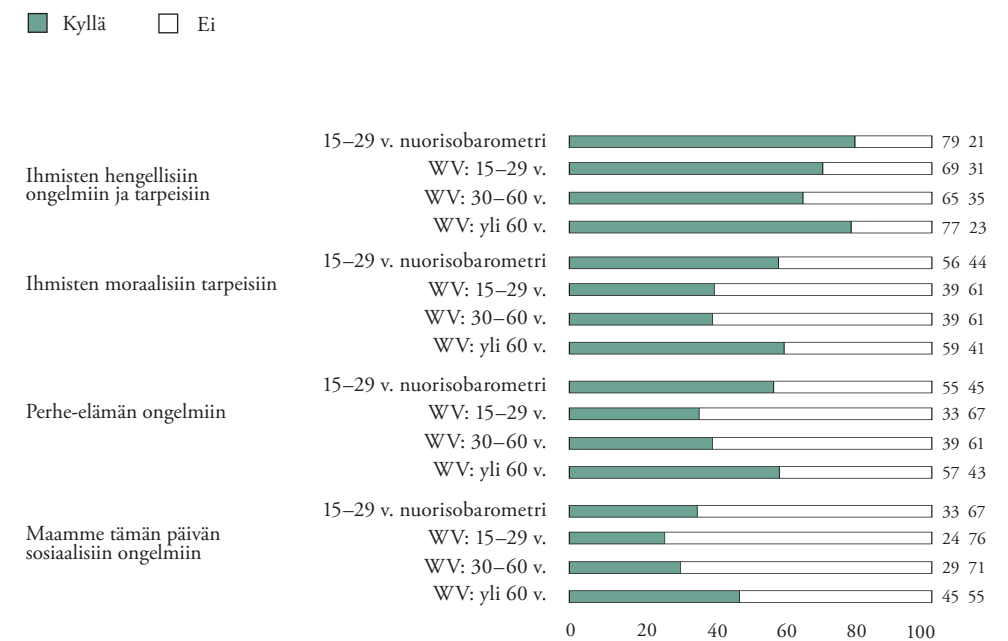
”Antaako kirkko Suomessa päteviä vastauksia seuraaviin tarpeisiin?” (%)

Kuvio 34.

”Antaako kirkko Suomessa päteviä vastauksia seuraaviin tarpeisiin?”

Vertailu ikäryhmittäin *World Values 2000* Suomen aineistossa ja 2006 nuorisobarometrissa. (%)

katsoo kirkon vastaavan ihmisten moraalisiin tarpeisiin ja perhe-elämän ongelmiin. Näin muotoiltuna kirkko saa nuoriltakin varsin hyvät arviot. Mutta kun tarkastellaan *World Values* -tutkimuksen vastaavaa kysymystä eri ikäryhmissä, huomataan, että iän myötä kirkon antamien vastausten arvostus lisääntyy selvästi. Nuorten erot 30–60-vuotiaiden ikäryhmään ovat vielä suhteellisen pieniä, mutta erot yli 60-vuotiaisiin sitäkin selvempiä (ks. kuvio 34).

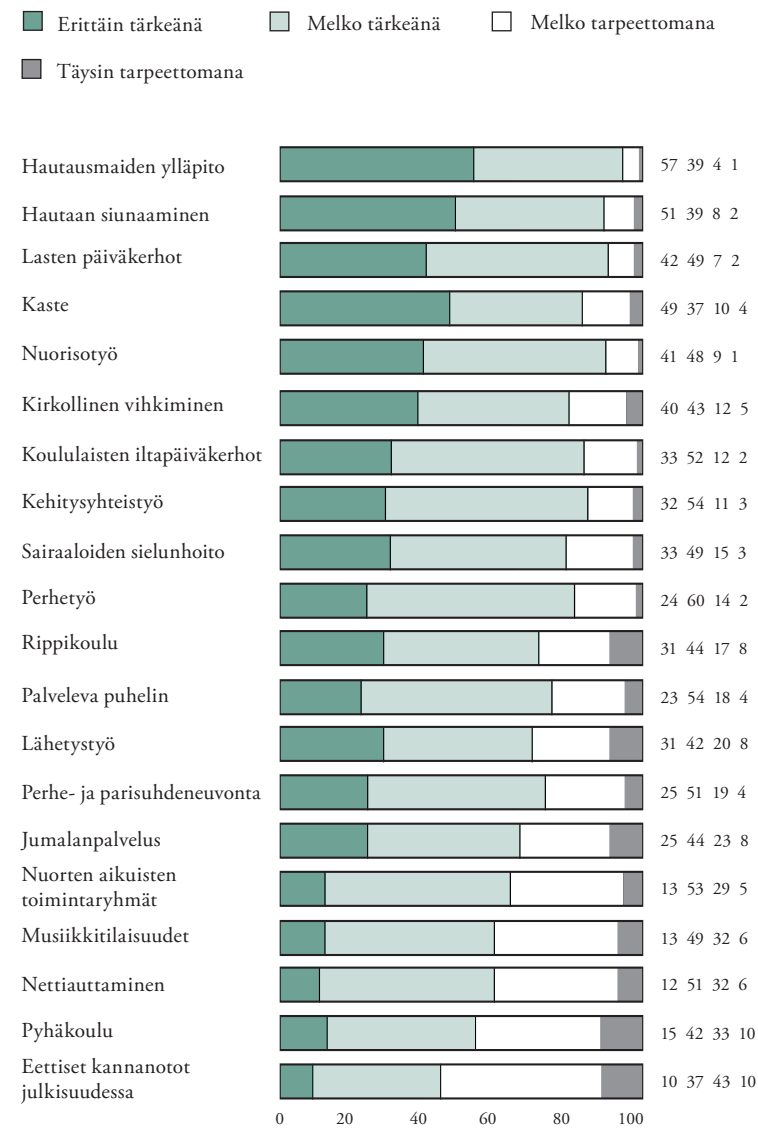
Seurakunnan toimintamuotojen tärkeys

Nuorten näkemykset seurakunnan eri toimintamuotojen tärkeydestä (ks. kuvio 35) kertovat, että kirkon merkitys on paljon muutakin kuin hengellinen. Tämä ei koske vain nuoria, sillä Kirkon tutkimuskeskuksen selvityksen mukaan suomalaisten kirkkoon kuulumisen

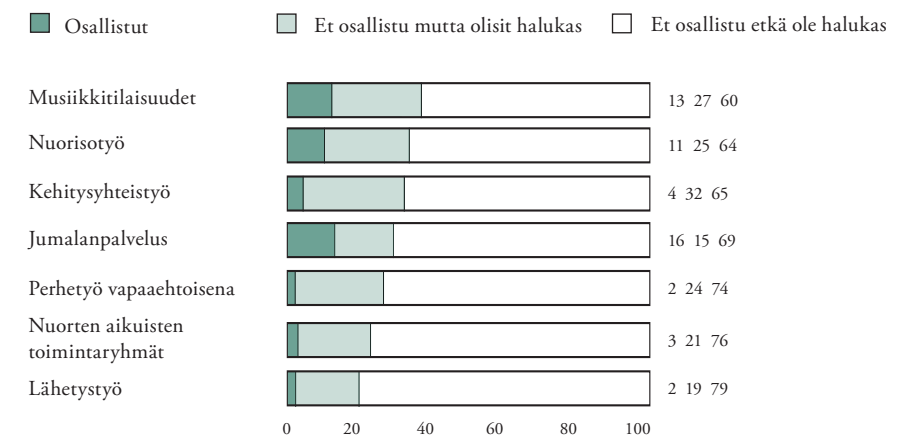
syissä korostuvat tradition ylläpitäminen, siirtymäriitit – kaste, kirkollinen vihkiminen ja hautaan siunaaminen – ja kirkon yhteisöä tukevat tehtävät. Kaksi kolmesta kirkon jäsenestä pitää tärkeänä kirkkoon kuulumissyynä sitä, että kirkko on osa suomalaista elämänmuotoa. Hengelliset syyt ovat selvästi vähemmän tärkeitä. (Niemelä 2003a, 128–130.)

Kirkon kannalta ei välttämättä ole kovin mairittelevaa, että nuorten mielestä tärkein kaikista kysytyistä seurakunnan toimintamuodoista on hautausmaiden ylläpito; jumalanpalvelus on tärkeysjärjestyksen häntäpäässä. Tärkeysjärjestyksen tarkastelun ei kuitenkaan saa antaa hämärtää kokonaiskuvaa vastausten jakaumista. Selvä enemmistö kun pitää lähes kaikkia seurakunnan toimintamuotoja vähintään melko tärkeitä, jumalanpalvelustakin useampi kuin kaksi

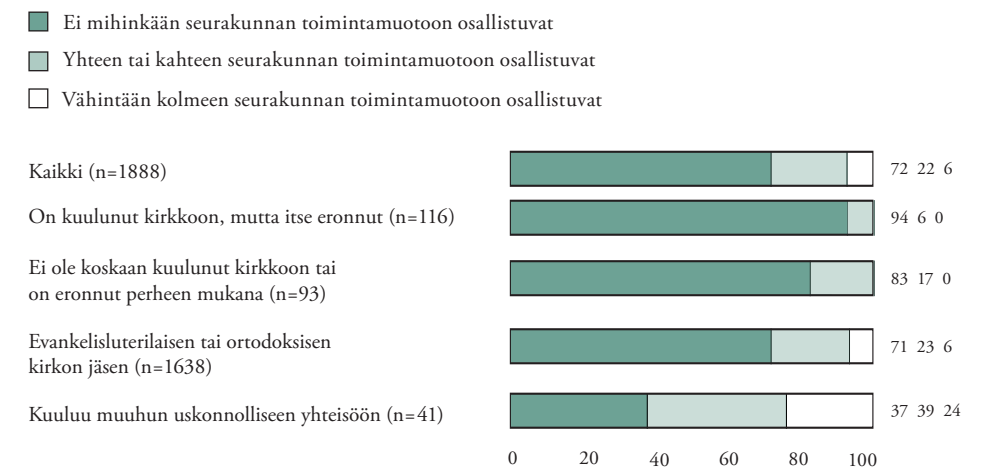
Kuvio 35.
”Kuinka tärkeinä pidät seuraavia seurakuntien toimintamuotoja?” (%)

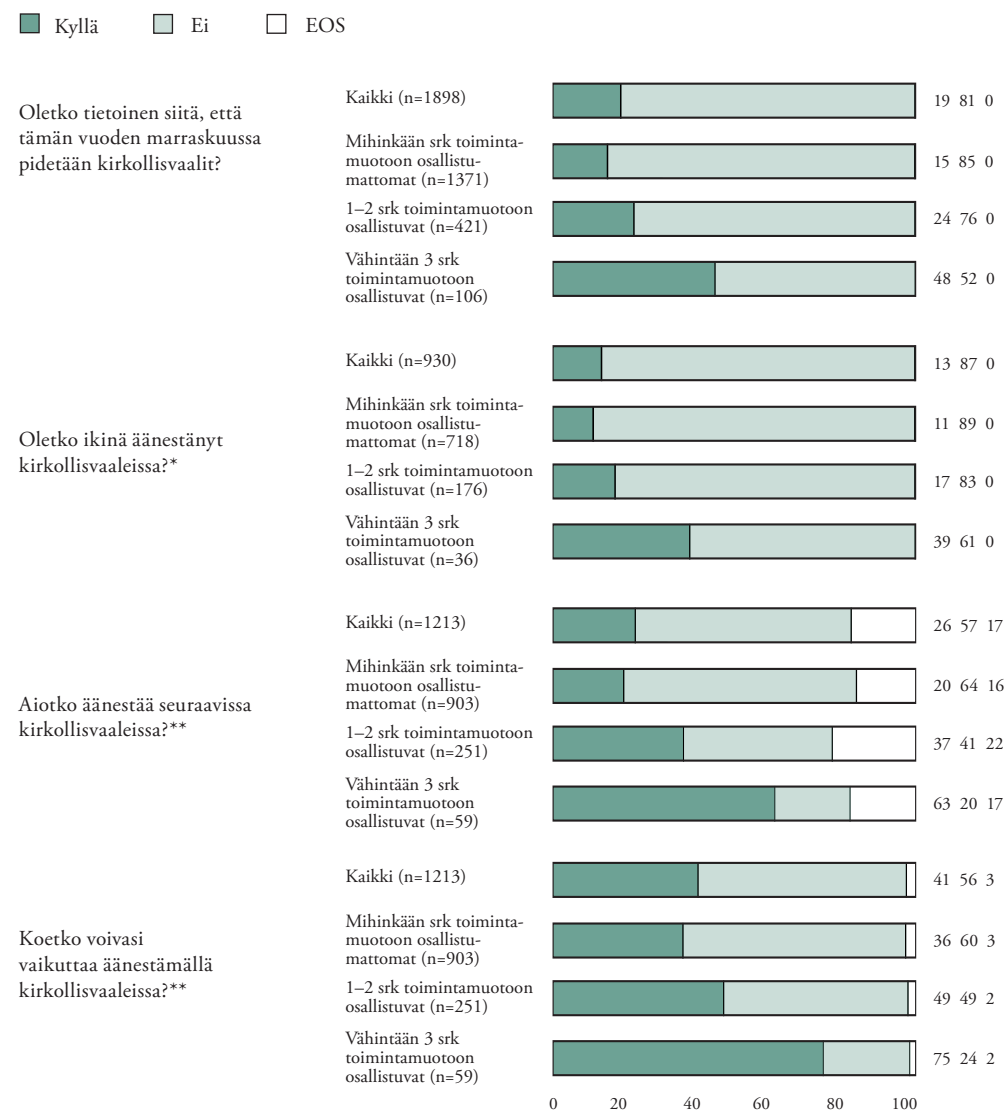
Kuvio 36.
”Mihin seuraavista seurakuntien toimintamuodoista osallistut tai olisit halukas osallistumaan?” (%)

Kuvio 37.
”Seurakuntien toimintamuotoihin osallistuminen kirkkojäsenyyksien mukaan?” (%)

Kuvio 38.
Nuorten 2006 kirkollisvaaleihin liittyvä tietämys ja osallistumishalu. (%)

* Vähintään 22-vuotiaat.

** Vähintään 18-vuotiaat evankelis-luterilaisen kirkon jäsenet.

vastaajaa kolmesta. Mitään kysytyistä asioista ei myöskään koeta yleisesti täysin tarpeettomiksi.

Seurakunnan toimintamuotoihin osallistuminen

Kuvioon 36 on koottu nuorten vastaukset osallistumisesta joihinkin seurakunnan toimintamuotoihin. Ainakin yhteen kysytyistä seitsemästä seurakunnan toimintamuodosta osallistuu 28 % aineiston nuorista. Niitä, jotka eivät osallistu laisinkaan, on siis 72 % vastaajista. Yhteensä toimintamuotoon osallistuu 15 %, kahteen 7 % ja vähintään kolmeen 6 % vastaajista. Nuorten seurakunta-aktiivisuuden voi siis sanoa olevan varsin harvojen varassa.

Halukkuutta osallistumiseen sen sijaan on selvästi enemmän. Periaatteessa halukkaista vain pieni vähemmistö sanoo osallistuvansa kysyttyyn seurakunnan toimintamuotoon. Jumalanpalvelus on poikkeus tästä, mutta siihenkin osallistumiseen halukkaita on melkein yhtä paljon kuin varsinaisesti osallistuneita.

Kuvio 37 esittää nuoret sen mukaan, kuinka moneen kysytyistä seurakunnan toimintamuodoista sanoo osallistuvansa. Nähdään, että muihin kuin evankelis-luterilaiseen tai ortodoksiseen kirkkoon kuuluvat nuoret ovat selvästi aktiivisimpia. Itse kirkosta eronneet osallistuvat vielä vähemmän seurakuntien toimintaa kuin muut kirkkoon kuulumattomat.

Kirkollisvaalit

Kuvioon 38 on tiivistetty nuorten marraskuussa 2006 pidettäviin kirkollisvaaleihin liittyvä tietämys ja äänestyshalukkuus. Kuviossa on eroteltu seurakunnan toimintaan aktiivisemmin osallistuvat niistä, jotka eivät osallistu mihinkään kysytyistä seurakunnan toimintamuodoista. Nähdään, että paitsi aktiivisuus seurakunnassa ylittääkin, myös kirkollisvaaleihin osallistuminen on varsin kasautuvaa. Kaikista 18–29-vuotiaista evankelis-luterilaisen kirkon jäsenistä 26 % sanoo aikovansa äänestää kirkollisvaaleissa, mut-

ta niistä, jotka osallistuvat vähintään kolmeen kysytyistä seurakunnan toimintamuodoista jo 63 %. Kaikista vastaajista alle viidennes on ylipäätään tietoinen syksyn kirkollisvaaleista, mutta tietämys lisääntyy seurakunta-aktiivisuuden mukana niin, että vähintään kolmeen toimintamuotoon osallistuvista 48 % sanoo olevansa vaaleista tietoinen. On toisaalta huomioitava, että vähintään kolmeen toimintamuotoon osallistuvia on vain 6 % vastaajista, eli heitä voi jo pitää tämän aineiston seurakunta-aktiiveina. Jos tästäkin joukosta vain vähemmistö on tietoinen lähestyvistä vaaleista, ei tietämyksen tasoa voi pitää kovin korkeana. (Kirkollisvaaleista lisää Kari Paakkunaisen artikkelissa, s. 146–169.)

Nuoret ja uskonto

Uskonto koulun juhlissa

Suomalaisen koulun perinteisissä juhlissa on joitain uskonnollisuuteen viittaavia elementtejä, kuten esimerkiksi kevätjuhlan Suvivirsi. Julkisuudessa on ollut keskustelua siitä, ovatko tällaiset traditiot ennen kaikkea osa suomalaista kulttuuria, vai pitäisikö ne tulkita uskonnon harjoittamiseksi. On vedottu uskonnolliseen suvaitsevuuuteen, uskonnottomien ihmisoikeuksiin ja myös perustuslakiin, jonka mukaan ketään ei voida velvoittaa osallistumaan oman tuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen.

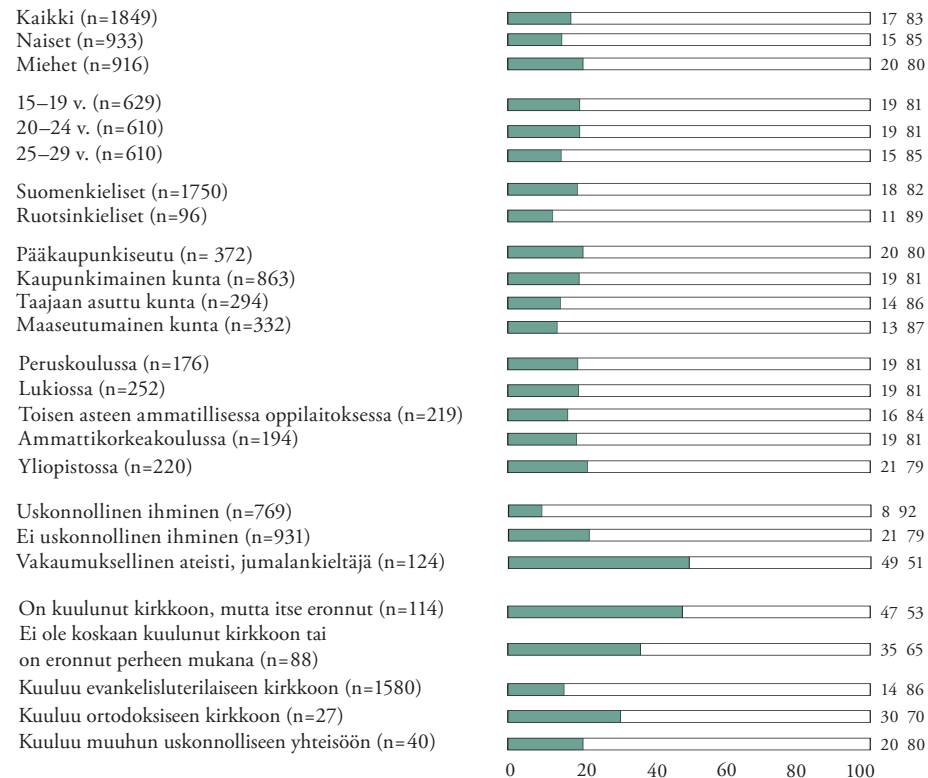
Kysymyksellä uskonnon poistamisesta koulun juhlissa haluttiin selvittää nuorten kantaa asiaan. Kysymys ei ole yksiselitteinen, onhan esimerkiksi joulu jo lähtökohtaisesti uskonnollinen juhla. Vaikkemme voi tietää, mitä vastaajat ovat ajatelleet ”uskontoon viittaavilla asioilla”, kuvioista 39 nähdään, että harvempi kuin yksi vastaaja viidestä kannattaa niiden poistamista koulujen juhlissa.

Miehet haluavat naisia useammin (miehet 20 % / naiset 15 %) uskonnollisten elementtien poistamista koulun juhlissa. Ero on tilas-

Kuvio 39.

”Pitäisikö koulujen juhlista poistaa uskontoon viittaavat asiat?” (%)

■ Kyllä □ Ei

tollisesti merkitsevä, mutta uskonnollisuuden vakioimisen jälkeen vain melkein merkitsevä. Vastaajan ammatillisen koulutuksen tasolla ei juuri ole yhteyttä kysymykseen, ei myöskään sillä, missä parhaillaan opiskelee. Uskonnollisena itseään pitävistä kahdeksan prosentin mielestä uskonto ei kuulu koulun juhliin, ei-uskonnollisista sitä mieltä on 21 % ja ateisteista 49 %. Kirkkojäsenyyden yhteys on lähes yhtä

selvä. Vahvimmin uskonnon koulun juhlissa haluavat säilyttää evankelis-luterilaisen valtakirkon jäsenet. Muiden kirkkokuntien, myös ortodoksisen, jäsenistä selvästi suurempi osa haluaa poistaa uskonnon koulun juhlista. Itse kirkosta eronneista tätä mieltä on jo lähes puolet.

Uskonnollisuus

Kuvio 40 esittää nuorten vastauksia kysymyk-

seen siitä, kuinka uskonnollisena he pitävät itseään riippumatta siitä, käyvätkö he kirkossa tai uskonnollisissa tilaisuuksissa. Näin kysyttäessä 42 % nuorista pitää itseään uskonnollisena, 51 % ei-uskonnollisena ja 7 % vakaumuksellisenä ateistina. Uskonnollisuus ei ole kovin yksiselitteinen käsite, eikä ole selvää kuinka nuoret sen käsittävät. Jotain valaistusta tähän antaa edempänä kuvio 48 (ks. s. 75), jossa verrataan uskonnollisena itseään pitävien ja muiden uskon kohteita. Kuviosta voidaan havaita, että uskonnollisuus vaikuttaa eritoten siihen, uskooko kristinuskon opinkappaleisiin, kuten siihen, että Jumala on luonut maailman, kuten Raamatussa sanotaan. Sen sijaan esimerkiksi uskossa noitiin tai aaveisiin uskonnollisten ja muiden välillä ei ole eroja.

Nuoret naiset ovat uskonnollisempia kuin miehet, useimpien muiden taustamuuttujien mukaiset erot nuorten uskonnollisuudessa ovat pieniä. Kaikkein nuorimmat vastaajat näyttäisivät olevan hieman uskonnollisempia kuin vanhemmat, mutta ero ei kuitenkaan ole merkitsevä. Kieli- tai aluemuuttujilla ei ole merkitsevää yhteyttä uskonnollisuuteen. Eri puolilla Suomea ja erityyppisissä kunnissa näyttää elävän osapuileen yhtä uskonnollisia tai uskonnottomia nuoria. Maakuntatasolla eroja tosin näyttäisi olevan; esimerkiksi Keski-Pohjanmaalla itseään uskonnollisina pitää jopa 71 % vastaajista, mutta näin tarkalla aluejaolla vastaajien määrä on liian pieni erojen tilastollisen merkitsevyyden kannalta.

Vastaajan ammatilla tai suoritettujen ammatillisen tutkinnon tasolla ei myöskään ole sanottavaa vaikutusta uskonnollisuuteen. Tämä on sinänsä merkittävä havainto, kun muistetaan, että yliopisto-opiskelijat ovat muita hanakampia eroamaan kirkosta. Näyttäisi siis siltä, että koulutuksella on vahvempi yhteys uskonnollisiin yhteisöihin kuulumiseen kuin uskonnollisuuteen.

Vastaajan perhemuodon yhteys uskonnollisuuteen on selvä, joskaan ei itsestään selvä. Ne avio- tai avoliitossa asuvat, joilla on lapsia, ovat muita uskonnollisempia. Mistä tämä sitten johtuu? Yksi selitys voisi olla se, että alle

30-vuotiaiden ikäryhmässä naisilla enemmän lapsia, ja he ovat myös miehiä uskonnollisempia. Havaittu ero ei kuitenkaan selity näin, sillä ero uskonnollisuudessa on sama sekä naisilla että miehillä, joilla on lapsia. Vaikuttaako lapsen saaminen uskonnollisuuteen vai saavatko uskonnolliset tässä ikäryhmässä enemmän lapsia – tämän syy-seuraus-suhteen suunta (tai olemassaolo ylipäätään) jää lukijan mietittäväksi.

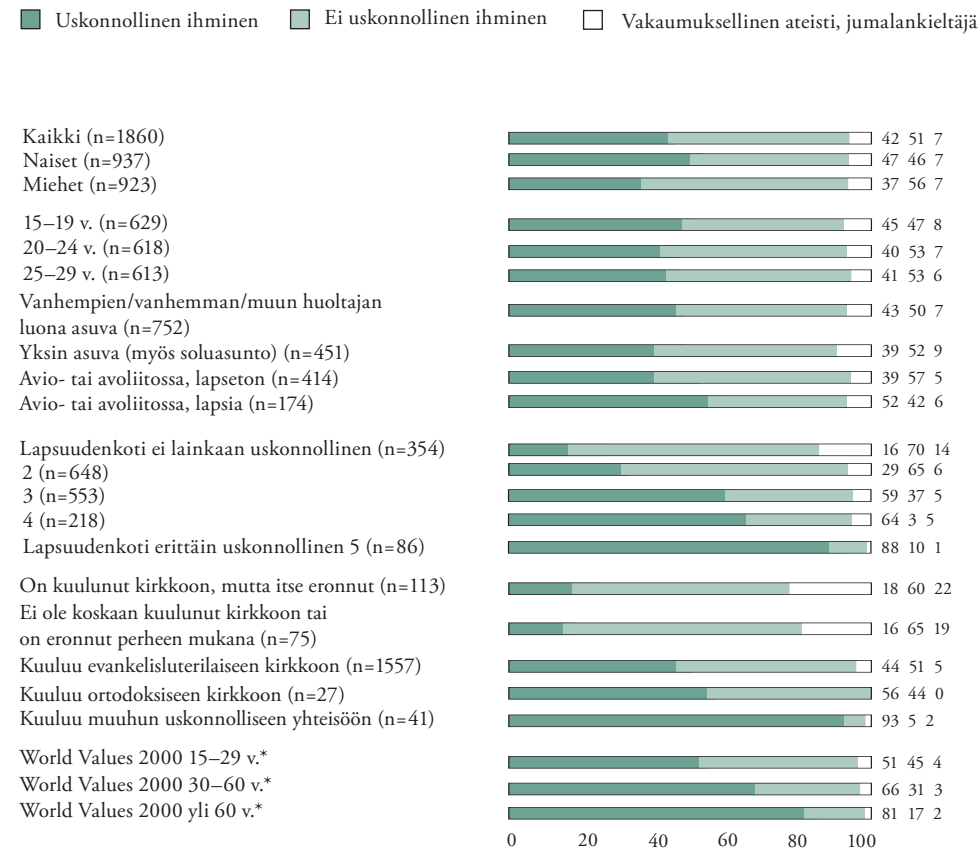
Lapsuudenkodin uskonnollisuudella on erittäin vahva ja suoraviivainen yhteys vastaajan oman uskonnollisuuden kanssa. Mitä uskonnollisemmaksi nuori lapsuudenkotinsa 5-portaisella asteikolla on arvioinut, sitä uskonnollisempiana hän pitää myös itseään. Ei lainkaan uskonnollisten kotien lapsista 16 %, mutta erittäin uskonnollisten kotien lapsista jopa 88 % arvioi itsensä uskonnolliseksi. Vaikka uskonnosta puhutaan yksityisasiana, on uskonnollisuus edelleen myös sukupolvelta toiselle siirtyvää.

Uskonnollisuuden yleisyys näyttää kovin erilaiselta, kun vastaajat luokitellaan kirkkoihin ja uskonnollisiin yhteisöihin kuulumisen mukaan. Erot ovat ehkä itsestään selviä, mutta suuruudessaan mainitsemisen arvoisia. Niistä nuorista, jotka eivät kuulu mihinkään uskonnolliseen yhteisöön, uskonnollisena itseään pitää harvempi kuin yksi viidestä. Evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluvista uskonnolliseksi itsensä arvioivien osuus on lähellä kaikkien vastaajien osuutta, mikä onkin luonnollista, sillä ylivoimainen enemmistö vastaajista kuuluu tähän ryhmään. Ortodoksiseen kirkkokuntaan kuuluvista jo selvästi suurempi osuus, 56 %, on uskonnollisia ja johonkin muuhun uskonnolliseen yhteisöön kuuluvista peräti 93 %.

Vuoden 2000 *World Values* -tutkimuksessa esitettiin sama kysymys uskonnollisuudesta perusjoukolle, johon kuuluu kaikenikäisiä suomalaisia. Eri-ikäisten uskonnollisuuden vertailusta (ks. kuvio 40) nähdään, että uskonnollisena itseään pitävien osuus kasvaa, mitä vanhempiin ikäryhmiin mennään. Nuorisobarometrin kaltainen poikkileikkausaineisto ei

Kuvio 40.

”Riippumatta siitä, käytkö kirkossa tai uskonnollisissa tilaisuuksissa vai et, sanoisitko olevasi...?” (%)

* Lähde: World Values 2000 Suomen aineisto.

tosin kerro, onko kyse ennemminkin uskonnollisuuden muutoksista ajassa, vai siitä, että uskonnollisuus lisääntyy iän myötä. Todennäköisesti molemmilla tekijöillä on vaikutusta.

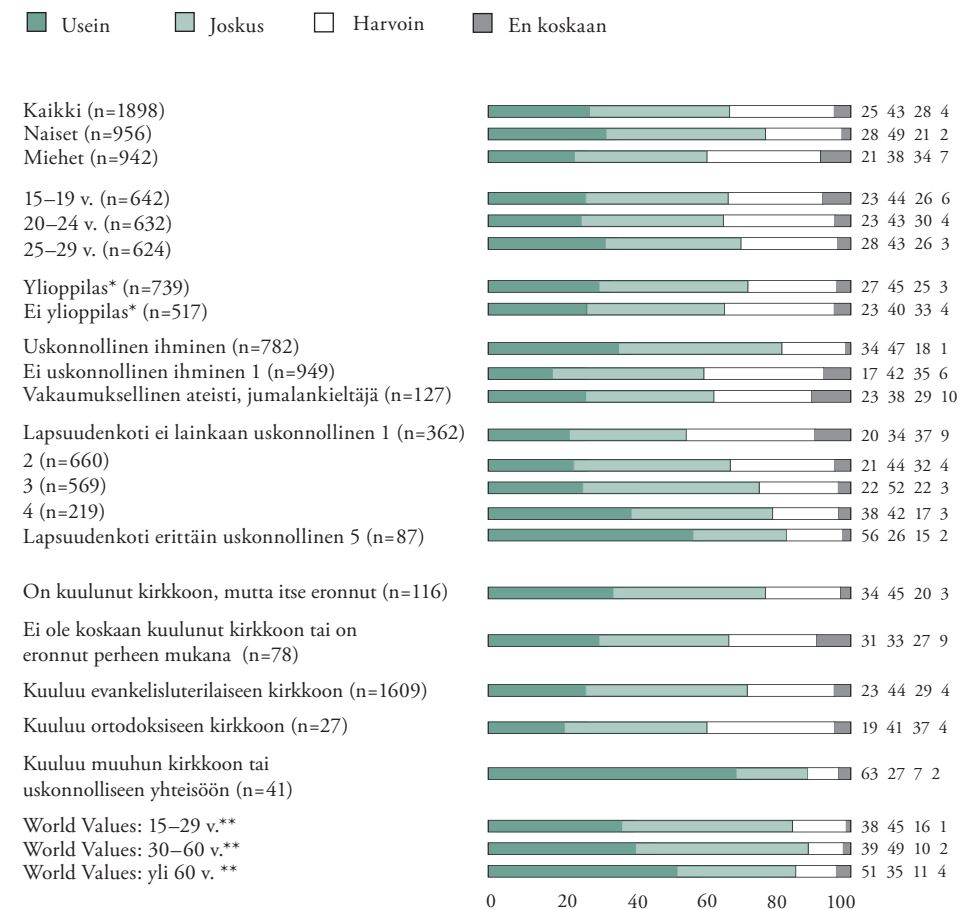
Elämän tarkoituksen pohdinta

Vaikka uskonnollisuus näyttää iän myötä

vähenevän (15 ja 29 vuoden välillä), elämän tarkoituksen tai päämäärän pohdinnan kanssa näin ei käy, pikemminkin päinvastoin. Pieni, lähes merkitsevä, pohtimisen lisääntyminen tosin tapahtuu vasta noin 25 ikävuoden paikkeilla. Kuviossa 41 esitetään elämän tarkoituksen ajattelemisen taustamuuttujien mukaisia

Kuvio 41.

”Kuinka usein jos koskaan ajattelet elämän tarkoitusta?” (%)

* Vain vähintään 19-vuotiaat ei-lukiolaiset ja alle 19-vuotiaat ylioppilaat

** Lähde: World Values 2000 Suomen aineisto.

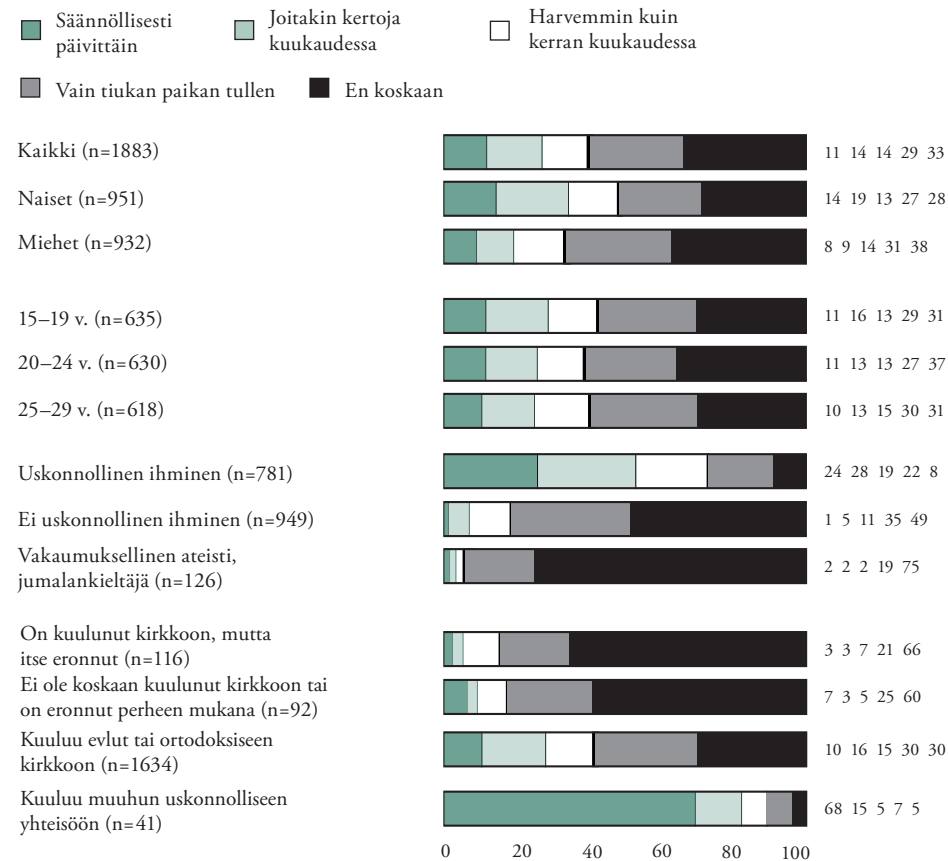
eroja. Kuviossa olevien *World Values 2000* -tutkimuksen tuloksien mukaan tämä pohtiminen lisääntyy myös aikuisena iän karttuessa. Mitkään alueelliset erot eivät ole merkitseviä. Eri puolilla Suomea erityyppisissä kunnissa asuvat nuoret pohtivat siis elämän tarkoitusta osapuilleen yhtä paljon. Myöskään esimer-

kiksi äidinkielellä tai ammattiasemalla ei ole yhteyttä elämän tarkoituksen ajattelemiseen.

Edellä havaittiin, että vastaajan koulutustasolla ei juuri ole yhteyttä uskonnollisuuteen. Koulutetummat nuoret sen sijaan ajattelevat elämän tarkoitusta enemmän kuin vähemmän koulutusta saaneet. Kuvioon 41 on valittu

Kuvio 42.

”Kuinka usein rukoilet?” (%)

koulutusta kuvaavaksi muuttujaksi jako ylioppilaisiin (joista 72 % ajattelee ainakin joskus elämän tarkoitusta) ja ei-ylioppilaisiin (63 %). Jos tarkastellaan nykyistä opiskelupaikkaa, lukiolaiset ajattelevat elämän tarkoitusta useammin (73 % vastanneista ainakin joskus) kuin ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevat (64 %). Suorittajien ammatillisten tutkintojen mukainen tarkastelu vahvistaa kuvaa koulutuksen yhteydestä elämän tarkoituksen pohtimiseen,

sillä ammatillisen perustutkinnon suorittaneista 66 %, ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista 73 % ja yliopistotutkinnon suorittaneista 76 % ajattelee elämän tarkoitusta ainakin joskus.

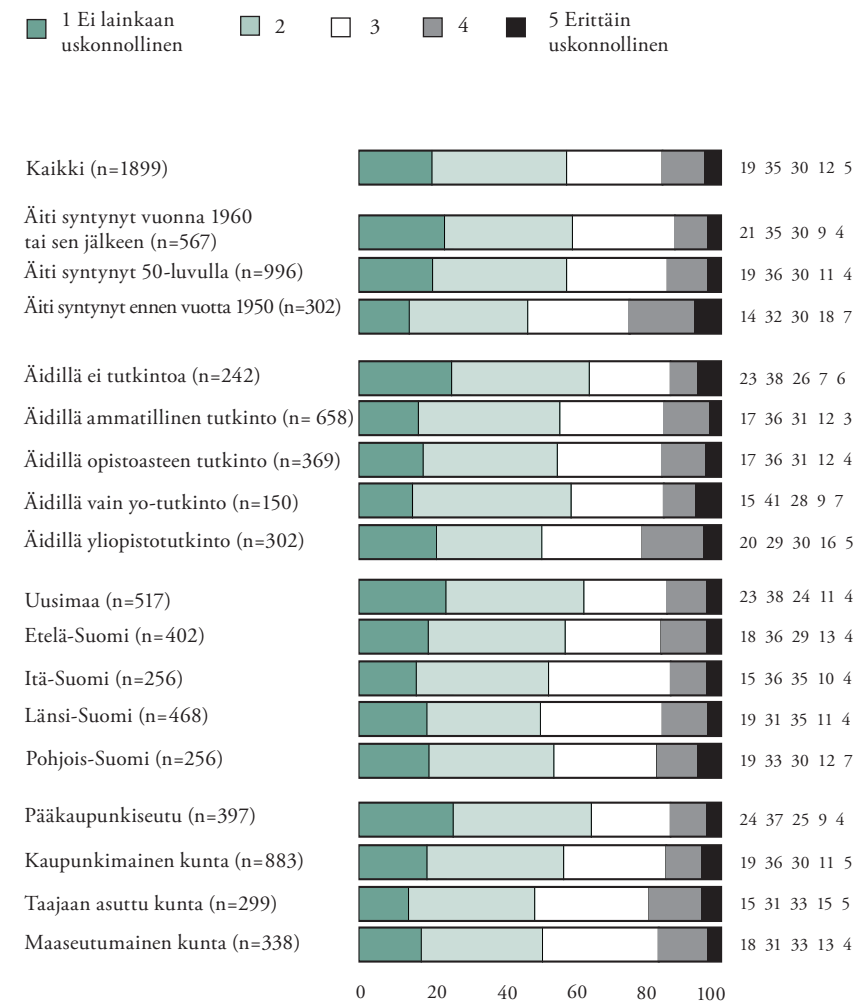
Uskonnollisuuden ja uskonnollisiin yhteisöihin kuulumisen mukainen tarkastelu paljastaa erittäin suuria eroja siinä, kuinka usein nuoret ajattelevat elämän tarkoitusta. Itseään uskonnollisina pitävistä 81 % ajattelee sitä ainakin joskus, ei-uskonnollisista vain 59 %. Myös vakaumuk-

sellisissa ateisteissa on enemmän elämän tarkoitusta usein ajattelevia kuin ei-uskonnollisissa, mutta heissä on enemmän myös niitä, jotka eivät koskaan mieti asiaa. Kirkkoon tai muuhun uskonnolliseen yhteisöön kuulumattomat ajattele-

vat elämän tarkoitusta enemmän (33 % ajattelee usein) kuin evankelis-luterilaisen kirkon jäsenet (23 % ajattelee usein). Ero on suhteellisen suuri – varsinkin verrattuna niihin, jotka ovat itse eronneet kirkosta. Kuten edellä jo mainittiinkin,

Kuvio 43.

”Kuinka uskonnollisen arvioisit lapsuudenkotisi olleen?”

on kirkosta eroamisen taustalla useimmiten se, että jäsenyydellä ei ole enää merkitystä yksilön elämässä. (Mikkola 2006, 192). Tähän liittyy luonnollisesti myös haluttomuus maksaa kirkollisveroa. Tuskin on kovin yllättävää, että nuoret, jotka ovat tehneet ratkaisun erota kirkosta, näyttävät ajattelevan elämän tarkoitusta ja päämäärää enemmän kuin kirkon rivijäsenet.

Rukoilu

Kuviosta 42 nähdään, että rukoileminen ei kuulu nuorten arkeen, sillä vain noin joka kymmenes nuori rukoilee päivittäin. Selvä enemmistö sanoo rukoilevansa vain tiukan paikan tullen tai ei koskaan. Nuoret naiset rukoilevat selvästi nuoria miehiä useammin, mutta heistäkin vähemmistö sanoo tekevänsä sitä edes joskus. Rukoilu on erittäin vahvasti yhteydessä uskonnollisuuteen. (Aiheesta lisää Helena Helven artikkelissa s. 92–109.)

Lapsuudenkodin uskonnollisuus

Edellä nähtiin lapsuudenkodin uskonnollisuuden erittäin vahva yhteys nuorten oman uskonnollisuuden ja elämän tarkoituksen ajattelemisen kanssa (ks. kuviot 40 ja 41). Selitystä nuorten etäntymiselle perinteisestä kirkkouskonnollisuudesta onkin etsitty uskonnollisen kasvatuksen vähenemisestä. Uskonto on enenevässä määrin yksityisasia, eikä sitä välttämättä haluta siirtää eteenpäin edes omille lapsille (Kääriäinen 2003, 110). Uskonnollisen kasvatus näyttääkin vähentyneen. *World Values 2005* -tutkimuksen mukaan eläkeikäisistä suomalaisista 75 % kertoo saaneensa uskonnollisen kasvatuksen, alle 25-vuotiaista enää 56 %. (Niemelä & Koivula 2006, 163.)

Nuorisobarometrissa ei kysytty suoraan haastateltavan kasvatuksen uskonnollisuudesta, mutta kysymys lapsuudenkodin uskonnollisuudesta mitanee paljolti samaa asiaa. Nuorten näkemykset lapsuudenkodin uskonnollisuudesta

kuviossa 43 painottuvat enemmän ei-uskonnollisuuden suuntaan. Lähes viidennes sanoo, että lapsuudenkoti ei ollut lainkaan uskonnollinen, erittäin uskonnollisena sitä piti vain 5 % nuorista.

Äidin ja isän iän yhteys lapsuudenkodin uskonnollisuuteen on voimakas – mitä aiemmin haastateltavien vanhemmat ovat syntyneet, sitä uskonnollisempaa jälkeläinen lapsuudenkotiaan pitää. Nuorimmat haastateltujen vanhemmista ovat syntyneet 60-luvun puolella, vanhimmat ennen 50-lukua. Eri-ikäisten vanhempien sukupolvikokemusten erilaisuuden lisäksi ilmiöön voi vaikuttaa se, että lastensaamisiällä on tekemistä uskonnollisuuden kanssa. Yhteys onkin samankaltainen, jos tarkastellaan vanhempien syntymäajan sijaan heidän ikäänsä silloin, kun haastateltava on syntynyt. Mitä iäkkäämpi vanhempi, sitä uskonnollisempi lapsuudenkoti on ollut. Taustalla voi olla uskonnollisuuden muutosten lisäksi muitakin tekijöitä, kuten koulutus; koulutuksen vakiointi heikentää, muttei poista vanhempien iän ja lapsuudenkodin uskonnollisuuden yhteyttä. Pitkä kouluttautuminen lykkää lasten hankkimista, ja kuviosta 43 nähdäänkin, että korkeasti koulutettujen äitien lapset kokevat lapsuudenkotinsa uskonnollisempina. Isän koulutuksen kohdalla tätä yhteyttä ei ole havaittavissa. (Lisää lapsuudenkodin uskonnollisuudesta Helena Helven artikkelissa, s. 92 alkaen.)

Kuvio 44 täydentää käsitystä vastaajien lapsuudenkodin uskonnollisuudesta. Enemmistön (52 %) lapsuudenkodissa on puhuttu uskonnosta. Reilu kolmannes on lapsuudenkodista, jossa on kunnioitettu lepopäivää (38 %) ja laitettu lapset pyhäkouluun (37 %). Ruokarukouksen lukeminen (14 %), säännöllinen jumalanpalveluksessa käyminen (11 %) ja kotihartauden pitäminen (6 %) ovat olleet selvästi harvinaisempia.

Naiset ja miehet näkevät eri tavoin lapsuudenkotinsa suhteen uskontoon. 58 % nuorista naisista, mutta vain 47 % miehistä, on sitä mieltä, että lapsuudenkodissa puhuttiin uskonnosta. Voi ihmetellä, miksi tyttöjen lapsuudenkodissa

puhuttaisiin uskonnosta enemmän kuin poikien lapsuudenkodissa. Onko kyse todellisista eroista vai erilaisista muistikuvista tai esimerkiksi erilaisesta tavasta käsittää uskonnosta puhuminen? Toisaalta, kun kysytään nykyistä tilannetta, sanovat nuoret naiset puhuvansa uskonnollisista kysymyksistä selvästi miehiä enemmän, myös äidin ja isän kanssa. Sukupuolten kuvaukset lapsuudenkodistaan poikkeavat toisistaan myös siinä, että 46 % naisista, mutta vain 29 % miehistä kertoo käyneensä lapsena pyhäkoulu.

Alueiden mukainen tarkastelu kertoo, että Itä-Suomessa asuvien nuorten lapsuudenkodeissa on ollut muuta maata tavallisempaa lukea ruokarukous (18 %) ja kunnioittaa lepopäivää (45 %). Kotihartauden pitäminen puolestaan on ollut yleisintä Pohjois-Suomessa asuvilla nuorilla (9 %).

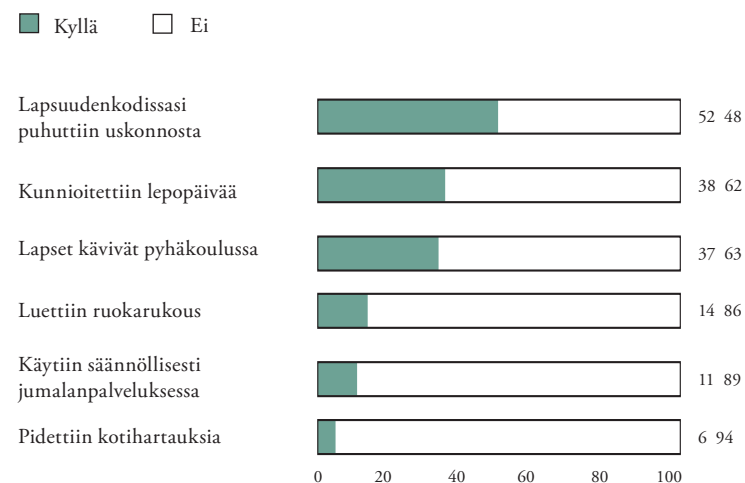
Mitä korkeammin kouluttautuneet vanhemmat, sitä enemmän vastaajien lapsuudenkodissa on puhuttu uskonnosta. Sen sijaan korkeamman koulutustason vanhempien lapset on muita harvemmin laitettu pyhäkouluun. Muissa asioissa vanhempien koulutuksella ei ole vaikutusta.

Uskonnosta keskusteleminen

Nuoret keskustelelevat uskonnollisista kysymyksistä enemmän ystäviensä kuin vanhempiensa kanssa (ks. kuvio 45). Ystävien kanssa uskonto nousee ainakin joskus keskustelunaiheeksi 66 prosentilla nuorista, äidin kanssa 50 prosentilla ja isän kanssa vain 31 prosentilla. 27 % keskustele ainakin joskus molempien vanhempiensa kanssa uskonnollisista kysymyksistä. Ainoastaan 4 % sanoo keskustelevänsä isän, muttei äitinsä kanssa. Toisin päin, eli vain äidin muttei isän kanssa uskonnollisista asioista keskustelevia on 23 %. Itse asiassa nuoret keskustelelevat uskonnollisista kysymyksistä useammin jonkun isovanhemmista kuin isän kanssa. Kirkon tutkimuskeskuksen tutkimuksen mukaan varsinkin isoäiti on tärkeä uskonnollinen kasvattaja (Niemelä & Koivula 2006, 165). Sen sijaan kummin merkitys uskonnollisena kasvattajana taitaa olla

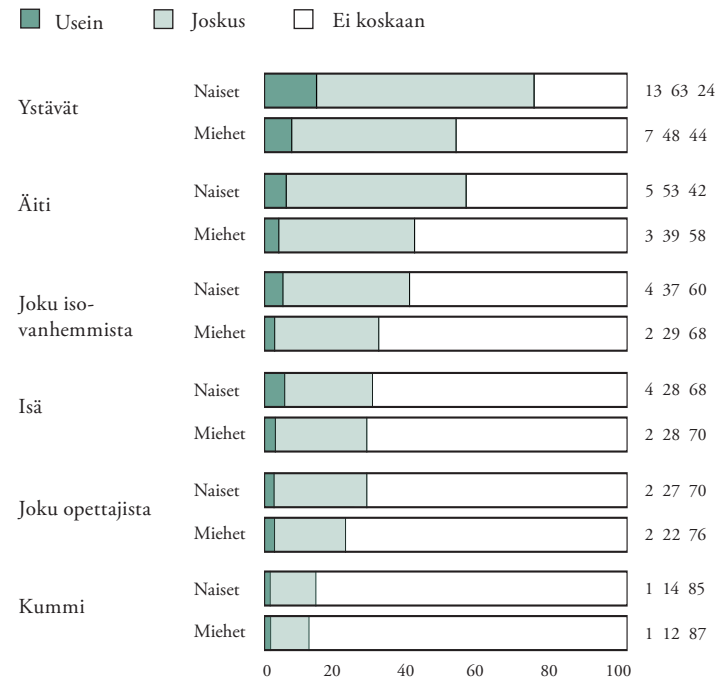
Kuvio 44.

”Mitkä seuraavista sopivat kuvaamaan lapsuudenkotiasi?” (%)

Kuvio 45.

”Keskusteletko uskonnollisista kysymyksistä seuraavien henkilöiden kanssa?” (%)

vähäinen, vaikka se periaatteessa onkin kummin tehtävänä. Vain 14 % nuorista keskustelee edes joskus uskonnollisista asioista kumminsä kanssa.

Kuviosta 45 näkyy selvästi, että nuoret naiset puhuvat enemmän uskonnollisista asioista kuin nuoret miehet. Ero on suuri varsinkin siinä, kuinka usein ystävien kanssa keskustellaan edes joskus uskonnollisista kysymyksistä. Ainoat henkilöt, joiden kanssa uskonnosta keskustelun erot sukupuolten välillä eivät ole merkitseviä, ovat isä ja kummi.

Mihin uskoa

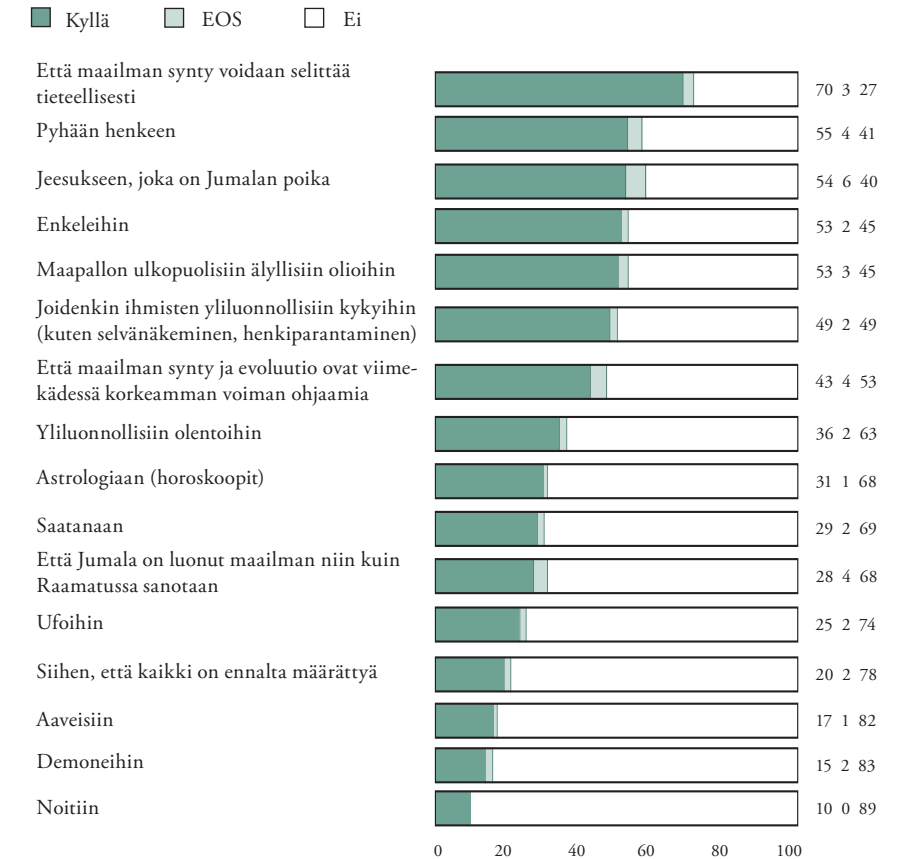
Nuorten uskoa selvitettiin tiedustelemalla heidän suhtautumistaan hyvin erityyppisiin

asioihin, kuten ufoihin, kristinuskon perusoppeihin ja käsityksiin maailman synnystä. Uskomusten kohteet on tästä aiheiden hajanaisuudesta huolimatta laitettu samaan kuvioon (ks. kuvio 46) nuorten uskomusprofiilin kokonaiskuvan hahmottamiseksi.

Eri ikäryhmien uskonnollisuudessa tiedetään olevan huomattavia eroja. Suomalaisille nuorille kristinuskon tai järjestäytynyt uskonnollisuus ylipäätään, ei ole yhtä tärkeää kuin vanhemmille (ks. Niemelä 2003b, 192–203). Kuviosta 46 nähdään kuitenkin, että enemmistö suomalaisista nuorista uskoo niin enkeleihin (53 %), pyhään henkeen (55 %) kuin Jeesukseen Jumalan poikanakin (54 %). Uskoa Jumalaan selvitettiin erillisellä kysymyksellä, jolla saatiin samalla tietoa siitä,

Kuvio 46.

”Uskotko...?” (%)

millainen on nuorten jumalakuva (ks. kuvio 49).

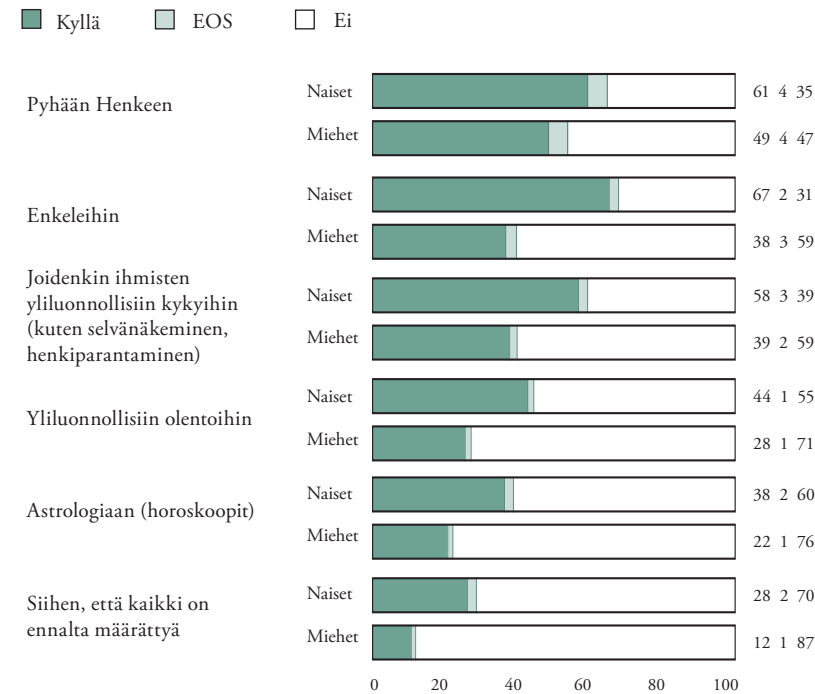
Haastatelluille nuorille esitettiin maailman synnystä kolme väitettä. Siihen, että maailman synty voidaan selittää tieteellisesti, uskoo 70 %. Selvästi harvempi (28 %) uskoo, että Jumala on luonut maailman, kuten Raamatussa sanotaan. Tavallaan näitä kahta uskomusta välittävään intelligent design -näkemykseen – että maailman synty ja evoluutio ovat viime kädessä korkeamman voiman ohjaamia – uskoo puolestaan 43 %

nuorista. Nämä maailmanselitykset eivät kuitenkaan ole toisensa poissulkevia. Yli puolet niistä, jotka uskovat Jumalan luoneen maailman kuten Raamatussa sanotaan, uskovat myös mahdollisuuden selittää maailman synty tieteellisesti.

Ainoat asiat, joihin nuoret naiset ja miehet uskovat yhtä paljon, ovat demonit ja maailman synnyn tieteellinen selittäminen. Kaikissa muissa kysytyissä asioissa sukupuolten erot ovat tilastollisesti merkitseviä, yleensä niin

Kuvio 47.
”Uskotko...?”

Asioita, joihin naiset uskovat miehiä useammin. (%)

päin, että naiset uskovat enemmän. Tämähän näkyi selvästi jo siinä, että naiset määrittelevät itsensä selvästi miehiä useammin uskonnolliseksi ihmiseksi (ks. kuvio 40). Ainoat asiat, joihin miehet uskovat enemmän ovat ufot (miehistä 29 %, naisista 22 %) ja maapallon ulkopuoliset älylliset olennot (57 % / 48 %). Kuviossa 47 esitetään ne asiat, joissa naisten ja miesten uskomisen erot ovat suurimmat.

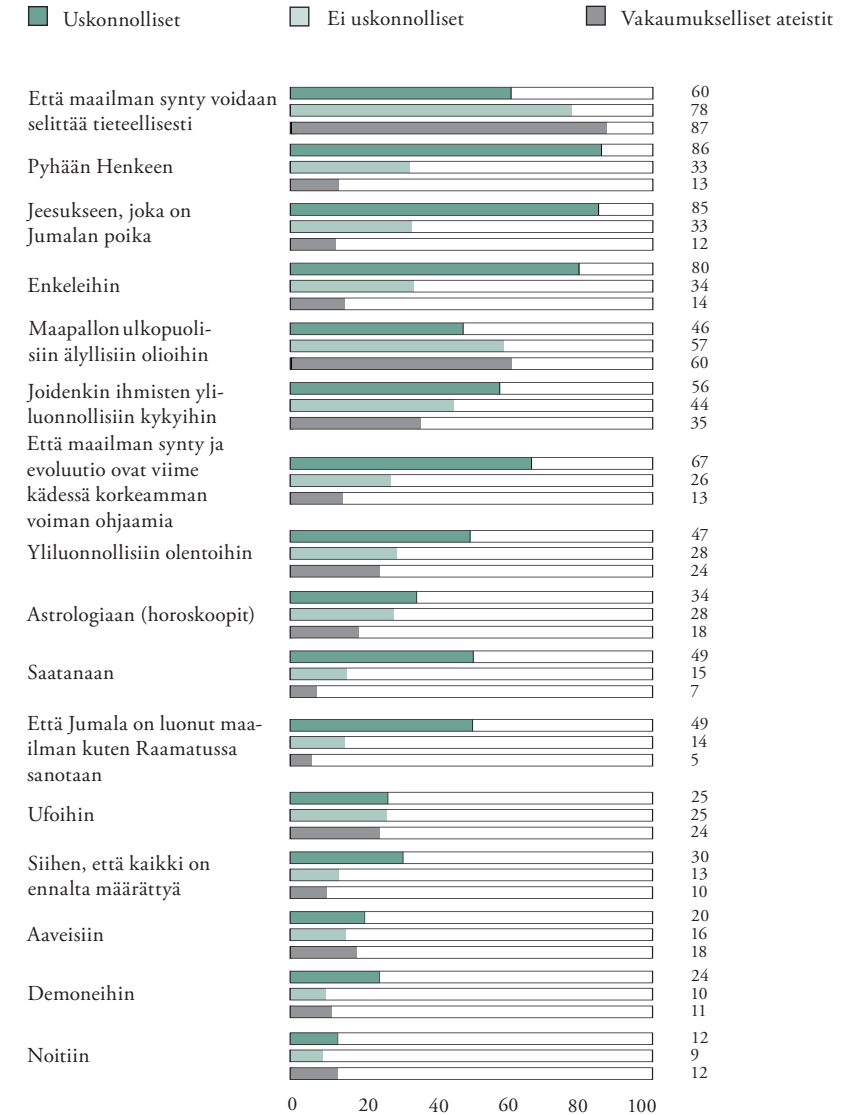
Nuorisobarometrin ikäryhmän 15–29-vuotiaat sisällä ikä ei ole kovin tärkeä uskomisen selittäjä. Nuorimmat vastaajat tosin uskovat hieman vanhempia enemmän useimpiin kysyttyihin asioihin. Tilastollisesti merkitsevästi enemmän he uskovat ainoastaan enkeleihin (nuorin ikäryhmä 57 %, vanhin 50 %), Jee-

sukseen (60 % / 53 %) ja siihen, että Jumala on luonut maailman, kuten Raamatussa sanotaan (33 % / 28 %). Vastaavasti ikä näyttää lisäävän uskoa siihen, että maailman synty voidaan selittää tieteellisesti. 25–29-vuotiaista tähän uskoo 73 %, 15–19-vuotiaista 67 %.

Ikää kiinnostavampi taustamuuttuja tässä yhteydessä on vastaajan koulutustaso. Sillä ei tosin ole yhteyttä suhtautumiseen kristinuskoon liittyviin asioihin, kuten siihen, että Jeesus oli Jumalan poika tai että Jumala on luonut maailman niin kuin Raamatussa sanotaan. Sen sijaan vähemmän koulutetut uskovat korkeakoulututkinnon suorittaneita selvästi enemmän astrologiaan, yliluonnollisiin kykyihin ja aaveisiin. Niitä voi erotukseksi perinteisestä uskonnollisuudesta,

Kuvio 48.
”Uskotko...?”

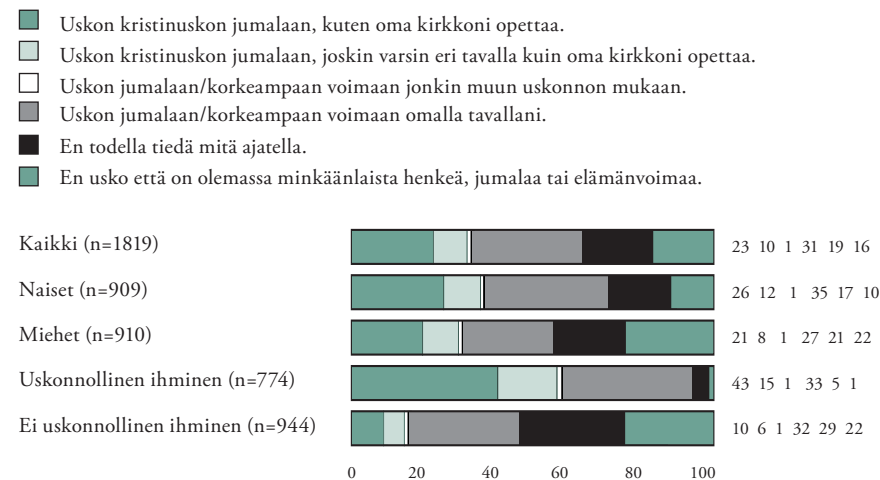
Kyllä-vastausten osuudet uskonnollisten, ei-uskonnollisten ja ateistien ryhmissä. (%)

pitää ”henkisyyden” tai ”uuden uskonnollisuuden” muotoina (ks. Ketola 2003, 53–86). Mielienkiintoinen yksityiskohta on vanhempien, varsinkin äidin, koulutustason vaikutus, joka

on lähes identtinen vastaajan itsensä koulutustason kanssa. Esimerkiksi astrologiaan uskoo 20 % yliopistotutkinnon suorittaneiden äitien lapsista, mutta 30 % opistotason tutkinnon

Kuvio 49.
Jumalaan uskominen. (%)

suorittaneiden äitien lapsista. Jos äidillä on ammatillinen perustutkinto, astrologiaa uskoo 34 %. Jos äidillä taas ei ole ammatillista tutkintoa ollenkaan, 38 %. Vastaavasti maailman synnyn tieteelliseen selitykseen uskoo 80 % akateemisten äitien, 71 % opistoasteen käyneiden äitien jälkeläisistä, ja jos äidillä ei ole tutkintoa lainkaan, 67 %. Ehkäpä akateemisten vanhempien tarjoamat lapsuudenkodin vaikutteet tarjoavat puitteet tieteellisen maailmankuvan omaksumiseen ja vähentävät ainakin joidenkin rajatiedon muotojen houkuttelevuutta.

Kuviossa 48 vertaillaan itseään uskonnollisena, ei uskonnollisena ja vakaumuksellisena ateistina pitävien nuorten uskon kohteita. Uskonnolliset uskovat muita vähemmän ainoastaan maapallon ulkopuolisiin älyllisiin olentoihin ja siihen, että maailman synnyn voi selittää tieteellisesti. Sen sijaan uskonnolliset uskovat erittäin paljon enemmän nimenomaan kristinuskon opinkappaleisiin, kuten saatanaan tai siihen, että Jumala on luonut maailman, kuten Raamatussa sanotaan. Suhteellisen pieniä uskonnollisten ja

muiden erot puolestaan ovat uskomisessa ufoihin, astrologiaan, aaveisiin, noitiin ja joidenkin ihmisten yliluonnollisiin kykyihin. Uskonnollisuuden käsite vaikuttaa tarkoittavan siis varsinkin läheistä suhdetta kristinuskon maailmankuvaan, muu yliluonnollinen tai maaginen puhuttelee suunnilleen yhtä lailla myös ei-uskonnollisia.

Jumalakuva

Nuorten uskoa jumalaan tiedusteltiin kahdella tavalla. Ensin kysyttiin, uskooko jonkinlaiseen jumalaan, henkeen tai elämänvoimaan. Myöntävästi vastanneita pyydettiin lisäksi tarkentamaan, minkälainen jumalakuva vastaa eniten omaa käsitystä. Näiden kysymysten tiedot on yhdistetty kuvioon 49.

Yleisintä nuorten keskuudessa on uskoa jumalaan omalla tavalla (31 %). Kristinuskon Jumalaan siten kuin oma kirkko opettaa, uskoo lähes joka neljäs kaikista vastaajista, ja joka kymmenes jotenkin tästä poikkeavalla tavalla. Yhteensä kristinuskon Jumalaan

uskoo siis noin joka kolmas nuori. Jonkinlaiseen henkeen, jumalaan tai elämänvoimaan uskoo lähes kaksi vastaajaa kolmesta.

Naisten yleisempi usko jumalaan ei ole yllätys, kun muistaa edellä käsitellyt havainnot heidän kautta linjan vahvemmassa uskonnollisuudesta. Kuviossa 49 verrataan myös uskonnollisten ja ei-uskonnollisten uskoa jumalaan (vakaumukselliseksi ateisteiksi ilmoittautuneille tätä kysymystä ei esitetty). Ei-uskonnollisena itseään pitävät uskovat vähemmän kristinuskon Jumalaan, mutta omalla tavallaan he uskovat suunnilleen yhtä usein kuin uskonnollisetkin.

Mitä kuoleman jälkeen?

Nuorten maailmankuvaa selvittävät kysymykset ulottuvat kuoleman jälkeisiin tapahtumiin saakka. Taulukkoon 3 on koottu nuorten näkemyksiä siitä, mitä kuoleman jälkeen on odotettavissa. Joka kolmas uskoo elämän loppuvan, ja ylivoimainen enemmistö arvelee elämän jatkuvan muodossa tai toisessa. Esitetyistä kuolemanjälkeisen elämän muodoista kolme tulkintaa saa osapuilleen yhtä paljon kannatusta. 19 % uskoo ihmisten syntyvän uudelleen tähän maailmaan, 17 % uskoo taivaaseen ja helvettiin, 16:n % mielestä kaikki pääsevät taivaaseen. Naiset uskovat kaikkiin kuolemanjälkeisen elämän muotoihin enemmän kuin miehet. Usko kuolemanjälkeiseen elämään vähenee voimakkaasti 20 ikävuoden paikkeilla. 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä 26 % uskoo kaiken elämän loppuvan kuolemaan, 20–24-vuotiaista jo 35 %. Kuntatyyppin mukainen tarkastelu osoittaa melkoisia eroja. Maaseutumaisissa kunnissa asuvat nuoret uskovat muita enemmän taivaaseen ja helvettiin, pääkaupunkiseudun ja muiden kaupunkien nuoret puolestaan kaiken elämän loppumiseen. Tämä on sikäli yllättävä havainto, että uskonnollisuudessa ei ole vastaavaa eroa erityyppisissä kunnissa asuvien nuorten välillä.

Eri uskontokuntiin kuuluvien näkemykset tuonpuoleisesta poikkeavat melkoisesti toi-

sistaan. Evankelis-luterilaisen ja ortodoksisen kirkon jäsenistä useampi uskoo kaikkien pääsevän taivaaseen kuin siihen, että taivaaseen ja helvettiin menijät erotellaan toisistaan. Selvästi yleisin näkemys evankelis-luterilaisen kirkon jäsenillä on kuitenkin se, että kaikki elämä loppuu kuolemaan. Johonkin muuhun uskonnolliseen yhteisöön kuin jompaankumpan valtiovallasta kuuluvista puolestaan 95 % uskoo kuolemanjälkeiseen elämään, heistä valtaosa nimenomaan siihen, että toiset pääsevät taivaaseen ja toiset joutuvat helvettiin.

Taulukko 3 esittää myös eri tavoin jumalaan uskovien näkemyksiä kuoleman jälkeisistä tapahtumista. Yli 90 % niistä, jotka uskovat ”kristinuskon jumalaan kuten oma kirkkoni opettaa”, tarkoittavat omalla kirkollaan evankelis-luterilaista kirkkoa (tai ainakin ovat sen jäseniä). Heidän näkemyksensä ovat siinä mielessä perinteisiä, että lähes puolet uskoo toisten pääsevän taivaaseen ja muiden joutuvan helvettiin. Lisäksi tästä joukosta 20 % uskoo siihen, että kaikki pääsevät taivaaseen. Toisaalta kristinuskon Jumalaan oman kirkon opettamalla tavalla uskovista 9 % uskoo ihmisten syntyvän uudelleen tähän maailmaan, mikä ei välttämättä ole aivan kirkon opin mukaista. Yhteys nuorten jumalakuvan ja käsityksen kuolemanjälkeisestä elämästä voi kuitenkin sanoa olevan hyvin selkeä. (Lisää aiheesta Hjelmin ja Myllyniemen artikkelissa s. 124–145.)

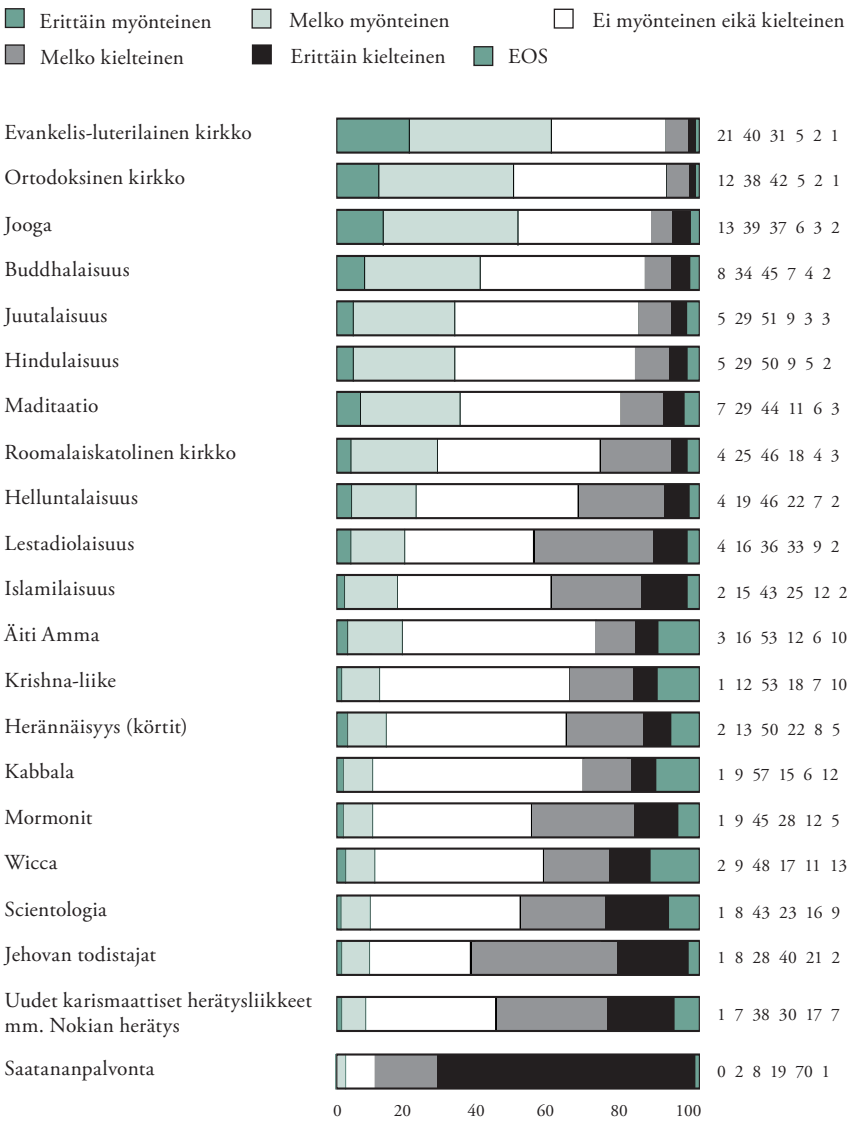
Suhtautuminen uskontoihin ja uskonnollisiin yhteisöihin

Kuvio 50 esittää nuorten mielikuvia eri uskontoja ja uskonnollisia yhteisöjä kohtaan. Myönteisimmin suhtaudutaan tuttuihin evankelis-luterilaiseen ja ortodoksisen kirkkoon, kielteisimmin saatananpalvontaan. Myös opillisesti jyrkkinä pidettyihin liikkeisiin, kuten Jehovan todistajiin ja uusiin karismaattisiin herätysliikkeisiin, suhtaudutaan varsin kielteisesti. Kuviossa 50 uskonnot ja uskonnolliset yhteisöt on järjestetty nuorten

Taulukko 3. ”Mikä seuraavista väitteistä kuvastaa parhaiten käsitystäsi siitä, mitä kuoleman jälkeen tapahtuu?” (%)

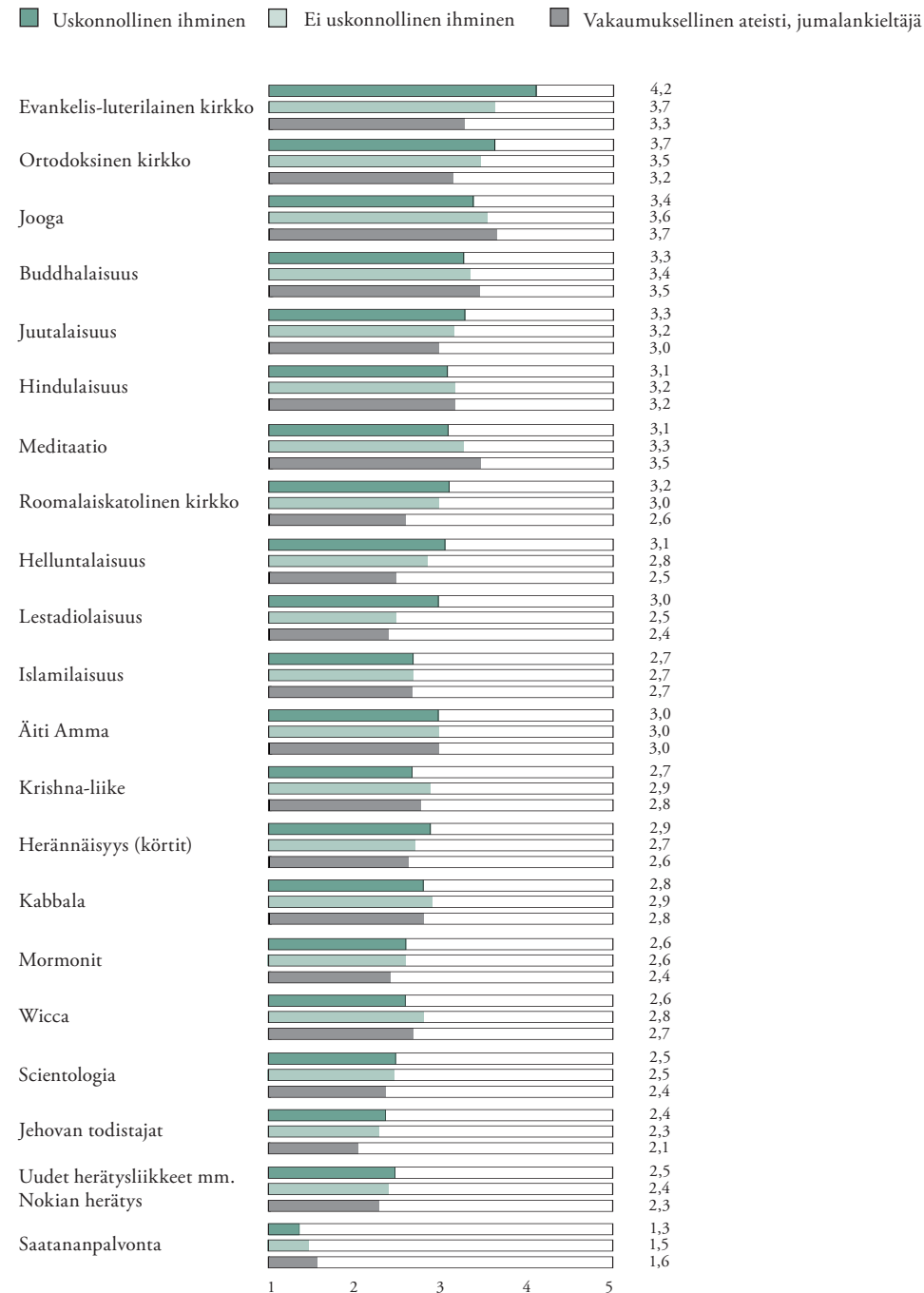
	Kaikki elämä loppuu	Kaikki ihmiset herätetään kuolleista ja toiset pääsevät taivaaseen, toiset joutuvat helvettiin	Vain jotkut pääsevät taivaaseen, toiset jäävät kuolleiksi	Kaikki pääsevät taivaaseen	Ihmiset syntyvät uudelleen tähän maailmaan	Jotain muuta
Kaikki	33	17	5	16	19	3
Nainen	27	19	5	19	19	4
Mies	39	14	4	13	18	3
15–19 v.	26	22	5	15	25	2
20–24 v.	35	15	5	15	16	4
25–29 v.	39	13	4	17	15	4
Pääkaupunkiseutu	37	12	5	15	17	4
Kaupunkimainen kunta	35	16	4	14	21	3
Taajaan asuttu kunta	29	19	7	19	17	4
Maaseutumainen kunta	31	22	4	18	17	3
Uskonnollinen ihminen	13	32	7	21	16	3
Ei uskonnollinen ihminen	45	7	3	13	21	4
Vakaumuksellinen ateisti	66	3	1	3	20	2
Ev-lut-kirkon jäsen	31	17	5	18	20	3
Ortodoksisen kirkon jäsen	19	19	15	22	7	11
Muun kirkon jäsen	5	61	5	5	7	17
Ei kuulu kirkkoon	61	6	1	4	16	2
On olemassa yksi jumala	14	38	8	22	12	3
On olemassa jonkinlainen henki tai elämänvoima	27	6	5	18	29	6
En usko, että on olemassa minkäänlaisia henkeä, jumalaa tai elämänvoimaa	74	1	1	3	13	2
Uskon kristinuskoni jumalaan kuten oma kirkkoni opettaa	11	46	9	20	9	2
Uskon kristinuskoni jumalaan, joskin varsin eri tavalla kuin	18	22	8	24	18	5
Uskon jumalaan/korkeampaan voimaan jonkin muun uskonnon mukaisesti	25	20	0	10	35	10
Uskon jumalaan/korkeampaan voimaan omalla tavallani	26	9	4	20	27	5

Kuvio 50.
”Minkälainen mielikuva sinulla on seuraavista uskonnoista ja uskonnollisista yhteisöistä?” (%)

Kuvio 51.

”Minkälainen mielikuva sinulla on seuraavista uskonnoista ja uskonnollisista yhteisöistä?”
(keskiarvot, 1=erittäin kielteinen, 5=erittäin myönteinen). (%)

asenteiden myönteisyyden mukaiseen järjestykseen. Myös ”en osaa sanoa” -vastausten osuuksien tarkastelu on informatiivista, eniten niitä on wiccan, kabbalan, Äiti Amman ja Krishna-liikkeen kohdalla, minkä voinee tulkita kertovan nuorten puuttuvasta tietämyksestä kyseisistä uskonnoista.

Kuviossa 51 nuorten asenteet uskontoja ja uskonnollisia yhteisöjä kohtaan esitetään keskiarvoina vastaajan uskonnollisuuden mukaan ryhmiteltynä. Erot uskonnollisten ja muiden välillä ovat selvät ja johdonmukaiset. Uskonnolliset nuoret suhtautuvat myönteisemmin kaikkiin kristillisiin kirkkoihin ja juutalaisuuteen. Kaikkien muiden uskontojen kohdalla ero joko on päinvastainen tai ei merkitsevä. Uskonnolliset suhtautuvat muita kielteisemmin varsinkin wiccaan, saatananpalvontaan, joogaan, meditaatioon ja Krishna-liikkeeseen, mutta myös maailmanuskonnoista buddhalaisuuteen ja hindulaisuuteen.

Käsitykset vaikutusmahdollisuuksista elämän kulkuun

Nuorisobarometriin osallistuneet arvioivat 10-portaisella asteikolla sitä, kuinka paljon he uskovat voivansa vaikuttaa elämänsä kulkuun (ks. kuvio 52). Kaikkien vastausten keskiarvo on 7,9. Miehet uskovat vaikutusmahdollisuuksiinsa enemmän (8,0) kuin naiset (7,8). Ikäryhmien välillä erot ovat pieniä, samoin aluemuuttajien välillä.

Vastaajan pääasiallinen toiminta näyttää sen sijaan olevan tärkeä tekijä. Työttömät arvioivat elämänsä kulkunsa olevan muita vähemmän omissa käsissä (7,5), samoin äitiys- tai vanhempainvapaalla olevat (7,7). Yrittäjät näyttävät olevan oman onnensa seppiä (8,3), mutta heitä on tässä aineistossa liian vähän (n=29) tilastollisesti luotettavia johtopäätöksiä varten. Myös koulutustasolla on yhteyttä vastauksiin. Tilastot eivät kerro, lisäkö koulutus uskoa mahdollisuuksiin vaikuttaa omaan elämään, vai lähtevätkö vaikutusmahdollisuuksiinsa luottavaiset ihmiset useammin opiskelemaan. Myös korkeamman vaatimustason ammattiteissa toimivien käsitykset omista vaikutus-

tusmahdollisuuksista ovat muita korkeammat.

Uskonnollisten ja ei-uskonnollisten välillä ei ole eroja, mutta vakaumukselliset ateistit uskovat muita enemmän voivansa vaikuttaa elämänsä kulkuun (8,2). Vastaavasti ne, jotka eivät usko minkäänlaiseen jumalaan, uskovat enemmän elämänsä kulun olevan omissa käsissään (8,1) kuin jumalaan uskovat tai kannastaan epävarmat (molemmat 7,9). Sen sijaan kristinuskon Jumalaan ja johonkin muuhun jumalaan tai korkeampaan voimaan uskovien välillä ei ole eroja.

Uskolla siihen, mitä tapahtuu kuoleman jälkeen (ks. taulukko 3), on yhteys käsityksiin oman elämän kulkuun vaikuttamisen mahdollisuuksista. Ne nuoret, jotka uskovat toisten pääsevän taivaaseen ja toisten joutuvan helvettiin, uskovat muita vähemmän (7,7) mahdollisuuteen itse vaikuttaa elämänsä kulkuun. Toisaalla (ks. kuvio 46) kysyttiin myös uskoa siihen, onko kaikki ennalta määrättyä. Kuten voisi olettaakin, ennaltamääräämisen kannattajat uskovat keskimääräistä vähemmän vaikuttavansa elämäänsä (7,5).

Kuviossa 52 esitetään käsitykset elämänsä kulkuun vaikuttamisen mahdollisuuksista myös elämänsä enemmän ja vähemmän tyytyväisten luokissa. Nähdään, että mitä tyytyväisempi nuori on elämäänsä, sitä suurempi on usko voida vaikuttaa omaan elämäänsä. Tämä vaikutussuhde voidaan yhtä hyvin esittää toisin päin ja päätellä, että usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin lisää tyytyväisyyttä elämään. Vaikutussuuntien pohdittaminen on tärkeää, mutta tässä yhteydessä on oleellista huomata tämän yhteyden olemassaolo.

Vuoden 2000 *World Values* -kyselyssä esitettiin sama kysymys, mutta koska tiedonkeruu tapahtui käyntikyselyin, tulokset eivät ole vertailukelpoisia. Tällä varauksella voi kuitenkin tarkastella kuviossa 52 esitettyjä lukuja, jotka 15–29-vuotiaiden ikäryhmässä osoittavat hiukan nuorisobarometrin tuloksia pienempää uskoa vaikutusmahdollisuuksiin. *World Values* -kyselyn tulosten arvo on varsinkin siinä, että nähdään nuorten uskon elämään vaikuttamisen mahdollisuuksista olevan vähintään samalla tasolla kuin koko väestössä. Yli 50-vuotiaiden käsitykset omista vaikutusmahdol-

Kuvio 52.

”Miten paljon uskot voivasi vaikuttaa oman elämäsi kulkuun?”

(Keskiarvot: 1=ei lainkaan, 10=paljon)

* Vain yli 19-vuotiaat ei-lukiolaiset ja alle 19-vuotiaat ylioppilaat.

** Vain ei-opiskelijat lukuunottamatta yliopiston jatko-opiskelijoita.

*** Lähde: World Values 2000 Suomen aineisto.

lisuuksistaan ovat jo pienemmät, ja yli 60-vuotiailla erittäin selvästi pienemmät kuin nuorilla.

Tyytyväisyys elämään

Nuoret arvioivat kouluarvosanalla 4–10 sitä, kuinka tyytyväisiä he ovat elämäänsä tällä hetkellä. Taulukkoon 4 on koottu arvosanojen osuudet prosentteina. Kaikkien vastaajien tyytyväisyyden keskiarvo on 8,4, eli se ei ole muuttunut vuoden 2005 nuorisobarometrista. Edellisen kerran asiaa vuonna 1998 kysyttäessä keskiarvo oli hieman korkeampi, 8,5. Nuorten itse ilmaismassa tyytyväisyydessä elämäänsä ei siis kokonaisuutena ole tapahtunut juurikaan muutoksia.

Yleisimmät arvosanat ovat 8 ja 9, joiden yhteinen osuus vastauksista on 75 %. Tätä huonompia arvosanoja annetaan todella vähän. Suurimman osan nuorista voisi siis tällä mittarilla sanoa näyttävän suhteellisen tyytyväiseltä elämäänsä.

Nuorten naisten ja miesten tyytyväisyyden keskiarvoissa ei ole eroja. Miehillä hajonta on

kuitenkin suurempaa, eli he antavat elämälleen naisia useammin sekä erittäin hyviä että myös erittäin heikkoja arvosanoja. Kun tarkastellaan kaikkia vastaajia, yksi muutos edellisen vuoden kyselyyn verrattuna on se, että kympin elämälleen antaneiden osuus on kasvanut kuudesta yhdeksään prosenttiin. Koska keskiarvo on pysynyt samana, on myös heikompien arvosanojen osuuden täytynyt lisääntyä vastaavasti. Tyytyväisyyden hajonta on siis hiukan kasvamaan päin.

Kuvioon 53 on koottu nuorten tyytyväisyyden keskiarvoja joidenkin mielenkiintoisten taustamuuttujien suhteen. Elämäntyytyväisyyden taustalla on varmasti monimutkaisia elämäntapoihin ja -tilanteisiin liittyviä asioita, jotka eivät tässä tarkastelussa tule näkyviin. Siksi näitä havaintoja ei kannata tulkita liian yksioikoisesti.

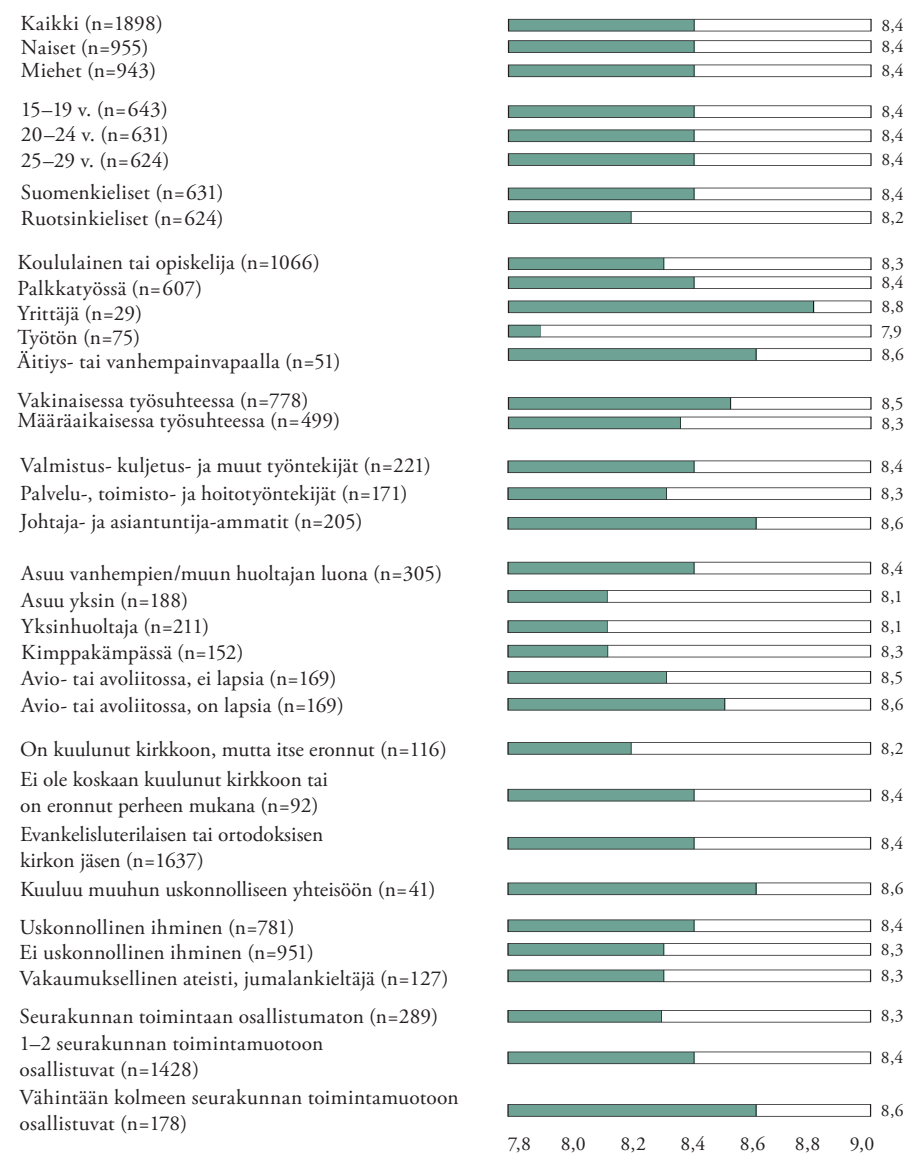
Naisten ja miesten tai eri ikäryhmien välisessä tyytyväisyydessä ei havaita eroja, mutta ne ovat mukana kuviossa, sillä erojen puute sinänsä on kiinnostava tulos. Myöskään aluemuuttujien suhteen ei havaittu eroja. Erityyppisissä kun-

Taulukko 4. Kuinka tyytyväinen olet elämäsi tällä hetkellä? (Kouluarvosana 4–10, %)

Arvosana	2006			2005			1998		
	kaikki	naiset	miehet	kaikki	naiset	miehet	kaikki	naiset	miehet
4	0	0	1	0	0	0	0	0	0
5	1	1	1	1	0	1	1	1	1
6	2	1	2	2	2	2	2	2	2
7	12	13	12	11	10	11	10	8	13
8	37	38	36	39	38	40	32	31	33
9	38	39	37	41	45	38	44	47	41
10	9	8	11	6	6	7	11	11	10
yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	100
keskiarvo	8,4	8,4	8,4	8,4	8,4	8,3	8,5	8,5	8,4

Kuvio 53.

”Kuinka tyytyväinen olet elämääsi tällä hetkellä kouluarvosanalla 4–10?” (Keskiarvot)

nissa eri puolilla Suomea näyttää siis asuvan elämänsä keskimäärin yhtä tyytyväisiä nuoria. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö pahoinvointia voisi olla enemmän alueilla, joilla on paljon työttömyyttä tai yhteiskunta toimii muuten huonommin. Muista lähteistä tiedetään esimerkiksi, että Itä- ja Pohjois-Suomessa tehdään selvästi enemmän itsemurhia kuin Etelä- ja Länsi-Suomessa (HS 20.7.2006). Nuorisobarometrin aineistossa ei keskiarvoina tarkastellen ole alueellisia eroja tyytyväisyydessä elämään, ei myöskään erittäin tyytymättömien osuuksissa. Itsemurhien määrä ei ilmeisesti juurikaan mittaa samaa asiaa kuin kysymys tyytyväisyydestä elämään. Itsemurhien taustalla on monia syitä ympäristön käyttäytymismalleista avunsaantimahdollisuuksiin, eivätkä kyselyt luultavasti edes tavoita suurimpia riskiryhmiä, kuten masennuspotilaita tai päihdeongelmaisia.

Työssäkäynnin ja elämään tyytyväisyyden välillä on jonkin verran yhteyttä, joka näkyy etenkin silloin kun työstä on puute. Määräaikaisessa työsuhteessa olevat ovat tyytymättömiä (8,3) kuin vakinaisessa työsuhteessa olevat (8,5). Varsinkin työttömät (7,9) ovat selvästi muita tyytymättömiä. Myös ammattiluokkien välillä on eroja. Kaikkein tyytyväisimpiä elämänsä sanovat olevansa johtaja- ja asiantuntija-ammateissa toimivat (8,6).

Eri perhemuodoissa elävien nuorten tyytyväisyydessä elämänsä on selviä eroja. Tyytymättömiä ovat yksin asuvat ja yksinhuoltajat. Tyytyväisimpiä puolestaan ovat avio- tai avoliitossa asuvat, varsinkin ne, joilla on lapsia. Myös vanhempien luona asuvat ovat suhteellisen tyytyväisiä. Aiemmissa nuorisobarometreissa on havaittu, että rakkaus ja ihmissuhteet ovat nuorten tärkeysjärjestyksen kärjessä (ks. Myllyniemi 2004, 35). Myös tässä havaittu perheen ja puolison vaikutus elämään tyytyväisyydelle vahvistaa käsitystä niiden tärkeydestä nuorten elämässä.

Uskonnollisena itseään pitävät nuoret näyttävät olevan elämänsä tyytyväisempiä (8,4) kuin ei uskonnolliset tai ateistit (molemmat 8,3). Ero ei ole

kovin suuri, mutta tilastollisesti merkitsevä. Yhteensä jumalaan uskovat ovat tyytyväisempiä (8,5) kuin muut (8,3). Jumalaan uskovista puolestaan ne, jotka uskovat kristinuskon jumalaan oman kirkon opettamalla tavalla, ovat tyytyväisempiä elämänsä (8,5) kuin kristinuskon Jumalaan kirkon opista poikkeavalla tavalla uskovat (8,4) tai ne, jotka uskovat jumalaan omalla tavallaan (8,3).

Uskonnollisuudessa on myös toiminnallinen ulottuvuutensa, joka tässä perustuu yksinkertaisesti siihen, moneenko kysytyistä seurakunnan toimintamuodoista (ks. kuvio 36) nuori sanoo osallistuvansa. Vähintään kolmeen seurakunta-aktiviteettiin osallistuvia on vain 6 % vastaajista. Tämä aktiivinen vähemmistö näyttää olevan muita tyytyväisempiä elämänsä. Vaikuttaa siis siltä, että tarkastellaanpa uskonnollisuutta kirkon jäsenyyden, uskonnollisuuden, jumalaan uskomisen tai seurakunnan toimintaan osallistumisen näkökulmasta, sanovat uskonnolliset nuoret olevansa muita tyytyväisempiä elämänsä.

Lähteet

- Erola, Jan (2004) Nuoret, epävarmuus ja riskit. Teoksessa Terhi-Anna Wilska (toim.) *Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri 2004*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta, 82–99.
- Fahmy, Eldin (2005) Youth Poverty in Europe. URL: <<http://www.iser.essex.ac.uk/pubs/workpaps/pdf/2005-02.pdf>>.
- Helsingin Sanomat 20.7.2006. Eriksson, Hanna: *Suomi on yhä nuorten miesten itsemurhatilastojen kärjessä*. A4.
- Ilmonen, Mervi & Hirvonen, Jukka & Manninen, Rikhard (2005) *Nuorten asuminen 2005*. Suomen ympäristö 812. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Ketola, Kimmo (2003) Uusi kansanomaisen uskonnollisuus. Teoksessa Kimmo Kääriäinen & Kati Niemelä & Kimmo Ketola: *Moderni Kirkkokansa. Suomalaisen uskonnollisuus uudella vuosituhannella*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 53–86.
- Kääriäinen, Kimmo (2003) Teorioita uskonnon ja yhteis-

- kunnan muutoksesta. Teoksessa Kimmo Kääriäinen & Kati Niemelä & Kimmo Ketola: *Moderni Kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhanella*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 87–121.
- Mikkola, Teija (2006) Jäsenyyden rajalla – Mikä kirkossa vieraannuttaa? Mikä vetoaa? Teoksessa Teija Mikkola & Kati Niemelä & Juha Pettersson (toim.) *Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 192–249.
- Myllyniemi, Sami (2004) Nuorisobarometri 2004. Teoksessa Terhi-Anna Wilska (toim.) *Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri 2004*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta, 10–56.
- Myllyniemi, Sami (2005) Nuorisobarometri 2005. Teoksessa Terhi-Anna Wilska (toim.) *Erilaiset ja samanlaiset. Nuorisobarometri 2005*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta, 12–64.
- Myllyniemi, Sami & Gissler, Mika & Puhakka, Tiina (2005) Kuluttava nuoruus tilastoina. Teoksessa Minna Autio & Petri Paju (toim.) *Kuluttava nuoruus*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta & Stakes, 14–53.
- Myrskylä, Pekka (2006) Opiskelijat ovat myllertäneet työmarkkinat. *Tieto & trendit* 5, 7.
- Niemelä, Kati (2003a) Suomalaisten sitoutuminen uskonnollisiin yhdyskuntiin. Teoksessa Kimmo Kääriäinen & Kati Niemelä & Kimmo Ketola: *Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhanella*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 122–147.
- Niemelä, Kati (2003b) Usko Jumalaan ja kirkon oppiin. Teoksessa Kimmo Kääriäinen & Kati Niemelä & Kimmo Ketola: *Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhanella*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 148–164.
- Niemelä Kati (2006) Nuorten aikuisten suhde kirkkoon. Teoksessa Teija Mikkola & Kati Niemelä & Juha Pettersson (toim.) *Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 43–65.
- Niemelä, Kati & Koivula, Annika (2006) Uskonnollinen kasvatus sillanrakentajana. Teoksessa Teija Mikkola & Kati Niemelä & Juha Pettersson (toim.) *Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 163–177.
- Virtanen, Ari (toim.) (2004) *Huumausainetilanne Suomessa vuonna 2003*. Helsinki: Stakes.
- Ylänen, Tiina (1997) *Koulu ja syrjäytyminen*. Tampereen yliopisto, Kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, Nuorisotyön tutkimus 1997. URL:<<http://www.minedu.fi/nuora/syrja1>.

Liitetaulukko 1. Vastaajat taustamuuttujittain

Sukupuoli	n	%		
Nainen	957	50,4		
Mies	943	49,6		
Yhteensä	1900	100,0		

Ikäryhmä	n	%	naiset, %	miehet, %
15–19	643	33,8	34,9	32,8
20–24	633	33,3	34,1	32,6
25–29	624	32,8	31,0	34,7
Yhteensä	1900	100,0	100,0	100,0

Äidinkieli	n	%	naiset, %	miehet, %
Suomi	1794	94,4	94,0	94,8
Ruotsi	103	5,4	5,9	5,0
Muu	3	0,2	0,1	0,2
Yhteensä	1900	100,0	100,0	100,0

Asuinpaikka	n	%	naiset, %	miehet, %
Uusimaa	517	27,2	27,5	26,9
Etelä-Suomi	403	21,2	21,3	21,1
Itä-Suomi	256	13,5	14,4	12,5
Länsi-Suomi	468	24,6	24,7	24,6
Pohjois-Suomi	256	13,5	12,1	14,8
Yhteensä	1900	100,0	100,0	100,0

Kuntatyyppi	n	%	naiset, %	miehet, %
Pääkaupunkiseutu	379	19,9	20,9	19,0
Kaupunkimainen	883	46,5	47,0	45,9
Taajaan asuttu	300	15,8	14,5	17,1
Maaseutumainen	338	17,8	17,6	18,0
Yhteensä	1900	100,0	100,0	100,0

Perhemuoto	n	%	naiset, %	miehet, %
Vanhempien/vanhemman/muun huoltajan luona asuva	768	40,4	37,0	43,9
Yksin asuva (myös soluasunto)	463	24,4	23,4	25,3
”Kimppakämpässä” ystävien tai sisarusten kanssa	49	2,6	2,6	2,5
Yksinhuoltaja	15	0,8	1,5	0,1
Avio- tai avoliitossa, lapseton	422	22,2	25,0	19,4
Avio-, tai avoliitossa, lapsia	175	9,2	10,3	8,1
Muu perhemuoto tai ei vastausta	8	0,4	0,2	0,6
Yhteensä	1900	100,0	100,0	100,0

Opiskelu	n	%	naiset, %	miehet, %
Peruskoulussa	177	15,6	14,8	16,6
Lukiossa	256	22,6	25,9	19,0
Toiseen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa	225	19,9	18,4	21,6
Ammattikorkeakoulussa	198	17,5	17,8	17,1
Yliopistossa	228	20,2	19,2	21,2
Muualla	47	4,2	3,9	4,5
Yhteensä	1900	100,0	100,0	100,0

Ylioppilastutkinto	n	%	naiset, %	miehet, %
On ylioppilas	787	41,4	47,0	35,7
Ei ole ylioppilas	1113	58,6	53,0	64,3
Yhteensä	1900	100,0	100,0	100,0

Ammatillinen koulutus	n	%	naiset, %	miehet, %
Ei mitään edellä mainituista	1139	60,0	60,2	59,8
Ammatillinen perustutkinto	466	24,6	21,5	27,6
Ammattikorkeakoulututkinto	163	8,6	10,0	6,8
Yliopistotutkinto	130	6,8	7,9	5,7
Yhteensä	1898	100,0	100,0	100,0

Äidin koulutustaso	n	%	naiset, %	miehet, %
Ei tutkintoa	242	12,7	13,2	12,3
Vain yo-tutkinto	150	7,9	7,1	8,7
Ammatillinen perustutkinto	658	34,6	35,7	33,5
Opistoasteen tutkinto	370	19,5	20,6	18,3
Yliopistotutkinto	296	15,6	16,4	14,7
Ei osaa sanoa tai ei äitiä	184	9,7	7,0	12,4
Yhteensä	1900	100,0	100,0	100,0

Isän koulutustaso	n	%	naiset, %	miehet, %
Ei tutkintoa	337	17,7	18,4	17,1
Vain yo-tutkinto	90	4,7	4,2	5,3
Ammatillinen perustutkinto	710	37,4	36,9	37,9
Opistoasteen tutkinto	224	11,8	11,9	11,7
Yliopistotutkinto	292	15,4	14,4	16,3
Ei osaa sanoa tai ei isää	247	13,0	14,2	11,8
Yhteensä	1900	100,0	100,0	100,0

Pääasiallinen toiminta	n	%	naiset, %	miehet, %
Koululainen tai opiskelija	1068	56,2	59,1	53,2
Palkkatyössä	607	31,9	28,6	35,3
Yrittäjä	29	1,5	0,4	2,7
Työtön tai lomautettu	75	3,9	3,8	4,1
Äitiys- tai vanhempainvapaalla	51	2,7	5,3	0,0
Muu	70	3,7	2,7	4,7
Yhteensä	1900	100,0	100,0	100,0

Työsuhteen luonne	n	%	naiset, %	miehet, %
Täysipäiväinen ja vakainainen	355	38,8	27,0	49,6
Täysipäiväinen määräaikainen	200	21,8	25,0	18,9
Osa-aikainen vakainainen	162	17,7	22,0	13,7
Osa-aikainen määräaikainen	191	20,9	25,0	17,0
EOS	8	0,9	0,9	0,8
Yhteensä	916	100,0	100,0	100,0

Ammatti	n	%	naiset, %	miehet, %
Johtajat, ylimmät virkamiehet	10	1,7	1,5	1,8
Erityisasiantuntijat	105	17,6	18,1	17,2
Asiantuntijat	90	15,1	19,2	11,7
Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	33	5,5	9,1	2,7
Palvelu, myynti- ja hoitotyöntekijät	138	23,1	37,4	11,7
Maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	9	1,5	2,3	0,9
Rakennus-, korjas- ja valmistustyöntekijät	120	20,1	4,9	32,2
Prosessi- ja kuljetustyöntekijät	54	9,0	2,6	14,2
Muut työntekijät	33	5,5	4,9	6,0
Sotilaat	5	0,8	0,0	1,5
Yhteensä	597	100,0	100,0	100,0

Kirkon tai muun uskonnollisen yhteisön jäsenyys	n	%	naiset, %	miehet, %
Evankelis-luterilainen kirkko	1611	85,3	86,5	84,2
Ortodoksinen kirkko	27	1,4	1,4	1,5
Muu kirkko tai uskonnollinen yhteisö	41	2,2	2,2	2,1
Ei ole koskaan kuulunut	78	4,1	3,9	4,4
On kuulunut, mutta eronnut perheen mukana	15	0,8	0,5	1,1
On kuulunut, mutta itse eronnut	116	6,1	5,6	6,7
Yhteensä	1888	100,0	100,0	100,0

ARTIKKELIT

NUORET JA USKO

HELENA HELVE

Tieteen ja nykyaikaisen teollisuuden nousu on vaikuttanut uskonnon merkitykseen. Uskonnosta on tullut vähemmän keskeinen voima sosiaalisessa elämässä kuin mitä se oli ennen modernia aikaa. Maallistuminen eli sekularisaatio on prosessi, jossa uskonto menettää vaikutustaan sosiaalisen elämän eri alueilla. Uskonnollisten yhteisöjen jäsenyyden tasolla tarkasteltuna Suomi on kuitenkin uskonnollinen maa; edelleen 84 % väestöstä kuuluu evankelisluterilaiseen kirkkoon. Toisenlainen kuva saadaan, jos tarkastellaan osallistumisaktiivisuutta jumalanpalveluksiin: vain kuusi prosenttia suomalaisista käy niissä vähintään kerran kuussa.¹

Nuoria pidetään usein muutoksen airuina. Heistä saatuja tutkimustuloksia tulkitaan myös kurkistuksena tulevaisuuteen. Nuorison maailmankuvat osoittautuivat jo 1980-luvun alkupuolella pirstaleisiksi (esim. Helve 1987).

Individualismin kasvu yleistyi nuorten keskuudessa. Nykyään Suomessa, kuten muissakin länsimaissa, painotetaan enemmän yksilöllisiä näkemyksiä kuin kollektiivisia arvoja. Tämä näkyy erityisesti nuorten keskuudessa. (Helve 1993; 2002.) Emilé Durkheimin uskontososiologinen teoria uskonnosta sementtinä, jota tarvitaan yhteiskunnan koossa pysymiseksi, näyttää vanhentuneelta. Uskonnolliset seremoniat ja rituaalit eivät tunnu olevan tärkeitä nykyihmiselle, eikä niitä tarvita yhteiskunnan koheesion ylläpitämiseksi. (Durkheim 1912; 1995. Ks. myös Hamilton 1995, 97–109.) Voidaan kysyä, onko uskonnollisen maailmankuvan ja arvomaailman korvannut humanistinen tai vihreä maailmankuva monikulttuurisine sosiaalisine arvoineen, joita edustavat esimerkiksi ihmis- ja eläinoikeuksien, vapauden ja tasa-arvon korostaminen? (Ks. lisää Helve 1987; 1993; 2002; Helve & Pye 2003.)

Uusi humanistinen maailmankuva ja arvomaailma kuuluvat lähinnä uudentyyppisille kansalaisuskonnoille (Bellah 1976). Moniarvoisissa yhteiskunnissa kansalaisrituaalit usein korvaavat uskonnolliset (Lawson & McCauley 1996, 165). Esimerkiksi Suomen ensimmäinen euroviisuvoitto vuonna 2006 kokosi Helsingin Kauppatorille kansanjuhlaan joidenkin arviointien mukaan jopa 80 000 ihmistä. Ennen voittojajayhtye Lordin tuloa ihmiset lauloivat *Hard Rock Hallelujah* -voittajakappaletta heiluttaen mukanaan olleita Suomen lippuja. Myös tasavallan presidentti kunnioitti tilaisuutta läsnäolollaan. Lipuilla ja lauluilla oli symbolinen merkitys, joka muistutti uskonnollista rituaalia. Ehkäpä tilaisuus tarjosi lisävahvistusta suomalaiselle kansallisidentiteetille. Voidaan kysyä, edustiko tilaisuus jonkinlaista kansalaisuskonnon muotoa. Uudet henkisyysmuodot saavat sijaa nuorempien sukupolvien keskuudessa. (Ks. lisää Ketola 2006, 305–316.) Vaikka samanlaiset symbolit ja käytännöt esiintyisivät samanaikaisesti traditionaalisten uskontojen kanssa, niiden ei silti tarvitse merkitä nuorille samaa kuin perinteisille uskoville.

Nuorten uskonnollisuuden tutkimus

Uskonto ja usko ovat eri asioita. Uskonto on laaja käsite sisältäen muun muassa pyhiä kirjoituksia, myyttejä, profetioita, symboleja, suullista perinnettä, musiikkia, eettistä opetusta, riittejä ja taidetta sekä arkkitehtuuria. Usko on yksilöllistä. Sekulaaristuneessa maailmassa ihmisillä on usein hyvin henkilökohtainen tapa uskoa yliluonnolliseen voimaan. Tämän osoittaa myös nuorisobarometri 2006. Nuorten uskonnollisuutta mitataan nuorisobarometrissa esimerkiksi kysymyksillä nuorten uskomuksista eli uskovatko he kristinuskon mukaiseen Jumalaan, Jeesukseen Jumalan poikana, enkeleihin tai johonkin muuhun? (Ks. tilasto-osuuden kuvio 46). Nuorten uskonnollisuutta ja uskomuksia peilataan myös lapsuudenkodin uskonnollisuuteen (ks. tilasto-osuuden kuvio 43). Nuorten uskonnollisuutta voidaan mitata myös sillä, kuinka tärkeänä he pitävät uskontoa itselleen tai, kuten barometrissa kysyttiin, miten uskonnollisiksi nuoret arvioivat itsensä (ks. tilasto-osuuden kuvio 40). Myös uskonnollisiin rituaaleihin liittyvät kysymykset, kuten uskonnollissa tilaisuuksissa käymisen useus (ks. tilasto-osuuden kuvio 32), mittaavat uskonnollisuutta. Uskonnollisuuteen liitetään usein myös eettisiä kysymyksiä, jotka mittaavat sitä, mitä pidetään hyvänä ja oikeana, mitä pahana ja vääränä (syntinä). Näitä tarkastellaan barometrin aineiston valossa laajemmin Wilskan artikkelissa (ks. s. 110–123).

Uskonnollisuuden ja uskonnon tutkimisessa on syytä erottaa uskonnon tasot. Uskonnosta voidaan erottaa 1) uskonnon tietoiset, älylliset tekijät, joihin kuuluvat esimerkiksi käsitykset uskomusolennoista ja maailmankaikkeudesta eli kognitiivinen ulottuvuus; 2) elämykselliset tekijät eli uskontoon liittyvät tunteet, asenteet ja kokemukset – kuten synnintunto, katumus ja se, miten ihminen tuntee olevansa riippuvainen supranormaalista eli yliluonnollisesta – ja miten hän kokee uskonnon eli affektiivinen ulottuvuus sekä 3) toiminnalliset tekijät eli

konatiivinen ulottuvuus, joka sisältää muun muassa sen, miten yhteyttä yliluonnolliseen etsitään (esimerkiksi rukouksen avulla). Tämä ulottuvuus sisältää myös yhteisölliset riitit, kuten jumalanpalvelukset. Lisäksi uskonnosta on syytä erottaa kulttuuriset ja sosiaaliset ulottuvuudet, joista esimerkkinä uskonnolliset ryhmät, jotka valvovat, vahvistavat ja harjoittavat uskontoa ja joissa uskonto normeineen tuo yhteiselämään kiinteyttä ja pysyvyyttä. Kulttuuritekijät vaikuttavat uskonnon harjoittamiseen ajallisesti ja paikallisesti sekä ekologisina ja sosiaalisina kulttuuriympäristöinä. Ne tulevat näkyviin muun muassa uskonnollisissa menoissa ja juhlissa. (Helve 1987, 181; Helander 1986, 36–49; Pentikäinen 1986, 15–16; Ringren 1975, 10; Stark & Glock 1968, 14–15, 57–76.)

Nuorisobarometrin haastattelukysymykset mittaavat nuorten uskonnollisuuden eri tasoja. Tässä artikkelissa analysoidaan nuorten uskonnollisuuden muutoksia edellä esitetyillä uskonnon eri dimensioilla. Muutoksen tarkastelun aikaväleinä ovat vertailututkimukset 16–19-vuotiaista pohjanmaalaisnuorista² ja helsinkiläisistä vuosina 1989 (n = 240), 1995–1996 (n = 457) ja nuorisobarometrin 2006 aineisto (n = 1900). (Ks. Helve 2002, 93–94.)

Nuorten uskonnollisuuden muutos

Helsinkiläisten ja pohjalaisten nuorten uskonnollisuudesta ja sen muutoksista 1980-luvun lopulta 1990-luvulle voidaan tiivistäen sanoa, että

- ortodoksien ja muihin uskontokuntiin kuuluvien osuus kasvoi
- helsinkiläisten evankelisluterilaiseen seurakuntaan kuuluvien osuus laski
- helsinkiläiset kuuluvat pohjalaisia useammin siviilirekisteriin
- pohjalaisille nuorille uskonto oli tärkeää
- uskonto oli henkilökohtaisesti tärkeämpää tytöille kuin pojille

- suurimmalle osalle pojista uskonto oli yhdentekevää
- uskonnon merkitys nuorille kasvoi 1990-luvulla
- uskonnon tärkeys kasvoi ammattikoululaisen keskuudessa 1990-luvulla
- uskonto oli lukiolaisille tärkeämpää kuin muissa oppilaitoksissa opiskeleville
- tärkeintä uskonto oli korkeakouluopiskelijoille
- suurin osa nuorista ei rukoillut säännöllisesti
- kolmannes lukiolaisista rukoili päivittäin
- pojista lähes puolet ei rukoillut koskaan
- tytöt olivat ahkerampia rukoilijoita ja kirkossakävijöitä kuin pojat
- lähes kolmannes nuorista ei käynyt koskaan kirkossa
- nuoret, erityisesti tytöt, pitivät rippikoulua ja seurakunnan nuortentilaisuuksia tärkeinä
- rippikoulu oli tärkeämpi pohjalaisille kuin helsinkiläisille
- rippikoulu tuli tärkeämmäksi helsinkiläisille 1990-luvulla
- lukiolaisille rippikoulu ja seurakunnan nuortentilaisuudet olivat tärkeämpiä kuin muissa oppilaitoksissa opiskeleville
- harva nuori oli kokenut uskonnollisen herätyksen, tytöt useammin kuin pojat
- yli puolet nuorista uskoi Jumalaan, tytöt useammin kuin pojat
- usko Jumalaan oli yleisempää pohjalaisille nuorille kuin helsinkiläisille nuorille
- 1990-luvulla pohjalaisten uskovien määrä väheni
- kolmannes helsinkiläisistä nuorista uskoi Jumalaan eri tavalla kuin kirkko opettaa
- Jeesukseen uskovia oli vähemmän kuin Jumalaan uskovia
- nuorilla oli eniten epävarmuutta uskossa Pyhään Henkeen
- nuorten usko suojelusenkeihin kasvoi 1990-luvulla
- yli puolet tytöistä, samoin lukiolaisista,

- uskoi suojelusenkeihin
- pojat olivat epätietoisia uskossaan suojelusenkeihin
- joka neljäs nuori uskoi saatanan olemassaoloon
- tytöt olivat kiinnostuneita muista uskonnoista
- tytöt olivat poikia kiinnostuneempia meditaatiosta ja joogasta
- nuoret eivät uskoneet suomalaisen kansanuskon uskomusolentoihin
- yli kolmannes pojista uskoi ufoihin
- parapsykologiaan liittyvät asiat kiinnostivat nuoria
- tytöt uskoivat telepatiaan
- yli kolmannes tytöistä oli tutustunut spiritismiin
- uususkonnot (esim. New Age) eivät kiinnostaneet nuoria
- astrologia kiinnosti kaupallisen alan opiskelijoita
- shamanismista ja saatananpalvonnasta kiinnostuneita oli vähän. (Helve 2002, 142–144.)

Monelle nuorelle kristinuskon oli vielä perusarvoihin liittyvää. Helsinkiläisille uskonnon merkitys oli kuitenkin vähäisempää kuin vertailussa olleille pohjalaisille nuorille. Myös tytöille uskonto oli tärkeämpää kuin pojille. Nuoret eivät olleet kovin kiinnostuneita uskonnon vaihtamisesta.

Seuraavassa tarkastellaan nuorten uskonnollisuuden muutoksia peilaten edellä esitettyjä tuloksia vuosilta 1989 ja 1995–1996 nuorisobarometri 2006 aineistoon. Tällä aikavälillä suomalainen yhteiskunta on kokenut rajua sosiaalisia, kulttuurisia, taloudellisia, teknisiä ja poliittisia muutoksia, joilla on heijastuksensa nuorten asenteisiin, arvoihin, uskomuksiin ja uskonnollisuuteen. (Ks. esim. Inglehart 1992; 1997; Heino 2002; Helve 1993; 2002; Mikkola & Niemelä & Petterson 2006.)

Useimmissa nuorten uskonnollisuutta koskevissa tutkimuksissa nuorten uskonnollisuus ymmärretään kristinuskona (esim. Goldman

1964; Loukes 1965; Westling ym. 1973; Tamminen 1975; 1983a ja b.). Nuorten uskonnollisuus sisältää kuitenkin aineksia, jotka tulevat muista uskonnoista, kansanuskosta tai *New Age* -tyyppisestä henkisyydestä ja esimerkiksi populaarikulttuurin tuotteista, kuten elokuvista tai *science fiction* -kirjallisuudesta, mediasta tai Internetistä (Helve 1987, 181–204).

Kulttuurisia muutoksia

Nuorten uskonnollisuuden kulttuurista ulottuvuutta analysoidaan seuraavassa nuorisobarometrin kysymyksillä ”Mihin kirkkoon tai uskonnolliseen yhteisöön kuulut?”, ”Pitäisikö koulujen juhlista poistaa uskontoon viittaavat asiat?” ja ”Minkälainen mielikuva sinulla on seuraavista uskonnoista...?” (ks. tilasto-osuuden taulukko 2 ja kuvat 39, 50 ja 51).

Kirkkoon kuului nuorisobarometri 2006 -haastattelun osallistuneista (n=1900) kaikkiaan

89 %: naisista 90 % ja miehistä 88 %. Pääkaupunkilaisista (n= 516) johonkin uskonnolliseen yhteisöön kuului 83 % ja maaseudulla asuvista (n=312) 94 %. Nuorimmasta 15–19-vuotiaiden ryhmästä (n=643) kuului kirkkoon peräti 93 %.³ Kymmenen vuotta aiemmin (vuosina 1995–1996) 16–19-vuotiaista helsinkiläis- ja pohjanmaalaisnuorista (n=457) evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuului 88 %, ortodoksiseen kaksi prosenttia ja muihin uskonnollisiin yhteisöihin kaksi prosenttia. Uskonnollisiin yhteisöihin kuuluvia oli siis kaikkiaan 92 %. Vuonna 1989 samanikäisistä helsinkiläis- ja pohjanmaalaisnuorista kuului kirkkoon niin ikään 92 %.⁴ Myös kirkkoon kuulumattomien määrä on säilynyt lähes samana. Erot sukupuolten välillä näyttävät kaventuneen, mutta erot pääkaupungin ja maaseudun nuorten kirkkoon kuulumisen välillä ovat säilyneet (vrt. tilasto-osuuden taulukko 2 ja tämän artikkelin taulukko 1).

Nuoret olivat uskonnollisempia Pohjanmaalla kuin pääkaupungissa. Monilla pohjalaisista oli

Taulukko 1. Jäsenyys uskonnollisissa yhdyskunnissa asuinpaikan mukaan vuosina 1989 (n=240), 1992–1993 (n=165) ja 1995–1996 (n=457). (%)

			1989	1992–1993	1995–1996
		Ev. lut.	91	89,6	87,9
		Ortodoksi	1	0,6	1,8
		Siviilirekisteri	8	7,9	8,1
		Muu	0	1,8	2,2
Asuinpaikka	Ev. lut	Helsinki	85	85,8	80,6
		Pohjanmaa	95	92,6	94,4
	Ortodoksi	Helsinki	2	1,4	3,3
		Pohjanmaa	0	0,0	0,4
	Siviilirekisteri	Helsinki	13	11,6	13,2
		Pohjanmaa	4	5,3	3,4
	Muu	Helsinki	0	1,4	2,8
		Pohjanmaa	1	2,1	1,7

uskonnollinen kotitausta, ja se näkyi myös heidän omassa uskonnollisuudessaan. Helsingissä evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuulumisen vähentyi 1989–1996 aikana viisi prosenttia ollen lopulta 80,6 %. Samanlaista kehitystä ei näy Pohjanmaalla. Siviilirekisteriin kuuluvien osuus pysyi Pohjanmaalla alle kolmasosassa siitä mitä se oli Helsingissä sekä ennen lamaa (4 % / 13 % vuonna 1989) että lamasta toipumisen vuosina (3,4 % / 13,2 % vuosina 1995–1996). (Ks. Taulukko 1.)

Yhtenä taustamuuttujana oli myös koulutus. Ammattikoulussa evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluvia oli hieman keskimääräistä enemmän (90,0 %), ortodokseja (1,3 %) ja muihin uskontokuntiin kuuluvia vähemmän (1,3 %). Kaupallisissa oppilaitoksissa evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluvien osuus oli pienin (86,3 %) ja siviilirekisteriin kuuluvien suurin. (Helve 2002, 131, 262.)

Vuoden 2006 nuorisobarometriaineiston mukaan yhdeksän kymmenestä 15–19-vuotiaasta kuuluu johonkin kirkkoon tai uskonnolliseen yhteisöön. Lähes yhtä moni käy evankelis-luterilaisen kirkon rippikoulun, ja suuri osa nuorista on sen jälkeisessä isoistoiminnassa, joka on vahvistunut 1990-luvun alusta lähtien. Isoistoimintaan osallistuu lähes puolet seurakuntien rippikoulun käyneistä nuorista. (Ks. lisää Mikkola ym. 2006; Mikkola 2006a, 23–42; Niemelä 2006, 43–65.) Kirkosta eroamista pohditaan vasta myöhemmin. Kallion kaupunginosassa Helsingissä tehty tutkimus nuorista aikuisista (Mikkola ym. 2006) olettaa, että kirkosta eroaminen etenee sinkkuväestön kasvun ja nuoruuden pidentymisen vuoksi. Eräänä syynä on myös, että kirkon toiminnat ja opit eivät tule heidän arkeensa eivätkä kohtaa heidän elämäänsä. Kirkkoa pidetään suvaitsemattomana, ja esimerkiksi ihmisoikeuksien nähdään toteutuvan heikosti, mikä näkyy muun muassa homo-, lesbo- ja naispappeuskysymyksissä (Mikkola 2006b, 208). Uskonto on monille ”ei vois vähempää kiinnostaa” -asia, samalla tavalla kuin politiikkakin. Perinteiset

ideologiat oppeineen eivät kiinnosta. Individualismi ja perinteinen uskonnollisuus eivät näytä sopivan yhteen (ks. Mikkola 2006b, 192–249). Tyttöjen suurempi uskonnollisuus saattaa selittyä sillä, että heidän kasvatuksessaan ei korosteta individualistia arvoja vaan pikemminkin toisista huolehtimista ja yhteisöllisyyttä. Barometrin kysymykseen ”Pitäisikö koulujen juhlista poistaa uskontoon viittaavat asiat?” kieltevästi vastasi kahdeksan kymmenestä (83 %). Yllättäen myös joka toinen vakaumuksellinen ateisti oli samaa mieltä (ks. tilasto-osuuden kuvio 39; ks. myös Hjelmin ja Myllyniemen artikkeli tässä teoksessa). Valtio rahoittaa kouluissa ja päiväkodeissa järjestettävän uskonnonopetuksen, mutta virallisesti uuden uskonnonvapauslain mukaan tunnustuksellista uskonnonopetusta ei kouluissa enää anneta, vaan perusopetus- ja lukiolaeissa käsite ”tunnustuksellinen uskonnonopetus” on korvattu käsitteellä ”oman uskonnon opetus”. Kuitenkin kirkon ja koulun kasvatuksen ja koulutuksen arvolähtökohdat ja tavoitteet ovat säilyneet edelleen samansuuntaisina. Uskonnonvapauslaki ja uudistetut koululait painottavat oppilaiden oikeutta saada oman uskontonsa opetusta ja toisaalta myös velvollisuutta osallistua tähän opetukseen.

Eduskunnan linjausten mukaan perinteisten virsien laulaminen koulujen kevät- ja joulujuhliissa ei ole uskonnon harjoittamista uskonnonvapauslain tarkoittamassa merkityksessä; juhlat säilyttävät ja välittävät nuorille suomalaista kulttuuria. Kaikkien oppilaiden edellytetään osallistuvan niihin uskontokunnasta riippumatta. Tämän ilmeisesti hyväksyy myös suurin osa nuorista ateisteista sekä niistä, jotka eivät ole kuuluneet koskaan tai tällä hetkellä mihinkään kirkkoon tai muuhun uskonnolliseen yhteisöön.⁵ Koulujen juhlissa uskonnollinen perinne elää, eivätkä nuoret näytä sitä vastustavan.⁶ Eduskunnan sivistysvaliokunta on myös todennut kannanotossaan, että suomalaisella koululla on useita perinteisiä juhlia, ja osassa niistä on joitakin uskonnollisuuteen viittaavia element-

tejä. Tällaiset juhlatraditiot ovat kuitenkin osa suomalaista kulttuuria eikä niitä – esimerkiksi niihin mahdollisesti sisältyvän yksittäisen virren laulamisen johdosta – voida uskonnollisen suvaitsevaisuuden nimissä pitää uskonnon harjoittamiseksi katsottavina tilaisuuksina.⁷

Vastaukset kysymykseen ”Minkälainen mielikuva sinulla on seuraavista uskonnoista...?” osoittavat nuorten suhtautuvan melko myönteisesti yleismaailmallisiin uskontoihin: kristinuskoon, juutalaisuuteen, buddhalaisuuteen ja hindulaisuuteen. Kielteisimmän suhtaututaan herätysliikkeiksi tai lahkoiksi luokiteltaviin uskonnollisiin yhteisöihin, kuten Jehovan todistajiin, mormoneihin ja lestadiolaisuuteen. (Ks. myös Teinonen 1965; Barker 1995, 137.) Yhdeksän kymmenestä nuoresta suhtautuu erittäin kielteisesti saatananpalvontaan ja lähes puolet myös scientologiaan. Naiset ovat avaramielisempiä kyseisiin uskonnollisiin yhteisöjä kohtaan kuin miehet. Samoin 15–19-vuotiaat suhtautuvat niihin myönteisemmin kuin heitä vanhemmat, joka näkyy muun muassa suh-

tautumisessa uusiin karismaattisiin liikkeisiin, kuten Nokian herätykseen. (Ks. taulukko 2.) Nuorempien 15–19-vuotiaiden mielikuvat olivat muita myönteisempiä myös lestadiolaisuutta, helluntailaisuutta, Jehovan todistajia, mormoneita, scientologiaa, wicca ja saatananpalvontaa kohtaan. Ehkä nuorempana ollaan yleensäkin avarampia kaikille uskonnollisuuden muodoille ja hyväksytään ne helpommin osaksi suomalaista uskonnollisuutta kuin vanhempana, jolloin oma arvomaailma ja maailmankuva on jo selkiytynyt.

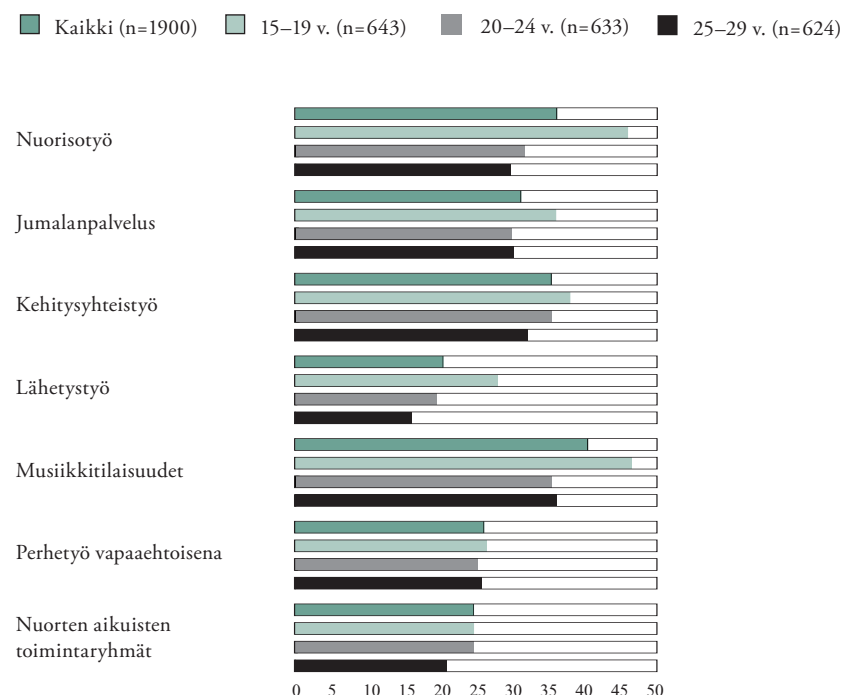
Sosiaalisia muutoksia

Uskonnollisuuden sosiaalista ulottuvuutta selvitetään kysymyksellä ”Mihin seuraavista seurakuntien toimintamuodoista osallistut tai olisit halukas osallistumaan?” (Ks. kuvio 1.) Oletuksena on, että ne, jotka haluavat osallistua johonkin seurakunnan toimintamuotoon, haluavat sillä vahvistaa myös omaa uskonelä-

Taulukko 2. Erittäin tai melko myönteinen mielipide seuraavista uskonnoista ja uskonnollisista yhteisöistä. (%)

	Kaikki (n= 1900)	15–19 v. (n=643)	20–24 v. (n=633)	25–29 v. (n=624)
Lestadiolaisuus	20	25	17	17
Helluntalaisuus	23	30	20	21
Uudet karismaattiset liikkeet mm. Nokian herätys	8	12	7	6
Jehovan todistajat	9	14	9	6
Mormonit	10	14	10	9
Scientologia	9	11	9	7
Wicca	11	14	10	9
Saatananpalvonta	2	4	2	1

Kuvio 1. Mihin seuraaviin seurakuntien toimintamuotoihin osallistut tai olisit halukas osallistumaan? (%)

määnsä. Tässä kysymyksessä on otettu huomioon ainoastaan kirkon toimintamuodot, ja näin vastaukset osoittavat nuorten kristinuskon sosiaalista ulottuvuutta. Kuten kuvio 1 osoittaa, nuoret eivät ole aktiivisia osallistujia seurakuntien järjestämissä toiminnoissa. Seitsemän kymmenestä ei osallistu mihinkään toimintaan.

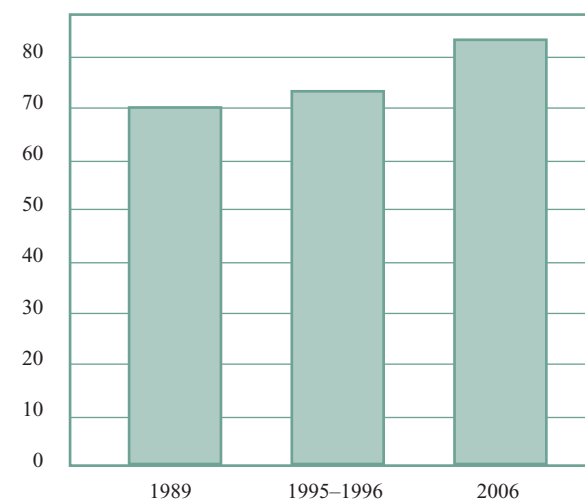
Nuoret 15–19-vuotiaat osallistuivat tai olivat vanhempia ikäryhmiä halukkaampia osallistumaan seurakuntien nuorisotoimintaan, jumalanpalveluksiin, kehitysyhteistyöhön, lähetystyöhön, musiikkitilaisuuksiin ja vapaaehtoiseen perhetyöhön. Muutosta nuorten seurakunnan toimintoihin osallistumisen aktivoitumisessa ei voi kuitenkaan ennustaa. Rippikoulun läheisyys varmasti näkyy näissä tuloksissa (ks. kuvio 1).

Taulukossa 2 on yhdistetty vastausluokat

”erittäin tärkeä” ja ”melko tärkeä”. Kuvio osoittaa, että vaikka rippikoulua käyvien määrä on vähentynyt 1980- ja 1990-luvuilta, sitä tärkeänä pitävien määrä on kasvanut. Rippikoulu kuuluu jo nuorten kulttuuriin.

Samanikäiset nuoret pitivät myös 1980- ja 1990-luvuilla seurakuntien nuorten tilaisuuksia tärkeinä, tytöt tärkeämpinä kuin pojat (Helve 2002, 131–132, 264). Muutosta tässä ei ole tapahtunut tämänvuotiseen barometriaaineistoon verrattaessa. Tytöt ja naiset ovat miehiä aktiivisempia ja halukkaampia osallistumaan seurakuntien toimintamuotoihin. Oletettavasti heille merkitsee myös poikia ja miehiä enemmän uskonnon sosiaalinen puoli.

Kuvio 2. Rippikoulua tärkeänä pitävien osuus vuosina 1989 (n=240), 1995–1996 (n=457) ja 2006 (n=643). (%)

Tiedollisia muutoksia

Kognitiivista uskonnon ulottuvuutta analysoidaan nuorisobarometrin kysymyksellä ”Uskotko Jumalaan, Pyhään Henkeen, Jeesukseen, enkeleihin, Saatanaan, ufoihin, aaveisiin ja horoskooppeihin?” (ks. tilasto-osuuden kuvio 46) ja kysymyksellä siitä, mitä nuoret uskovat tapahtuvan kuoleman jälkeen (ks. tilasto-osuuden kuvio 3).

Vertailtaessa muutoksia nuorten uskomuksissa näyttää siltä, että barometrin 15–19-vuotiaat ovat uskonnon tiedollisella ulottuvuudella omaksuneet kristinuskon mukaisen uskomusjärjestelmän aikaisempaa paremmin. He uskovat useammin Jumalaan kirkon opettamalla tavalla, samoin Jeesukseen, Pyhään Henkeen, enkeleihin⁸ ja Saatanan olemassaoloon. Aikaisempien tutkimusten ja nuorisobarometriaineiston perusteella voidaan tulkita, että vaikka tyttöjen ja naisten uskomusmaailma sisältää enemmän kristinuskon aineksia, he ovat myös taipuvaisempia kristinuskon ulkopuoliseen spirituaalisuuteen eli hengellisyyteen. Heidän

maailmansa sisältää myös poikia ja miehiä enemmän ei-järjellä-tulkittavia asioita. Nuorten maailmankuvatutkimus osoitti, että tyttöjen maailmankuva muodostuu maagisemmaksi kuin poikien. (Helve 1987, 221.) He olivat poikia kiinnostuneempia astrologiasta ja lukivat esimerkiksi horoskooppeja, monet myös uskoivat niihin. Poikien maailmankuva oli rationaalisempi. Enemmistö heistä ei esimerkiksi uskonut kuolemanjälkeiseen elämään: ”ihminen kuolee ja kuopataan ja siinä se on”. Myös barometrin mukaan pojat ja miehet selittivät useammin kaiken elämän loppuvan kuolemaan. Tytöistä ja naisista joka viides (19 %) uskoo siihen, että kaikki pääsevät taivaaseen, pojista ja miehistä 13 %. Maailmankuvatutkimuksen mukaan enemmistö seurantatutkimuksen nuorista hylkäsi 17-vuotiaana Raamatun mukaisen ylösnousemusselityksen. Sen sijaan yleistyi usko jälleensyntymisestä tai siirtymisestä henkimaailmaan (41 % tytöistä ja 25 % pojista) sekä ”että ruumis muuttuu mullaksi”, ettei ole kuoleman jälkeistä elämää” (16 % / 50 %). Vastaukset ”haudassa pysyy, sille ei

Taulukko 3. Nuorten usko kristinuskon Jumalaan, Pyhään Henkeen, Jeesukseen, enkeleihin, Saatanaan, ufoihin, aaveisiin ja horoskooppeihin vuosina 1989 (n=240), 1995–1996 (n=457) ja 2006 (n=643). (%)

	1989 16–19 v. (n=247)	1996 16–19 v. (n=457)	2006 15–19 v. (n=643)	2006 20–24 v. (n=633)
Kirkon kristinuskon Jumalaan		35	41	32
Pyhään Henkeen	42	38	58	52
Jeesukseen	55	52	60	50
Enkeleihin	35	43	57	51
Saatanaan		25	30	29
Ufoihin		33	24	26
Aaveisiin		14	18	18
Noitiin		12	11	12
Horoskooppeihin		37	33	31

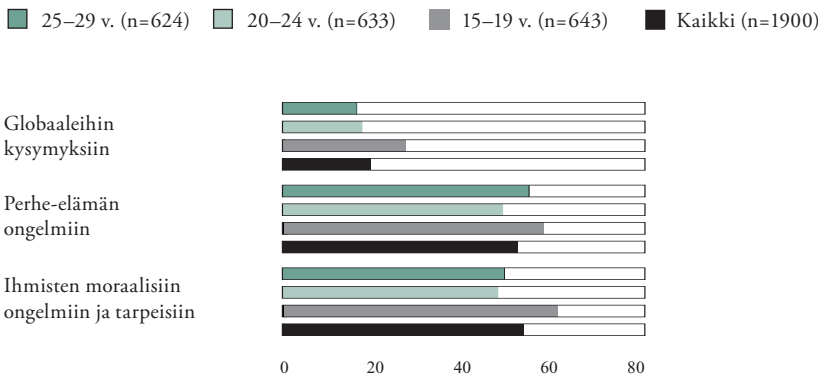
voi mitään”, ”muuttuu maaksi” olivat myös 20-vuotiaana miehille yleisempiä (55 % miehistä, 17 % naisista). 29 % naisista ja 18 % miehistä oli säilyttänyt uskonsa vielä 20-vuotiaana siihen, että ”ruumis kuolee, sielu nousee henkisellä tasolla korkeammalle”, ”ruumis mätänee ja sielu lähtee vaeltamaan” tai ”syntyy jossakin toisessa paikassa uudelleen”. ”Uskon hindujen jälleensyntymisoppiin” on esimerkki vastauksista, jotka kertovat uskosta reinkarnaatioon. Itämaisten uskontojen vaikutus on nähtävissä myös nuorten uskomuksissa. (Helve 1987, 117–125.) Vuonna 1996 kerätty aineisto osoitti samanlaisen eron tyttöjen ja poikien vastausten välillä: pojista suurin ei uskonut kuolemanjälkeiseen elämään, mutta tytöistä uskoi. Samoin tytöt uskoivat poikia yleisemmin ihmisen jälleensyntymiseen (21,3 % tytöistä ja 12,2 % pojista). (Helve 2002, 138, 263.) Myös nuorisobarometrin 2006 mukaan miehet uskoivat kuolemassa kaiken loppuvan naisia yleisemmin (naiset 27 %, miehet 39 %), joskaan kysymys ei ole suoraan vertailukelpoinen. Sukupuolten väliset erot näkyvät uskomusmaa-

ilmoissa. Poikien on helpompaa uskoa ufoihin kuin tyttöjen, jotka puolestaan uskovat poikia useammin enkeleihin. Tätä eroa voidaan selittää myös tyttö- ja poikakulttuurien eroilla.

Elämyksellisiä muutoksia

Nuorten uskonnon elämyksellisyyttä selvitetään nuorisobarometrissa esimerkiksi kysymyksillä ”Riippumatta siitä, käytkö kirkossa tai uskonnollisissa tilaisuuksissa...” (ks. tilasto-osuuden kuvio 40) ja ”Antaako kirkko Suomessa päteviä vastauksia...” (ks. kuvio 33). 15–19-vuotiaat näyttävät luottavan kirkon mahdollisuuteen ratkaista yhtä hyvin ihmisten moraalisia ongelmia kuin perhe-elämänkin kysymyksiä. Yhtä paljon ei luoteta kirkon apuun tämän päivän sosiaalisten ongelmien tai globaalien kysymysten ratkaisemisessa (ks. kuvio 3). Vähiten luottamusta kirkon vastauksiin näissä kysymyksissä on 25–29-vuotiaiden ryhmässä. Ehkä heidän vastauksissaan näkyy myös realis-

Kuvio 3. Tuntee, että kirkko antaa Suomessa päteviä vastauksia seuraaviin tarpeisiin? (%)

Taulukko 4. Vertailu nuorten rukoilemisen useudesta vuosina 1995–1996 ja 2006. (%)

	Sään- nöl- li- sesti päivit- tään		Joitakin kertoja kuukau- dessa		Harvem- min kuin kerran kuukau- dessa		Vain tiukan paikan tullen		Ei kos- kaan	
	1995– 1996	2006	1995– 1996	2006	1995– 1996	2006	1995– 1996	2006	1995– 1996	2006
Kaikki (2006 n=626)	19	12	19	17	8	13	29	28	26	30
Tytöt (2006 n=330)	28	13	27	22	8	10	26	26	12	29
Pojat (2006 n=296)	9	10	10	11	9	16	31	31	41	32
Pääkaupunkiseutu* (2006 n=96)	10	9	13	20	7	7	35	24	35	40
Pohjanmaa** (2006 n=71)	26	26	24	16	9	11	23	26	18	21

* 1995–1996 Helsinki
** 1995–1996 Lapua ja Kauhava

Taulukko 5. Kirkossa/uskonollisissa tilaisuuksissa käynnin useus vuosina 1995–1996 (n = 457) ja 2006 (n=643). (%)

	1995–1996 16–19 v. (n=457)	2006 15–19 v. (n=643)	2006 20–24 v. (n=633)
Vähintään kerran kuukaudessa	2	12	7
Ainoastaan erityisinä juhlapyhinä*	25	25	17
Kerran vuodessa	21	21	21
Harvemmin	23	20	20
Ei koskaan	29	23	35

*Tässä vertaillaan vuoden 1995–1996 vaihtoehtoa ”muutaman kerran vuodessa”.

tisempi suhtautuminen kirkon mahdollisuuksiin antaa päteviä vastauksia esimerkiksi globaaleihin ympäristöongelmiin. Sen sijaan kyseisessä ikäryhmässä kirkon luotettiin antavan päteviä vastauksia ihmisten moraalisiin pohdintoihin. Paljon tai jonkin verran kirkon toimintaan luottavia oli 15–19-vuotiaiden ryhmässä 52 %, 20–24-vuotiaiden ryhmässä 51 % ja 25–29-vuotiaista 57 %. Tässä suhteessa jo aikuistuneiden ikäluokka oli luottavaisinta kirkon toimintaan.

Tytöille ja naisille uskonto on henkilökohtaisesti tärkeämpi kuin pojille ja miehille; poikien ja miesten elämässä uskonnolla ei näytä olevan yhtä suurta merkitystä. Silti kielteiseksi asiaksi uskonnon kokee vain hyvin harva. Seurantatutkimus samoista nuorista osoittaa, että aikuistuneissa nuoret kokevat uskonnon aikaisempaa tärkeämmäksi. (Helve 2002, 127.) Näyttää siltä, että uskonto koetaan aikaisempaa tärkeämpänä, vaikka yleisellä tasolla voidaan määritellä, että uskonnon merkitys ei ole suuresti muuttunut vuosikymmenien aikana. Tyttöjen ja poikien sekä naisten ja miesten väliset uskonnolliset erot ovat säilyneet, vaikkakin kaventuneet. Tytöt ovat nuorisobarometrin mukaan poikia uskonnollisempia. Lähes puolet (47,4 %) naisista pitää itseään uskonnollisena (miehistä 36,6 %) riippumatta siitä, käykö kirkossa tai uskonnollisissa tilaisuuksissa vai ei.

Toiminnallisia muutoksia

Barometri tukee aikaisempia tutkimustuloksia siitä, että nuoret eivät ole aktiivisia kirkossa kävijöitä eivätkä rukoilijoita. Sukupuolten mukaan tytöt ajattelevat uskontoa useammin kuin pojat, se on heille tärkeämpää kuin pojille, he käyvät mielellään ja useammin uskonnollisissa tilaisuuksissa ja uskovat myös poikia yleisemmin kristinuskon mukaiseen yliluonnolliseen. Muutoksia nuorten uskonnollisessa toiminnassa voidaan mitata esimerkiksi rukoilemisen useutena (ks. taulukko 4).

Säännöllinen päivittäinen rukoileminen on vähentynyt. Se näkyy tytöissä, joista lähes kolmannes rukoili päivittäin vielä 1995–1996, barometrin mukaan säännöllisiä rukoilijoita vuonna 2006 oli enää 13 %. Samanlaista muutosta ei ollut tapahtunut pojissa eikä myöskään pohjalaisissa nuorissa, joista säännöllisiä rukoilijoita oli joka viides kumpanakin tutkimusajankohtana. (Ks. myös Helve 2002, 129.) Niiden, jotka eivät rukoile koskaan, määrä oli kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Kysymyksen ”Jos ei huomioda häitä, hautajaisia ja ristiäisiä, niin kuinka usein käyt kirkossa?” vastauksien vertailu osoittaa, että kymmenessä vuodessa nuorten toiminnallisessa uskonnollisuudessa on tapahtunut muutoksia

(vrt. Helve 2002, 264). Huomattavin ero on vähintään kerran kuukaudessa kirkossa/uskonollisissa tilaisuuksissa käyvien prosenttiosuuden kasvu kymmenellä prosentilla. ”Ei koskaan”-kategoriaan kuuluneiden osuus laski niin ikään kuusi prosenttia eli johtopäätöksenä voidaan pitää, että nuoret käyvät uskonnollisissa tilaisuuksissa useammin nyt kuin kymmenen vuotta sitten.

Aikaisemmin jo havaitut trendit näyttävät säilyneen: pohjanmaalaiset käyvät säännöllisemmin uskonnollisissa tilaisuuksissa kuin pääkaupunkiseudun nuoret ja naiset useammin kuin miehet. Eniten ”ei koskaan”-luokkaan kuuluvia nuoria löytyy pääkaupunkiseudulta. Heidän lukumääränsä on säilynyt samana: kolmannes nuorista ei osallistu lainkaan kirkon uskonnollisiin tilaisuuksiin ja lähes 30 % nuorista ei käy koskaan kirkossa.

Taustatekijöistä

On syytä myös muistaa, että kodin merkitys nuorten omaan uskonnollisuuteen on merkittävä. Seurantatutkimus⁹, joka alkoi 1976 ja on nyt jatkunut jo toisessa sukupolvesta, osoittaa, että uskonnollisten vanhempien lapsille luetaan iltarukous ja heidät lähetetään pyhäkouluun ”ei-uskovien” lapsia useammin. Perinne näyttää jatkuvan toisessa sukupolvesta, vaikkakin myös uskonnollisten vanhempien tuntuu olevan entistä vaikeampaa siirtää uskonnollisuutta lapsilleen.

Vertaileva tutkimus jo osoitti, että pohjanmaalaisnuoret olivat samanikäisiä helsinkiläisnuoria uskonnollisempia. Monilla pohjanmaalaisnuorilla on herätyskristillisyytausta. Tämä selittää varmasti barometrinkin osoittamia eroja pohjalaisten nuorten uskonnollisuudessa. Selkeästi lapsuudenkodin uskonnollisuudella on merkitystä nuoren uskonnollisuuteen myös barometrin mukaan. Vain harva niistä nuorista, joiden lapsuudenkoti ei ollut uskonnollinen, piti itseään uskonnollisena. Uskonnollisia ihmisiä omasta

mielestään oli silti yli 93 % barometrin luokasta ”kuuluu muuhun uskonnolliseen yhteisöön”. Tähän luokkaan kuuluvat ovat ilmeisesti valtion molempien kirkkojen ulkopuolisten laikkojen tai liikkeiden jäseniä. Niiden jäseniltä edellytetään yleensä vahvaa sitoutumista ja yhdenmukaisuutta esimerkiksi normien noudattamisessa ja arvoissa. Monet suomalaisista laikoista ovat kristillisiä.¹⁰

Biologiset syyt tuskin selittävät tyttöjen suurempaa uskonnollisuutta, vaan kyse lienee lähinnä kulttuurisista ja sosiaalisista syistä. Voidaan kyllä olettaa, että tytöillä on taipumus ajatella asioita tunneperäisemmin, vähemmän ”puhtaan” järjellisesti ja loogisesti eritellen. Oman voimattomuutensa tunnustaminen voi esimerkiksi kasvatuksen vaikutuksesta olla pojille hävettävää ja epämieluisia. Voidaan kysyä myös, mikä seurakuntien lapsi- ja nuorisotyön merkitys on. Vaikuttaako eroihin se, että enemmistö esimerkiksi pyhäkoulun opettajista ja seurakunnan kerho-ohjaajista on naisia. Ovatko kirkon lapsi- ja nuorisotyön toimintamuodot enemmän tyttöjen maailmaan soveltuvia kuin poikien?

Tyttöjen kiinnostus on suurempaa myös vieraita uskontoja ja paranormaaleja ilmiöitä kohtaan. ”Erittäin kiinnostuneiden” ryhmässä erot eivät ole yhtä selviä, mutta kokonaan kiinnostuksensa kieltäviä on tytöissä selvästi vähemmän kuin pojissa. Hajontaa on kuitenkin melko paljon näiden kysymysten kohdalla; samaa kategorisuutta ei ole kuin kristinuskoa sivuavien kysymysten kohdalla. Erityisen selvä tyttöjen ja poikien välinen ero on kiinnostuksessa astrologiaan. Tytöistä kaksi kolmannesta on erittäin tai melko kiinnostuneita, pojista viidennes. Horoskooppien lukeminen on hyvin yleistä tyttöjen keskuudessa. Niitä ei yleensä edes ole poikien lukemissa lehdissä, toisin kuin tyttöjen lukemissa naistenlehdissä. (Helve 2002, 137–141.) Barometriaineistoon 2006 haastatelluista tytöistä ja naisista (n=957) 38 % uskoi astrologiaan ja horoskooppeihin, pojista ja miehistä niihin uskovia oli 22 % (n= 943).

Pojat uskovat selvästi useammin ufoihin (Hel-

ve 2002, 268–269). Nuorisobarometrin 2006 mukaan naisista 22 % ja miehistä 29 % uskoi ufoihin. Myös maapallon ulkopuoliset älylliset olennot – joihin uskovia barometrin mukaan oli 57 % pojista ja miehistä ja 48 % tytöistä ja naisista – ovat ehkä ”miehisempiä” alueita: ufot sivuavat tekniikkaa, ulkopuoliset älylliset olennot puolestaan kuuluvat esimerkiksi fantasia- ja kauhuelokuvien maailmaan. Kiinnostuksessa saatananpalvontaan ja itämaisiin taistelulajeihin (aikido, karate, judo) erot sukupuolten välillä eivät ole mitenkään merkittäviä. (Mt., 268–269.)

Sukupuolten välisiä eroja voidaan selittää tyttö- ja poikakulttuuriin liittyvillä eroilla. Poikien kulttuurituotteet sisältävät jännitystä ja tekniikkaa. *Science fiction* -kirjallisuudessa esiintyy vieraita toisilta planeetoilta. Poikien on varmasti helpompi sanoa uskovansa ufoihin kuin suojelusenkeihin, jotka liittyvät enemmän tyttökulttuuriin. Jo pienet tytöt keräävät ja vaihtavat enkelien kuvia keskenään, pojat taas leikkivät avaruusolentoilla. Myös poikien lukemissa sarjakuvissa, katsomissa filmeissä ja suosimissa Internet-ohjelmissa ja tietokonepeleissä esiintyy ufoja ja muita olentoja vierailta planeetoilta. Eurooppalaisessa vertailussa Suomi erottuu nimenomaan siinä, että niiden osuus, jotka harjoittavat yksityisesti uskontoa ja esimerkiksi rukoilevat, mutta eivät osallistu julkisiin uskonnollisiin tilaisuuksiin, on suuri. Kirkon pyhät toimitukset, kuten kaste, avioliittoon vihkiminen ja hautaan siunaaminen, ovat selkeä osa nuortenkin uskonnollisuutta. Kaikista vuonna 2005 solmituista avioliitoista kirkollisten vihkimisten osuus oli 63,3 % (64,0 % v. 2004). Rippikoulu tavoittaa edelleen lähes yhdeksän kymmenestä nuoresta. Vuonna 2005 rippikoulun kävi yhteensä 59 000 nuorta, mikä vastaa 87,9 %:n osuutta 15-vuotiaiden ikäluokasta (88,9 % vuonna 2004). Vuonna 2005 syntyneistä lapsista luterilaisen kirkon jäseniksi kastettiin ennakkotietojen mukaan 85,7 % eli yhteensä 49 443 lasta. Barometri ei selvitä, miten uskonnollisuus vaikuttaa nuorten elämäntapaan. Yhteiskunta-

tieteiden tohtori Tarja Orjasniemen (2005) väitöstutkimuksen mukaan raittius on pohjoisella maaseudulla ollut, ja on edelleen, huomattavasti yleisempää kuin keskimäärin koko Suomessa. Lestadiolaisuus selittää erityisesti alle 19-vuotiaiden ja yli 30-vuotiaiden raittiutta. Orjasniemen mukaan uskonnollisuus suojaa perheiden seuraavaa sukupolvea alkoholinkäytöltä, mutta ei säätele yhteisötasolla paikallisen väestön alkoholikäyttämistä. Torsten Winter (2004) osoitti kansanterveystieteen väitöskirjassaan *Nuorten raittius ja siihen vaikuttavat tekijät*, että vanhempien uskonnollisuudella on selvä yhteys nuorten raittiuteen ja enemmistö 18-vuotiaana raittiina olevista tulee uskonnollisista perheistä. Molempien vanhempien piti kuitenkin olla uskonnollisia, jotta perheen lapset olisivat selvästi muita nuoria useammin raittiita. Uskonnollisissa perheissä poikien ja tyttöjen raittiudessa ei ollut eroa, mutta perheissä, joissa kumpikaan vanhemmista ei ollut uskonnollinen, pojat olivat useammin raittiita kuin tytöt. Nuoret, jotka tunsivat suurinta sosiaalista vieraantuneisuutta, olivat vähiten raittiita 16-vuotiaana. (Winter 2004.)

Syitä nuorten uskonnollisuuden muutoksiin

Vertaileva tutkimukseni (Helve 2002) nuorten arvojen muutoksista laman aikana osoitti, että uskonnollisuuskin on sidoksissa taloudelliseen tilanteeseen. Myös Kirkon tutkimuskeskuksen selvitykset osoittivat suomalaisten asenteiden kirkkoa ja kristinuskoa kohtaan muuttuneen myönteisemmiksi lamavuosina. Uskonnolla ei ole nuorten elämässä yhtä vahvaa asemaa kuin vanhempien elämässä. Silti nykynuoret eivät ole vähemmän uskonnollisia kuin parikymmentä vuotta sitten, sillä nuorisobarometri 2006 todistaa nuorten uskonnollisuuden kasvusta joillakin ulottuvuuksilla. Kristinuskoko ei ole enää ainoa vaihtoehto uskontojen joukossa. Individualistisesti ajattelevat nuoret kokevat, että he voivat itse rakentaa oman

maailmankuvansa erilaisista aineksista. Uskonnon muuttunut merkitys suhteessa moraaliin on myös nähtävissä. Aikaisemmin, eriytymättömässä yhteiskunnassa (*Gemeinschaft*) vallitsi Jumalan luoma moraalinen konsensus. Yhteiskuntien monimutkaistuksessa ja moniarvoistuksessa (*Gesellschaft*) kirkosta tuli moraalin vartija. Teollistumisen alkuvaiheessa työntekijöiden moraalin ja arvojen taustalla oli Jumala, joka oli hyvän ihmisen malli. Länsimaissa ihmisen julkinen ja yksityinen rooli ovat nykyisin eriytyneet. Julkista roolia hallitsee tekniikka ja rationaalisuus, yksityistä paljolti kuluttaminen. Moraalilla ei esimerkiksi työssä menestymisessä näytä olevan merkitystä. (Vrt. Wilskan artikkeli tässä teoksessa; ks. myös Helve 1992, 353.) Kasvatuksessakin korostetaan enemmän vapautta kuin moraalisaantöjä, joiden katsotaan tukahduttavan lasta. Moniarvoisessa kulttuurissa kasvatuksessa tulisi arvostaa eri kulttuurien arvoja ja niiden moraalisia ja eettisiä lähtökohtia, joka on myös uuden uskonnonvapauslain mukaista. Uskomusjärjestelmien ja arvomaailmojen erilaistuminen aiheuttaa sen, että kasvattajilla ei ole yhtenäisiä moraalikasvatuksen periaatteita. Nuorten moraaliin ja arvoihin vaikuttavat myös media ja Internet. Kasvatettaville jää vastuu omasta moraalistaan, eikä yhteiskunta enää voi luottaa siihen, että nuoret tietäisivät, mikä on oikein ja mikä väärin. Käyttäytymisen moraalinen säätely on sisällytetty lakeihin, joiden noudattamista valvotaan sanktioin. Nuorilla onkin usein ristiriitaisia ja tilannekohtaisia arvoja ja asenteita, joiden taustalla ei ole selkeää tietoa hyvästä tai pahasta (etiikkaa) tai moraalialia. (Helve 2002, 207–209.)

Muutosta modernista arvomaailmasta postmoderniin Ronald Inglehart (1997) kuvaa esimerkiksi poliittisen, taloudellisen ja tieteellisen auktoriteetin arvostuksen vähenemisellä, yksilön vapauden ensisijaisuudella byrokrattisen auktoriteetin kunnioittamiseen verrattuna ja keskusjohtoisten uskonnollisten arvojen korvautumisella yksilöllisellä uskonnollisuudella. Toisaalta italialainen uskontotutkija Massimo

Introvigne väittää, että tilastolliset tutkimukset osoittavat läntisessä Euroopassa kiinnostuksen uskontoa ja pyhää kohtaan olevan lisääntymässä. Kiinnostus ei kuitenkaan välttämättä käänny ”laitosuskonnon” hyväksi. Miltei puolet Euroopan unionin asukkaista pitää itseään ”uskonnollisena”, mutta he eivät kuitenkaan käy missään kirkossa. Nykyihmiset ovat menettäneet auktoriteettiuskoaan ja heidän on myös vaikea uskoa perinteisten uskontojen oppien mukaiseen Jumalaan. (Introvigne 2001.) Kirkon toiminnassa säännöllisesti kokoontuvien ryhmien suosion lasku näkyy niin lapsi- ja nuorisotyössä kuin aikuistyyssäkin. Vain koululaisten iltapäiväkerhot ovat pystyneet selkeästi kasvattamaan suosiotaan. Sen sijaan erilaiset erityistilaisuudet kiinnostavat sekä lapsia ja nuoria että aikuisia. (Niemelä 2003.)

Urbaani uskonnollisuus -tutkimus (Mikkola ym. 2006) osoitti, että Helsingin Kalliossa asuvat nuoret aikuiset nimesivät ratkaisevaksi syyksi kirkosta eroamiseen yleisimmin sen, ettei kirkolla ole itselle mitään merkitystä. Kirkosta eroamista tai kirkkoon liittymistä pohtivien nuorten aikuisten kokemuksia tutkinut Teija Mikkola toteaa, että kirkon ulkopuolelta ei hevin enää palata takaisin: yli puolet Kalliossa asuvista kirkosta eronneista nuorista aikuisista ei voisi ajatella liittytvänsä kirkkoon missään olosuhteissa. He eivät koe mahtuvansa arvoineen, uskomuksineen ja elämäntapoineen kirkkoon. Heidän mielissään se on jäänyt kauaksi myös älyllisesti, koska nuoret aikuiset ovat kasvaneet ulos siitä uskonnollisuudesta, jota heille on opetettu lapsuudessa. Kirkko näyttäytyy kapeakatseisena ennen kaikkea suvaitsevaisuuskysymyksissä. Mikkolan mukaan juopa kulminoituu pitkälti suhtautumisessa siihen, onko homoilla ja lesboilla oikeus elää haluamallaan tavalla. (Mikkola 2006b, 208.)

Mikkolan tutkimukseen haastattelemat nuoret odottivat kirkolta henkistä huoltoa ja henkisen eheytyksen tukemista. Kirkkoa pidettiin eräänlaisena vakuutuslaitoksena, johon haluttiin ylläpitää sidettä siltä varalta,

että muut tukirakenteet elämässä pettäisivät. Kristinuskon ydinsanomaa lähimmäisenrakkautesta haastatellut pitivät arvossa. Huolimatta olemattomasta tai ohuesta yhteydestä Kallion seurakuntaan nuorilla ei ollut siitä kielteisiä mielikuvia. Näyttää siltä, että kirkosta eroaminen aiheuttaa myös heille ambivalentteja asenteita. Toisaalta kirkon ei nähdä antavan heille mitään, toisaalta siltä odotetaan tukea omaan henkiseen hyvinvointiin. (Mikkola & Niemelä 2006.)

Mitä nuoret hakevat kuulumalla uskonnolliseen yhteisöön?

Uskonnon tehtävänä on sosiologisten tulkin-tojen mukaan ollut toimia yhteiskuntaa ylläpitävänä sementtinä, jolla arvomaailmoineen ja uskonnollisine maailmankuvineen on ollut selkeä yhteiskunnan integraatiota lisäävä tehtävä. Sosiologi Zygmunt Bauman (2002) kutsuu tätä ainetta raskaaksi moderniksi, joka sulattaa esimodernit traditiot luodakseen tilalle pysyvempiä ja kiinteämpiä traditioita. Baumanin mukaan moderni notkistuu, kun sen traditiot kuolevat. Postmodernissa ajassa uskonnollisuuden muodot ja kokemistavat ovat muuttumassa. Nykyajan ihmisten arvomaailmat ja maailmankuvat ovat pirstaloituneet, ja elämää on alettu pitää itsensä toteuttamisen projektina, jossa annetaan entistä suurempi arvo omalle sisäiselle maailmalle, omien tarpeiden tutkiskelulle ja niiden toteuttamiselle. (Esim. Helve 1987; 1993; 2002.) Tällöin ihmiselle jää vastuu omista valinnoistaan (vrt. Bauman 2002, 202–203).

Kuitenkin osa nuorista etsii yhteisöllisyyttä ja tuntee johonkin kuulumisen tarvetta. Nykynuoret eivät ole erityisen kiinnostuneita perinteisestä uskonnollisuudesta; sen sijaan henkisyys ja hengellisyys eri ulottuvuudet, joista haetaan mielenrauhaa ja merkitystä elämään, ovat lisänneet suosiotaan. Monille nuorille usko, kuten politiikkakin, on yksityisasia, eivätkä he tarvitse siihen yhteiskunnallisia tai muita instituutioita

(ks. myös Paakkunaisen artikkeli tässä teoksessa). Nuoret ovat vapaita valitsemaan oman uskontonsa piirteet ja myös uskonnollisuutensa sisällöt (vrt. edellä esitetyt uskonnollisuuden tasot). Niissä voi olla yhtä hyvin piirteitä kristinuskosta kuin idän uskonnoistakin tai niin sanotuista uusista uskonnoista. Monet esimerkiksi uskovat jälleensyntymiseen, joka on peräisin hindulaisuudesta. He eivät tarvitse kirkkoa uskoaan vahvistamaan. Myös heidän uskonnollinen identiteettinsä on avoin. Kirkon jäsenyys on heille enemmän henkilökohtainen valinta, ja kynnys erota kirkosta on matalampi kuin vanhemmilla. (Vrt. Mikkola ym. 2006.) Kirkon tutkimuskeskuksen tutkija Kimmo Ketolan (2006, 315) mukaan yksilökeskeinen, sitoutumaton ja perinteisiä osallistumismuotoja kaihtava uskonnollisuus ei tule esiin niillä uskonnollisuusmittareilla, jotka kuvaavat jäsenyyttä ja osallistumisaktiivisuutta. Myös nuorten uskonnollisuuden tutkimukseen tarvitaan uusia metodeja ja teorioita.

Nykynuoret eivät toisaalta halua sitoutua mihinkään ideologiaan, mutta haluavat silti kuulua johonkin ryhmään, jossa he kokevat tulevaisuuden hyväksytyiksi. Tällaisiksi voivat muodostua esimerkiksi verkossa toimivat chatti-ryhmät. Niidenkin kautta voi syntyä luottamusverkostoja, joiden kautta luodaan sosiaalista pääomaa.

Uskonollisissa yhteisöissä mukana olevat nuoret ovat tulleet toimintaan mukaan usein jo lapsuudessa. Uskonollisten kotien lapset on laitettu pieninä pyhäkouluun ja seurakuntien päiväkerhoihin. Uskonollisiin yhteisöihin liittyminen on paljolti kiinni myös asuinalueesta: kaupungeissa lapsilla ja nuorilla on enemmän valinnanvaihtoehtoja kuin maaseudun nuorilla. Suomessa nuoret muuttavat Etelä-Euroopan nuoria varhemmin lapsuudenkodistaan ja -ympäristöstään esimerkiksi opiskelupaikkakunnalle. Useilta katkeaa siinä yhteydessä sidokset seurakunnan toimintaan. Nuoren elämä on muualla, ja tarvetta uusien yhteyksien luomiseen ei välttämättä ole. Seurantatutkimukseni osoittaa, että kiinnostus seurakunnan toimintaa

kohtaan voi herätä uudestaan vasta häiden, lapsen kasteen tai kummiksi kutsumisen yhteydessä. Kirkosta jo eronneetkin saattavat palata seurakunnan yhteyteen kirkollisten rituaalien takia.

Uskonnot ja maailman- tai elämäntähtäykset eivät ole nuorille vain abstrakteja aaterakennelmia, vaan niiden perinne elää heille vuorovai-kutuksessa heidän tuntemiinsa uskonnollisiin ja katsomuksellisiin traditioihin sitoutuneissa ihmisissä. Uskonnot ovat dynaamisia prosesseja, jotka kykenevät synnyttämään sekä hyvää että pahaa. Nuoret pyrkivät omaa identiteettiä muovatessaan löytämään rakennusaineita uskonnoista ja muista maailmankatsomuksista. Niistä he etsivät esimerkiksi perusteita omille moraalisisille valinnoilleen.

Viitteet

1. Vähintään kerran vuodessa jumalanpalveluksessa käy joka toinen (45 %) ja harvemmin kuin kerran vuodessa joka viides (19 %). Joka neljäs (28 %) sanoo, ettei ole osallistunut jumalanpalvelukseen lainkaan viime vuosina. Joka kolmas (32 %) käy vuosittain ehtoollisella. Niin ikään joka kolmas suomalainen osallistuu vähintään kerran vuodessa kirkkokonserttiin tai muuhun hengelliseen musiikkitilaisuuteen. (Gallup Ecclesiastica 2003.)
2. Pohjanmaalaisnuoret olivat 16–19-vuotiaita lukiolaisia, ammattikoululaisia, kaupallisen alan opiskelijoita ja työssäkäyviä nuoria Etelä-Pohjanmaalta, pääasiassa Kauhavalta ja Lapualta.
3. Barometrissa kysyttiin ”Kuulutko kirkkoon tai johonkin uskonnolliseen yhteisöön?” ja vastausvaihtoehtoina olivat kyllä tai ei. Vain kirkkoon kuuluneilta kysyttiin, mihin he kuuluvat. Tämä on otettava huomioon aineiston vertailussa aikaisempiin aineistoihin, joissa kysyttiin kuuluuko vastaaja evankelis-luterilaiseen, ortodoksisen kirkkoon, johonkin muuhun uskonnolliseen yhteisöön tai siviilirekisteriin.
4. Näissä vertailututkimuksen prosenteissa ovat mukana myös ortodoksisen kirkkoon tai muuhun uskonnolliseen yhteisöön kuuluvat. Nuorisobarometrissa kysyttiin ainoastaan ”Kuulutko kirkkoon tai johonkin muuhun uskonnolliseen yhteisöön?” ja vastausvaihtoehtoina olivat ”kyllä” tai ”ei”
5. 1990-luvulla virisi lehtikirjoittelu tunnustuksellisesta uskonnonopetuksesta. Se osoitti, että tässä kysymyksessä
6. Perustuslain mukaan ”Uskonnon ja omantunnon vapautteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen”.
7. Ainakin teoriassa uusi uskonnonvapauslaki erottaa uskonnon harjoittamisen uskonnon opettamisesta. Uudistus on tarpeellinen jo Suomen solmimien kansainvälisten perus- ja ihmisoikeussopimusten takia. Monikulttuuristuminen Suomessa tuskin johtaa Japanin tilanteeseen, jossa syntymään ja lapsuuteen liittyvät rituaalit ovat shintolaisia, kun taas hautajaiset järjestetään lähes poikkeuksetta buddhalaisin menoin. Monille japanilaisille heidän omaistensa tai tuttaviensa hautajaiset ovat heidän ensimmäinen konkreettinen kosketuksensa buddhalaisuuteen. Kristinuskoa on vaikea sovitaa yhteen esimerkiksi japanilaiseen uskonnollisuuteen. Japanilaisessa valtakulttuurissa uskonnollisuus on osallistumista rituaaleihin ja yhteisiin juhliin, kun taas suomalaisessa kristillisyydessä niihin osallistutaan vähän.
8. Aikaisemmassa tutkimuksessa kysyttiin nuorten 16–19-vuotiaiden uskoa suojelusenkeihin (Helve 2002, 136).
9. Seurantatutkimus samoista, vuonna 1965 ja 1968 syntyneistä nuorista, nyt jo nelikymppisistä aikuisista, alkoi vuonna 1976, jolloin tutkittavat olivat lapsia. Heidän maailmankuvansa muodostumisesta kerättiin kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia aineistoja vuosina 1976, 1982–1983, 1985, 1992–1993 ja 1996. Vuonna 2006 on kerätty uutta haastatteluaiaineistoa tutkimuksessa mukana olleita sekä heidän lapsiltaan ja vanhemmiltaan. Mukana tutkimuksessa on jo kolme sukupolvea. Tutkimuksesta valmistui väitöskirja nuorten maailmankuvan muodostumisesta (1987) ja myöhemmin useita artikkeleita, joissa analysoidaan myös uskonnollisuuden taustatekijöitä (ks. Helve 1991; 1994; 1995; 2000; 2003; 2004).
10. Ks. enemmän luokituksista esim. Heino 1997, URL:<<http://www.abo.fi/~tmartika/suomiuskonto/tutkimustilastoja.html>>.

Lähteet

- Barker, Eileen (1995) *New Religious Movements*. A practical Introduction HMSO.
- Bauman, Zygmunt (2002) *Notkea moderni*. Tampere: Vastapaino.
- Bellah, R. (1976) *The New Religious Consciousness*. California: Berkeley University of California Press.
- Durkheim, Emile (1995 [1912]) *The Elementary Forms of Religious Life*. New York: The Free Press.
- Gallup Ecclesiastica (2003).
- Goldman, R. G. (1964) *Religious Thinking from Childhood to Adolescence*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Hamilton, M. (1995) *The Sociology of Religion*. London & New York: Routledge.
- Heino, Harri (1997) *Mihin Suomi tänään usko*. Porvoo: WSOY.
- Heino, Harri (2002) *Mihin Suomi tänään usko*. Juva: WS Bookwell.
- Helander, Eila (1986) *To Change and to Preserve. A Study of the Religiosity of Evangelical University Students and Graduates in Trinidad*. Helsinki: Uskontotieteen laitos.
- Helve, Helena (1987) *Nuorten maailmankuva: seurantatutkimus pääkaupunkiseudun erään lähiön nuorista*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Helve, Helena (1991) The Formation of Religious Attitudes and World Views: A Longitudinal Study of Young Finns. *Social Compass* 38 (4), 373–392.
- Helve, Helena (1992) Uskonto ja muuttuva maailma. Suomalaisen nuoren uskonto. Teoksessa Juha Pentikäinen & Katja Pentikäinen (toim.) *Uskonnot maailmassa*. Porvoo: WSOY.
- Helve, Helena (1993) *Nuoret humanistit, individualistit ja traditionalistit helsinkiläisten ja pohjalaisten nuorten arvomaailmat vertailussa*. Helsinki: Suomen nuorisoyhteistyö Allianssi.
- Helve, Helena (1994) The Development of Religious Belief Systems from Childhood to Adulthood: A Longitudinal Study of Young Finns in the Context of the Lutheran Church. Teoksessa Jozef Corveleyn & Dirk Hutsebaut (eds) *Belief and Unbelief. Psychological Perspectives*. Amsterdam – Atlanta: International Series in the Psychology of Religion, 63–86.
- Helve, Helena (1995) The Formation of a World View and the Religious Socialization of Young People. A Longitudinal Study among Finnish Youth. *Journal of Empirical Theology* 8 (2), 39–57.
- Helve, Helena (2000) The Formation of Gendered World Views and Gender Ideology. Method & Theory in the Study of Religion. *Journal of the North American Association for the Study of Religion* 12 (1), 245–259.
- Helve, Helena (2002) *Arvot, muutos ja nuoret*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Helve, Helena (2004) Modernity and Young people: New Spiritualities, World Views, Values and Gender Differences. Teoksessa Torben Bechmann Jensen (toim.) *The European Villager. A tour of Social Theory on Youth from A`mar, Copenhagen to Europe and back*. Copenhagen: Institute of Psychology, University of Copenhagen, 106–126.
- Helve, Helena & Pye, M (2003) Theoretical Correlations between World-view, Civil Religion, Institutional Religion and Informal Spiritualities. *Temenos* 37–38, 87–106.
- Inglehart, Ronald (1990) *Culture Shifts in Advanced Industrial Society*. Oxford: Princeton University Press.
- Inglehart, Ronald (1997) *Modernization and Postmodernization. Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*. New Jersey: Princeton University Press.
- Introvigne, Massimo (2001) After the New Age: Is there a Next Age? Teoksessa M. Rothstein (ed.) *New Age Religion and Globalization*. Aarhus: Aarhus University Press, 58–69.
- Ketola, Kimmo (2006) Kaupunkien uusi henkisyys. Teoksessa Teija Mikkola & Kati Niemelä & Juha Pettersson (toim.) *Urbaani Usko – nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 305–316.
- Lawson, E. T. & McCauley, R. N. (1990) *Rethinking Religion – Connecting Cognition and Culture*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Loukes, Harold (1965) *New Ground in Christian Education*. London: SCM Press.
- Mikkola, Teija & Niemelä, Kati & Pettersson, Juha (toim.) (2006) *Urbaani Usko – nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Mikkola, Teija (2006a) Urbaanin nuoren aikuisen arvot. Teoksessa Teija Mikkola & Kati Niemelä & Juha Pettersson (toim.) *Urbaani Usko – nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 23–42.
- Mikkola, Teija (2006b) Jäsenyyden rajalla – Mikä kirkossa vieraannuttaa? Mikä vetoaa? Teoksessa Teija Mikkola & Kati Niemelä & Juha Pettersson (toim.) *Urbaani Usko – nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 192–249.
- Niemelä, Kati (2003) *Suomalainen usko yksityisesti*. Kirkko-hallituksen verkkojulkaisu Kirkonkello. URL: <http://samarium.credo.fi/cgi-bin/kirkonkello/webblehti.exe?Newsp=kirkonkello&Depa=pajuttu&Date=030523&Model>. (Viitattu 10.9.2006.)
- Niemelä, Kati (2006) Nuorten aikuisten suhde kirkkoon. Teoksessa Teija Mikkola & Kati Niemelä & Juha Pettersson (toim.) *Urbaani Usko – nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 43–65.
- Orjasniemi, Tarja (2005) *Ottaako vai ei... Raittiuuden ja alkoholin käytön sukupolittaiset muutokset moraalivalin murtumisen ilmentymänä pohjoisella maaseudulla 1980–2000-luvulla*. Rovaniemi: Acta Universitatis Lapponiensis.
- Pentikäinen, Juha (toim.) (1986) *Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta: kirjoituksia uskontososioiogian alalta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ringgren, Helmer (1975) *Uskonnon muoto ja funktio*. Helsinki: Gaudeamus.
- Stark, Robney & Glock, Charles (1968) *American Piety: The Nature of Religious Commitment*. Berkeley: University of California Press.
- Tamminen, Kalevi (1975) *Lasten ja nuorten elämänkysymykset uskontokasvatuksessa*. Helsinki: Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 99.
- Tamminen, Kalevi (1983a) *Uskonollinen ajattelu ja uskonolliset käsitteet kouluiässä 1: Ajattelu ja käsitys Raamatusta*. Helsinki: Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian laitoksen uskonnonpedagogiikan julk. B 9/1983.
- Tamminen, Kalevi (1983 b) *Uskonollinen ajattelu ja uskonolliset käsitteet kouluiässä 1: Jumalakuva, rukouskäsitys ja käsitys kuolemasta*. Helsinki: Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian laitoksen uskonnonpedagogiikan julk. B 11/1983.
- Teinonen, Seppo A. (1965) *Nykyajan lahkot. Uusia uskonollisia liikkeitä ja yhteisöjä*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Westling, Gordon et al. (1973) *Sammanställning av några huvudresultat från UMRE-projektets verksamhet*. Stockholm: Rapport från pedagogiska lärarhögskolan i Stockholm 85/1973.
- Winter, Torsten (2004) *Nuorten raittius ja siihen vaikuttavat tekijät*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

PROTESTANTTINEN ETIIKKA VAI KAPITALISMIN HENKI?

USKONNON VAIKUTUS NUORTEN TYÖHÖN
JA TALOUTEEN LIITTYVIIN ASETEISIIN

TERHI-ANNA WILSKA

Johdanto: uskonto, työetiikka ja moraal

Tässä artikkelissa tarkastelen, onko nuorten työasenteilla ja taloudellisella moraalilla sekä uskonnollisuuden muodoilla yhteyttä nuorisobarometrinaineiston perusteella. Eri-tyisesti etsin merkkejä niin kutsutun protestanttisen etiikan ilmenemisestä nuorten työasenteissa sekä asenteissa erilaisia taloudellisia väärinkäytöksiä ja epäkohtia kohtaan.

Protestanttinen etiikka on Max Weberin alun perin esittelemä käsite. Weberin klassikoksi muodostuneessa teoksessa *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki* (1990 [1920]) Weber analysoi uskonnon ja työetiikan suhdetta sekä sitä kautta uskonnon ja kapitalistisen yhteiskuntajärjestelmän synnyn välistä yhteyttä.

Weberin mukaan protestanttille uskonnoille oli etenkin niiden syntyaikoina tyypillistä askeettisen elämäntavan ihannointi, mutta samalla kovan työn ja vaurastumisen arvostus. Rahan kertyminen oli merkki Jumalan suosiosta; rahan tuhlaaminen ja nautinnonhakui- nen elämäntapa puolestaan nähtiin syntinä.

Weberin mukaan ”maailmansisäinen”¹ askeettisuus ja työn arvostus korostui ensimmäisen kerran Martti Lutherin opinkappaleissa. Työ oli Jumalan asettama kutsumus ja väline tarpeiden tyydyttämiseksi, mutta Lutherin mukaan työn laadulla ei ollut suurta väliä eikä esimerkiksi työn vaihtamiselle pitänyt olla tarvetta. Tärkeintä oli pysyä siinä säädyssä ja ammatissa, johon Jumala oli yksilön sijoittanut (Weber 1990 [1920], 61). Sen sijaan Weberin mukaan reformoitujen protestanttisten uskontojen edustajat, erityisesti kalvinistit, puritaanit ja metodistit pyrkivät yrittäjyyteen sekä työn tehokkuuden ja rahallisen tuoton maksimointiin. Rikkaus oli tavoite, joskaan rikkauksista nauttiminen ei ollut suotavaa (mt., 114–136).² Rahan keräämiseen ja kurinalaiseen työntekoon kalvinistit ajoi predestinaatio-oppi, jonka mukaan kaikki ihmiset on ennalta määrätty joko kadotukseen tai pelastettaviksi. Ihminen ei voinut millään teoillaan tätä ennalta määrättyä jakoa muuttaa, vaan hän oli tässä suhteessa Jumalan armon varassa. Paradoksaalisesti ihmisten tuli kuitenkin ponnistella Jumalan kunniaksi, eli tehdä ahkerasti työtä ja vaurastua, sillä ulkoinen menestys antoi uskonvarmuuden, tietoisuuden siitä, että kuului Jumalan valittuihin. Askeettinen elämä oli ihannoitavaa, sillä maallisille houkutuksille antautuminen oli osoitus puuttuvasta armontilasta eli siitä, ettei kuulu Jumalan valittuihin (mt.).

Edellä kuvatun kaltaisen rahan ja yritysvoit- tojen keräämisen uskonnollisessa legitimoin- nissa Weber näki länsimaaisen kapitalismin ja taloudellisen rationalismin synnyn tärkeimmät edellytykset. Tosin Weber totesi teoksensa lopussa, että moderni kapitalismi sittemmin hylkäsi askeettiset periaatteensa ja muuttui

yksiuotteisen utilitaristiseksi. Samalla kun porvarien uskonvarmuuden etsintä alkoi hiipua ja yleinen varmuus oman armontilan suhteen lisääntyä, ”kapitalismin henki” muut- tui vähitellen hengehtömäksi materialismiksi ja ”kapitalismin rautahävikiksi” (mt., 130–132). Weberin mukaan osasyynä työläistenkin tyyty- mättömyyden kasvuun viime vuosisadan alussa oli uskonnon tarjoaman tuonpuoleisen onnen lupauksen heikkeneminen (Weber 1983, 158). Nykyisin etenkin arkipuheessa kapitalismin hen- ki ymmärretäänkin usein pelkkänä pääomien kasvattamisena, rahan ja materian palvontana sekä henkilökohtaisen taloudellisen hyödyn korostamisena altruismin ja humanismin sijaan.

Weberin käsitys ihmisen moraalin rakentu- misesta nojasi paljolti uskoon Jumalan valittuna olemisesta ja sen luomaan takeeseen oman moraalin horjumattomuudesta. Toisin sanoen pelko kadotukseen joutumisesta ja tietoisuus Jumalan valvonnasta piti uskovaisen moraa- liseksi kaidalla tiellä niin maallisten nautintojen välttämisen kuin taloudellisen rehellisyydenkin suhteen. Lisäksi etenkin taloudellisen moraalin suhteen saavutettu maine rehellisenä henki- lönä palveli yksilöä itseään työssä ja yritys- toiminnassa menestymisen muodossa. (Mt.)

Weberin moraalikäsitystä on arvosteltu ka- rismaattisen autoritaarisuuden ihannointina, jolle vastakkaisena voidaan pitää nietzscheläistä käsitystä siitä, että jokainen moraalinen kanta on yhtä puolusteltavissa. Jälkimmäisen käsityksen on tosin nähty usein johtavan äärirelativismiin, jossa kaikki on sallittua (vrt. Ilmonen 1998, 10–11). Vaikka nykyisille postmodernin ja moniarvoisen maailman moraaliperustoille on olemassa lukuisia teorioita ja analyyseja (mm. Taylor 1989; Giddens 1994; Bauman 1993), uskonnollisten arvojen ja tiettyjen mo- raalikoodistojen välillä on kuitenkin edelleen löydettävissä yhteyksiä (mm. Inglehart 1997).

Weber näki protestanttisen etiikan juuret nimenomaan reformoiduissa uskonnoissa. Silti protestanttisen etiikan käsite on nykyisin varsin

laaja ja ahkerasti käytössä erityisesti luterilaisissa maissa, kuten Suomessa, jossa protestanttinen etiikka samastetaan sujuvasti luterilaiseen työmoraaliin. Arkipuheessa protestanttisella etiikalla tarkoitetaan ahkeraa ja sitoutunutta, mutta totista työntekeä, joka ei salli nautintoa, luovuutta eikä vaihtelua (Sihvola 2005, 253). Protestanttisen etiikan käsitettä sovelletaan usein myös kulutuskulttuuriin, joka määritel- mällisesti on säästäväisyyttä ja vaatimattomuutta korostavaa, koreilematonta ja velkaantumista karttavaa. Pröystäilevä kulutus on sopimatonta, ja liiallisen rahankäytön kuuluu aiheuttaa syyllisyyttä. Nykykuluttajien syyllisyyden tulkitaan usein kumpuavan nykyisen yltäkylläisen kulu- tuskulttuurin ja protestanttisen perinteen risti- riidasta. Amerikkalainen taloustieteilijä Tibor Scitovsky kirjoitti 1970-luvulla ”puritanismin haamusta”, joka länsimaissa estää nauttimasta kulutuksesta (Scitovsky 1976). Myöhemmin muun muassa ympäristö- ja muut globaalit liikkeet ovat liittyneet kulutuksen syyllistäjiin (mm. McGregor 2006; Autio & Heinonen 2004). Pitkästä agraarihistoriastamme johtuen Suomessa puhutaan myös talonpoikaisesta etiikasta, jonka säästäväisyys- ja varastoimispe- riaatteet kumpuavat protestanttisen uskonnon lisäksi köyhyydestä ja sen myötä omavarai- suuden välttämättömyydestä (Heinonen 1998; Autio & Heinonen 2004; Autio 2005).

Yleisesti ottaen protestanttisen työ- ja kulu- tusmoraalin nähdään kulkevan käsi kädessä. Tä- hän liittyen esimerkiksi liian helposti ansaitun tai saadun rahan uskotaan johtavan paitsi leväperäi- seen kulutukseen myös huonoon työmoraaliin, etenkin nuorten ollessa kyseessä. Esimerkiksi taloudellisten noususuhdanteiden aikana, jol- loin nuoret työllistyvät hyvin ja saavat runsaasti rahaa sekä työstä että vanhemmiltaan, nuorten työ- ja kulutusasenteiden oletettu rapautuminen nousee helposti puheenaiheeksi (mm. Tuohinen 1990; Wilska 1995; Wilska 2006). Vapaa-aikaa painottavassa postmodernissa elämäntavassa sekä elämän liiallisen kaupallisuuden tai materia-

listisuuden että työkeskeisyyden nähdään etenkin mediapuheessa olevan uhka altruismille ja aidoille ihmissuhteille. Kaupallistumisen ja työkeskeisyyden moraalinen paheksunta kumpuaa kuitenkin useimmiten yleisen solidaarisuuden, eettisyyden ja oikeudenmukaisuuden periaatteista, ei niinkään suoraan kirkosta tai uskonnosta.³

Protestanttinen työetiikka ja taloudellinen moraalitutkimuksissa

Vaikka Suomessa yleisellä tasolla viljelläänkin protestanttisen työ- ja kulutusetiikan käsitettä, tutkimuksissa työn tai kulutuksen yhteyttä uskontoon on analysoitu niukalti. Nuorten työasenteita on tutkittu lähinnä Nuorisobarometreissa (ks. kuitenkin Siurala 1987; Tuohinen 1990; Autio 1998). Uskontoon liittyviä asioita sekä moraalialueita ja maailmankuvaa yleisesti on tutkittu paljonkin (mm. Helve 1993; 2002), joskin viime aikoina erityisesti valtavirrasta poikkeavien uskonnollis-kulttuuristen ilmiöiden, kuten satanismin ja saatananpalvonnan, näkökulmasta (Hjelm 2005; Hermonen 2006). Helena Helven tutkimuksissa nuorten arvot näyttäytyvät melko jäsentymättöminä, ja uskonnolla ei hänen mukaansa ole enää vahvaa vaikutusta esimerkiksi keskivertonuorten moraalimuodostumiseen. Helven mukaan nuorten arvomaailma on tullut yhä relativistisemmaksi, ja arvojen takana on monia ideologioita ja perinteitä. Kasvatusjärjestelmä ei välttämättä luo lapsille enää moraalialueita, kun uskonnon tai muiden ideologisten kertomusten vaikutus on vähentynyt. Näin ollen esimerkiksi varastamista ei aina pidetä vääränä, vaan pelätään lähinnä kiinni jäämistä. Tosin suhteellinen moraalitietoisuus ei ole ainoastaan nuorille tyypillistä, vaan heijastelee koko yhteiskunnan muuttunutta arvomaailmaa niin Suomessa kuin muuallakin (Helve 2002, 19; ks. myös Pa & Botvar 2005).

Kansainvälisissä tutkimuksissa työn, uskonnon ja muiden arvojen yhteyksiä on tutkittu

runsaasti sekä nuorten että muun väestön keskuudessa. Protestanttisen työetiikan taustalla vaikuttavat muuttujat, erityisesti uskonto, ovat kiinnostaneet tutkijoita valtaosaltaan kalvinistis-protestanttisissa maissa, kuten Alankomaissa ja Etelä-Afrikassa. Psykologian alan tutkimuksissa on kehitetty jopa vakiintuneita mittaustuloksia protestanttisen työetiikan testaamiseen (nk. *Protestant Working Ethic*- eli PWE-mallit) (esim. Furnham 1990; 1991). Bogtin ym. (2004) tutkimuksen mukaan protestanttinen työetiikka oli yhteydessä ennen kaikkea kulttuuriseen konservatismiin ja voimakkaasti vanhemmilta lapsille periytyvää. Eri uskontojen välillä löytyi myös eroja. Marijke ter Voert'n (1993) mukaan uskontoon sitoutumisen asteella oli selvä vaikutus työetiikkaan Alankomaissa. Ortodoksi-kalvinistien työetiikka oli selkeästi kurinalaisempaa kuin esimerkiksi katolilaisten, ja kalvinistit olivat myös voimakkaammin uskontoonsa sitoutuneita. Samoin Etelä-Afrikassa kalvinististen valkoisten nuorten sitoutuneisuus protestanttiseen työetiikkaan oli korkeampi kuin pääosin muita uskontoja edustavien mustien nuorten (Stones 1988). Christian Stonesin ja Joseph Philbrickin (1992) mukaan etninen ja kulttuurinen tausta vaikuttaa myös työetiikkaan. Esimerkiksi etelä-afrikkalaisten nuorten keskuudessa oli selvästi voimakkaampi protestanttinen työetiikka kuin amerikkalaisten opiskelijoiden keskuudessa.

Myös Britanniassa ja Yhdysvalloissa – puritanismin, metodismin, baptismin ja muiden vastaavien reformoitujen uskontojen vaikutusalueilla – on oltu kiinnostuneita työetiikan, talouden ja uskonnollisuuden yhteyksistä (mm. Furnham 1990; 1991; Chusmir & Koberg 1988). Leonard Chusmirin ja Christine Kobergin (1988) mukaan johonkin uskonnolliseen yhteisöön kuuluminen tai uskonnon harjoittamisen aste ei yleensä sinänsä vaikuta työasenteisiin, mutta uskonnollisuudella on yhteys ammattihierarkiassa kohoamiseen. Uskonnon merkitys on Yhdysvalloissa ylipäätään niin työ- ja yritys-elämässä kuin yksityiselämässäkin

selvästi suurempi kuin esimerkiksi Euroopassa. Adrian Furnham (1991) painottaakin työetiikan määräytymisessä kulttuurista taustaa. Myös demografisten tekijöiden, kuten iän ja sukupuolen, vaikutus on huomattava. Tyttöjen/naisten protestanttinen työetiikka on yleensä selvästi voimakkaampi kuin poikien/miesten. Sen sijaan taloudellisten ja sosioekonomisten taustamuuttujien merkityksestä työetiikkaan on ristiriitaisia tuloksia. Esimerkiksi kehittyneiden maiden ja kehitysmaiden väliset erot selittyvät todennäköisemmin uskonnolla ja kulttuurilla kuin taloudellisella tilanteella (Furnham 1991).

Protestanttinen työetiikka ja taloudellinen moraalitutkimuksen valossa

Nuorisobarometrin perinteisesti kysytty nuorten työasenteita, ja tämän vuoden tutkimuksessakin työasenteita on mitattu lähinnä aiempina vuosina käytettyjen asenneväittämien avulla (ks. kyselylomakkeen kysymys 21, s. 170). Väittämät eivät siis noudata mitään tiettyä skaalaa tai mallia, joka mittaisi erityisesti protestanttista työetiikkaa. Ne ovat kuitenkin senkaltaisia, että nuorten mielipiteet koskien muun muassa työhön sitoutumista, työn merkitystä yksilölle ja yhteiskunnalle sekä työn merkitystä taloudellisessa mielessä tulevat selkeästi esille. Sekä käsillä olevasta että aiemmista Nuorisobarometreista on käynyt ilmi, että nuoret suhtautuvat työhön yleisesti ottaen arvostavasti ja ”protestanttisen vakavasti” (ks. Myllyniemen tilasto-osuuden kuviot 7 ja 8, s. 27–28). Tässä artikkelissa tutkitaan, onko uskonnolla vaikutusta nuorten työetiikkaan vai onko ”protestanttinen työetiikka” Suomessa jo siinä määrin osa kulttuuriperintöä, että se on uskonnosta ja uskonnollisuudesta riippumatonta.

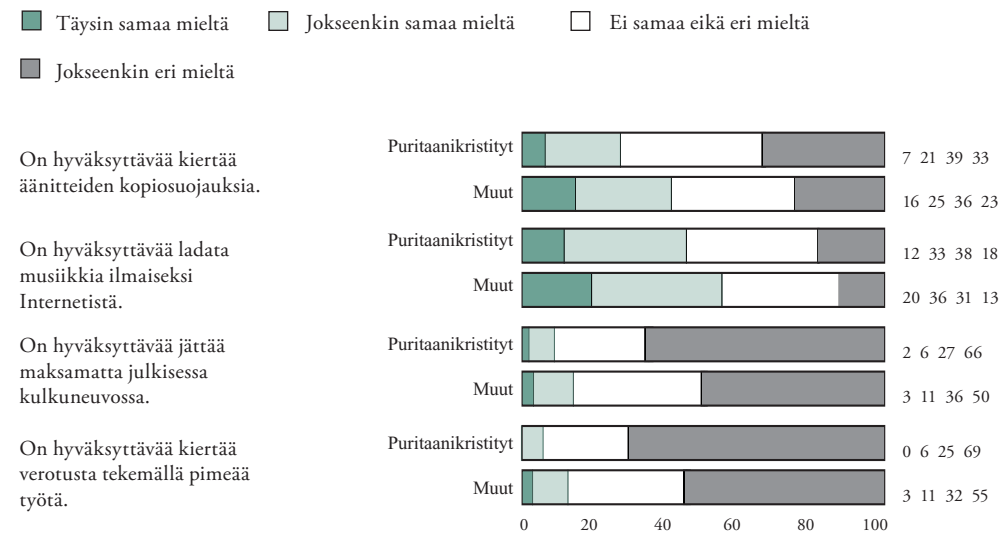
Tarkastelen myös uskonnollisuuden vaikutusta taloudelliseen moraalitietoisuuteen eli sitä, onko nuorten uskonnollisuudella yhteys taloudelliseen utilitarismiin ja altruismiin. Onko Weberin kritisoiama moderni kapitalismin henki voittanut perin-

teisen protestanttisen rehellisyyden? Moraalimittauksissa käytetään kysymyssarjaa lukuisien eri asioiden hyväksyttävyydestä; tässä artikkelissa keskitytään erityisesti taloudellista moraalialuetta koskeviin väitteisiin (ks. kyselylomakkeen kysymys 29, s. 171). Tällaisia ovat väitteet, jotka koskevat pimeän työn tekemistä, työttömyyskorvaushuujauksia, julkisissa kulkuneuvoissa maksamatta jättämistä, musiikin laitonta lataamista Internetissä, äänitteiden kopiosuojausten kiertämistä sekä suuryritysten johtajien isoja optioita ja bonuksia. Edellä mainittujen asioiden hyväksyminen vaihteli nuorten keskuudessa huomattavasti (ks. tilasto-osuuden kuvio 16, s. 39.)

Työasenteet ja jumalaan uskomisen

Uskon ja työasenteiden välistä suhdetta tutkitiin ensin analysoimalla, vaikuttaako työasenteisiin jumalaan uskomisen ylipäätään. Kun taustamuuttujista ikä, sukupuoli, koulutus ja perheen sosioekonominen tausta oli kontrolloitu varianssianalyysin avulla, jumalaan uskomisella oli merkitsevä vaikutus ainoastaan väitteissä ”Uskon että hyvä koulutus takaa pysyvän työn”, ”Haluaisin työurallani vaihtaa työpaikkaa useita kertoja” ja ”Ihmisten ei pitäisi olla pakko tehdä työtä, jos he eivät itse halua”. Kuviosta 1 käy ilmi, että yhteen jumalaan uskovat katsoivat hieman muita useammin koulutuksen auttavan pysyvän työn saamisessa. Yhteen jumalaan uskovat olivat myös hiukan muita haluttomampia vaihtamaan työpaikkaa useita kertoja työurallaan, mikä saattaa kertoa traditionaalisuudesta tai mahdollisesti myös turvallisuushakuisuudesta. Luterilaisessa uskonnollisuudessa työ ajatellaan perinteisesti melko staattisena olotilana, ja esimerkiksi Weber piti nimenomaan luterilaisuudelle tyypillisenä työn jatkuvuuden ja pysyvyyden arvostamista. Koulutukseen uskomisen taas saattaa kertoa siitä, että johonkin uskovat nuoret ovat ylipäätään luottavaisempia elämänsä suhteen; he saattavat uskoa ikään kuin ”Jumalan johda-

Kuvio 1. Jumalaan uskomisen vaikutus työasenteisiin. (%)

tukseen”, kun ovat itse ensin tehneet kaiken voitavan (esim. hyvä koulutus) asian eteen.

Jumalaan tai jonkinlaiseen elämänvoimaan uskovat olivat myös jossain määrin harvemmin kuin muut samaa mieltä väitteestä, ettei työhaluttomien pitäisi olla pakko tehdä työtä, mikä kertoo yksilöllis-humanistisista arvoista (vrt. Helve 1993). Koska useimpien työhön ja rahaan liittyvien väitteiden suhteen jumalaan uskomisen ei ollut kuitenkaan merkitsevä selittäjä, voidaan todeta, ettei se kovinkaan paljoa määrittänyt nuorten työasenteita tai materiaalisia arvoja.

Uskon laatu ja asenteet työtä ja rahaa kohtaan

Koska uskomisen sinänsä ei juuri selittänyt työasenteita, tutkin jumalauskon laatua tarkemmin. Ensin erottelin aineistosta ne, jotka ylipäätään uskoivat jumalaan tai henkeen/elämänvoi-

maan ja kokivat itsensä joko uskonnollisiksi tai ei-uskonnollisiksi (mutta ei kuitenkaan vakaukselliseksi ateisteiksi) (ks. kyselylomakkeen kysymys 37, s. 172). Edellä mainittujen joukosta erottelin ne, jotka muistuttavat Weberin kuvaaman protestanttisen etiikan mukaan uskovia eli uskovat kristinuskon Jumalaan niin kuin kirkko opettaa ja siihen, että kuoleman jälkeen kaikki eivät pääse taivaaseen, vaan osa joutuu helvettiin tai jäävät kuolleiksi (ks. kyselylomakkeen kysymykset 43 ja 47, s. 173–174). Kyseisellä tavalla uskovia nuoria löytyi aineistosta 223 (12 %). Tätä ryhmää, joka uskoo ”puhdasoppisesti” ja ankarasti, kutsun jatkossa puritaanikristityiksi⁴.

Jumalaan uskovista nuorista erottelin lisäksi ne, jotka ehkä luterilaisille kristityille tyypillisemmin uskoivat kuoleman jälkeiseen armoon taivaan ja helvetin sijasta, eivätkä välttämättä ottaneet kirkon opetuksia aivan kirjaimellisesti.

Nuoria, jotka uskoivat kristinuskon Jumalaan – joko juuri siten kuin kirkko opettaa tai jollain muulla tavalla – ja siihen, että kuoleman jälkeen ketään ei uhkaa helvetti – joko kaikki pääsevät taivaaseen, kaikki elämä loppuu tai ihmiset syntyvät uudestaan – löytyi aineistosta 312 (17 %). Näitä nuoria kutsun jatkossa armokristityiksi. Kolmannen ryhmän muodostivat ne, jotka uskoivat jumalaan tai korkeampaan voimaan joko täysin omalla tavallaan tai jonkin muun uskonnon mukaisesti. Jälkimmäisiä oli vain 2 % vastaajista. Näitä ”itsenäisesti uskovia” nuoria löytyi aineistosta 512 (28 %).

Edellä mainituilla tavoilla uskovia nuorien taustoja tutkin tarkemmin varianssianalyysin avulla. Taulukosta 1 käy ilmi, että tyypillinen puritaanikristitty oli todennäköisimmin alle 20-vuotias ja asui vielä vanhempiensa luona. Isän sosioekonominen asema oli todennäköisimmin melko korkea ja asuinkunta maaseutumainen. Etelä- tai Keski-Pohjanmaalla asuvilla nuorilla oli yli kaksinkertainen todennäköisyys olla puritaanikristitty, mikä johtunee herätysliikkeiden vahvasta asemasta kyseisellä alueella. Jumalaan uskovat oli hieman useammin naisia kuin miehiä. Sukupuoli olikin ainoa armokristittyjä merkit-

sevästi selittävä taustamuuttuja. Itsenäisesti uskovat olivat monella tavalla puritaanikristittyjen vastakohta: hieman muita todennäköisemmin yli 24-vuotiaita, perheellisiä tai parisuhteessa, palkkatyössä sekä ylioppilaita. Todennäköisin asuinalue oli Etelä- tai Itä-Suomi, joskin erot asuinalueiden välillä olivat hyvin pienet.

Uskomisen eri tavat selittivät nuorten asenteita työtä ja rahaa kohtaan selvästi paremmin kuin uskomisen sinänsä. Jakaumien merkitsevyyttä ja muiden taustamuuttujien vaikutusta testattiin varianssianalyysillä. Useimpia väitteitä selittivät myös sukupuoli ja ikä, mutta väliin tulevana muuttujina ne eivät heikentäneet uskonnollisuuden vaikutusta työasenteisiin. Kuviosta 2 voidaan nähdä, että kristinuskon Jumalaan uskovat luottivat muita useammin myös koulutuksen merkitykseen työn saannissa ja olivat myös selvästi haluttomampia vaihtamaan työpaikkaa kuin itsenäisesti uskovat.

Uskon ja sen ”puhdasoppisuuden” asteella oli myös suora vaikutus siihen, miten paljon vastaaja arvosti rahaa ja ”leveää elämää”. Mitä puhdasoppisempi kristitty, sen vähemmän hullean elämän mahdollistavat työansiot kiehtoivat. Sen sijaan puhdasoppiset puritaanikristitty

Taulukko 1. Eri tavoin uskovien nuorten taustat.

Puritaanikristitty (n=223)	Armokristitty (n=312)	Itsenäisesti uskova (n=512)
Todennäköisemmin kuin muut	Todennäköisemmin kuin muut	Todennäköisemmin kuin muut
15–19 v. (***)		25–29 v. (**)
Nainen/tyttö (***)	Nainen/tyttö (**)	Nainen/tyttö (***)
Asuu vanhempien luona (*)		Perheellinen tai parisuhteessa (*)
Isä johtavassa asemassa tai erikoisasiantuntija (*)		Asuu Etelä- tai Itä-Suomessa (*)
Asuu Etelä- tai Keski-Pohjanmaalla (*)		Palkkatyössä (*)
Asuu maaseutumaaisessa kunnassa (*)		Ylioppilas (*)

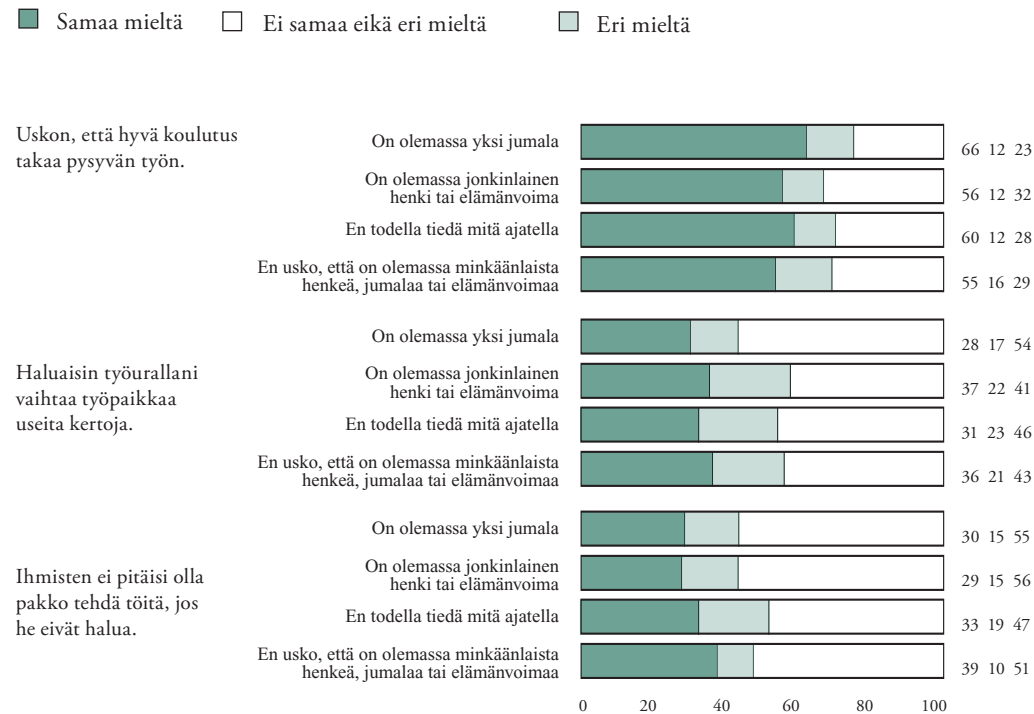
*(p<0.05), **(p<0.01), ***(p<0.001)

pitivät muita useammin työtä velvollisuutena yhteiskuntaa kohtaan ja olivat myös yleisemmin sitä mieltä, että työ tuli pitää etusijalla vapaa-ajan kustannuksella. Armokristityt taas olivat muita useammin sitä mieltä, että työssä menestymiseen tarvitaan ennen kaikkea hyvää onnea. He myös halusivat hieman useammin kuin muut sitoutua työpaikkaansa ja ponnistella sen menestyksen hyväksi. Armokristityt uskoivat muita useammin, että työpaikka tarvittiin nimenomaan omien kykyjen kehittämistä varten.

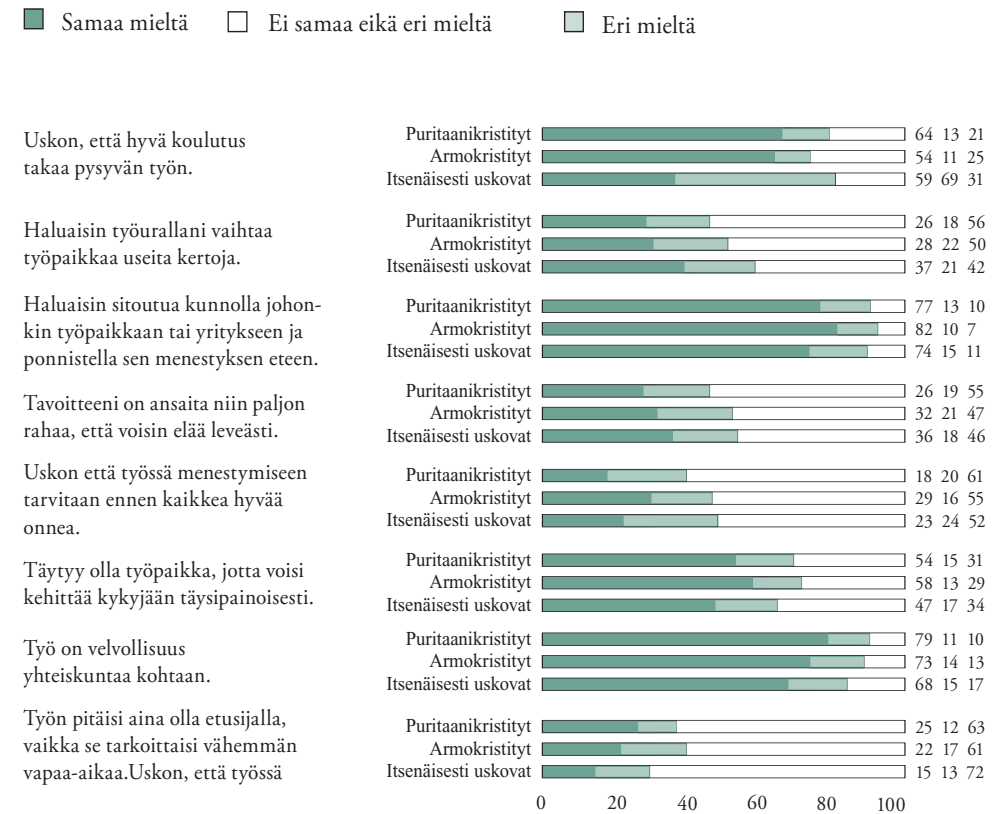
Edellä olevista tuloksista voinee päätellä ainakin sen, että työ on kristinuskon Jumalaan uskoville selvästi tärkeämpää kuin itsenäisesti uskoville. Puritaanikristityille työn merkitys on

kuitenkin institutionaalisempi kuin armokristityille; se on velvollisuus yhteiskuntaa kohtaan. Armokristityille työllä on henkilökohtaisempi merkitys, kuten esimerkiksi itsensä kehittäminen. Weberiä tulkiten molemmista ryhmistä löytyy protestanttisen etiikan mukaista kutsumusajattelua. Sekä armokristittyjen että puritaanikristittyjen suhteen työhön voidaan ajatella kuvastavan protestanttisille kirkkokunnille yhteistä käsitystä: työ on velvollisuus jumalaa tai jotain muuta auktoriteettia, kuten yritystä tai yhteiskuntaa, kohtaan. Armokristittyjen henkilökohtaisemman suhteen työhön voisi lisäksi ajatella ilmentävän nimenomaan luterilaisille tyypillisempää ajattelua työstä kutsumuksena,

Kuvio 2. Eri tavoin jumalaan uskovien asenteita työtä kohtaan. (%)

Kuvio 3. Väite ”On hyväksyttävää kiertää äänitteiden kopiosuojauksia” suhteessa jumalaan uskomiseen. (%)

joka ei välttämättä tähtää esimerkiksi uralla etenemiseen tai vaurastumiseen, vaan työpaikkaan sitoutumiseen ja sitä kautta siveellisyyden ja moraalien ylläpitämiseen (Weber 1990 [1920], 57–65). Toisaalta armokristityt halusivat puritaanikristittyjä useammin ansaita niin paljon rahaa, että voivat elää leveästi. Leveän elämän toive oli kuitenkin kristillisesti uskovilla vähäisempää kuin omalla tavallaan jumalaan uskovilla.

Edellä esitetyn perusteella on selvää, että protestanttinen työetiikka näyttää nuorten asenteissa olevan nimenomaan kristilliseen uskonnollisuuteen liittyvä arvo. Kuitenkin on pidettävä mielessä, että työn arvostus ja työhön sitoutuminen ylipäätään on nuorilla korkealla tasolla. Suurimmat ja kiinnostavimmat erot eri tavoin uskovien keskuudessa löytyivät rahan ja vapaa-ajan arvostuksessa sekä yhteen työhön sitoutumisessa.

Nuoret, uskonto ja taloudellinen moraal

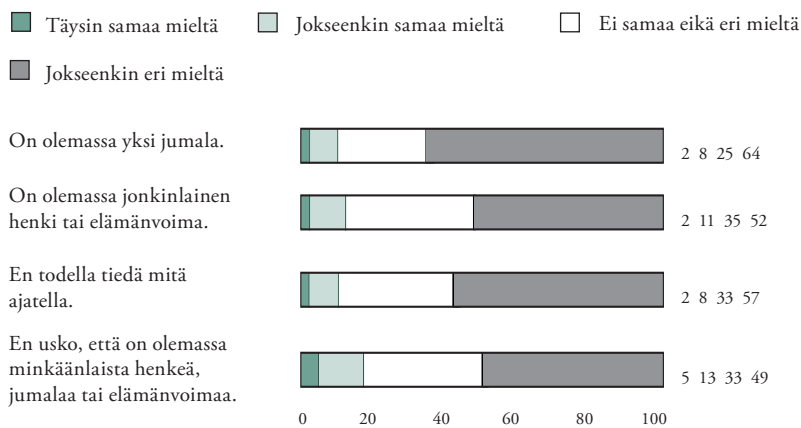
Nuorisobarometrissa kysyttiin myös nuorten suvaitsevaisuuteen ja moraaliiin liittyviä asenteita. Niistä taloudellisen hyödyn saamiseen liittyvien väitteiden hyväksymistä käytettiin nuorten taloudellisen moraaliiin mittareina. Nuoret kokivat yleisesti ottaen hyväksyttävimmiksi musiikin lataamisen Internetistä (59 % hyväksyi) ja kopiosuojausten kiertämisen (n. 40 % hyväksyi). Selvästi vähemmän hyväksyttiin yritysjohtajien optioita ja bonuksia (23 %), ”pummilla” matkustamista (13 %) ja pimeän työn tekemistä (12 % hyväksyi). Työttömyyskorvauksissa huijaaminen oli nuorten mielestä selvästi kaikkein moitittavinta (vain 6 % hyväksyi) (ks. tilasto-osuuden kuvio 16, s. 39).

Taloudellisen moraaliiin yhteyttä uskontoon analysoin samalla tavalla kuin työasenteita eli ensin suhteessa siihen, uskooko ylipäättään jumalaan. Jumalauskon ja taloudellisen moraaliiin

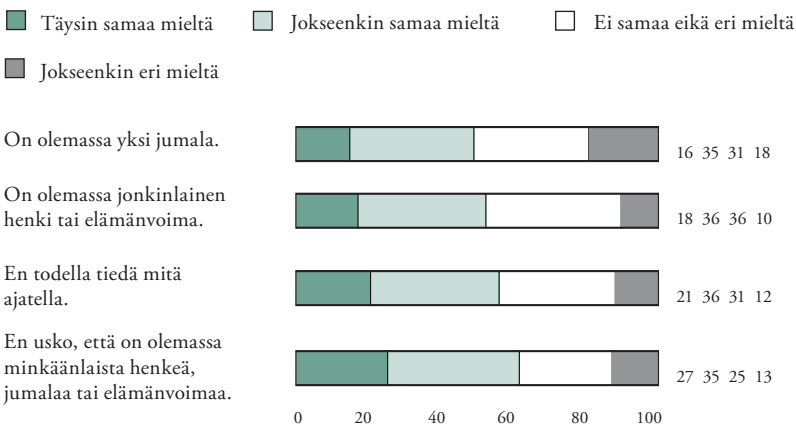
yhteys osoittautui heikohkoksi, sillä jumalaan uskomisen vaikutti tilastollisesti merkitsevästi ainoastaan niihin asioihin, jotka nuoret yleisesti hyväksyivät, eli musiikin lataamiseen Internetistä sekä äänitteiden kopiosuojausten kiertämiseen. Lisäksi se vaikutti mielipiteeseen pimeän työn tekemisestä, jota nuoret yleisesti vastustivat. Kopiosuojausten kiertämisen ja Internetistä musiikin lataamisen hyväksymisen olivat molemmat suoraan verrannollisia siihen, uskoiko vastaaja jumalaan vai ei. Vaikka jumalaan uskovistakin jopa kolmannes oli täysin tai joihin samaa mieltä siitä, että äänitteiden kopiosuojausten kiertäminen on hyväksyttävää, kuviosta 3 nähdään, että niiden joukossa, jotka jumalaan eivät usko, prosenttiosuus on lähes kaksinkertainen.

Kuviosta 4 käy ilmi, että myös pimeän työn tekemisen vastustaminen oli selvästi yleisempää jumalaan uskovien keskuudessa kuin niiden, jotka eivät uskoneet. Hieman yllättäen tämän-

Kuvio 4. Väite ”On hyväksyttävää kiertää verotusta tekemällä pimeää työtä” suhteessa jumalaan uskomiseen. (%)

Kuvio 5. Väite ”On hyväksyttävää ladata musiikkia ilmaiseksi Internetistä. (%)

kaltaista veronkiertoa kuitenkin vastustivat eniten ne, jotka eivät tieneet, mitä ajatella jumalan olemassaolosta. Tosin ero jumalaan uskoviin oli hyvin pieni. Täysin eri mieltä pimeän työn hyväksyttävyydestä olevia oli kuitenkin jumalaan uskovien keskuudessa selvästi eniten.

Uskomisen tavalla ei ollut merkitystä taloudellisen moraaliiin suhteen, eli tilastollisesti merkitseviä eroja ei löytynyt puritaanikristittyjen, armokristittyjen ja itsenäisesti uskovien välillä. Verrattaessa tietyllä tavalla uskovia kaikkiin muihin ainoastaan puritaanikristittyjen asenteet poikkesivat merkitsevästi muiden asenteista (ks. kuvio 5). Musiikin lataamisen ja kopiosuojausten kiertämisen lisäksi puritaanikristityt hyväksyivät selvästi muita harvemmin kulkuneuvoissa maksamatta jättämisen sekä pimeän työn tekemisen. Yksikään puritaanikristitty ei vastannut kysymykseen pimeän työn hyväksyttävyydestä ”täysin samaa mieltä”, ja pummilla matkustamisenkin hyväksyi heistä vain muutama. Sen sijaan Internetistä lataamisen ja kopiosuojausten kiertämisen suhteen erityisesti ”jokseenkin samaa mieltä” olevien osuus ei puritaanikristittyjen keskuudessa ollut kovin paljon pienempi kuin

muilla. Tämä ”suvaitsevaisuus” saattaa osittain selittyä puritaanikristittyjen iällä: kyseiset nuorethan olivat todennäköisimmin alle 20-vuotiaita, joiden keskuudessa Internetin ja muun tietotekniikan hyväksikäyttö on luonteavaa ja jotka yleisesti pitävät informaatioteknologian taitojen taloudellistakin hyödyntämistä heille kuuluvana luonnollisena oikeutena. Mielenkiintoista oli se, ettei uskovaisuudella ollut tilastollisesti merkitsevää vaikutusta esimerkiksi mielipiteisiin yritysjohtajien optioista ja bonuksista tai työttömyyskorvausten nostamisesta väärin perustein.

Protestanttinen etiikka vai kapitalismin henki

Olen tässä artikkelissa pohtinut uskonnollisuuden ja niin kutsutun protestanttisen etiikan vaikutusta nuorten työasenteisiin sekä modernin kapitalismin hengen ilmenemistä taloudelliseen moraaliiin liittyvissä käsityksissä. Artikkelin tutkimuskysymykset pohjautuvat pääosin Max Weberin teorioihin protestantisesta etiikasta ja taloudellisesta moraalista. Aiempien kansainvälisten tutkimusten valossa

pidin työetiikan ja uskonnon välistä yhteyttä todennäköisenä. Taloudellisen moraalin suhteen arvotutkimukset antoivat olettaa, että nimenomaan uskonnon vaikutuksen väheneminen on edesauttanut nuorten moraalin muuttumista suhteellisemmaksi ja tilannesidonnaisemmaksi, irti ideologisista periaatteista. Tämän perusteella oletin uskon ja uskonnollisuuden vaikuttavan myös nuorten taloudelliseen moraaliin.

Tämän aineiston perusteella suomalaisnuorten työasenteet ovat kauttaaltaan varsin ”protestanttiset”: nuoret arvostavat työtä ja ovat siihen sitoutuneita. Jumalaan uskomisen sinänsä ei vaikuttanut työasenteisiin kovinkaan paljoa. Sen sijaan uskomisen laadulla oli enemmän vaikutusta. Tiukasti kirkon oppeihin sitoutuneet puritaanikristityt pitivät työtä selvästi eniten velvollisuutena itselle ja yhteiskunnalle, kun taas omalla itsenäisellä tavallaan jumalaan uskovat arvostivat eniten vapaa-aikaa ja työtä leveän elämän mahdollistajana. Tämä tukee selkeästi weberiläistä tulkintaa uskonnollisuuden ja työetiikan yhteydestä, vaikka kaikkiin työasenteisiin uskonnolla ei merkitsevää yhteyttä ollutkaan.

Tässä tutkimuksessa ei valitettavasti ollut muita rahan tai kulutukseen liittyviä kysymyksiä kuin ”Haluaisin ansaita niin paljon rahaa, että voin elää leveästi”, minkä johdosta ei voitu testata Weberin teesiä rahan merkityksestä arvona sinänsä. Protestanttiseen etiikan mukaanhan rahan ansaitseminen ja taloudellinen menestys on tärkeää, mutta leveä elämä sen sijaan yksiselitteisen tuomittavaa. Tämän aineiston puritaanikristityille leveä elämä ei ollut lähessäkään yhtä haluttu tavoite kuin muille uskoville, mikä tukee ”maailmansisäisen askeettisuuden” ihanteen pysyvyyttä osana luterilaisuutta.

Mielenkiintoista oli myös se, että vaikka arvotutkimuksissa uskonnollisuuteen liitetään yleensä humanistiset ja altruistiset, yksilön oikeuksia puolustavat arvot, yhteen jumalaan uskovat olivat tässä tutkimuksessa muita harvemmin sitä mieltä, ettei ihmisen ole pakko tehdä työtä, ellei itse halua. Näin ollen voidaan tulkita, että

protestanttinen työmoraali menee Jumalaan uskovilla kuitenkin yksilöllisten halujen tai haluttomuuden ohi, vaikka toisaalta kristityt pyrkivätkin humanistiseen empaattisuuteen.

Modernin kapitalismin henkeä yksityisen hyödyn tavoitteluihin ja toisaalta protestanttista talousmoraalia tutkittiin kysymällä, miten hyväksyttäviä eräät taloudelliset väärinkäytökset tai epäkohdat ovat. Eniten uskonnollisuudella oli vaikutusta viihdemedian ja Internetin käyttöön liittyviin asioihin. Nämä toiminnot olivat kuitenkin Jumalaan uskovienkin nuorten keskuudessa melko laajasti hyväksyttyjä, vaikka selvästi muita nuoria harvemmin. Myös pimeän työn tekemisen hyväksymisen suhteen jumalaan uskomisella oli merkitystä, mikä toisaalta on myös protestanttisen työetiikan rehellisyysperiaatteiden mukaista.

Mielenkiintoista talousmoraalia osoittavissa tuloksissa oli se, että uskovaisuuden muotoja tutkittaessa ainoastaan puritaanikristittyjen ja muiden välille löytyi merkitseviä eroja. Kenties asiaan vaikutti puritaanikristittyjen sitoutumisen kirkon oppeihin, joiden mukaan kuoleman jälkeen seuraa joko taivas tai helvetti. Ei ole todennäköistä, että monikaan nuori uskoisi esimerkiksi kopiosuojausten purkamisen vievän kadotukseen, mutta tulos uskonnon merkityksestä nuorten laajalti hyväksymien ”ihmisioikeuksien” suhteen osoittaa muodollisten lakien kunnioittamisen olevan yhteydessä puhdasoppiseen luterilaiseen uskovaisuuteen. Weberin mukaan ihmisen moraali ei ole ”luontaista”, vaan yksilö tarvitsee lakeja, jumalauskoa ja kuolemanjälkeisten seurausten pelkoa moraalisia ylläpitämiseksi. Tämä tutkimus tukee Weberin ajatuksia jossain määrin, joskaan ei löydy vahvaa näyttöä siitä, että vähemmän uskonnollistenkaan nuorten käsitys oikeasta ja väärästä olisi erityisen hämartyntä tai tapaus- ja tilannekohtaisesti vaihteleva. Tosin taloudellista moraalia ei tässä yhteydessä mitattu kovin syvällisesti esimerkiksi erilaisia tilanteita ja olosuhteita huomioon ottaen. Tässä tutkimuksessa ei myöskään ole ky-

sytty, miten nuori itse toimii, ainoastaan asioiden hyväksymistä yleisellä tasolla.

Nuorten sitoutuminen kirkkoon ja puhdasoppiseen uskonnollisuuteen on jo pitkään ollut laskussa. Koska sekä työasenteilla että taloudelliseen moraaliin liittyvillä asenteilla on havaittavissa yhteys uskonnollisuuteen ja erityisesti kirkkouskovaisuuteen, herää kysymys, heikentyvätkö työetiikka ja -moraali nuorten keskuudessa tulevaisuudessa sitä mukaa kuin kirkon oppeihin uskomisen vähenee. On toki mahdollista, että niin käy, mutta toisaalta nuorten etiikkaa ja moraalia muovaavat nykyisin huomattavan monet muutkin ideologiat ja eettiset periaatteet, eivät pelkästään luterilaiset opit. Työetiikka ja taloudellinen moraali ovat varsin tiukasti sidoksissa kulttuurisiin ja sosiaalisiin tekijöihin, kuten aiemmatkin tutkimukset osoittavat. Lopuksi voimme tietysti pohtia sitäkin, missä määrin tiukka protestanttinen työ-, talous- ja kulutuseetiikka ylipäättään edustaa yksilön tai yhteisön elämänlaatua parantavaa arvomaailmaa.

Viitteet

1. Maailmansisäinen askeettisuus tarkoitti jokapäiväisessä elämässä toteutettua vaatimattomuutta ja kurinalaisuutta, joka salli kuitenkin ”ahneen” rahan kokoamisen ja liikevoiton tavoittelun. Tämänkaltaisen askeettisuuden muodon nähtiin protestantismissa uskonnoissa olevan vastakohta katolilaisuuden luostariaskeettisuudelle, joka oli luonteeltaan maailmasta vetäytyvää ja joka nimenomaan vastusti henkilökohtaista omistamista ja voitontavoittelua. Pisimmälle voiton tavoittelu meni englantilaisissa herätysliikkeissä (mm. puritaanit, metodistit). Esimerkiksi metodismin oppi-isä John Wesley kehotti avoimesti kannattajiaan rikastumaan: ”Meidän täytyy kehottaa kaikkia kristittyjä voittamaan, minkä voivat, ja säästämään, mitä voivat, se on, jos sen tulos ilmaistaan: *tulemaan rikkaiksi*.” [Kursivointi Weberin]. Toisaalta Wesley kuitenkin varoitti rikkauten tuomasta ”maailman rakkaudesta” ja kehotti hyväntekeväisyyteen eli ”antamaan mitä voivat” (Weber 1990 [1920], 130).
2. Weberin käsityksiä reformoitujen uskonnollisten liikkeiden merkityksestä kapitalismin synnyssä ja

taloudellisessa kasvussa on toki myös kritisoitu. Eri-tyisesti Weberin käsitystä luterilaisuudesta pidetään yksipuolisena. Kriitikkojen mielestä Weber vähätteli työn merkitystä luterilaisille sekä luterilaisten – muita suvaitsevämpien ja hyvinvointia paremmin jakavien – yhteiskuntien kykyä talouskasvuun ja yrittäjyyteen (ks. esim. Sihvola 2005, 255).

3. Kiinnostava viimeaikainen poikkeus on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon pikaluottoja vastustava kampanja kesällä 2006, jossa lähinnä kirkon tilaisuuksissa on jaettu pikaluottoista (kuten esimerkiksi tekstiviestivipeistä) varoittavia esitelehtisiä. Kirkkohallituksen mukaan kampanjaan ryhdyttiin, koska kirkko on huolissaan kansalaisten lisääntyvistä velka- ja talousongelmista. Kirkko halusi myös herättää keskustelua velkaantumisesta yleisesti. Kampanja herätti heti runsaasti kritiikkiä, joskin sitä toisaalta pidettiin myös rohkeana kannanottona (HS 3.8.2006).
4. Vaikka nimitys viittaa Englannissa 1600-luvulla kehittyneeseen puritanismiin (ks. Weber 1990 [1920]), se kuvaa tässä yhteydessä muodollisesti puhdasoppista ja ”jyrkkää” luterilaista kristinuskkoa, eikä näin ollen pyri olemaan teologisesti täysin oikeaoppinen termi.

Lähteet

- Autio, Minna (1998) *Työn ja opiskelun risteysasemalla. Tutkimus nuorten työstä ja työorientaatiosta hampurilaisravintolassa*. Työpoliittinen tutkimus 196. Helsinki: Työministeriö.
- Autio, Minna (2005) The Morality of Spending in Finnish Youth Consumer Culture. *International Journal of Consumer Studies* 29 (4), 332–341.
- Autio, Minna & Heinonen, Visa (2004) To Consume or not to Consume? Young People's Environmentalism in the Affluent Finnish Society. *Young – Nordic Journal of Youth Research* 12 (2), 137–153.
- Bauman, Zygmunt (1993) *Postmodern Ethics*. Oxford: Blackwell.
- Bogt, Tom ter & Raaijmakers, Quiten & Wel, Frits van (2004) Socialization and Development of the Work Ethic among Adolescents and Young Adults. *Journal of Vocational Behavior* 66 (4), 420–437.
- Chusmir, Leonard H. & Koberg, Christine S. (1988) Religion and Attitudes towards Work: A New Look at the Old Question. *Journal of Organizational Behavior* 9 (3), 251–262.
- Furnham, Adrian (1990) *The Protestant Work Ethic: the Psychology of Work Beliefs and Values*. London: Routledge.
- Furnham, Adrian (1991) The Protestant Work Ethic in Bar-

- bados. *The Journal of Social Psychology* 13 (1), 29–43.
- Giddens, Anthony (1994) Living in a Post-Traditional Society. Teoksessa Ulrich Beck & Anthony Giddens & Scott Lash (eds) *Reflexive Modernization. Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Cambridge: Polity Press, 56–109.
- Heinonen, Visa (1998) *Talonpoikainen etiikka ja kulutuksen henki. Kotitalousneuvonnasta kuluttajapolitiikkaan 1900-luvun Suomessa*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Helve, Helena (1993) *Nuoret humanistit, traditionalistit ja individualistit*. Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry. Nuorisotutkimusseura ry. Helsinki.
- Helve, Helena (2002) *Arvot, muutos ja nuoret*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hermonen, Merja (2006) *Pimeä hebku. Satanismi ja saatananpalvonta 1990-luvun suomalaisessa nuorisokulttuurissa*. Helsinki: Loki-kirjat & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 64.
- Hjelm, Titus (2005) *Saatananpalvonta, media ja suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: Yliopistopaino & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- HS (Helsingin Sanomat) (2006) *Kirkon vastamainos varoittaa pikalainojen riskeistä*. Toimittaja Olavi Koistinen, 3.8.2006, osio B7.
- Inglehart, Ronald (1997) *Modernization and Postmodernization. Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Ilmonen, Kaj (1998) Moraalikysymysten ajankohtaisuus. Teoksessa Kaj Ilmonen (toim.) *Moderniteetti ja morali*. Helsinki: Gaudeamus, 5–22.
- McGregor, Sue L.T. (2006) Understanding Consumer's Moral Consciousness. *International Journal of Consumer Studies* 20 (2), 164–178.
- Pa, Yen & Botvar, Ketil (2005) The Moral Thinking of Three Generations in Scandinavia: What Role Does Religion Play? *Social Compass* 52 (2) 185–197.
- Scitovsky, Tibor (1976) *The Joyless Economy – An Inquiry Into Human Satisfaction and Consumer Dissatisfaction*. New York: Oxford University Press.
- Sihvola, Juha (2005) Sata vuotta protestanttista etiikkaa. *Historiallinen Aikakauskirja* 103 (3), 253–256.
- Siurala, Lasse (1987) *Nuorten työasenteet. Muuttuvatko iän mukana vai jäävätkö sukupolvea leimaamaan*. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja D:98.
- Stones, Christian (1988) The Protestant Work Ethic and Apartheid. *Youth and Society* 19 (4), 435–440.
- Stones, Christopher R. & Philbrick, Joseph L. (1992) Work Attitudes Among a sample of Black South African Students. *Journal of Social Psychology* 132 (2), 281–284.
- Taylor, Charles (1989) *Sources of the Self. The Making of the Modern Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tuohinen, Riitta (1990) *Työlle viileä sukupolvi. Nuorten työlle antamista merkityksistä, niiden tutkimisesta ja tulkinnasta*. Helsinki: Työministeriö.
- Voert, Marijke ter (1993) The Effect of Religion on Work Attitudes in The Netherlands. *Social Compass* 40 (1), 33–44.
- Weber, Max (1983) The End of Capitalism. Teoksessa Stanislaw Andreski (toim.) *Max Weber on Capitalism, Bureaucracy and Religion. A Selection of Texts*. London: George Allen & Unwin, 158–161.
- Weber, Max (1990) [alkup. 1905 ja 1920] *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki*. Suom. Timo Kyntäjä. Toinen painos. Helsinki: WSOY.
- Wilska, Terhi-Anna (1995) *Born to Be Consumers? Consumption Patterns of Young People between 1981 and 1990*. Turku: Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja D-4:1995.
- Wilska, Terhi-Anna (2006) Nuorten työasenteet, muutoksessa vai ei? *Työelämä* 2/2006, 34.

KIRKKOON KUULUMATTOMAT NUORET MAALLISTUMISEN PEILINÄ

TITUS HJELM & SAMI MYLLYNIEMI

Vuonna 2003 Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta erosi 26 857 ihmistä (Niemelä 2006, 12). Kasvu vuoteen 2002 oli 67 %. Jos edellisten vuosien kehitykseen on uskomisen, eroajien enemmistö oli nuoria aikuisia. Vuonna 2002 tehdyn otostutkimuksen mukaan 43 % kirkosta eronneista oli 15–29-vuotiaita (Niemelä 2006, 187). Suuri merkitys vuonna 2003 tapahtuneeseen erolukujen kasvuun oli tietenkin samana vuonna voimaan tulleen uuden uskonnonvapauslain mahdollistama helpottunut eroprosessi, mutta tämä seikka jäi varjoon median tarttuessa suomalaisten maallistumiseen viittaavaan erobuumiin. Uutisointi nosti esille tärkeän kysymyksen: mikä on evankelis-luterilaisen kirkon tulevaisuus, jos etenkin nuoret ovat kasvavassa määrin eroamassa kirkosta?

Tutkimuksemme lähtökohtana voi pitää kahta ainakin julkisen retoriikan tasolla esi-

tettyä olettamusta. Molemmat ovat erityisesti Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jäsenmäärässä tapahtuneisiin muutoksiin liittyviä. Ensinnäkin luterilaisen kirkon edustajat ovat viime vuosina kiihtynyttä kirkosta eroamista kommentoidessaan usein korostaneet, että eroamisesta huolimatta noin 80 % suomalaisista edelleen kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Tämän argumentin mukaan kirkko on eroamisesta huolimatta edelleen suomalaisille tärkeä instituutio – mitä ikinä tämä sitten tarkoittakaan nimenomaan uskonnon näkökulmasta (Kääriäinen & Niemelä & Ketola 2003b, 259). Aivan vastakohtaista määrään perustuvaa käsitystä taas edustavat aktiivisesti uskonnottomuutta ajavat järjestöt, kuten Vapaa-ajattelijoiden liitto. Tällaisen niin kutsutun vulgaarin maallistumisteorian mukaan etenkin luterilaisesta kirkosta eroaminen ja mihinkään uskonnolliseen yhteisöön kuulumattomien määrän jatkuva kasvu kertoo yksiselitteisesti siitä, että ihmiset ovat maallistuneempia kuin ennen.

Viimeaikaisen uskontososiologisen tutkimuksen ja teorian valossa molemmat näkökulmat vaikuttavat ongelmallisilta. Tutkimuksessa puhutaan yhtäältä uskonnon yhteiskunnallisen aseman heikkenemisestä, toisaalta uskonnon paluusta julkisuuteen ja ihmisten kasvavasta kiinnostuksesta hengellisiin kysymyksiin. Ehkä suurin yksimielisyys vallitsee kuitenkin uskonnon yksilöllistymisestä, jonka seurauksena yksittäisten ihmisten uskonnon tai henkisyyden nähdään rakentuvan yhä useammin eri traditioista otetuista paloista, ollen eräänlaista ”tee se itse -uskontoa” (esim. Bruce 1996, 233).

Olemme tässä artikkelissa valinneet tutkimuksemme kohteeksi muissa tutkimuksissa (esim. Kääriäinen & Niemelä & Ketola 2003a) usein unohtuvan ryhmän, kahteen valtiokirkkoomme¹ – luterilaiseen ja ortodoksiseen – kuulumattomat nuoret. Tarkoituksemme ei kuitenkaan ole tarkastella ainoastaan kirkosta eroamisen syitä (vrt. Niemelä 2006), vaan laajemmin valtiokirkkoihin kuulumattomien nuor-

ten ryhmän rakennetta ja taustoja. Pohdimme nuorten maallistumista, vaihtoehtoisia uskonnollisuuden muotoja sekä sitä, miten kirkkoon kuulumattomat suomalaiset nuoret heijastavat uskonnon yhteiskunnallisen aseman muutoksesta käytyä uskontososiologista keskustelua.

Sosiologisia näkökulmia uskonnon aseman muutokseen

Käsite maallistuminen eli sekularisaatio on itsessään hyvin ongelmallinen. Arkikielessä sillä viitataan usein yksinkertaisesti uskonnon merkityksen vähenemiseen ja mahdolliseen uskonnon häviämiseen nyky-yhteiskunnasta. Tämä voi kuitenkin tarkoittaa monia asioita: uskonnollisten yhteisöjen yhteiskunnallisen vaikutusvallan vähenemistä, yksilöiden rationaalistumista ja siitä seuraavaa uskonnon merkityksen vähenemistä. Niin ikään kyse voi olla uskonnollisuuden muuttumisesta niin, että sitä on mahdotonta enää paikantaa esimerkiksi tiettyihin kirkkokuntiin tai liikkeisiin (Hamilton 2001, 187; Furseth & Repstad 2006, 82–96; Spickard 2006). Vielä vähemmän yksimielisyyttä vallitsee siitä, mitkä ovat maallistumisen syyt.

Maallistuminen on keskeinen osa klassisia keskusteluja modernisaatiosta, jolla yleensä viitataan 1800-luvulla alkunsa saaneeseen, erityisesti eurooppalaiseen kulttuuripiiriin liittyvään nopeaan yhteiskunnalliseen muutokseen ja sen vaikutuksiin (Bruce 1996, 38–62). Sosiologian varhaisista perustajahahmoista etenkin Émile Durkheimin ja Max Weberin pohdinnat modernisaation vaikutuksista ovat antaneet aineksia maallistumisesta myöhemmin käytyyn keskusteluun.

Durkheimin vaikutus maallistumiskeskustelussa näkyy erityisesti yhteiskunnallisen eriytymisen teorian muodossa (Durkheim 1990). Yhteiskunnallisen eriytymisen seurauksena uskonto lakkaa olemasta kaikkia elämänoja yhdistävä tekijä ja muuttuu yhdeksi selkeästi erotettavaksi osaksi yhteiskunnan kokonaisuutta. Yksinkertaistaen tä-

män voi sanoa länsimaissa tarkoittaneen uskonnon väistymistä esimerkiksi politiikan ja koulutuksen kentiltä omalle paikalleen, sunnuntai-aamuun.

Sekularisaatio ei kuitenkaan yhteiskunnallisesta eriytymisestä huolimatta ole edennyt kaikkialla samaan tahtiin (Martin 2005, 20–21). Erityisesti Eurooppaa 1800-luvulta lähtien koskettaneiden nopeiden yhteiskunnallisten muutosten syyt – mukaan lukien uskonnon aseman muutos – paikantuivat johonkin muualle. Weberin mukaan Eurooppa ajautui omintakeiselle kehityskurssilleen etenkin kapitalistisen tuotantomuodon ja länsimaisen uskontoperinteen yhdistelmänä syntyneen tilanteen seurauksena.

Vaikka Weberiä on tulkittu lukuisin eri tavoin (ks. Gronow 1987; Gronow & Töttö 1996), hänen uskontoa koskevista huomioistaan tärkeimmät liittyvät rationalisoitumiseen ja siitä seuraavaan ”taian katoamiseen” (*Entzauberung*) (ks. Hietaniemi 1998, 54). Ensinnäkin länsimainen kapitalismi on vaikuttanut siihen, että uskonnolla ja myyttisillä uskomuksilla ei ole enää sijaa talousjärjestelmässä, joka pyrkii tehokkaaseen tuotantoon ja ylijäämään. Yksilöiden usko ei tietenkään katoa suoraviivaisesti minkään taloudellisen tuotantotavan seurauksena, mutta uskonto siirtyy eriytymisteisiin kaltaisesti omalle paikalleen ja sen merkitys muita elämänoja selittävänä tekijänä vähenee. Rationaalistuminen weberiläisessä mielessä ei kuitenkaan viittaa siihen, että ihmiset olisivat ”tulleet järkiinsä” ja sen myötä unohtaneet ”yliluonnolliset” uskomuksensa. Uskonnollisten uskomusten ei vain tule näytellä mitään roolia yksilön toiminnassa osana tuotantoprosessia.

Toisena keskeisenä sekularisaation ”siemenenä” Weber näkee itse länsimaisen uskontotradition. Etenkin protestanttinen kristinuskosiirsi kirkon täysin ”pyhän” piiriin ja rajasi sen tehtäväksi vain hengellisten asioiden hoitamisen. Samoin niin sanotun materiaalsen uskonnon tasolla kirkon menoista ja kirkkorakennuksista karsittiin kaikki taikauskoiseksi tulkittava; maallikkosaarna korvasi pappien maagisen

olaiset toimitukset alttarilla ja pyhimysten patsaiden edessä rukoilun. Protestanttinen uskontokäsitys siis tuki omalta osaltaan kapitalismin syntyä, ja oli Weberin kuuluisan teesin mukaan sen keskeinen tekijä (Weber 1980; ks. myös Wilskan artikkeli tässä teoksessa).

Durkheimin ja Weberin kuvaamasta rakenteellisesta maallistumisesta ei kuitenkaan päästä suoraan yksilön tietoisuuden (*consciousness*) maallistumiseen. Weberin ajatuksia kehitelleen Peter Bergerin (1973) mukaan selitys yksilöiden maallistumiseen löytyy rakenteellisen sekularisaation aikaansaamasta pluralisaatiosta. Kun mikään yksi kirkko tai uskonto ei enää ole monopoliasemassa, menettää uskonto yleensä itsestään selvänä otetun luonteensa. Koska yksilöt voivat valita mieleisensä uskonnon tai uskonnottoman vaihtoehdon maailmankuvansa rakennusaineksi, uskonnon välittämästä todellisuudesta tulee suhteellinen ja se menettää kyseenalaistamattoman todellisuuden statuksensa. Tällä tavoin ymmärretty uskonto voi olla merkityksellistä vain yksityisessä muodossaan, ei enää kaikkia yhdistävänä identiteetin osana (Berger 1973, 155).

Durkheimin ja Weberin viitoittaman klassisen sekularisaatioteorian vastapainoksi on

etenkin yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa esitetty näkemyksiä, joiden mukaan sekularisaatio ei ole länsimaisen talousjärjestelmän ja uskontoperinteen yhdistelmän väistämätön seuraus (Warner 1993; Gorski 2003). Erityisesti amerikkalaista yhteiskuntaa luotaavien tutkimusten mukaan uskonto ei ole heikentymässä, vaan korkeintaan muuttamassa muotoaan. Tämän suuntauksen edustajat voidaan jakaa kahteen ryhmään sen mukaan, lähestyvätkö he uskontoa sosiologisesta näkökulmasta korostaen sukupolvivaikutusta tai uskontojen mukautumista nyky-yhteiskunnan tarpeisiin (Wuthnow 1998; Roof 1993; 1999) vai kuvaamalla uskontoa taloustieteestä tutulla markkinaterminologialla, jolloin uskonnon elinvoimaisuus selittyy uskonnollisen tarjonnan monipuolisuudella (Finke & Stark 1992). Yhdysvaltojen uskonnollisen pluralismin tilanteessa selitysvoimaiselta vaikuttavat teoriat ovat saaneet toistaiseksi vain vähän kannatusta Euroopassa, jossa yhdellä tai kahdella kirkkokunnalla on ollut historiallinen monopoliasema (Aldridge 2000, 106; Spickard 2006; ks. myös Hamilton 2001, 220–226).

Kolmatta versiota uskonnon aseman muutosta koskevassa keskustelussa edustavat tut-

kijat, joiden mukaan maallistumiskeskustelun ongelmana on ollut se, että uskonnollisuus liitetään vahvasti juuri kirkkoihin tai muihin uskonnollisiin ryhmiin kuulumiseen (Luckmann 1967, 22–23). Jäsenmäärän perusteella esimerkiksi suomalaisissa tilastoissa ilmenevä tasainen evankelis-luterilaisen kirkon jäsenmäärän lasku olisi osoitus yhteiskunnan maallistumisesta. Ihmiset kuitenkin kysyvät edelleen niin kutsuttuja perimmäisiä kysymyksiä ja löytävät niihin edelleen uskonnollisia vastauksia. Nämä uskomukset eroavat usein valtavirran – Suomessa evankelis-luterilaisen kirkon – uskomuksista, eivätkä välttämättä nouse mistään yhdestä uskonnollisesta perinteestä, vaan rakentuvat eri uskontoperinteitä yhdistellen ja muokaten. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna kysymys maallistumisesta ei ole ratkaistavissa ainoastaan uskonnollisten yhdyskuntien jäsentilastoja tutkimalla.

Uskontososiologi Thomas Luckmann käyttää uskonnollisten instituutioiden ulkopuolisesta uskonnollisuudesta nimitystä näkymätön uskonto. Tällaista uskonnollisuutta luonnehtii suora yhteys siihen, mitä kukin pitää pyhänä. Välittävää instituutiota, kuten kirkkoa ja papistoa, ei enää koeta välttämättömäksi pyhyiden tavoittelussa.

Kyse on siis pitkälti individualisoituneesta, nimenomaan yksityisyyden piiriin kuuluvasta uskonnosta (Luckmann 1967, 103). Eräät uskentososiologit ovat empiiristen tutkimusten avulla kehittäneet Luckmannin ajatusta eteenpäin ja ryhtyneet puhumaan henkisyydestä (*spirituality*) uskonnon rinnalle nousseena ja mahdollisesti perinteisen kirkkouskonnollisuuden syrjäyttävänä ilmiönä (Heelas & Woodhead 2005).

Kirkkoon kuuluvien kohdalla puhutaan kotimaisessa nykytutkimuksessa niin sanotusta kansanomaisesta uskonnollisuudesta (Ketola 2003, 53–86; Kääriäinen ym. 2003b, 257–261). Kansanomainen uskonnollisuus sekoittaa näkymätön uskonto -teesin kaltaisesti vaikutteita eri perinteistä, esimerkiksi yhdistämällä niin kutsuttuun rajatietoon perustuvia ajatuksia perinteiseen kristilliseen maailmankatsomukseen (Kääriäinen ym. 2003b, 257–261). Samaan aikaan kansanomaisella uskonnollisuudella kuitenkin viitataan myös evankelis-luterilaisen kirkon erityisasemaan Suomen uskonnollisella kentällä. Kansanomaisuutta on se, että kirkon jäsenyydestä halutaan pitää kiinni siitä huolimatta, että itse uskonto ei välttämättä enää kiinnosta, eikä kirkon toimintaan osallistuta muuten kuin

Taulukko 1. Vastaajat uskonnollisuuden ja kirkkoon kuulumisen mukaan. (%)

KIRKKOON KUULUMINEN (EV.-LUT. / ORTOD.)				
		KYLLÄ	EI	
USKONNOLLISUUS	KYLLÄ	1. Kirkkouskonnolliset 38 % (707)	2. Kirkon ulkopuolisesti uskonnolliset 4 % (74)	42 % (n=781)
	EI	3. Passiivijäsenet 49 % (897)	4. Uskonnon ulkopuoliset 9 % (170)	58 % (n=1067)
		87 % (n=1604)	13 % (n=244)	100 % (n=1848)

Taulukko 2. Kirkkoon (ev. lut tai ortod.) kuulumattomat uskonnollisuuden ja johonkin muuhun uskonnolliseen yhteisöön kuulumisen mukaan. (%)

JOHONKIN MUUHUN USKONNOLLISEEN YHTEISÖÖN KUULUMINEN				
		KYLLÄ	EI	
USKONNOLLISUUS	KYLLÄ	1. Yhteisöuskonnolliset 16 % (38)	2. Etsijät 15 % (36)	31 % (n=74)
	EI	3. Toisinajattelijat 1 % (3)	4. Uskonnon ulkopuoliset 68 % (167)	69 % (n=170)
		17 % (n=41)	83 % (n=203)	100 % (n=244)

siirtymäriittien – kasteen, konfirmaation, avioliiton, hautaan siunaamisen – muodossa. Kirkkoon kuulumisen ja erityisesti kirkon toimittamiin siirtymäriitteihin osallistumisen katsotaan olevan osa suomalaista elämäntapaa (Kääriäinen ym. 2003b, 258–259). Kansanomaisen uskonnollisuuden ilmentymiä on kuitenkin kartoitettu Suomessa vain vähän. Tässä valossa onkin mielenkiintoista, miten kirkkoon kuulumattomien nuorten asenteet mahdollisesti heijastelevat kirkon rituaalista ja säilyttävää funktiota korostavaa teesiä kansanomaisesta uskonnollisuudesta.

Kirkkoon kuuluminen ja uskonnollisuus

Edellä jo viitattiin maallistumiskeskusteluun, ja siihen, onko syytä pikemminkin korostaa nuorten lisääntyvää eroamista kirkosta, vai sitä, että edelleen yli 80 % on evankelisen kirkon jäseniä. Tämä keskustelu jää yhtä kaikki puolitiehen, jos tarkastellaan ainoastaan järjestäytyneen uskonnollisuuden muotoja. Kysymys kirkon laskevan jäsenmäärän ja maallistumisen yhteyksistä kun sisältää taustaoletuksen siitä, että uskonnollisuus tai hengellisyys asustaa ennen kaikkea uskonnollisissa yhdyskunnissa ja instituutioissa. Sen valaisemiseksi, onko näin, on tarkasteltava lähemmin niitä, jotka eivät kuulu kirkkoihin tai muihin uskonnollisiin ryhmiin.

Taulukossa 1 vastaajat on luokiteltu nelikenttään sen mukaan, kuuluvatko he kirkkoon vai eivät, ja toisaalta sen mukaan, pitävätkö he itseään uskonnollisina vai eivät. Viitattaessa kirkkoon tarkoitetaan siis evankelis-luterilaista ja ortodoksista kirkkoa, jos ei toisin mainita. Nuorten käsitys omasta uskonnollisuudestaan on kysytty heiltä itseltään. Kysymyksessä käytettiin kolmeportaista asteikkoa: uskonnollinen / ei uskonnollinen / vakaumuksellinen ateisti, jumalankieltäjä. Tässä luokittelussa myös vakaumukselliset ateistit on ryhmitelty ei-uskonnollisten luokkaan. (Uskonnollisuudesta lisää tilasto-osiossa, erityisesti kuviossa 40 ja 48.)

Näillä luokittelulla saadaan tulokseksi neli-

kenttä, jossa 38 % nuorista kuuluu kirkkoon ja pitää itseään uskonnollisena, yhdeksän prosenttia ei kuulu kirkkoon, eikä pidä itseään uskonnollisena ihmisenä. Näin ollen nämä vulgaarin maallistumishypoteesin mukaiset, ikään kuin ”luonnolliset” kategoriat, muodostavat yhteensä vain 47 % vastaajista. Enemmistö on siis nuoria, jotka ovat joko uskonnollisia valtiokirkon ulkopuolella tai ei-uskonnollisia kirkon sisällä. Kirkon jäsenten osalta nuorisobarometrin aineisto näyttäisi mukailevan aiempia tutkimustuloksia nuorten kirkkoon sitoutumisen suhteen (Niemelä 2003c, 217), joskin itse ilmoitetun uskonnollisuuden mittarilla passiivijäsenyys korostuu.

Kirkon ulkopuolella olemiseen on monia syitä, eikä tätä ryhmää ole mielekästä käsitellä yhtenä kokonaisuutena. Kirkkoon kuulumattomien ei-uskonnollisten lisäksi neljä prosenttia vastaajista kuuluu ryhmään, jonka olemme nimenneet ”kirkon ulkopuoliseksi uskoksi”. Tämä ryhmä sisältää sekä mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumattomat, mutta itseään uskonnollisena pitävät nuoret (2 %) että muiden uskonnollisten yhdyskuntien jäsenet. Nuorisobarometrin aineiston nuorista 41 kuuluu johonkin muuhun kirkkoon tai uskonnolliseen yhteisöön, mikä on noin kaksi prosenttia kaikista vastanneista.² Tämä on hieman enemmän kuin keskimäärin: yhteensäkin muihin rekisteröityihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvien osuus on Suomessa alle kaksi prosenttia. Lisäksi pieni määrä suomalaisista kuuluu rekisteröimättömiin uskonnollisiin yhteisöihin, suurimpana niistä helluntailaiset ja islaminuskoiset.

Koska kirkkoon kuulumattomat nuoret ovat heterogeeninen ryhmä, olemme jakaneet taulukossa 1 esitellyn nelikentän oikeanpuoleiseen sarakkeeseen, siis luokkiin 2 ja 4 sijoittuvat nuoret uudeksi nelikentäksi uskonnollisuuden ja jäsenyyden mukaan (ks. taulukko 2). Yksi luokista jää lähes tyhjäksi, sillä muihin kirkkoihin tai uskonnollisiin yhteisöihin kuuluvista käytännössä kaikki (93 %) ovat uskonnollisia. Passiivisten jäsenten määrä niissä näyttää muu-

tenkin olevan selvästi pienempi kuin valtiokirkoissa. Nuorisobarometrin tilasto-osion kuviosta 32 havaitaan, että evankelis-luterilaisen kirkon jäsenistä ainoastaan seitsemän prosenttia käy kirkossa vähintään kerran kuukaudessa, jos häitä, hautajaisia ja ristiäisiä ei huomioida. Muihin uskonnollisiin yhteisöihin kuuluvista puolestaan peräti 83 %. Seurakunnan toimintaan osallistumisen aktiivisuudessa havaittiin myös selviä eroja. Evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluvista nuorista kuusi prosenttia osallistuu vähintään kolmeen kysytyistä seurakunnan toimintamuodoista, muihin uskonnollisiin yhteisöihin kuuluvista jo 24 % (ks. tilasto-osion kuvio 32). Vaikka aktiivisuus on näin selvästi suurempaa, 37 % muiden uskonnollisten yhdyskuntien jäsenistä ei osallistu mihinkään kysytyistä toimintamuodoista. Voimakas itse ilmoitettu uskonnollisuus ei siis käänny suoraan aktiiviseksi yhdyskunnan toimintaan osallistumiseksi.

Itse ilmoitetun uskonnollisuuden pohjalta tehdyt jaottelut viittaavat vahvasti siihen, että uskonnollisuus tarkoittaa nuorisobarometrin aineistossa enemmän tai vähemmän ”kirkkouskonnollisuutta”. Uskonnon ulkopuoliset on kuitenkin harhaanjohtava käsite jo siksin, että itsensä ei-uskonnolliseksi määrittelemisen ei suinkaan tarkoita täydellistä maallistumista. (Ks. kuvio 48 tilasto-osiossa). Toinen tärkeä huomautus liittyy siihen, mitä uskonnollisuus vastaajille tarkoittaa. Suora kysymys siitä, kuinka uskonnollisena henkilö itseään pitää, ei välttämättä ole paras, tai ainakaan ainoa, tapa mitata uskonnollisuutta. Kaikenlainen ”näkömätön” uskonto saattaa tällä mittarilla mitattuna nimensä mukaisesti jäädä näkymättömäksi. Kirkkoon kuulumattomien nuorten uskonnollisuutta on siis hyvä lähestyä myös uskontoon ja uskontoihin liittyvien asenteiden tarkastelun kautta. Mutta ensin tarkastelemme lyhyesti sitä, keitä he ovat.

Ketkä eivät kuulu kirkkoon?

Koko väestöstä evankelis-luterilaiseen kirkkoon

kuuluu noin 83 % suomalaisista, nuorisobarometrin nuorista 85 %. Ortodoksiseen kirkkoon kuuluu koko väestöstä reilu prosentti, muihin kirkkoihin tai uskonnollisiin yhteisöihin vajaan kaksi prosenttia. Nuorisobarometrissa osuudet ovat osapuulleen samat. Mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumattomia on koko väestössä noin 14 %, nuorisobarometriaineistossa 11 %. (Ks. tilasto-osion taulukko 2, s. 55.)

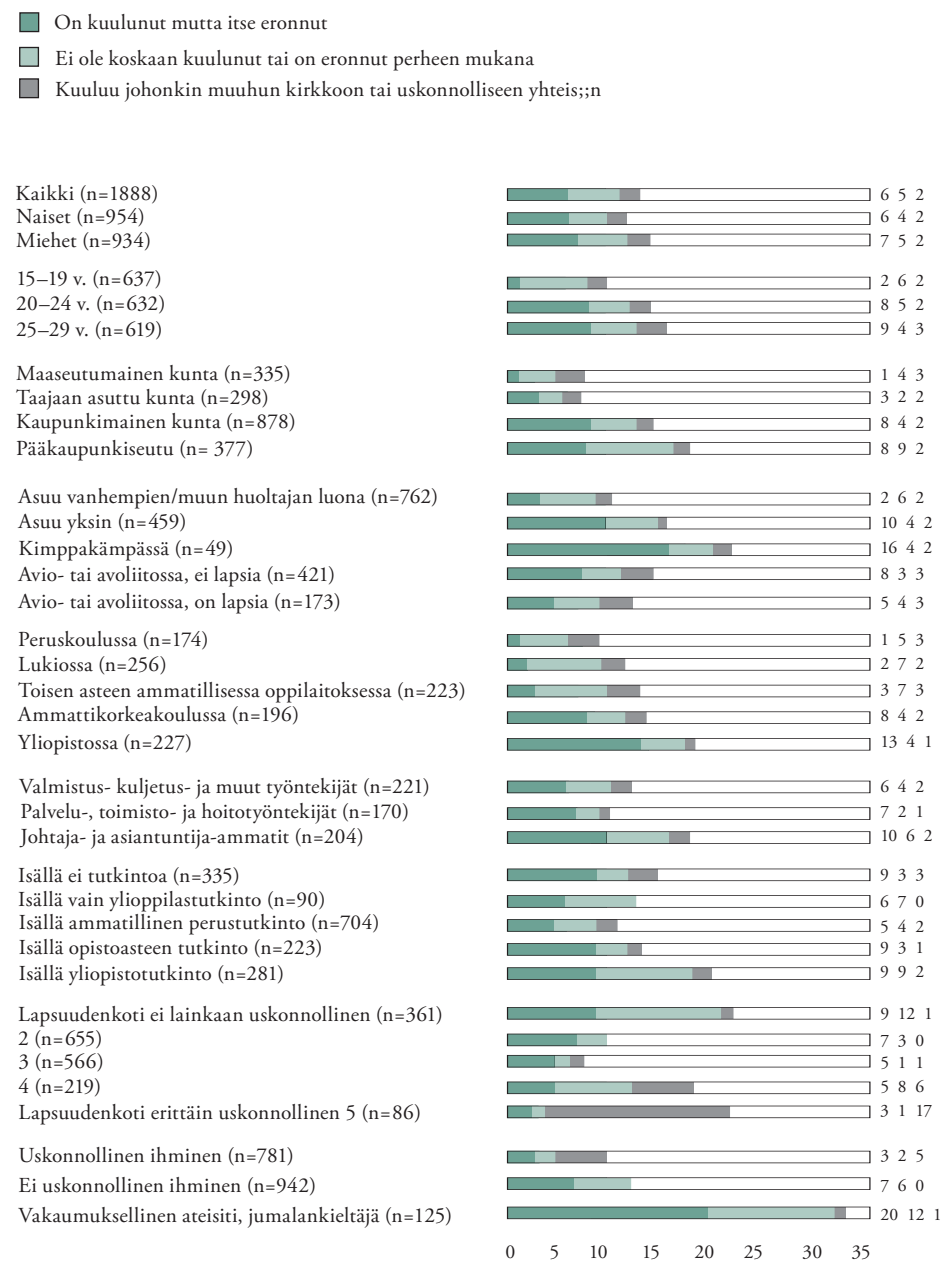
Kuvioon 1 on koottu kaikki ne nuoret, jotka eivät kuulu kirkkoon – siis kumpaankaan kahdesta valtiokirkosta. Heidät on jaettu kolmeen ryhmään: 1) itse kirkosta eronneisiin, 2) niihin, jotka eivät joko ole koskaan kirkkoon kuuluneetkaan tai ovat eronneet perheensä mukana³, sekä 3) niihin, jotka kuuluvat johonkin muuhun kirkkoon tai uskonnolliseen yhteisöön.

Jaottelu kolmeen eri ryhmään on kuvion valossa perusteltua, niin selvästi ryhmät erottuvat toisistaan taustamuuttujien osalta. Suurin osa, 56 % uskonnollisiin yhteisöihin kuulumattomista nuorista, on itse eronneita. Kirkosta eroaminen ilman vanhempien suostumusta on mahdollista jo 15-vuotiaana, mutta eroaminen näyttäisi kiihtyvän vasta noin viisi vuotta myöhemmin. Kuviosta 2 nähdään selvästi kirkosta eroamisen hypähdysmäinen yleistymisen 20 ikävuoden jälkeen.

Kirkosta eroamisen sijoittumisen parinkymmenen ikävuoden tienoille voi tulkita johtuvan siitä, että vaikka eroaminen on periaatteessa mahdollista jo 15-vuotiaana, suomalaisittain vahvasti siirtymäriittinä koettu rippikoulu/leiri sijoittuu juuri tähän ajankohtaan (Niemelä 2002). Vaikka uskonto ja kirkko eivät syvästi koskettaisikaan, halutaan rippikoulu käydä yhdessä ystävien kanssa. Täysi-ikäisyyden saavuttamisen jälkeen rippileirin tarjoama identifiointuminen kirkkoon häviää ja tekee tilaa välinpitämättömyydelle, etenkin kaupungeissa. Samaan ajanjaksoon liittyy myös omaan kotiin muuttaminen, joka näyttää olevan oleellinen taustatekijä kirkosta eroamiselle. Tähän voi taas hakea selitystä tiukentuneesta taloudellisesta tilanteesta: esimerkiksi pääkaupunkiseudun

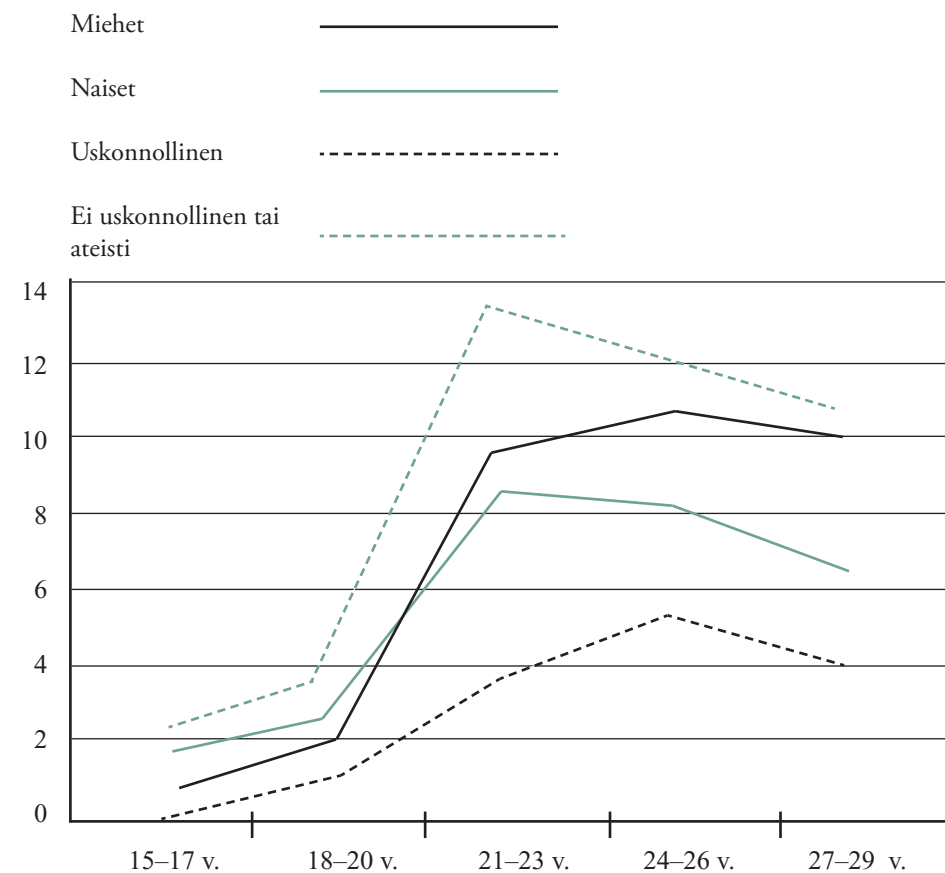
Kuvio 1.

Evangelis-luterilaiseen tai ortodoksiseen kirkkoon kuulumattomien osuudet. (%)

Kuvio 2.

Kirkosta itse eronneiden osuudet. (%)

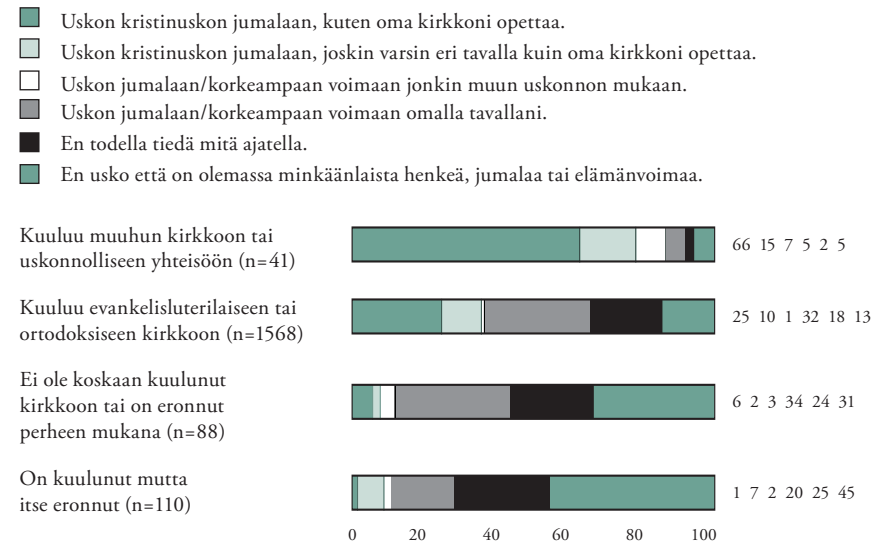
nuoria kartoittaneen tutkimuksen mukaan juuri välinpitämättömyys kirkkoa kohtaan ja haluttomuus maksaa kirkollisveroa ovat suurimmat kirkosta eroamisen syyt (Niemelä 2006, 191).

Nuorisobarometrin kyselylomakkeessa ei käsitellä kirkosta eroamisen syitä, mutta ne on tässä yhteydessä hyvä ottaa lyhyesti esiin. Kirkon tutkimuskeskuksen tekemän pääkaupunkiseudun nuorten aikuisten (20–39-vuotiaat⁴) puhelinhaastatteluaaineiston perusteella eroamisen syissä korostuu ennen kaikkea näkemys kirkosta

tarpeettomana yhteisönä. Se, ettei kirkolla ole mitään henkilökohtaista merkitystä, oli ratkaiseva tai lähes ratkaiseva syy lähes kahdelle kolmesta eronneesta. Lähes yhtä tärkeä syy oli haluttomuus maksaa kirkollisveroa. Vain joka neljännellä oli eroamisen taustalla edes hivenen se, että piti joutua muuta uskonnollista yhdyskuntaa paremmin itselleen sopivana. (Niemelä 2006, 188–189.)

Jos eroamisen syissä korostuu kirkon merkityksettömyys, voisi myös kysyä syitä kuulua kirkkoon. Nuorten mielipiteet seurakunnan

Kuvio 3.
Jumalaan uskominen kirkkojäsenyyden mukaan. (%)

toimintamuotojen tärkeydestä (ks. tilasto-osion kuvio 35) antavat valaistusta asiaan. Tärkeimmiksi toimintamuodoiksi nuoret nostavat kirkon rituaaliset ja traditionaaliset tehtävät, kuten hautaamisen, kasteen ja vihkimisen. Myös toimintamuodot, jotka eivät ensisijaisesti ole luonteeltaan hengellisiä, kuten lasten päiväkerhot, nuorisotyö ja koululaisten iltapäiväkerhot, ovat nuorten mielestä paljon tärkeämpiä kuin vaikkapa jumalanpalvelus. Myös Kirkon tutkimuskeskuksen selvityksissä kirkkoon kuulumisen syistä korostuvat hengellisyyden sijaan kirkon traditionaaliset ja yhteisölliset tehtävät. Luterilaisuus on ”kuulumista ilman uskomista”, pikemminkin osa kansallista identiteettiä kuin uskoa kirkon opetukseen. (Niemelä 2003a, 128–130; Davie 2000, 3.)

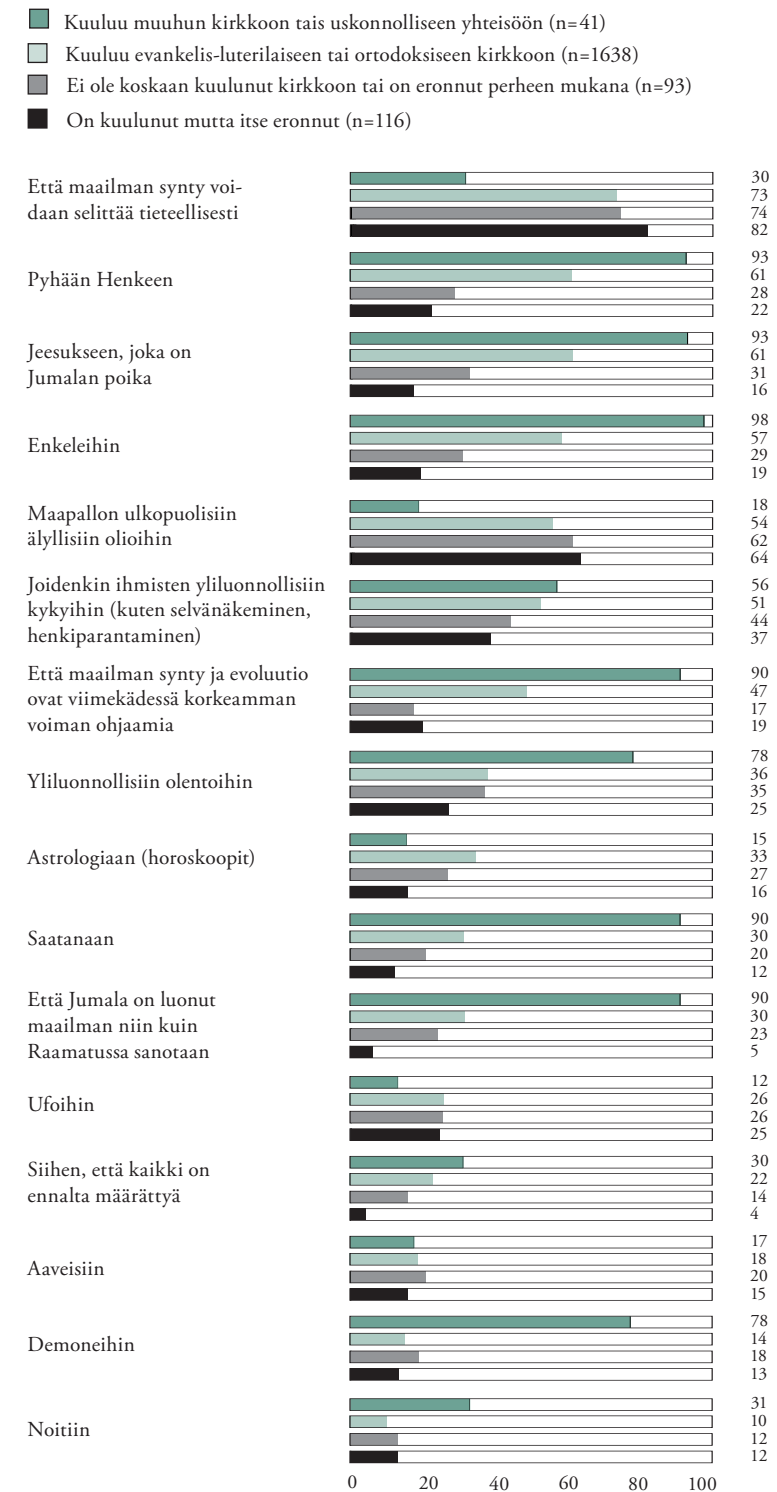
Kuviossa 2 näkyvä kirkosta eronneiden osuuden lasku 25 ikävuoden jälkeen saattaa hyvinkin liittyä näihin kirkon moniin merkityksiin varsinaisen kirkon opin ulkopuolella. Nuoret aikuiset ovat sekä aktiivisimpia kirkosta eroajia että kirk-

koon liittyjiä (Niemelä 2006, 186). Jos kerran ainoastaan pienen vähemmistön mielestä syy erota kirkosta on jonkun toisen uskonnollisen yhdyskunnan parempi sopivuus, eivät takaisin kirkkoon liittymisen syyt myöskään luultavasti ole ensisijaisesti hengellisiä. Todennäköisemmin kirkkohäät, kummus ja muut yhteisölliset syyt saavat nuoret liittymään takaisin kirkkoon.

Kirkon ulkopuolisten asenteet uskoa ja uskontoja kohtaan

Erilaiset kirkkoon kuulumattomat nuoret syyt erottaa toisistaan. Johonkin muuhun kirkkoon tai uskonnolliseen yhteisöön kuin evankelis-luterilaiseen tai ortodoksiseen kirkkoon kuuluvia nuoria ei ole mielekästä käsitellä yhtenä kokonaisuutena niiden kanssa, jotka eivät kuulu mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kirkosta itse eronneet ovat puolestaan erilaisessa asemassa kuin

Kuvio 4.
”Uskotko...?” Kyllä-vastausten osuudet (%)

ne, jotka eivät joko ole koskaan kirkkoon kuuluneetkaan tai ovat eronneet perheensä mukana.

Asenteet uskontoon liittyviä väittämiä kohtaan
Näiden kolmen, kirkon ulkopuolisen ryhmän eroja kuvastaa heidän käsityksensä omasta uskonnollisuudestaan. Kirkosta itse eronneista nuorista 18 % pitää itseään uskonnollisena, ei koskaan kirkkoon kuuluneista suunnilleen yhtä moni, 16 %. Evankelis-luterilaisen kirkon jäsenistä puolestaan uskonnollisena itsensä näkee 44 %, mutta johonkin muuhun kirkkoon tai uskonnolliseen yhteisöön kuuluvista peräti 93 %. Kuten edellä todettiin, uskonnollisuuden käsite ei tosin välttämättä sovellu kovin hyvin kirkon ulkopuolelta löytyvän uskonnollisuuden tarkasteluun, vaan tarvitaan muitakin mittareita. Yksi keino edetä on tarkastella, mihin kirkkoon kuuluvat ja muut nuoret sitten todella uskovat. Nuorille esitettiin kaksi kysymystä heidän käsityksistään jumalasta. Ensin kysyttiin, onko jonkinlainen jumala, henki tai elämänvoima heidän mielestään olemassa, jonka jälkeen myöntävästi vastanneille esitettiin jatkokysymys tämän jumaluuden olemuksesta. Näiden kahden kysymyksen vastaukset on yhdistetty kuvioon 3. (Ks. myös tilasto-osion kuvio 49.)

Kirkon jäsenyyden yhteys jumalaan uskomisen kanssa on varsin selvä: kirkkoon kuulumattomat uskovat muita vähemmän. Erot ovat erittäin suuret myös, jos verrataan evankelis-luterilaisen tai ortodoksisen kirkon jäseniä johonkin muuhun kirkkoon tai uskonnolliseen yhteisöön kuuluviin. Valtio Kirkkoihin kuuluvilla yleisin vaihtoehto on uskoa jumalaan omalla tavallaan (32 %), vain kuusi prosenttia heistä uskoo kristinuskon jumalaan kuten oma kirkko opettaa. Muihin uskonnollisiin yhteisöihin kuuluvista taas jopa 66 % uskoo, kuten oma kirkko opettaa ja vain viisi prosenttia omalla tavallaan. Nämä tulokset ovat pitkälti linjassa aiempien evankelis-luterilaisen kirkon jäsenten uskoa kartoittavien tutkimusten kanssa (Niemelä 2003b, 153). Muiden uskonnollisten yhdyskuntien jäsenten

tiukempi suhtautuminen tähän kysymykseen nousee siitä, että suurin osa tämän ryhmän vastaajista kuuluu opillisesti ja yhteisöllisesti tiukkarajaisempiin liikkeisiin. Tämä heijastuu paitsi siinä, että valtaosa muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvista kuitenkin uskoo kristinuskon jumalaan, myös erityisesti kuviossa 6 esitellyssä suhtautumisessa uskontoihin, jossa herätyskristilliset liikkeet saavat myönteisimmät arvot muiden uskonnollisten yhdyskuntien jäseniltä.

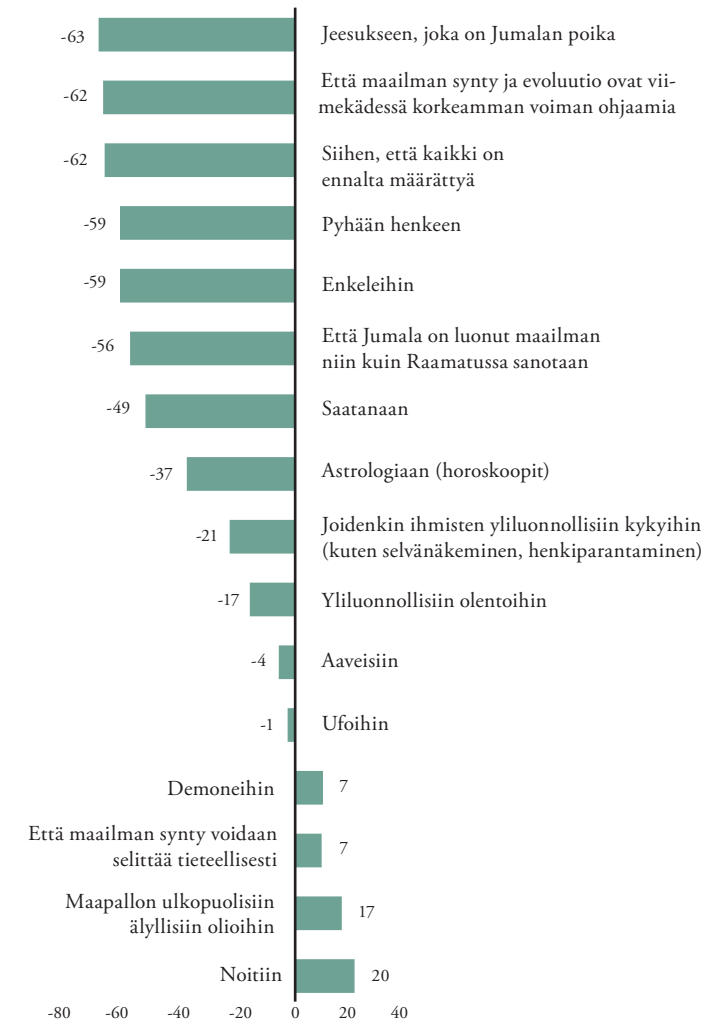
Kirkon ulkopuolisten nuorten usko jumalaan on selvästi vähäisempää, ei kuitenkaan olematonta. Vallitseva jumalakuva heillä ei ole minkään kirkon tai uskonnon jumala, vaan he uskovat nimenomaan omalla tavallaan. Itse eronneista joka viides uskoo jumalaan omalla tavallaan, muista kirkkoon kuulumattomista useampi kuin joka kolmas.

Erot tulevat paremmin näkyviin, jos tarkastellaan vain jumalaan uskovien jumalakuvaa. Kirkon jäsenistä omalla tavalla jumalaan uskovien osuus on 47 % ja muihin uskonnollisiin yhteisöihin kuuluvista vain viisi prosenttia. Niistä kirkon ulkopuolisista, jotka ylipäättään uskovat jonkinlaiseen jumaluuteen, yli 70 % uskoo omalla tavallaan. Tämä on juuri se ryhmä, josta uskontososioologisessa tutkimuksessa puhutaan näkymättömänä uskontona (Luckmann 1967).

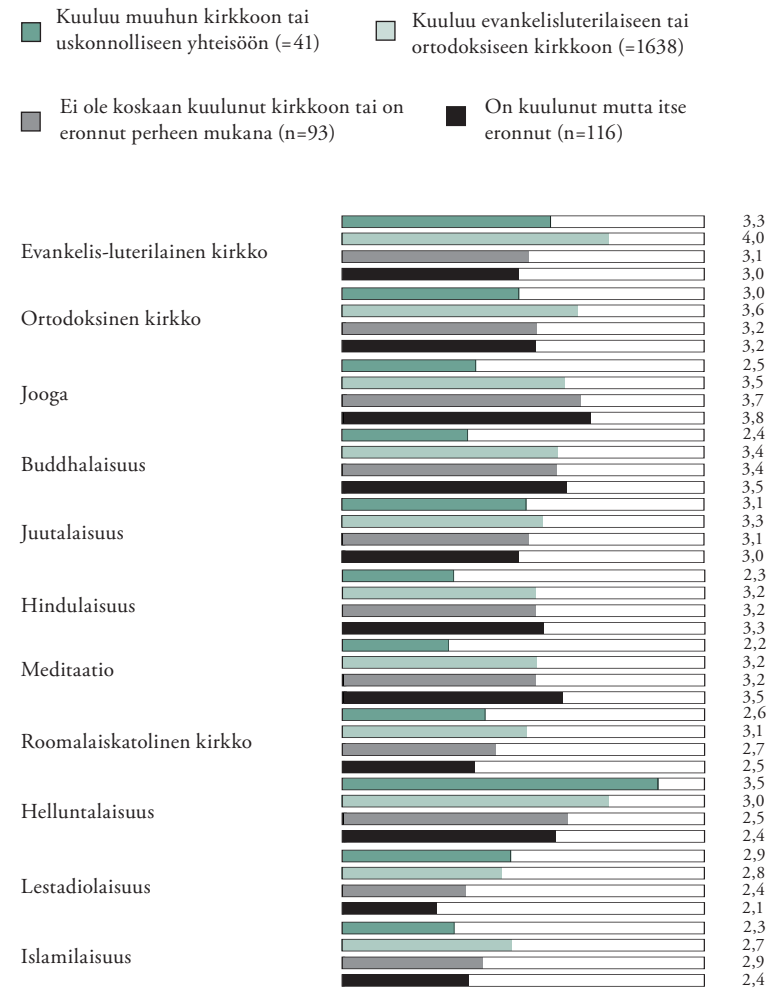
Koska jumalaan uskomisen ja itse ”jumalan” käsite on mahdollista ymmärtää monella tavoin, vertailimme myös yksittäisten uskontoa sivuavien väittämien eroja eri ryhmien välillä (ks. kuvio 4). Lähes kaikkien väittämien osalta muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvat erottuvat selkeästi omaksi joukokseen. Perinteisten kristillisten uskomusten (pyhä henki, Jeesus Jumalan poikana, enkelit) kohdalla muiden uskonnollisten yhdyskuntien jäsenet ovat lähempänä kirkkoon kuuluvia, mutta luomisuskoon ja saatanaan sekä demoneihin liittyvissä kysymyksissä näkyy näiden yhteisöjen konservatiivinen opetus, jossa korostuu etenkin käsitys niin kutsutusta hengellisestä sodankäynnistä uudelleensyntyneiden kristittyjen

Kuvio 5.

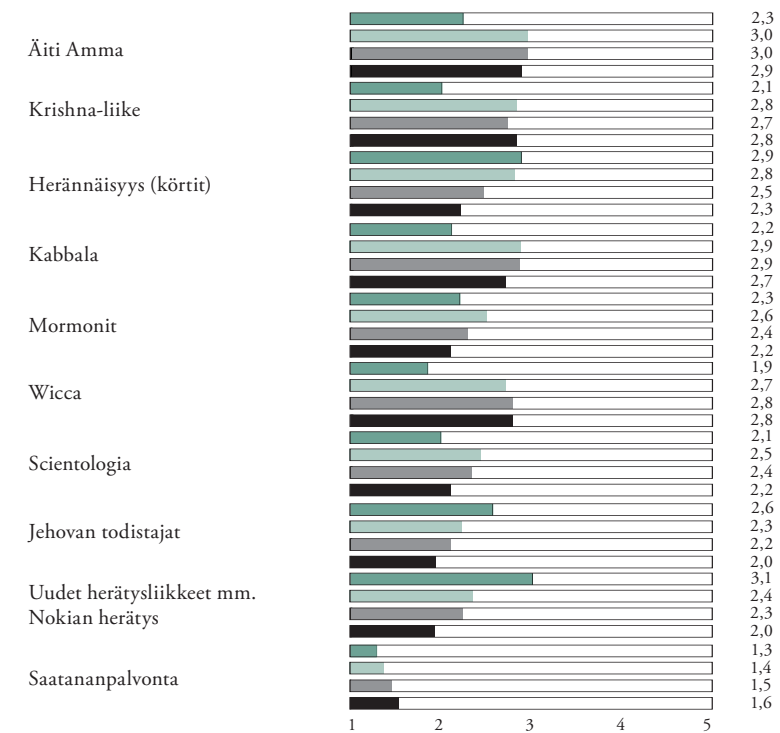
”Uskotko...?” Kirkkoon kuuluvien uskon kohteet verrattuna uskonnollisiin yhteisöihin kuulumattomiin. (Prosentuaaliset erot: < 0 kirkkoon kuuluvat uskovat enemmän, > 0 mihinkään uskonnolliseen yhteisöön kuulumattomat uskovat enemmän.)

Kuvio 6.
”Minkälainen mielikuva sinulla on seuraavista uskonnoista ja uskonnollisista yhteisöistä?”
(Keskiarvot, 1=erittäin kielteinen, 5=erittäin myönteinen)

jatkuu seuraavalla sivulla

ja saatanan joukkojen välillä (Arnold 1997).

Samaan aikaan kirkkoon kuulumattomat ovat pitkälti samoilla linjoilla evankelis-luterilaiseen ja ortodoksiseen kirkkoon kuuluvien kanssa esimerkiksi tieteellisestä maailmankuvasta ja maapallon ulkopuolisista älyllisistä olennoista. Eroja voi havainnollistaa edelleen suhteuttamalla eri ryhmien arvot toisiinsa. Tässä yhteydessä muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvat on tiputettu pois analyysistä, koska heidän uskomuksensa eroavat niin näkyvästi sekä kirkon jäsenten että kirkkoon kuulumattomien uskomuksista. Tällä tavoin saadaan tasapainoisempi kuva kirkkoon kuuluvien ja kuulumattomien välisistä eroista.

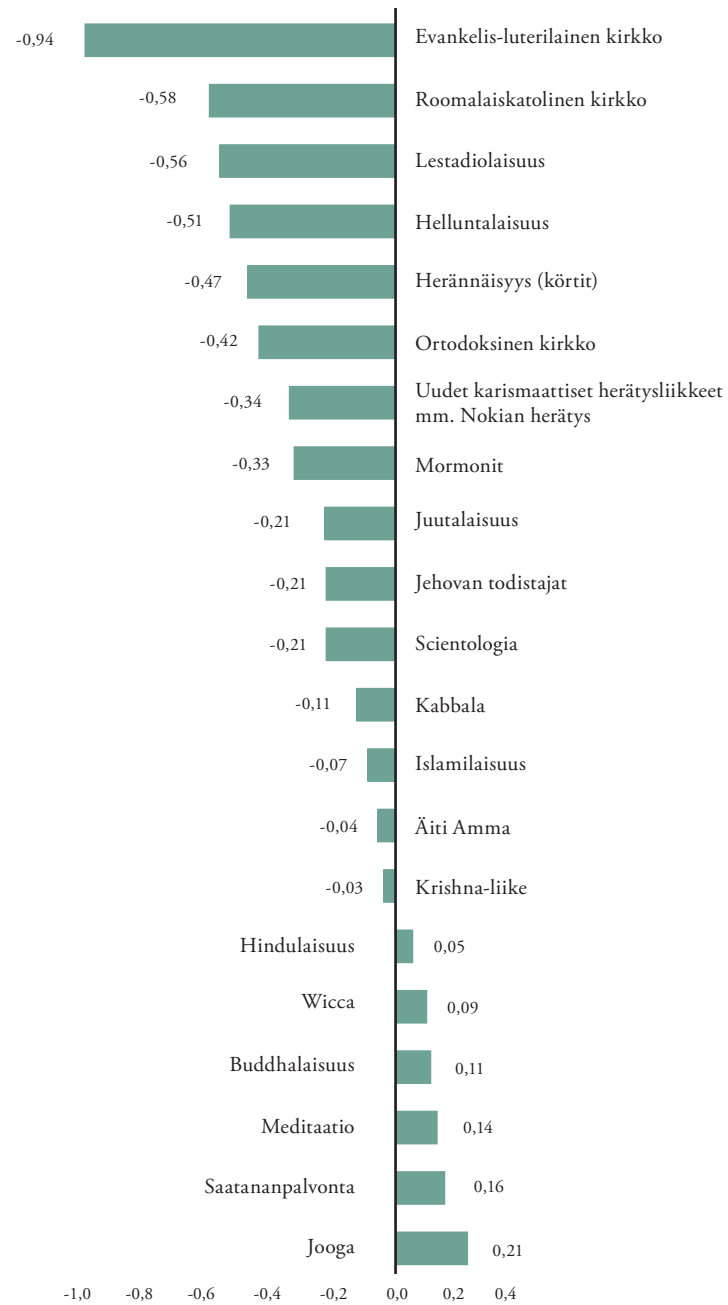
Kuvio 5 kertoo esitettyyn asiaan uskovien osuukien suhteellisen eron kirkon jäsenten ja kirkkoon kuulumattomien välillä. Esimerkiksi

yliluonnollisiin olentoihin uskoo 17 % useampi kirkkoon kuuluvista nuorista kuin muista. Kuvio kertoo ainoastaan kirkkoon kuuluvien ja kuulumattomien uskon suhteellisista eroista, ei absoluuttisista, eikä varsinkaan siitä, kuinka yleistä on uskoa kyseisiin asioihin (mitä kuvaa kuvio 4).

Ylimpänä kuviossa 5 ovat siis kirkon jäsenille tyypillisemmät uskon kohteet. Kuviosta näkyy, että erot uskonnollisiin yhdyskuntaan kuulumattomiin verrattuna ovat suurimmillaan selkeästi kristinuskoon liittyvissä uskomuksissa. ”Yliluonnollinen” – esimerkiksi noidat, demonit, aaveet – ei sinänsä ole erottava tekijä, mutta kristinuskon perusopetuksiin, kuten Jeesuksen jumalallisuuteen, Jumalan luomistyöhön ja predestinaatio-oppiin – joka ei tosin kuulu luterilaisen kirkon opetukseen – suhtaudutaan

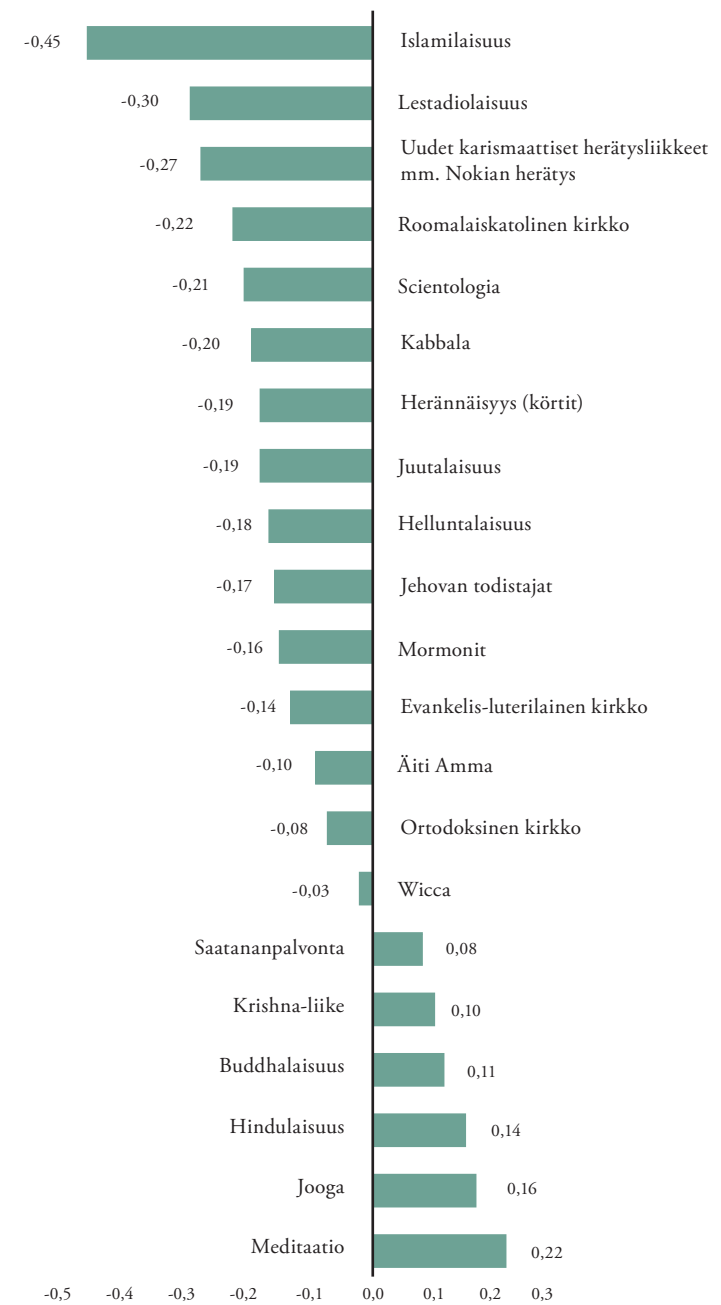
Kuvio 7.

Kirkon jäsenten ja uskonnollisiin yhteistöihin kuulumattomien erot asenteissa eri uskontoihin. (Asteikko 1–5. Keskiarvojen erot < 0 kirkon jäsenet suhtautuvat myönteisemmin, > 0 usk. yht. kuulumattomat suhtautuvat myönteisemmin.)

Kuvio 8.

Kirkosta itse eronneiden ja muiden kirkkoon kuulumattomien väliset erot asenteissa eri uskontoihin. (Asteikko 1–5. Keskiarvojen erot < 0 kirkosta itse eronneet suhtautuvat myönteisemmin, > 0 muut suhtautuvat myönteisemmin.)

kirkkoon kuulumattomien joukossa selkeästi negatiivisemmin verrattuna kirkon jäseniin. Kun kirkkoon tai mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumattomia tarkastellaan yhtenä ryhmänä suhteessa kirkon jäseniin, näyttää joukon kriittinen kärki osuvan juuri tutuimpiin, suomalaisessa kulttuurissa vallitseviin käsityksiin siitä, mitä uskonto ja uskonnollisuus on. Samaan aikaan kirkkoon kuulumattomat näkevät nykypäivän tieteellisen tiedon valossa ongelmallisina näyttäytyvät väitteet vähiten hyväksyttävinä. Yliluonnollisten kykyjen mahdollisuus myönnettään jossain määrin molemmissa ryhmissä, mutta kristinuskon opettama luomiskertomus on jakava tekijä. Sen sijaan maailman tieteellisestä selittämisestä kirkon jäsenet ja kirkkoon kuulumattomat ovat lähes yhtä mieltä. Tämä tosin kuvaa ehkä enemmänkin kirkon jäsenten tapaa pitää evoluutiota oikeana maailmanselityksenä problematisoimatta sen suhdetta luomisoppiin. Osalle luomisoppi ja maailman tieteellinen selittäminen näyttäytyvät myös toisiaan täydentävinä teorioina. (Pirttilä-Backman & Hanka 1994.)

Asenteet uskontoihin

Uskontoihin liittyvät asenteet kertovat paitsi siitä, mitä kirkkoihin kuulumattomat nuoret yleensä ajattelevat uskonnosta yhteiskunnallisena ja kulttuurisena ilmiönä, myös Suomen tapauksessa erityisesti suhteesta valtavirran evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Tätä kysymystä valottavasta kuviosta 6 voi jälleen havaita, kuinka muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin erottuvat omaksi joukokseen. Kolmen muun ryhmän välillä eroja on etenkin valtiokirkkoihin suhtautumisessa, mutta myös esimerkiksi islamin ja mormonikirkon tapauksessa.

Eroja voidaan jälleen havainnollistaa vertailemalla eri ryhmien asenteita toisiinsa (kuvio 7). Kirkon jäsenten ja kirkkoon kuulumattomien vertailussa muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomat on tässäkin poistettu tasapainoisemman kuvan saamiseksi.

Vertailukuviota tarkastellessa on vielä syytä korostaa, että samoin kuin uskomuksia mitaavassa vertailussa, kysymys on nimenomaan eroista. Tästä syystä esimerkiksi monitulkintaisen saatananpalvonnan sijoittuminen toiseksi ”suosituimmaksi” kirkkoon kuulumattomien puoliskossa ei kerro positiivisesta suhtautumisesta, vaan kirkon jäseniin verrattuna vähemmän negatiivisesta suhtautumisesta – siitäkin huolimatta, että kaikki ryhmät suhtautuvat saatananpalvontaan kielteisesti (vrt. kuvio 6).

Kirkkoon kuulumattomat suhtautuvat selvästi kielteisemmin kaikkiin kristittyihin kirkkoihin, mutta varsinkin evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Erot ovat samansuuntaisia kuin uskonnolliseksi itsensä ilmoittavien ja muiden välillä (ks. tilasto-osion kuvio 51, s. 80), tosin vielä paljon suuremmat. Myönteisimmin kirkkoon kuulumattomat puolestaan suhtautuvat liikkeisiin jotka eivät ole ”uskontoja” sanan perinteisessä merkityksessä, esimerkiksi joogaan ja meditaatioon, sekä uskonnollisiin liikkeisiin, jotka ovat Suomessa pieniä ja heikosti järjestäytyneitä (buddhalaisuus, hindulaisuus, wicca). Näiden tulosten valossa kirkosta eroamisen voit tulkita nimenomaan vastalauseeksi evankelis-luterilaisen kirkon kulttuurista ja yhteiskunnallista asemaa kohtaan. Suurin osa eronneista on tullut kirkon jäseneksi kuin ”äidinmaidossaan” ja kasvanut myöhemmin kriittiseksi traditiona ja itsestään selvyytensä välittynyttä luterilaisuutta kohtaan. Kirkkoon kuulumattomien kielteisyys kohdistuu muidenkin uskonnollisten perinteiden osalta nimenomaan kristillisyyttä ja suomalaisittain tuttuja kristillisiä liikkeitä kohtaan. Kuviota voi lukea melkein eräänlaisena tuttuusakselinä: mitä tutumpi tai arkipäiväisempi uskonto tai kirkkokunta on kyseessä, sitä ylempänä se on kirkkoon kuulumattomien negatiivisesti latautuneiden listalla.⁵ Tämän perusteella jonkinlainen vaihtoehtoinen henkisyys näyttäisi olevan nimenomaan kirkkoon kuulumattomien näkökulmasta houkuttelevampi vaihtoehto. Tällöin ”uuden henkisyyden” nousua ja tradi-

tioita yhdistelevän näkymättömän uskonnollisuuden kasvua korostava teesi saisi vahvistusta.

Jos kuitenkin kirkkoon kuulumattomien ryhmä jaetaan edelleen kahteen, on kuva toisenlainen (ks. kuvio 8). Erot itse eronneiden ja muiden kirkkoon kuulumattomien asenteissa eri uskontoihin eivät näytä noudattavan samaa logiikkaa kuin ero kirkkoon kuuluvien ja muiden välillä. Nyt suurimmat erot asenteissa eivät liity kristinuskoon ja tuttuuteen. Erot ovat suurimmillaan islamin, lestadiolaisuuden ja uusien karismaattisten liikkeiden kohdalla.⁶ Intuitiivinen tulkinta tästä kirkkoon kuulumattomien sisäisestä erottelusta viittaisi siihen, että itse kirkosta eronneiden vaakakupissa painaa eniten sitoutumisen aste muita uskontoja arvioitaessa. Suomen evankelis-luterilainen kirkkohän ei vaadi tiukkaa sitoutumista ja kuten tilastot kertovat, kirkon toimintaan osallistutaankin useimmiten vain siirtymäriittien yhteydessä. Tästä näkökulmasta jotkut uskonnot, kuten islam pukeutumisohjeineen ja tiukkoine eettisine sääntöineen, saattavat vaikuttaa arkipäivää rajoittavilta ja vaativilta verrattuna normina koettuun luterilaiseen kirkkoon. Sen sijaan joogan ja meditaation kaltaiset liikkeet näyttäytyvät positiivisena tästä näkökulmasta. Tosin tiukkaa sitoutumista edellyttävä Hare Krishna -liike erotautuu poikkeuksena ja sotii edellistä argumenttia vastaan. Täytyy muistaa, että tässä yhteydessä pelataan enemmänkin asenteilla kuin tiedolla, varsinkaan ensikäden omakohtaisella kokemuksella. Erojen syvempi selvittäminen vaatisi kyselyjen rinnalle laadullista haastattelututkimusta.

Elämän tarkoituksen pohtiminen

Etenkin Weberin innoittamassa uskontososiologiassa elämän tarkoituksen pohdintaa on pidetty tärkeänä, ellei tärkeimpänä, uskonnollisuuteen vaikuttavana tekijänä. Erityisesti Berger (1973) on korostanut uskonnon antavan vastauksia elämän tarkoitukseen ja elämän merkitykselli-

syyteen liittyviin kysymyksiin. Bergerin mukaan tällaiset kysymykset aktualisoituvat elämän kriisitilanteissa, joista voimakkain on kuoleman kokeminen – olipa kyseessä sitten läheisen kuolema tai oman kuolevaisuuden kokemus. Uskonto on historiallisesti tarkasteltuna tarjonnut suosituimmat ja kestävimät vastaukset elämän tarkoitusta koskeviin kysymyksiin (Abercrombie 1986, 21; Berger 1973, 36–37).

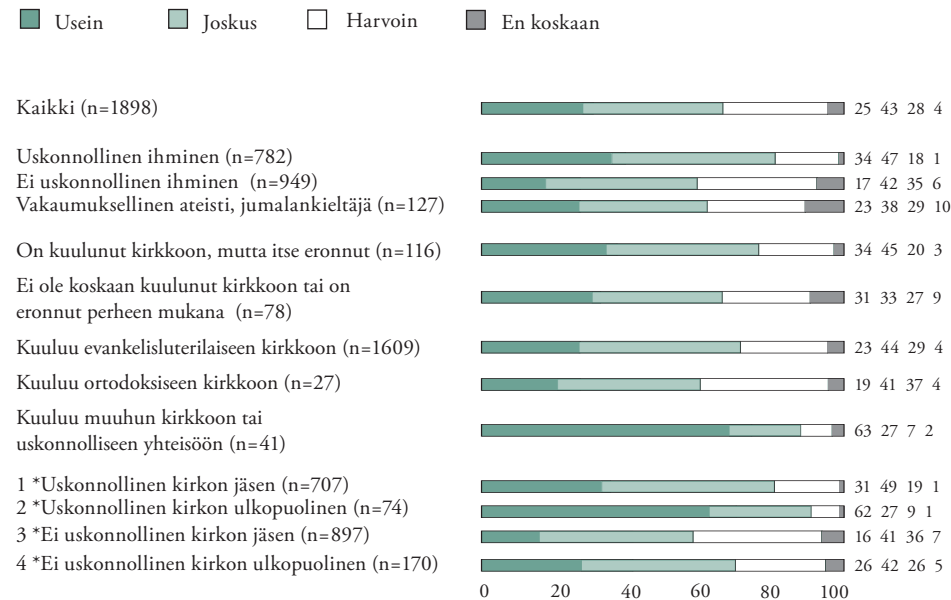
Bergerin ajatuksiin nojaavat sosiologit (esim. McGuire 1992, 27–51; ks. myös Davie 1994) ovat lisänneet merkityksen (*meaning*) lisäksi johonkin kuulumisen kaipuun (*belonging*) erääksi syyksi uskonnollisten maailman- ja elämänselitysten suosioon. Näiden kahden ulottuvuuden perusteella voisi kääntäen olettaa, että uskonnolliset sekä kirkkoon tai uskonnollisiin yhteisöihin kuuluvat ihmiset olisivat erityisen kiinnostuneita elämän tarkoituksen pohdinnasta.

Kuvio 9 osoittaa, että tällaista johtopäätöstä ei voi vetää ainakaan suomalaisten nuorten asenteiden perusteella. Nuorisobarometrin tutkimista nuorista kirkkoon kuulumattomat, varsinkin itse eronneet, pohtivat keskimääräistä enemmän elämän tarkoitusta. Etenkin julkisessa keskustelussa on joskus kuultu väitteitä, joiden mukaan ilman selkeitä – tässä tapauksessa kirkon antamia – elämänohjeita nuoret ovat tuuliajolla elämänhallinnassaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita ainakaan sitä, että kirkkoon kuulumattomat nuoret eivät olisi kiinnostuneita elämän peruskysymyksistä. Taulukossa 1 esitettyjen luokkien mukaan tarkasteltuna uskonnon ulkopuoliset nuoret itse asiassa pohtivat elämän peruskysymyksiä enemmän kuin kirkon passiivijäsenet. ”Etsijöiden” luokassa piikin aiheuttavat tähän luokitteluun mukaan luetut muiden uskonnollisten yhdyskuntien jäsenet, jotka kaikilla mittareilla pohtivat elämän tarkoitusta eniten.

Tämän tilanteen voi tulkita esimerkiksi Bergerin (1973) mainitsemasta pluralisaation demonopolisoivasta vaikutuksesta. Elämän tarkoituksen pohdinta ei siis vähene kirkosta eroamisen myötä, vaan nuoret voivat nyky-yhteiskunnassa

Kuvio 9.

”Kuinka usein jos koskaan ajattelet elämän tarkoitusta?” (%)

* Numerot viittaavat artikkelin taulukossa 1 esitetyn nelikentän luokkiin.

lähestyä kysymystä monista, sekä uskonnollista että ei-uskonnollisista, vaihtoehdoista käsin. Robert Wuthnow’n (1998) terminologialla tietyn kirkon jäsenenä asuminen (*dwelling*) on tehnyt sijaa etsimiselle (*seeking*). Jos uskonnon määritelmää haluaa venyttää Luckmannin (1967, 53) tavoin, voidaan myös tätä elämän tarkoituksen pohdintaa ja etsintää kutsua uskonnoksi siitä huolimatta, ettei se täytä perinteisen institutionaalisen uskonnon tunnusmerkkejä.

Kirkkoon kuulumattomat nuoret maallistumisen peilinä

Valitsimme kohderyhmäksemme valtiokirkkoihin kuulumattomat nuoret, koska tämän

ryhmän voi intuitiivisesti ajatella heijastavan voimakkaimmin maallistumisen merkkejä. Koska maallistuminen on kuitenkin kaikkea muuta kuin yksiselitteinen käsite, tutkimuksen tulokset ovat eri tavoin tulkittavissa riippuen siitä, minkä tyyppin maallistumisesta puhutaan. Pohdimme tässä lopuksi, miten tutkimus heijastelee yhtäältä maallistumista koskevaa keskustelua ja toisaalta uskonnon elinvoimaisuutta korostavia sosiologisia näkökulmia.

Suomen kontekstissa kirkkoon kuulumattomuus nivoutuu yhteen etenkin evankelis-luterilaisen kirkon monopoliaseman kanssa. Tätä kautta tutkimustulokset kirkkoon kuulumattomien ryhmän osalta tukevat vahvimmin individualisointusteesiä. Suomessa evankelis-luterilaisen kirkon jäseneksi synnytyään. Nuoret aikuiset

taas haluavat päättää omasta katsomuksestaan itse. Tällöin kirkon jäsenenä oleminen tavan takia ei sovi kuvaan, ja kriittisyys heijastuuikin ennen kaikkea asenteissa kirkon opettamia uskomuksia ja nimenomaan luterilaista kirkkoa kohtaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita suora-viivaista rationalisoitumista esimerkiksi siinä mielessä, että kriittisesti kirkkoa kohtaan suhtautuvat omaisivat täysin tieteellisen ja yliluonnollisen, pois selittävän maailmankatsomuksen. Esimerkiksi usko yliluonnollisiin olentoihin, astrologiaan ja ufoihin on samaa luokkaa sekä kirkon jäsenten että kirkkoon kuulumattomien välillä. Samoin jooga, buddhalaisuus ja hindulaisuus, jotka tosin monessa muodossaan tarjoillaankin länsimaisille ihmisille stressiä lievittävinä meditaatiotekniikoina, nähdään keskimäärin hyvin positiivisessa valossa – huolimatta niiden selkeän uskonnollisesta taustasta.

Puhuttaessa maallistumisesta on siis puhuttava ensisijaisesti rakenteellisesta maallistumisesta, jonka syyksi voidaan Suomen tapauksessa lukea nykypäivään soveltumattomaksi koettu evankelis-luterilaisen kirkon erityisasema ja rooli itsestään selvänä uskonnollisena vaihtoehtona. Kasvava kirkosta eroaminen ei siis automaattisesti heijasta kriittisyyttä uskontoa kohtaan sinänsä. Uskonnon ”ulkopuoliset” eivät ole dogmaattisia militantteja. Etenkin Suomessa kyseessä on enemmänkin välinpitämättömyys yhdistettynä kirkkokriittisyyteen.

Tämä heijastuu myös siinä havainnossa, että vain hyvin harva kirkkoon kuulumattomista nuorista siirtyy toiseen uskonnolliseen yhdyskuntaan. Amerikkalainen uskontojen markkina-teoria ei tunnu saavan vahvistusta suomalaisessa kontekstissa. Kasvanut tarjonta ei ole houkuttellut suuria massoja uusien liikkeiden piiriin. Nuorisobarometrin aineistossa muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvat voi asenteiden perusteella sijoittaa perinteisiin kristillisiin suuntauksiin, joilla on jo pitkät perinteet Suomessa ja joihin todennäköisesti kuulutaan toisessa ellei kolmannessa polvessa. Tuoreen *Uskonnot Suomessa*

-projektin kartoituksen (ks. www.uskonnot.fi) perusteella ne ovat myös viimeisen kymmenen vuoden aikana eniten kasvaneita liikkeitä. Kuitenkin valtiokirkkojen ja etenkin evankelis-luterilaisen kirkon asemaa ovat murentamassa nimenomaan uskonnon ulkopuolisten ryhmä.

Vaikka kirkkoon kuulumattomia nuoria ei siis kuulumattomuutensa perusteella voi lukea suoranaisiksi ateisteiksi, ei myöskään luckmannilainen näkymättömän uskonnon ajatus saa välitöntä vahvistusta tutkimastamme joukosta. Vain noin kaksi prosenttia nuorista kokee olevansa näkymättömän uskonnon määritelmän (Luckmann 1967, 103) mukaan uskonnollinen minkään uskonnollisen instituution ulkopuolella. Kirkkoon kuulumattomia uskonnon ulkopuolisia taas voi kutsua uskonnollisiksi vain uskonnon määritelmää vaivoin venyttämällä – siitäkin huolimatta, että heidän maailmankuvaansa kuuluu runsaasti yliluonnollisia elementtejä ja he pohtivat paljon elämän tarkoitusta. Sen sijaan tulevissa määrällisissä tutkimuksissa tulisi kehittää tapoja arvioida henkisyiden (*spirituality*) ilmenemistä.⁷ Uskonollisuuteen ja uskontoon liittyy niin vahvoja konnotaatioita, että henkisyiden elementit uskonnon ulkopuolisten ryhmässä jäävät helposti näkymättömiksi, kun mittarit arvioivat lähes yksinomaan uskonnolliseksi miellettyjä asioita. Kirkkoon kuulumattomien välillä on tässä myös eroa: ne, jotka eivät ole koskaan kuuluneet kirkkoon, uskovat itse eronneita selkeästi enemmän jonkinlaiseen korkeampaan voimaan omalla tavallaan. Tämä tukee ajatusta siitä, että henkilökohtaisen eroamisvalinnan tehneille kriittisyys on akuutimpaa, kun taas toisen sukupolven ”ulkopuolisilla” esiintyy jo enemmän ainakin jonkinlaiseen henkisyyteen liittyviä ajatuksia.

Jos maallistumista tarkastellaan kirkon opin ja sanoman näkökulmasta, suurin haastaja kirkon legitimeetille ei tule sen ulkopuolelta vaan sisältä käsin. Tässä artikkelissa tutkimamme kirkkoon kuulumattomat nuoret ovat seurantalastoissa parhaiten näkyvä indikaattori etenkin evankelis-luterilaisen kirkon yhteis-

kunnallisen vaikutusvallan kaventumisesta. Huomattavasti merkittävämpi ryhmä on kuitenkin kirkon sisällä ei-uskonnollisiksi itsensä mieltävät. Kirkon ongelmana ei välttämättä siis olekaan uskonnon katoaminen sinänsä, vaan se, kuinka kauan kirkon perinteinen asema suomalaisena instituutiona ja rooli siirtymäriittien – eli ”kansanomaisen” uskonnollisuuden peruselementtien – tarjoajana riittää perusteeksi jäsenyydelle. Tulevissa tutkimuksissa olisi oleellista tarttua kirkon sisällä ei-uskonnollisiksi itsensä mieltävien ryhmän kokoonpanoon sekä siihen, mikä erottaa kirkkoon kuuluvat ja kuumattomat ei-uskonnolliset nuoret toisistaan.

Viitteet

1. Käytämme käsitettä ”valtiokirkko” kuvaamaan lainsäädännössä erityisaseman omaavia evankelis-luterilaista ja ortodoksista kirkkoa.
2. Muihin uskonnollisiin yhteisöihin kuuluvia pyydettiin kertomaan myös se, mihin he kuuluvat. Suurimmat ryhmät ovat helluntaiseurakunta (11), Jehovan todistajat (11), vapaakirkko (5) ja lestadiolaiset (3).
3. Nuorisobarometrissa niitä nuoria, jotka eivät kuulu mihinkään kirkkoon tai uskonnolliseen yhteisöön, pyydettiin tämentämään tilannettaan kertomalla, ovatko he eronneet itse, perheensä mukana vai eivätkö he ole koskaan kuuluneetkaan kirkkoon. Perheen mukana kirkosta eronneita oli aineistossa vain 15, joten tätä joukkoa ei ollut mielekästä käsitellä omana ryhmänään, vaan heidät on yhdistetty ryhmään, joka ei ole koskaan kuulunut kirkkoon.
4. Perinteisesti nuorilla aikuisilla on kirkossa tarkoitettu alle 30-vuotiaita. Nuoruuden pidentymisen, työelämään siirtymisen ja perheen perustamisiin myöhentymisen myötä Kirkon tutkimuskeskus on kuitenkin katsonut perustelluksi laajentaa ikäryhmää aina 39 ikävuoteen asti. (Halme ym. 2006, 9.)
5. Roomalaiskatolisen kirkon ”tuttuus” tosin liittyy todennäköisesti enemmänkin median välittämään uutisointiin paavista kuin ensi käden kokemuksiin Suomen katolisesta kirkosta.
6. Pienimmät erot kuviossa 8 eivät ole tilastollisesti merkitseviä, sillä kirkosta itse eronneiden (n=116) ja muiden kirkkoon kuulumattomien (n=93) ryhmät ovat suhteellisen pieniä.
7. Henkisyttä (*spirituality*) tutkivat sosiologit (esim.

Heelas & Woodhead 2005) nimeävät kuitenkin usein Luckmannin esikuvakseen. Tästä syystä näkymätön uskonto-teesi on edelleen käyttökelpoinen, jos uskontokäsitteen sisältöä tarkennetaan.

Lähteet

- Abercrombie, Nicholas (1986) Knowledge, Order, and Human Autonomy. Teoksessa James Davison Hunter & Stephen C. Ainlay (eds) *Making Sense of Modern Times: Peter L. Berger and the Vision of Interpretive Sociology*. London and New York: Routledge and Kegan Paul, 11–30.
- Aldridge, Alan (2000) *Religion in the Contemporary World: A Sociological Introduction*. Cambridge: Polity Press.
- Arnold, Clinton (1997) *Spiritual Warfare*. London: Marshall Pickering.
- Berger, Peter L. (1973) *The Social Reality of Religion*. Julkaistu alun perin vuonna 1967 nimellä The Sacred Canopy. Harmondsworth: Penguin.
- Bruce, Steve (1996) *Religion in the Modern World: From Cathedrals to Cults*. Oxford: Oxford University Press.
- Davie, Grace (1994) *Religion in Britain Since 1945: Believing Without Belonging*. Oxford: Blackwell.
- Davie, Grace (2000) *Religion in Modern Europe: A Memory Mutates*. Oxford: Oxford University Press.
- Durkheim, Émile (1990) *Sosiaalisesta työnjaosta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Finke, Roger & Stark, Rodney (1992) *The Churching of America, 1776–1990: Winners and Losers in our Religious Economy*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Furseth, Inger & Repstad, Pål (2006) *An Introduction to the Sociology of Religion*. Aldershot: Ashgate.
- Gorski, Philip (2003) Historicizing the Secularization Debate: An Agenda for Research. Teoksessa Michele Dillon (ed.) *Handbook of the Sociology of Religion*. Cambridge: Cambridge University Press, 110–122.
- Gronow, Jukka (1987) Länsimainen rationalisointiprosessi ja modernin länsimaisen kulttuurin irrationaalisuus. Teoksessa Tapani Hietaniemi (toim.) *Aiheita Max Weberistä*, 9–36.
- Gronow, Jukka & Törrö, Pertti (1996) Max Weber – Kapitalismi, byrokratia ja länsimainen rationaalisuus. Teoksessa Jukka Gronow & Arto Noro & Pertti Törrö: *Sosiologian klassikot*. Helsinki: Gaudeamus, 262–329.
- Halme, Lasse & Mikkola, Teija & Niemelä, Kati & Petersen Juha (2006) Johdanto. Teoksessa Teija Mikkola & Kati Niemelä & Juha Pettersson (toim.) *Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 6–11.

- Hamilton, Malcolm B. (2001) *The Sociology of Religion*. 2nd edition. London: Routledge.
- Heelas, Paul & Woodhead, Linda (2005) *The Spiritual Revolution*. Oxford: Blackwell.
- Hietaniemi, Tapani (1998) *Max Weber ja Euroopan erityistie*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Ketola, Kimmo (2003) Uusikansanomainen uskonnollisuus. Teoksessa Kimmo Kääriäinen & Kati Niemelä & Kimmo Ketola. *Moderni kirkkokansa. Suomalaisen uskonnollisuus uudella vuosituhanella*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 53–86.
- Kääriäinen, Kimmo & Niemelä, Kati & Ketola, Kimmo (2003a) *Moderni kirkkokansa. Suomalaisen uskonnollisuus uudella vuosituhanella*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Kääriäinen, Kimmo & Niemelä, Kati & Ketola, Kimmo (2003b) Maallistuuko Suomi? Teoksessa Kimmo Kääriäinen & Kati Niemelä & Kimmo Ketola. *Moderni kirkkokansa. Suomalaisen uskonnollisuus uudella vuosituhanella*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 253–261.
- Luckmann, Thomas (1967) *The Invisible Religion*. New York: Macmillan.
- Martin, David (2005) *On Secularization*. Aldershot: Ashgate.
- McGuire, Meredith (1992) Religion: *The Social Context*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Niemelä, Kati (2002) *Hyvä rippikoulu: Rippikoulun laatu ja vaikuttavuus*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Niemelä, Kati (2003a) Suomalaisen sitoutuminen uskonnollisiin yhdyskuntiin. Teoksessa Kimmo Kääriäinen & Kati Niemelä & Kimmo Ketola: *Moderni kirkkokansa. Suomalaisen uskonnollisuus uudella vuosituhanella*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 122–147.
- Niemelä, Kati (2003b) Usko Jumalaan ja kirkon oppiin. Teoksessa Kimmo Kääriäinen & Kati Niemelä & Kimmo Ketola: *Moderni kirkkokansa. Suomalaisen uskonnollisuus uudella vuosituhanella*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 148–164.
- Niemelä, Kati (2003c) Uskonnollisuus eri väestöryhmissä. Teoksessa Kimmo Kääriäinen & Kati Niemelä & Kimmo Ketola: *Moderni kirkkokansa. Suomalaisen uskonnollisuus uudella vuosituhanella*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 187–220.
- Niemelä, Kati (2006) *Vieraantunut vai pettynyt? Kirkosta eroamisen syyt Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Pirttilä-Backman, Anna-Maija & Hanka, Heidi (1994) Luomiskertomus ja evoluutio nykysuomalaisen maailmankuvan selittäjänä. Teoksessa Anna-Maija Pirttilä-Backman & Kari Mikko Vesala (toim.) *Kognitiosta maailmankuvan ulottuvuuksiin*. Helsinki: Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitos, 39–83.

- Roof, Wade Clark (1993) *A Generation of Seekers: Spiritual Journeys of the Baby Boom Generation*. San Francisco: Harper.
- Roof, Wade Clark (1999) *Spiritual Marketplace: Baby Boomers and the Remaking of American Religion*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Spickard, James V. (2006) What is Happening to Religion? Six Sociological Narratives. *Nordic Journal of Religion and Society* 19 (1), 13–29.
- Stark, Rodney & Bainbridge, William (1985) *The Future of Religion*. Berkeley: University of California Press.
- Warner, Stephen (1993) Work in Progress Toward a New Paradigm for the Sociological Study of Religion in the United States. *American Journal of Sociology* 98 (5), 1044–93.
- Weber, Max (1978) *Economy and Society*. Berkeley: University of California Press.
- Weber, Max (1980) *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki*. Porvoo: WSOY.
- Wuthnow, Robert (1998) *After Heaven: Spirituality in America since the 1950s*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

NUORTEN ARVOT, YHTEISKUNNALLINEN OSALLISTUMINEN JA KIRKKO

KARI PAAKKUNAINEN

Artikkelissa pohditaan nuorten uskonnollisten sitoumusten ja arvojen merkitystä yhteiskunnalliselle osallistumiselle. Elävätkö uskonnollisuus, eettisyys ja valtion kirkot yhteistä elämää? Antaako kirkko tilaa harkitseville ja itsenäisille myöhäismoderneille yksilöille?

Ensin arvioidaan nuorten uskonnollisuuden ja poliittisen osallistumisen välistä yhteyttä kahdeksan Euroopan unionin jäsenmaan vertailun avulla. Seuraavaksi selvitetään suomalaisnuorten aktiivisuutta Nuorisobarometri 2006:n presidentinvaali- ja seurakuntavaaliasenteista tehdyn tutkimuksen pohjalta. Lopuksi pyritään tulkitsemaan suomalaisnuorten eettisiä, poliittisia ja uskonnollisia ryhmittymisiä heidän taustojensa mukaan analysoimalla barometriaineistoa tilastollisten menetelmien avulla. Tarkastelun kohteena ovat erityisesti ne barometrin kysymykset, joissa luodetaan nuorten syrjäytymiselle antamia selitysmalleja ja nuorten lainkuuliaisuutta. Vertailujana käytetään Kirkon tutkimuskeskuksen tuoreita julkaisuja.

Roomalaiskatolisen kulttuurin velvollisuus-koodi

Kahdeksan EU-maan vertailukyselyn¹ mukaan roomalaiskatoliset nuoret osallistuvat protestantteja enemmän politiikkaan sekä perinteisillä että epäsovinnaisilla tavoilla (ks. taulukko 1; tätä artikkelia on hyvä lukea rinnan Sami Myllyniemen tilasto-osuuden kanssa). Roomalaiskatolisuus näyttää olevan osa perheyhteisöllistä ja patriarkaalista ajattelutapaa, jossa uskonto ja maalliset arvot limittyvät toisiinsa. Roomalaiskatolisella kirkolla on oma konservatiivinen ohjelmansa, jolla on vaikutusta myös politiikkaan. Kirkolla ja erityisesti puolalaisella paavi Johannes Paavali II:lla oli keskeinen rooli reaaliosialismin rauhanomaisessa kaatumisessa. Valtioon liittyvä äänestysvelvollisuus on sisäistetty vahvasti, ja roomalaiskatolisen kirkon kulttuuri on osa nuorten elämää. Uskonto on ideologinen kitti ja auktoriteetti, vaikkei yksin selitäkään poliittista osallistumista.

Kyselyn aineistosta ei selviä, kuinka roomalaiskatoliset normit kestävät nuorten sukupolvien elämässä. Katoliset italialaisnuoret äänestävät yli 90 %:n osuudella valtiollisissa vaaleissa, mutta osa lojaliteetista on näennäistä. Monet piirtelevät vaalilippuunsa asiattomuuksia ja kun he itsenäistyvät ja perheen uskonnollinen velvollisuusäänestämisen moraali ei enää kosketa heitä, he jättäytyvät usein pois vaaliurnilta. Lisäksi aloitteen saaminen poliittisessa järjestelmässä on aina vaatinut katolisuudelle tai sen tulkinnalle rakennettua ideologista vaihtoehtoa.

Katolisella asenteella voidaan myös lähteä mielenosoituksiin. Joka viides katolilaisnuori on osallistunut mielenosoitukseen (22 %), kun protestantit (16 %) ja ortodoksit (11 %) turvautuvat suoraan toimintaan paljon harvemmin. Roomalaiskatolinen aktiivisuus ei silti näy kuluttajapoliittisissa valinnoissa. Roomalaiskatolilaisessa arkipäivän etiikassa on kyse myös kaksinaismoralismista. Varsinkin nuorilla miehillä puheet ja arkiset teot ovat

kaukana toisistaan. Yleisemmin vahvan uskonnon sävyttämässä kulttuureissa kulutustapoja ei näytetä pidettävän useinkaan eettispoliittisina valintoina vaan uskonnon luonnollisina traditioina. Otoksen muuttamat juutalaiset (26) ja muslimit (177) osallistuvat mielenosoituksiin (juutalaisista 39 %, muslimeista 23 %), mutta politikoivat harvemmin kulutusvalinnoillaan. Sama pätee suhteellisen vaatimattomasti elävien venäjän ortodoksien keskuudessa. Niistäkin eurooppalaisnuorista, jotka eivät kuulu mihinkään uskonnolliseen suuntaukseen, joka viides osaa lähteä banderollien kanssa kadulle.

On jännittävää huomata, että protestantti-, ortodoksi-, anglikaani- ja ”muiden kristillisten nuorisoryhmien” vaali-innostus on keskenään samantasoista, mutta toistakymmentä prosenttia pienempää kuin roomalaiskatolisten ikätovereidensa. Kirkottomat nuoret, aineiston nuorista neljännes, ovat vieläkin passiivisempia. Ryhmä on kulttuuritaustoiltaan ja uskomusjärjestelmiltään heterogeeninen: on ateisteja, materialistisen maailmankatsomuksen omaksuneita, kirkon kriitikoita, skeptikkoja ja reaaliosialismin kirkottomia perillisiä. Heitä ei yhdistä antikirkollinen eetos eikä vasemmistotietoisuus. Ryhmä on jäänyt vahvan uskonnollisen yhtenäispaineen ulkopuolelle. Islaminuskoisia maahanmuuttajia tai toisen ja kolmannen polven eurooppalaisia on haastateltujen joukkoon löytynyt parisensataa. He eivät suinkaan kaikki ole poliittisen järjestelmän ulkopuolella, vaan asuinmaidensa kansalaisina suhteellisen aktiivisia äänestäjiä (62 % äänestää). Tieto ilahduttaa, vaikka haastateltuun suostuneet vähemmistönuoret saattavatkin olla keskimääräistä aktiivisempia ja rohkeampia.

Suomen evankelisluterilaiset nuoret harkitsevat muita itsenäisemmin

Suomalaiset evankelisluterilaiset nuoret edustavat puolta EUYUPART-aineiston protestanteista. He äänestävät vakaan passiivisesti

edustaen suomalaisnuorten osallistumiskulttuurin valtavirtaa. Keskimäärin muiden maiden protestantit äänestävät merkittävästi suomalaisprotestantteja enemmän. Tämä osoittaa, ettei uskonto yksin selitä eroja poliittisessa osallistumisessa. Uskonnon erojen merkitystä olisi tärkeä tutkia tarkemmin, varsinkin kun Samuel Huntingtonin (1996) teesit Euroopan sisäisestä ristiriidasta sinne muuttaneiden vieraiden uskontojen vuoksi ovat saaneet paljon huomiota ja lisäävät mahdollisia vastakkainasetteluja.

Euroopan protestantit ovat myös tuplasti useammin valmiita mielenosoituksiin (16 %) kuin suomalaisen valtiokirkon nuoret (8 %). Vaikka ortodokseja, muita kristillisiä suuntauksia edustavia nuoria ja juutalaisia onkin suomalaisotoksessa vähän, on huomattavissa, että kaikki nämä ryhmät ovat vaaleissa aktiivisempia kuin evankelisluterilaiset. Tätä voi selittää yleisellä suomalaisten alhaisella äänestysprosentilla sekä äänestysvelvollisuuteen liittyvän moraalikoodin jäämisellä historiaan. Toisaalta pääkirkosta erotautuvilla ryhmillä voi olla vahva ryhmäidentiteetti, mikä lisää halua vaikuttaa yhdessä ja yhteisiin asioihin myös poliittisen koneiston kautta.

Suomessa poliittisen aktiivisuuden ja uskonnollisen sitoumuksen suhde on päinvastainen kuin Manner-Euroopassa. Vahvoissa ja kulttuurisesti toimeliaissa marginaaleissa on täällä voimaa. Esimerkiksi muut kristityt (56 nuorta), joissa näkyy kirkon ulkopuolisten herätysliikkeiden vaikutus, osallistuvat usein mielenosoituksiin (15 %). Myös uskonnolliseen suuntaukseen kuulumattomat suomalaisnuoret, aineistosta joka kymmenes, ovat evankelisluterilaisia nuoria poliittisempia, suomalaisittain huippuaktiivisia. He äänestävät enemmän kuin valtiokirkon jäsenet, ovat mielenosoitusvalmiita (melkein kolmannes) ja erityisen militantteja poliittisia konsumeristeja (reippaasti yli puolet). Kirkon ulkopuolelle eettisen leirinsä perustaneista tai sen perineistä nuorista osa on passiivisia, mutta toiset toimivat kriittisen humanismin, vasemmistolaisen tai punavihreän

elämänpolitiikan mukaisesti. Suomalaisnuorten Prometheus-liike rippikoulun vaihtoehtoleireineen käy hyvästä esimerkistä. Yleiseurooppalaisessa tarkastelussa kirkon ulkopuoliset nuoret eivät ole millään poliittisen osallistumisen alueella yhtä aktiivisia kuin suomalaiset. Taulukko 2 kuvaa nuorten eurooppalaisten järjestöllistä osallistumista. Sitä ei kannata lukea orjallisesti, sillä eri maiden järjestökulttuureissa on rakenteellisia eroja (ks. Paakkunainen 2006).

Taulukko 1. Kirkko(kunta) ja poliittinen aktiivisuus EUYOUNPART-aineiston perusteella.

	Uskonto/uskontokunta (absoluuttinen vastaajien määrä eri luokissa)	Äänestäminen viime vaaleissa (%)	Tuotteiden poliittinen boikotointi (%)	Osallistuminen lailliseen mielenosoitukseen (%)
Suomi	Roomalaiskatolinen (16)	62,5	37,5	12,5
	Kreikkalainen tai venäläinen ortodoksi (19)	71,4	21,1	5,3
	Protestantti (781)	57,7	24,6	8,2
	Anglikaani/Englannin valtionkirkkoon kuuluva (1)			
	Muu kristitty (56)	67,6	30,9	14,5
	Juutalainen (3)	100,0		
	Islaminuskoinen/muslimi (2)	100,0		
	Muu (15)	33,3	37,5	18,8
	Ei kuulu mihinkään uskonnolliseen suuntaukseen (92)	61,9	56,0	28,6
	Kaikki Roomalaiskatolinen (3212)	79,8	11,9	22,1
Kaikki	Kreikkalainen tai venäläinen ortodoksi (287)	68,5	7,4	10,9
	Protestantti (1471)	67,8	18,8	16,0
	Anglikaani/Englannin valtionkirkkoon kuuluva (270)	67,4	3,7	4,1
	Muu kristitty (143)	69,9	19,0	9,9
	Juutalainen (28)	60,0	21,4	39,3
	Islaminuskoinen/muslimi (177)	61,9	22,3	19,5
	Muu (150)	62,7	22,3	19,5
	Ei kuulu mihinkään uskonnolliseen suuntaukseen (2092)	59,1	14,7	18,3

Suomalaisnuoret ovat keskimääräistä aktiivisempia monilla järjestörintamilla. Esimerkiksi vahva ja keskitetty ay-jäsenyys on meillä totta myös nuorten keskuudessa. Toisaalta suomalaisnuorten toiminta-aktiivisuus jää ammattiyhdistysliikkeessä suhteellisen heikoksi. Yllättävää on uskonnollisten organisaatioiden aktiivisuus Suomessa. Nuoret kuuluvat täällä uskonnollisiin järjestöihin yhtä usein kuin nuoret keskimäärin, mutta ovat selvästi muita euronuoria enemmän mukana järjestöjen

Taulukko 2. ”Kerro, oletko seuraavien organisaatioiden jäsen, oletko osallistunut toimintaan viimeisen kahden kuukauden aikana ja oletko samaan aikaan osallistunut järjestön toimintaan vapaaehtoistyöntekijänä?” Suomi ja EUYOUNPART:n kahdeksan maata. (%)

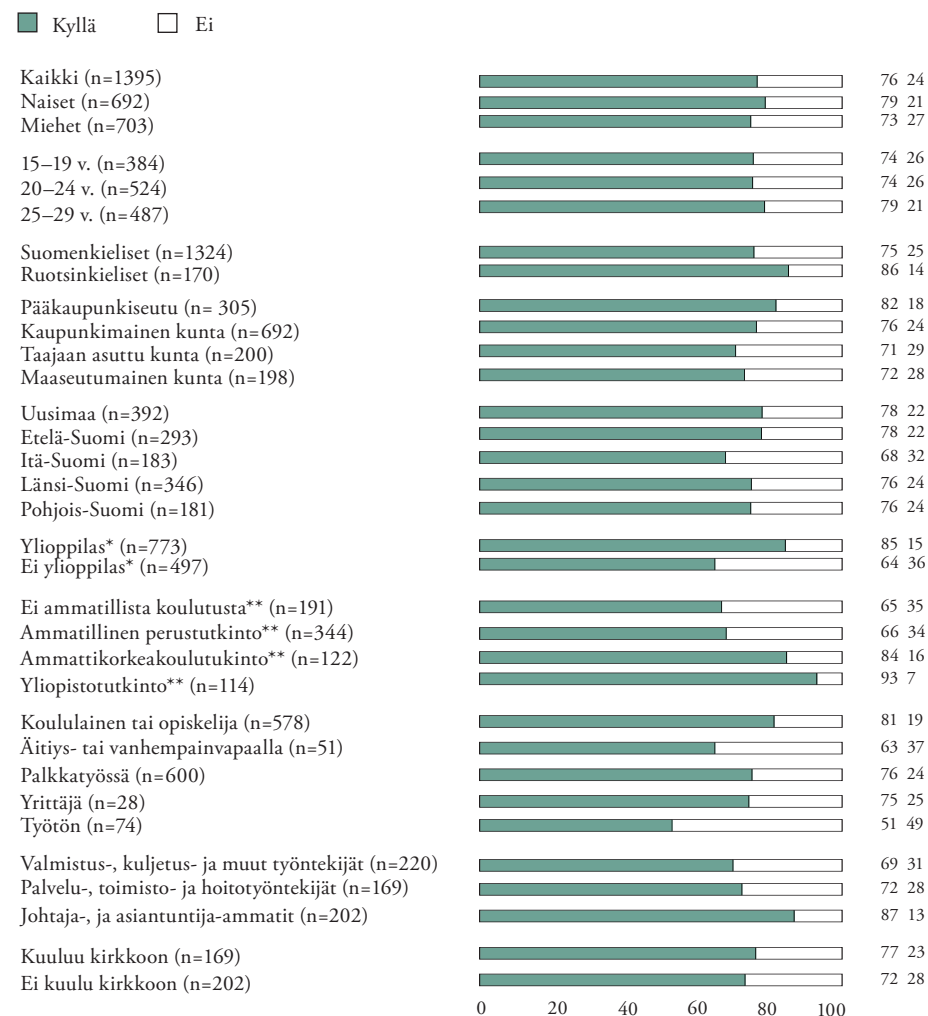
ORGANISAATIO	Suomi			Kaikki		
	Jäsen	Osallistunut toimintaan	Tehnyt vapaaehtoistyötä	Jäsen	Osallistunut toimintaan	Tehnyt vapaaehtoistyötä
Hyväksymisprosentti						
Nuorisojärjestö tai -organisaatio	12,5	13,2	7,6	10,1	11,3	6,3
Puolueen nuorisojärjestö	3,2	1,9	0,7	2,6	2,4	1,2
Uskonnollinen/kirkon (nuoriso)organisaatio	6,7	9,7	6,0	6,7	8,5	5,3
Ammattiyhdistys tai sen nuorisojärjestö	15,2	3,7	0,6	4,4	2,1	0,7
Poliittinen puolue	2,0	2,9	1,4	2,0	2,4	1,3
Ympäristöjärjestö	2,2	4,1	2,0	2,7	3,7	2,2
Eläinten oikeuksia ajava tai eläintensuojeluryhmä	2,2	3,6	2,0	2,8	3,2	2,3
Rauhanjärjestö	1,1	1,6	0,9	1,1	2,9	1,0
Ihmisoik. tai humanitaarisen avun järjestö	3,3	6,8	3,4	2,5	4,2	2,2
Hyväntekeväisyys- tai hyvinvointipalvelujärjestö	2,9	13,1	6,4	2,7	6,4	5,0
Taloudellis-ammattillinen järjestö ²	1,9	1,1	0,6	1,3	1,1	0,6
Kuluttajajärjestö	0,1	0,5		0,6	0,6	0,3
Kulttuuri-, musiikki-, tanssi- tai teatteriryhmä	11,5	18,0	6,5	12,3	17,0	6,5
Maahanmuuttajajärjestö	0,2	1,3	0,9	0,2	0,6	0,4
Naisjärjestö	0,3	0,7	0,6	0,4	0,9	0,5
Globalisaation vastainen järjestö	0,2	1,2	0,3	1,4	1,3	0,4
Urheiluseura	29,9	29,6	13,3	30,1	28,7	9,5

toiminnassa, kuten vapaaehtoistyössä. Nuorisotyöllä ja esimerkiksi rippikoulutoiminnoilla on myös selkeästi profiloituva paikkansa kirkossa. Suomessa uskonnollinen toiminta aktivoi euro-

verrannossa nuoria hyvin. Aktiivisuus liittyy paitsi kirkon myös viime vuosina monipuolistuneen kirkon ulkopuolisen, useimmiten kristillisen, yhdistysverkon toimintaan. (Ks. Uskonnot Suomes-

Kuvio 1.

”Äänestitkö edellisten, tammikuussa 2006 pidettyjen presidentinvaalien ensimmäisellä kierroksella?” (%)

* Vain ei-lukiolaiset.

** Vain vähintään 19-vuotiaat ei-lukiolaiset ja alle 19-vuotiaat ylioppilaat.

sa tietokanta 2006.) Kirkon nuorisotoiminnan kriisistä ei tämän vertailun valossa kannata puhua.

Ketkä äänestivät vuoden 2006 presidentinvaaleissa?

Kuviosta 1 näkyy, että äänioikeutetuista nuorista 76 % ilmoittaa äänestäneensä tammikuun presidentinvaalien ensimmäisellä kierroksella³. Toisella kierroksella ilmoitti äänestäneensä 3 % enemmän eli 79 %. Kaikkien kansalaisten osalta äänestysprosentiksi vahvistui ensimmäisellä kierroksella 74 % ja toisella 77 %. Nuoret siis väittävät äänestäneensä keskimääräistä aktiivisemmin. Gallup-tietoon on suhtauduttava varauksella. Nuorilla on ambivalentti ja peilaileva suhde vaali-instituutioon, ja mielipidetiedusteluissa he selvästi liioittelevat vaaliaktiivisuuttaan. Näin kävi nytkin, vaikka tietoa penättiin nuorilta vaalien jälkeen, ja vaikka seuraava haastattelukysymys koski helposti muistettavia toisen kierroksen henkilövalintoja. Hiukan alle sata (97) nuorta ei halunnut vastata ehdokasvalintaa koskevaan kysymykseen.

Eri vaalien gallup-lukujen ja tarkistettujen äänestysaktiivisuyslukujen perusteella voidaan esittää valistunut arvaus nuorten alle 30-vuotiaiden äänestysprosentista viime presidentinvaalien ensimmäisellä kierroksella. Se liikkui 63–67 %:n tietämillä. Toisella kierroksella osallistumisprosentti nousi noin kolmella. Kuten koko kansan äänestysprosentissa, siinäkin saattaa olla pudotusta vuoden 2000 presidentinvaaleista, ehkä saman verran kuin suomalaisten keskuudessa yleisesti eli 3–4 % (ks. Nurmela & Pehkonen 2000). Presidentinvaalimobilisaatio on siis ratkaisevasti korkeampi kuin eduskuntavaaliaktiivisuus (noin 53–54 %) tai kunnallisvaali-innoston (alle 50 %) puhumattakaan europarlamenttivaaleista (reippaasti alle 40 %).

Kahden kierroksen suora kansanvaali, jossa puolueiden valta on pienempi kuin muissa vaaleissa ja jossa ehdokkaat joutuvat kovalla työllä ja taidolla lähestymään äänestäjiä, usein

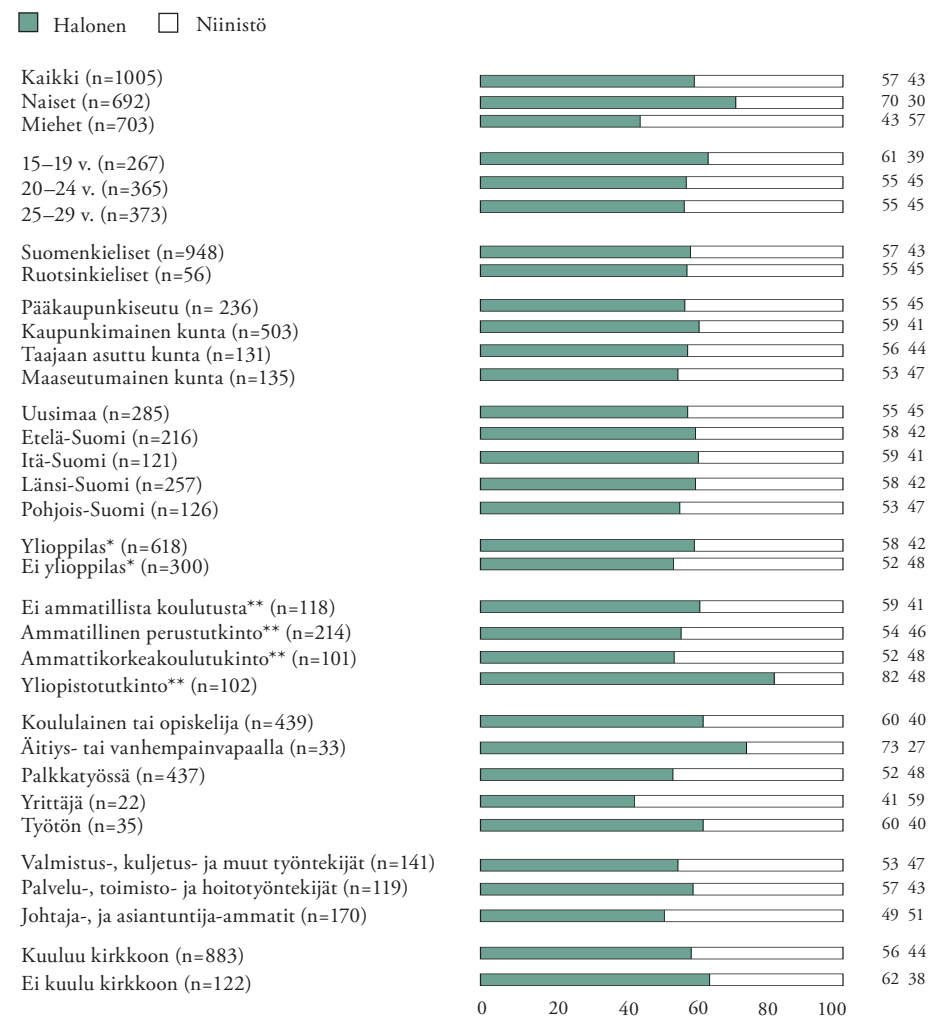
median kautta, näyttää edelleen purevan myös nuorisoon. Kolmen prosentin aktiivisuuden nousu ensimmäisen ja toisen kierroksen välissä osoittaa tätä peliherkkyyttä, kykyä reagoida poliittisen kamppailun kiristymiseen, konkreettisiin ja henkilökohtaisiin ratkaisumomentteihin. Nuorilla on tunne roolistaan presidentintekijänä. Myös vaalikampanjat olivat melko särmikkäät ja sisällökkäät huolimatta monista imagokamppailun piirteistä ja siitä, että usein ehdokkaiden esiintymisten yleisöksi oli ajateltu keski-ikäiset ja vanhemmat suomalaiset.

Kuten vanhemmissa ikäryhmissä, myös nuorten keskuudessa naiset äänestävät miehiä aktiivisemmin, noin 5–6 % enemmän. Myöhemmin tarkemmin esiteltävät arvoanalyysit (ks. taulukot 3 ja 4) myös osoittavat, että presidentinvaaleissa äänestäneet olivat varsinkin seksin ja parisuhteiden suhteen äänestämättä jättäneitä suvaitsevaisempia. Iän mukana, varsinkin lähestyttäessä 30 ikävuotta äänestysaktiivisuus nousee. Ruotsinkieliset nuoret hakkaavat äänestämisessä suomenkieliset selvästi. Urbanit seudut varsinkin Etelä-Suomessa olivat aktiivisia, kun taas vaaliasetelma ja keskustan ehdokas Matti Vanhanen eivät ensimmäisellä kierroksella mobilisoineet maaseutuväestöä. Maaseutu-Suomessa nuoret ovat useissa viime vuosien tutkimuksissa osoittaneet kasvavaa epäluottamusta poliittista järjestelmää, jopa vaaleja, kohtaan. (Ks. kuvio 1.)

Koulutustason ja sosiaalis-ammattillisen aseman tarkastelu osoittaa, että nuorten vaaliaktiivisuus kasvaa kulttuuripääoman ja talouden korkeimmilla portailla. Kirkkoon kuulumattomien muita passiivisempi rooli presidentinvaaleissa yllättää. Raportoitiinhan edelläkin, vaikkakin hieman erilaisiin uskontoluokituksiin perustuvalla tutkimusaineistolla, kuinka kirkkoon kuulumattomat olivat kirkon jäseniä aktiivisempia muun muassa eduskuntavaaleissa. Voisi myös kuvitella, että presidentinvaaleissa oli kirkon ulkopuolisille arvomaailmoille kanavansa esimerkiksi Tarja Halosen ei-kirkollisen henkilöhistorian myötä. Eivätkö kirkkoon kuulumattomat

Kuvio 2.

”Kumpaa äänestit presidentinvaalien toisella kierroksella?” (%)

* Vain ei-lukiolaiset.

** Vain vähintään 19-vuotiaat ei-lukiolaiset ja alle 19-vuotiaat ylioppilaat.

nuoret kokeneet presidentinvaaleja sytyttävänä politikoinnin paikkana? Kirkkoon kuuluvien aktiivisempaa osallistumista voi jossain määrin

selittää sillä, että ensimmäisellä kierroksella mukana oli monia hyviä ehdokkaita, joiden retoriikka antoi kanavan kristillisille arvoille.

Nuoret naiset takasivat Halosen valinnan

Presidentinvaalien toisella kierroksella olivat vastakkain Tarja Halonen ja Sauli Niinistö. Barometrin äänestystiedustelun (ks. kuvio 2) mukaan Halosta äänesti nuorista 56 % ja kaikista äänestäjistä 52 %. Niinistö sai nuorilta 44 % äänistä verrattuna kaikkein äänestäjien 48 %:iin. Näitäkin lukuja voi epäillä, sillä monesti vaalien jälkeen voittaneen ehdokkaan taakse ilmestyy uusia kannattajia. Silti tulos on selkeä: nuoret ovat muuta väestöä enemmän äänestäneet toisella kierroksella juuri Halosta. Myös muut haastattelutiedot ja koulutiedustelut tukevat johtopäätöstä.

Nimenomaan nuoret naiset jyräsivät Halosen puolesta. Yli kaksi kolmasosaa (70 %) alle 30-vuotiaista naisäänestäjistä äänesti Halosta, kun samankäisistä miehistä Halosta äänesti 43 %. Kun naiset kaikissa ikäryhmissä äänestivät Halosta miehiä enemmän, nuorissa tämä korostui erityisesti. Nuorten poliittisessa maailmassa oli siis erityisen selvästi kyse sukupuolivaaleista. Nuoret naiset valitsivat Halosen, ja jos nuoret miehet olisivat saaneet ratkaista, valituksi olisi tullut Niinistö. Naisten poliittisen näyttämisen into rinnastuu vuoden 1994 presidentinvaalien Elisabeth Rehn -ilmiöön. Halosen ja Niinistön vastakkainasettelu artikuloi varmasti erityisen hyvin nuorten arvomaailman vahvasti eriytyneitä sukupuoli-identiteetteihin liittyviä tunteita.⁴

Kirkkoon kuuluvista suomalaisnuorista 56 % tuki Halosta. Poikkeama kaikkien nuorten keskiarvosta on alle prosentin, joten ryhmää voi tässä pitää pienoiskuvana suomalaisnuorista. Arvojen ja ehdokkaiden kannatuksen yhteyksien laaja vertailu sekä artikkelissa myöhemmin tarkemmin esiteltävät analyysit (ks. jäljempänä olevat taulukot 3 ja 4) antavat mahdollisuuden pohtia Halosen ja Niinistön kirkollismoraalisia arvoprofileja. Nuoret kirkon jäsenet eivät ole pelästyneet Halosen henkisiä ja poliittisia arvoja, jotka eivät aina ole olleet linjassa kirkon virallisten oppien kanssa. Näitä ovat muun muassa radikaali globaali ja rauhan-

poliittinen suvaitsevaisuus, liberaali parisuhde- ja seksuaalipolitiikka sekä rooli setlementtiliikkeessä. Halonen on myös lähellä monia sellaisia kirkon piirejä ja johtohenkilöitä, joilla on humanistisia ja globaalin solidaarisuuden mukaisia kantoja.

Toisaalta näillä arvoilla ei ole yksimielistä kannatusta kirkon aktiivienkaan piirissä. Halonen on vedonnut kantaottavaan naisiseen humanismiin ja idealistishenkiseen orientaatioon. Tällaisiin arvoihin voi liittyä yhteiskunnallista mukaan heittäytymistä, välittämisen osoittamista. Kirkon piiri on puolestaan tässä suhteessa hajautunut, ja kirkkoon kuuluvat yksilöt tekevät omia yhteiskunnallisia ja poliittisia valintojaan. Myös kirkon viralliset kannanotot ja vanhojen traditioiden murtuminen antavat tälle tilaa.

Nuoret eivät innostuneet Sauli Niinistön Kokoomuksen, suomalaisen perusporvarillisen puolueen kirkolle ja nationalismille myönteisestä perinteestä. Myös Niinistöllä on selkeä etäisyys kristilliskirkolliseen arvokaanoniin ja moniarvoinen maailmankatsomus. Suoremmin kuin Halosella, jolle on tarjottu YK:n pääsihteerinkin roolia, tämä suvaitsevaisuus on kuitenkin yhteydessä realistisen pankinjohtajan tai valtiovarainministerin roolikuviin: talous ja työ ensin, tasa-arvo, globaali rauha ja sosiaaliset tulonsiirrot vasta sen jälkeen. Tämä saattaa vedota nuorten, erityisesti miesten, ”uuden politiikan” asenteeseen. Uudella politiikalla viitataan poliittisiin arvoeroihin, jotka eivät selity pelkästään vasemmisto-oikeisto- ja luokkajaoista, vaan tärkeitä ovat esimerkiksi kysymykset eläinsuojelusta, sukupuolten tasa-arvosta tai elämäntavasta. Uuden politiikan edustajina nousevat yhtäältä esiin uusvasemmistolaiset libertaarit, toisaalta uuden oikeiston autoritaariset ryhmät. Näistä Niinistön nuoret kannattajat sijoittautuisivat jälkimmäiseen ryhmään. Halosen kannattajajoukko onkin selvästi Niinistöä äänestäneitä nuoria liberaalimpi seksuaalisen käyttäytymisen ja parisuhteiden sallivuuden suhteen (ks. taulukot 3 ja 4). Sen sijaan Niinistön äänestäjillä on myönteinen

Kuvio 3.

”EU-jäsenyys on osoittautunut edulliseksi Suomelle?” (%)

* Vain yli 19-vuotiaat ei-lukiolaiset ja alle 19-vuotiaat ylioppilaat.

** Vain vähintään 19-vuotiaat ei-lukiolaiset ja alle 19-vuotiaat ylioppilaat.

suhde kaupalliseen seksiin, jonka taas Halosen kannattajat useimmiten pitkälle torjuvat.⁵

Puolueet, porvarilliset ja vasemmistolaiset identiteetit tai kirkollinen traditio eivät siis ratkaisseet vaaleja puolesta tai vastaan. Halonen pystyi koskettamaan myös kirkkoon kuuluvia nuoria. Toisaalta ne piirit, jotka yhdistävät kirkolliset arvot ja normit yhteiskunnallisiin kannanottoihin, Kristillisdemokraatit ja kirkon sisäiset ryhmät sekä uudet, nuortenkin suosimat uskonnolliset yhdistykset, eivät nauti poliittisina liikkeinä järin suurta kannatusta.

Kyynisyys Euroopan unionia kohtaan muhii nuorten kirkon jäsentenkin keskuudessa

Viime vuosina on noussut esiin euroskeptismi, kyynisyys Euroopan unionia ja sen mukanaan tuomia hyötyjä kohtaan. Suomalaiset ovat Euroopan mittakaavassa sangen epäileväisiä unionin edullisuutta pohtiessaan (ks. kuvio 3; ks. myös tilasto-osuuden kuvio 28). Keväällä 2006, kun Suomen poliittinen eliitti valmistautui korkealla profiililla EU-puheenjohtajuuteen, nuoret ilmaisivat barometrikyselyssä epäilynsä unionia kohtaan. Niukasti yli puolet (51 %) nuorista arvioi, ettei EU-integraatioratkaisu ole ollut Suomelle edullinen. Suomen unionipolitiikan kannalta tieto kriittisyydestä on myös lohdullinen: EU:hun otetaan selvemmin kantaa kuin ennen.

Nuorisobarometrissa on kysytty kyseistä asiaa kahden vuoden välein vuodesta 1996 lähtien. Aikaisemmin EU:n hyödyllisyydestä epätietoisien osuus oli noin 10 %, nyt heitä on vain muutama prosentti. EU tulee siis tykö, arvioitavaksi. Vuosina 1998 (täysin tai jokseenkin samaa mieltä jäsenyyden edullisuudesta 43 %) ja 2002 (41 %) nuoret arvioivat EU:n edullisuutta Suomelle nykyistäkin (46 %) kriittisemmin. Vain EU:n alkutaipaleella nuorisobarometrin luvut olivat nykyistä myötäsukaisemmat (48 % vuonna 1996). Tästä voi päätellä, että suomalaisnuoret eivät ole kavahtaneet Euroopan unionin pe-

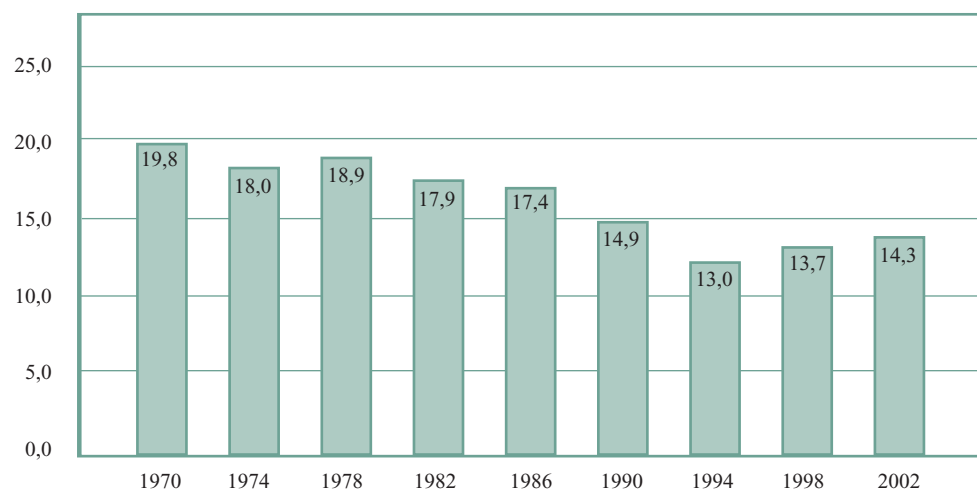
rustuslaillista, uskottavuutta nakertavaa kriisiä.

Suomessa on opittu ajattelemaan Suomea osana Eurooppaa ja eurooppalaista identiteettiä. Erityisesti naiset ovat alkaneet ottaa aktiivisemmin ja myönteisemmin kantaa unionin puolesta (ks. kuvio 3). Ilmiö voi olla rinnakkainen nuorten naisten ”Halos-ilmion” kanssa. Euroopan unioni ei ole vain kansallisen hyödyn asia. Se voidaan käsittää myös monella muulla tavalla: suvaitsevaisuuden ja kansainvälisen liikkuvuuden kasvuna, rauhan takaajana tai ensimmäisenä – ja monessa suhteessa demokraattisena – kosmopoliittisena yrityksenä ratkoa globaaleja ongelmia.

Naisten lisäksi nuorimmat haastatellut, 18–19-vuotiaat, pitävät EU:ta hyödyllisempänä kuin muut. Muutoin tuki EU:lle löytyy tutuista taustoista: koulutettujen ja johtavissa ammatissa toimivien sekä pääkaupunkiseudun asukkaiden keskuudesta. Kyselyssä tavoitettu pieni ryhmä yrittäjiä hiukan yllättää: vain 28 % heistä uskoo Euroopan unionin edullisuuteen.

Kirkon jäsenistä vain 46 % antaa myönteisen lausunnon unionista, kirkkoon kuulumattomista puolestaan 50 %. Mistä kirkon jäsenten kriittisyys johtuu? Siitäkö, että maaseudulla asuvat ovat hyvin kirkkoon rekrytoituneita ja ylipäänsä kriittisiä EU:ta kohtaan muun muassa elinkeinosyistä? Ainakin he erottuvat kirkkoon kuulumisen yleisyydessä urbaaneista nuorista, jotka eivät ole yhtä tiukasti kiinni kirkossa ja usein eroavat siitä täytettyään 20 vuotta (ks. tilasto-osuuden taulukko 2, s. 55). Eikö kirkko pysty sopeutumaan eurooppalaisuuteen? Vaatiiko EU:n globaali orientaatio ja vuorovaikutuksellinen avoimuus monikulttuurista refleksiivisyyttä ja samalla myöhäismodernia ”jumalattomuutta”, yhden suuren tarinan kuolemaa? Postmodernin teoriassa tähän viitataan modernina skepsiksenä tai uusateismina. Kysymystä tarkastellaan lähemmin artikkelin lopussa, suvaitsevaisuuden mittareita ja EU-myönteisyyttä vertaavassa analyysissä. Kirkon sisäisessä keskustelussa huoli *Moraalin* ja *Totuuden* ja niitä koskevan yhteisen keskustelun rapautumisesta

Kuvio 4.
Seurakuntavaalien äänestysprosentti 1970–2002. (%)

ja maallisesta yksilöllistymisestä on jo esitetty.

Monikasvoiset seurakuntavaalit mobilisoivat nyt 1990-lukua enemmän

Seurakuntavaalit mobilisoivat jäseniään heikosti (ks. kuvio 4). Vaaleissa valitaan valtuusto, joka puolestaan valitsee toimeenpanevan kirkkoneuvoston. Vielä 1970-luvun alussa joka viides seurakunnan jäsen äänesti, 1990-luvun laman aikoihin vain 13 %. Edustuksellinen demokratia ja hallinto eivät näytäkään olevan seurakuntaelämän keskiössä. Nuoret ikään kuin katsovat sivusta, kuinka seurakuntaa kehitetään ja sen säännöstöjä tulkitaan. Nuorison suhde kirkon palveluihin on tässä suhteessa samanlainen kuin hyvinvointivaltion toimintaan (vrt. Raivio 1994).

Seurakuntavaalit ovat monikasvoiset vaalit. Niihin osallistuvat odotuksineen niin maallistunut, sirpaloitunut kansalaisyhteiskunta, kirkon modernisoituva hallinto kuin uskovien yhteisö-

kin. Vaalit ovat politiikassa eteenpäin pyrkivien näyttäytymispaikka, toisille uskonnollisen kilvoittelun areena. Niiden kautta etujaan vaalivat kirkon uskonnolliset ryhmittymät, seutukunnat ja suvut. Seurakuntavaalit ovat lisäksi puoluepolitisoituneet ja tuovat esiin kirkon hallintohierarkian. Ne ovat mukana modernisoimassa kirkkoa avoimempaan ongelmien käsittelyyn, osana kehitystä, jossa kirkko niveltyy muuhun yhteiskuntaan. (Salonen ym. 2000; Hytönen ym. 2004.) Traditionaaliset ideologiat yhdistyvät myöhäismoderniin yksilölliseen peliin. Yhteisöllisyyden ja yksilöllisyyden välinen kamppailu voi myös olla vaalien todellinen vaihtoehtoasetelma.

Seurakuntavaalien tuloksia luetaan epätoivoisesti puolueiden voimasuhteiden mittarina. Vuoden 2002 valinnoissa menestyi parhaiten Keskusta (33 %), sitten Kokoomus (11 %) ja SDP (10 %)⁶. Poliittiset tunnuksat ovat marraskuun 2006 vaaleissa neljättä kertaa sallittuja. Silti ehdokaslistojen lukeminen puoluekartan osana on vaikeata, ja kirkkoherrat joutuvat

tulkitsemaan medialle ja tulosityhteenvedon tekijöille ehdokkaiden poliittisia värejä.⁷ Äänestäjille seurakuntavaalit merkitsevät usein hengellistä henkilövaalia. Kirkkovaltuustojen ja kansallisen kirkolliskokouksen edustajat vaihtuvat tiuhaan. Vuonna 2002 yli puolet valituista kirkkovaltuustojen edustajista oli uusia, samoin kirkolliskokouksessa vuonna 2004. Vuoden 1998 vaaleissa yli 40 % ehdokkaista tuli valituiksi. Kun ehdokkaita oli kuitenkin lähes 30 000, ei kuitenkaan ole kyse mistä tahansa vähäpätöisestä liikehännästä.

Kirkkovaltuustoihin valittiin vuonna 2002 naisia 53 %. Seurakuntaneuvostoissa heidän osuutensa oli jopa 57 %. Naiset ovat kasvattaneet vaikutusvaltaansa, niin nimellisesti kuin toimeenpanonkin tasolla. Ehdokkaiden ikärakenteesta ja eri ikäryhmien saamista kannatusluvuista on vaikeata löytää kattavaa ja luotettavaa tietoa. Enemmistö luottamushenkilöistä oli yli viisikymppisiä: 32 % suurten ikäluokkien edustajia (50–59-vuotiaita) ja 27 % yli 60-vuotiaita. Vaikka nuorten ehdokkaiden määrä lisääntyikin vuoden 1998 vaaleista, vain 6 % oli alle 30-vuotiaita. 30–39-vuotiaita valittiin 13 % ja 40–49-vuotiaita 22 %. Eduskuntaan verrattuna kirkkovaltuustot ovat naisvaltaisempia ja eläkeläispuolueen hallitsemia. Myös seurakuntavaaleissa valitaan enemmän yhteiskunnan eliittiä kuin työväkeä, opiskelijoita tai työttömiä.

Nuorten asema on heikko myös kirkon työntekijöinä. Kun kaikista seurakunnan luottamushenkilöistä seitsemän kymmenestä uskoo saavansa äänensä kuuluviin seurakunnassa, alle 35-vuotiaista vain alle puolet pitää toimintaansa mielekkäänä ja joka kymmenes on kokonaan turhautunut vaikuttamismahdollisuuksiinsa. Kirkon hallinnon vähäiset reaaliset vaikutusmahdollisuudet, stressaavat työolosuhteet ja ristiriitainen suhtautuminen nuorisotyöhön heijastuvat varsinkin nuorisotyöntekijöiden asenteisiin: vain viidesosa heistä ei ole harkinnut muita työpaikkoja (Hytönen ym. 2004).

Kirkon jääminen taka-alalle nyky-yhteiskunnassa ja nuorten elämässä näkyy erityi-

sesti seurakuntavaalien alueellisissa eroissa. Vuonna 2004 äänestysprosentti kaupunkiseurakunnissa oli 11 % ja maaseudulla 20 %. Lapuan hallintopiirin maaseudun (25 %) ja Helsingin kaupunkialueiden (8 %) välinen ero on dramaattinen. Se jos mikään kertoo kirkon merkityseroista urbaanin Suomen ja Keskustapuolueen kannatusalueiden välillä.

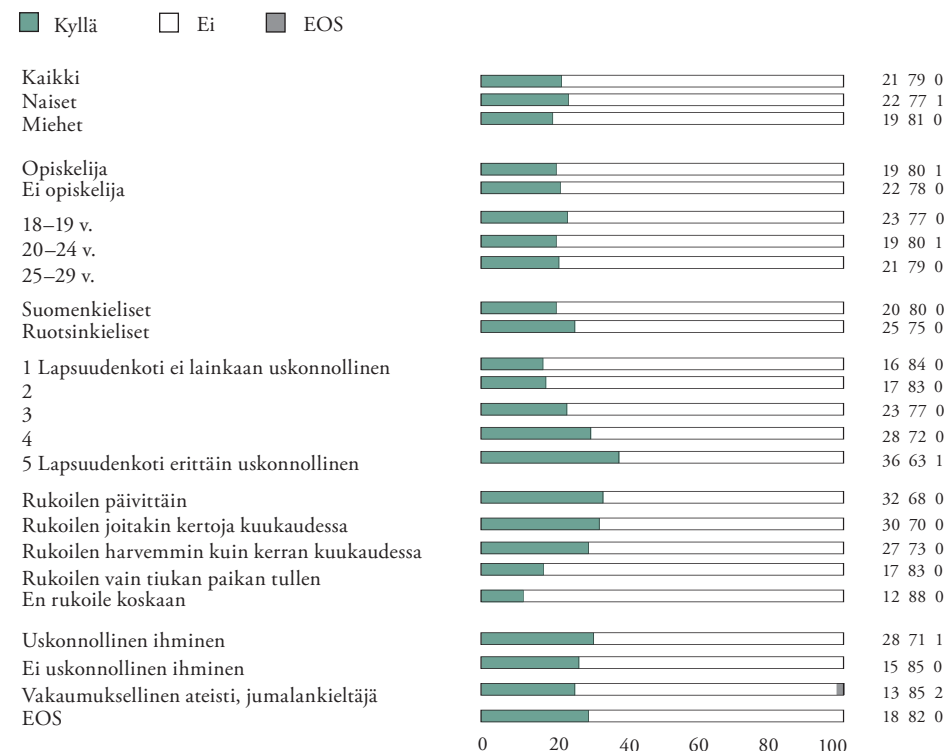
Kirkossa segregaatitapaumus ja vaara pudota pois sirpaloituvan elämäntavan kelkasta on huomattu (ks. Mikkola ym. 2006). Asiaan tarttuminen on vaikeata, koska kirkkoinstituutiossa valta keskittyy aktiivisille, suhteellisen konservatiivisille äänestysalueille. Tämä on tullut tutuksi muun muassa naispappeuskiistasta ja kirkon globaalia ja sosiaalis-eettistä roolia koskevasta polemiikista. Kirkon visiot ovat jääneet kakofonisiksi, eri seutujen laulaessa omaa säveltään. Se mitä on yhteistyössä saatu aikaiseksi esimerkiksi vaalien suhteen, kertoo yhteishenkeä enemmän kirkon nykyisestä järkipäisestä, markkinatutkimuksiin ja ulkopuolisiin asiantuntijoihin nojaavasta toimintastrategiasta. Asiantuntijatieto vaikuttaa kirkolliseen mielipiteeseen ja rajaa visioita paikaten samalla kirkon hallinnon ja seurakuntalaisten välistä etäisyyttä.

Vuodesta 1998 seurakuntavaaleihin on houkuteltiin paitsi paikallisen tiedottamisen avulla (5 milj. mk eli n. 830 000 euroa) myös valtakunnallisella mainoskampanjalla (2,5 milj. mk eli n. 415 000 euroa). Sairaille ja vammaisille toista kertaa järjestetty kotiaänessitys keräsi 2000 seurakuntalaisen äänet vuonna 2002. Yli kolmasosa äänestää nyt 2000-luvulla ennakkoon. Äänestyspaikkojen vieminen ihmisten luokse, esimerkiksi kauppakeskuksiin, nosti äänestysprosenttia joillakin paikkakunnilla. Tämän tyyppiset kampanjat selittävät kirkonkin mukaan varsinkin kaupunkien äänestysprosentin nousua kaksissa viime vaaleissa. (Salonen ym. 2000; Hytönen ym. 2004.)

On kiinnostavaa, että alle 10 % äänestäjistä piti mainoskampanjan ja muun mediajulkisuuden roolia seurakuntavaaleissa tärkeänä vuonna

Kuvio 5.

Oletko tietoinen siitä että tämän vuoden marraskuussa pidetään kirkollisvaalit? (%)

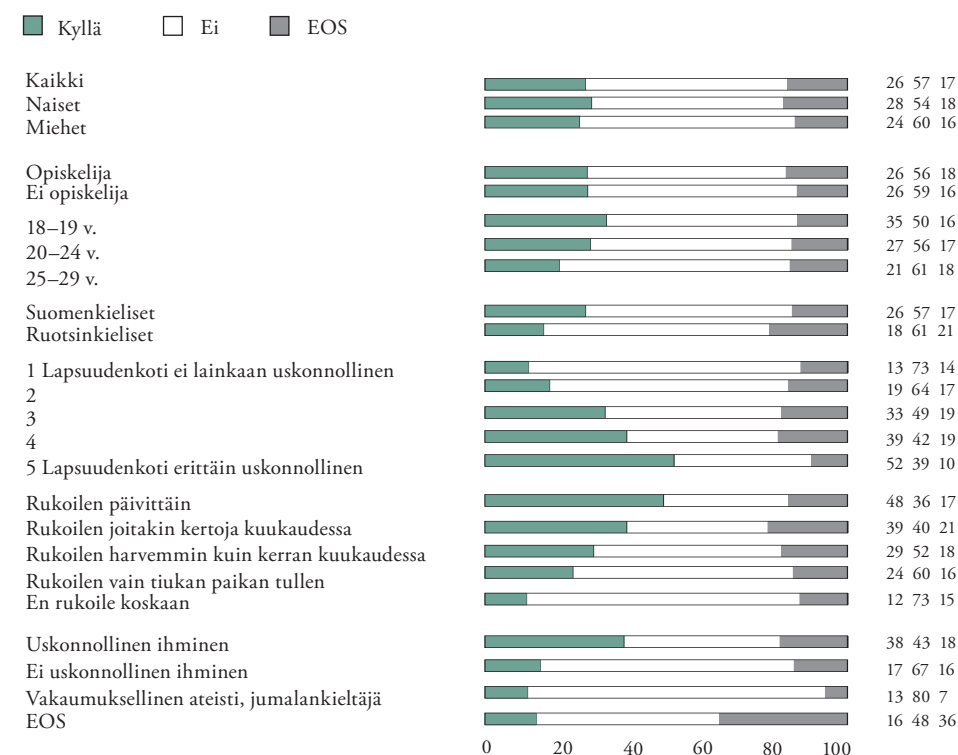
1998 Kirkon tutkimuskeskuksen Gallupilla teet-
tämän tutkimuksen mukaan (Yhteiskuntatie-
teellinen tietoarkisto: FSD1144, Seurakuntavaa-
lit 1998). Tärkeimpiä äänestysperusteita olivat
henkilökohtainen tuttuus ehdokkaan kanssa (56
%), halu vaikuttaa seurakunnan asioihin (55 %)
ja kansalaisvelvollisuus (55 %). Passiivisuus seu-
rakuntavaaleissa selittyy vuoden 1998 gallupin
mukaan yksinkertaisesti kiinnostuksen puut-
teesta (lähes 30 % vastaajista) tai sillä, ettei ole
tapana käydä äänestämässä (Salonen ym. 2000).

Viidennes nuorista tietää seurakuntavaaleista puoli vuotta ennen niiden järjestämistä

Nuorten seurakuntavaaliaktiivisuutta selvit-
täneen tutkimuksen mukaan kirkkoon kuu-
luvista nuorista⁸ vain harva tietää lähestyvistä
seurakuntavaaleista, ainakin vielä puoli vuotta
ennen vaaleja ja niiden mediakampanjointia.
Tieto virittyy lähinnä niiden piiriin, jotka ovat
osallistuneet seurakunnan toimintoihin usein:
vähintään kolmeen seurakunnan toimintamu-
toon osallistuvista puolet tiesi jo keväällä 2006
syksyn vaaleista. Seurakuntavaaleja koskeva tieto
ja aikomus äänestää kumpuaa ennen muuta
uskonnollisista kodeista, uskonnollisista elämän-

Kuvio 6.

Aiotko äänestää seuraavissa kirkollisvaaleissa? (%)

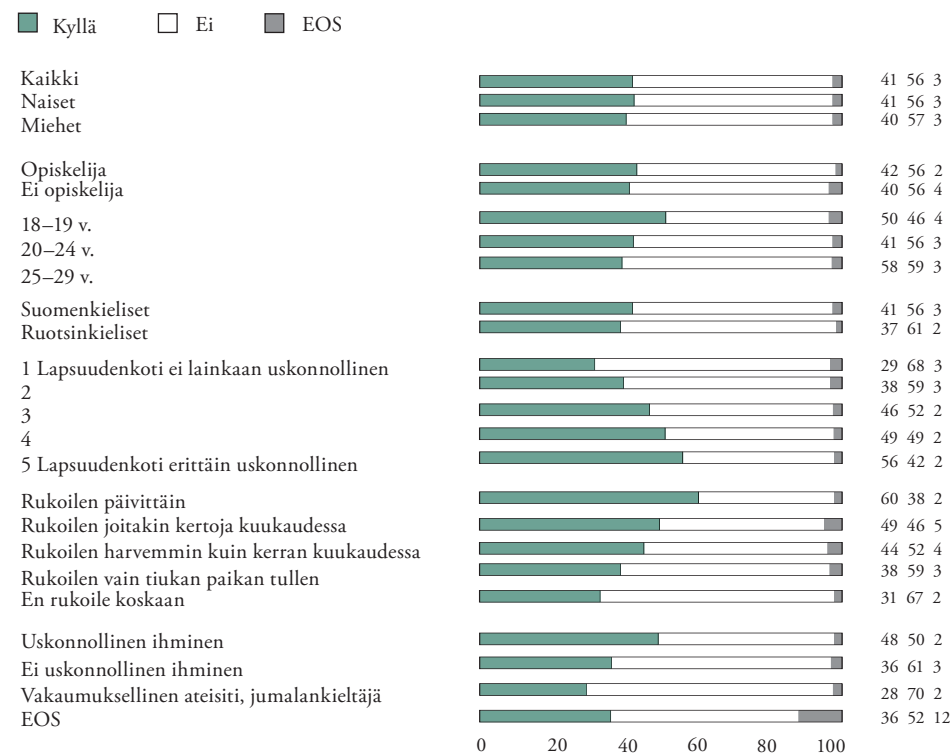
tavoista (esimerkiksi rukoulu) ja uskonnollisesta
identiteetistä. Myös ruotsia äidinkielenään
puhuvien keskuudessa tietoisuus vaalien lähei-
syydestä oli tavallista korkeampi. (Ks. kuvio 5.)

Nuoret liioittelevat aktiivisuuttaan myös
seurakuntavaaleissa. Lähes 26 % nuorista ääni-
oikeutetuista raportoi äänestävänsä seuraavissa
seurakuntavaaleissa (ks. kuvio 6). Tämäkin
osoittaa, että nuoret liioittelevat omaa vaaliaktii-
visuuttaan ja häpeilevät passiivisuuttaan. Kuten
valtiollisiin vaaleihin, nuorilla on myös kirkollis-
vaaleihin ambivalentti suhde: toivottu, tehty ja
mahdollinen äänestysteko sekoittuvat toisiinsa,
ja tutkimuksen haastattelutilanteessa nuoret
projisoivat vastauksiinsa mieltymyksiään. Suuri

osa nuorista, 57 %, sentään uskaltaa suoraan
sanoa jättävänsä äänestämättä ja 17 % ei osaa
sanoa äänestääkö. Aikomus äänestää voi olla aito
pyrkimys, vaikka viime vaalien aktiivisuuslukui-
hin verrattaessa voi arvioida, että puolet nuorista
antaa tässä itsestään väärän todistuksen: vaikka
nuorten äänestysprosentti nousisi, se tuskin
kipuaa juuri 15 % korkeammalle. Tulevan akti-
viteetin yliarviointi kuitenkin implikoi mahdol-
lisuutta äänestämiseen. Tuntien logiikan, jolla
vaaliaktiivisuus nuorten keskuudessa kehkeytyy,
voi sanoa, että paljon jää riippumaan ehdokas-
asetelmasta ja siitä, miten ilmapiiri politisoituu
ja provosoi nuoria uurnille. Äänestyspäätökset
tehdään vasta päiviä, korkeintaan viikkoja en-

Kuvio 7.

Koetko voivasi vaikuttaa äänestämällä kirkollisvaaleissa? (%)

nen vaaleja. Nuoria rohkaisevia vaaliasetelmia voisivat olla nuorten sukupolvien suvaitsevaisuuden ja vanhempien normikuuliaisuuden asettaminen vastakkain ehdokaslistoilla. Tähän ryhtyminen erimielisyyttä heikosti sietävän kirkon ulkopuolelta lienee kuitenkin vaikeaa.

Naiset ja vastaajista nuorimmat, 18–19-vuotiaat, ovat kaikkein inspiroituneimpia seurakuntavaaleista. Uskonnollisen kodin merkitys seurakunnan toimintaan sosiaalistamisessa on valtava. Äänestysaikomus on neljä kertaa suurempi vahvasti uskonnollisista kodeista tulevien nuorten keskuudessa kuin niistä, joissa ei uskontoa

tunnusteta, vaikka kirkon jäseniä oltaisiinkin. Maaseudulla nuoret aikovat äänestää ratkaisevasti useammin kuin kaupungeissa, millä on kytkös yhteisölliseen traditioon. Pääkaupunkiseudun seurakuntavaali-innostus on vain puolet taajaan asuttujen kuntien kirkollisvaali-innosta.

Harvaan asutun maaseudunkaan äänestysprosentit eivät aina ole nuorten keskuudessa korkealla. Passiivisuus ja vieraantuminen yhteiskunnallisista instituutioista on huomattu aiemminkin kasvusta syrjään jääneiden seutujen kaventuvan nuorisosukupolven keskuudessa. Maan sisäinen muutto on vuonna 2006

voimakkaampaa kuin 1960-luvun ”suuressa muutossa”. Sen sijaan taajaan asutuissa ja suhteellisen hyvinvoivissa kunnissa uskonnollinen henki elää vahvasti, millä on myös yhteytensä ihmisten onnellisuuteen ja tyytyväisyysasenteisiin. (Vrt. Paakkunainen 2003.)

Myös nuorten rukousaktiivisuus heijastuu dramaattisesti aikomuksissa osallistua seurakuntavaaleihin. Sen sijaan nuorten itseidentifikaatio uskonnolliseksi, ei-uskonnolliseksi tai ateistiseksi ihmiseksi heijastuu paljon vähemmän. Jopa toistakymmentä prosenttia ateisteista aikoo äänestää – olisikin jännittävä tietää, mikä on heidän taktiikkansa, mihin he sillä pyrkivät. Jopa yli 60 % niistä nuorista, jotka osallistuvat kolmeen seurakunnan toiminnan muotoon, sanoo äänestävänsä syksyn 2006 seurakuntavaaleissa. Myös yli kolmannes yhteen tai kahteen seurakunnan toimintoon osallistuvista sanoo äänestävänsä (ks. tilasto-osuuden kuvio 38).

Nuoret vastaajat ovat suurpiirteisiä muistissaan ja aikomustensa kuvauksessa, mutta he ovat myös johdonmukaisia; eri nuorisoryhmien tietoisuus seurakuntavaaleista ja aikomus äänestää niissä, myötäilevät hieman alemmalla tasolla näkemyksiä siitä, miten paljon seurakuntavaaleissa äänestämällä voi vaikuttaa (ks. kuvio 7). Nuorista neljä kymmenestä uskoo voivansa vaikuttaa seurakuntavaalien äänellään. Vaaleja ei siis pidetä mitättöminä, vaan niiden ehdokkaat ja teemat nähdään relevantteina.

Hyväksyttävyyden rajojen noudattajat ja rikkoajat

Nuorisobarometrissa tiedusteltiin erilaisten yhteiskunnallisten toimintatapojen hyväksyttävyyttä. Seuraava, vastauksia suuremmiksi kokonaisuuksiksi yhdistelevään tilastolliseen menetelmään perustuva taulukko (ks. taulukko 3) kuvaa nuorten asenteita yhteiskunnallisten ja uskonnollismoraalisten normien suhteen. Tarkastelu on kiinnostava, vaikka jääkin melko hajanaiseksi eri elämäalueita ja eri tasoilla

tarkasteltavien kysymysten vuoksi. Enemmistö nuorista hyväksyy seksielämän tapoja koskevien tiukkojen moraalien rikkominen. Esiaviolinen seksi, homosuhteet ja harkittu abortti ovat osa nuorten elämäntapaa. Kaupallinen seksi taas saa enemmistön, lähes kolmen neljästä, tuomion. Myös aviorikokset, lakia rikkovat eläinsuojeluteot sekä vero- ja työttömyyskorvaussäädösten rikkominen tuomitaan tiukasti. Yli puolet hyväksyy periaatteen, että netistä voi ladata ilmaiseksi musiikkia. Sen sijaan ”vain” 40 % hyväksyy äänitteiden kopiosuojauksen murtamisen.

Toisiinsa yhdistävien vastausten ryhmittelyä jatkettiin rotatoidulla faktorianalysillä⁹, joka tuottaa melko selkeät neljä, nuoria toisistaan arvotasolla erottavaa elämäntiluetta. Vahvin on ”vapaan seksin ja parisuhteiden” ulottuvuus. Siinä asenteita mitataan suhtautumisella seksielämän monimuotoisuuteen ja avoimuuteen sekä hedelmöityshoitoihin ja abortteihin. Avoimimpia ovat nuoret naiset, hyvin koulutetut ja EU-myönteiset (ks. taulukko 3). Presidentinvaaleissa äänestämättä jättäneet suhtautuvat seksielämään ja parisuhteeseen perinteisen tiukasti. Samanlaisia asenteita löytyy Sauli Niinistön kannattajilta. Tarja Halosen äänestäjät ovat ratkaisevasti liberaalimpia.

Kirkon ulkopuolella elävät nuoret ovat myös odotetusti keskimääräistä liberaalimpia. Tarkemmin kuin pelkkä kirkon jäsenyys tiukat asenteet selittyvät erityisesti vapaan seksin suhteen muilla uskonnollisuutta kuvaavilla taustatekijöillä. Erityisesti kotitaustan uskonnollisuus heijastuu tiukan perinteisinä kannanottoina. Myös säännöllisesti rukoilevat nuoret ovat määrätietoisesti vapaata seksiä vastaan ja perinteisten parisuhteiden kannalla.

Suhde prostituutioon jakautuu sukupuolten mukaan. Miehet ovat ratkaisevasti vapaamielisempiä – tai piittaamattomampia. EU:ta kannattavat nuoret noudattavat tässäkin aiemmin mainittua uusateismia: seksin myyminen ja ostaminen on heistä hyväksyttävää. Ainakin he suvaitsevat sen huomattavasti euroskeptikkoja

Taulukko 3. Nuorten kannanotot sukupuolisuutta, huumeita ja arkinormeja koskevien väittämien hyväksyttävyyteen. Rotatoidun faktorimatriisin ja pistemäärien keskiarvojen vertailun yleisesittelyä.

Faktori 1: Vapaa seksi ja parisuhteet	Faktori 2: Kaupallinen seksi	Faktori 3: Normien rikkominen ja kiertäminen	Faktori 4: Tekijänoikeuksien rikkominen
On hyväksyttävää... ...harrastaa seksiä samaa sukupuolta olevan kanssa? ...että annetaan hedelmöityshoitoja yhteiskunnan varoilla samaa sukupuolta oleville pareille? ...harrastaa seksiä ennen avioliittoa? ...tehdä abortti jos itse kokee sen tarpeelliseksi?	On hyväksyttävää... ...ostaa seksiä täysi-ikäiseltä? ...myydä seksiä, jos on täysi-ikäinen?	On hyväksyttävää... ...maalata iskulauseita rakennusten seinisiin? ...käyttää mietoja huumeita, kuten kannabistuotteita? ...jättää maksamatta julkisessa kulkuneuvossa? ...tehdä iskuja turkistarhoille? ...kiertää verotusta tekemällä pimeää työtä?	On hyväksyttävää... ...ladata musiikkia ilmaiseksi internetistä? ...kiertää äänitteiden kopiosuojauksia?
Ominaisarvo=3,67 Kumulatiivinen selityssaste=24,48	Ominaisarvo=2,25 Kumulatiivinen selityssaste=39,51	Ominaisarvo=1,63 Kumulatiivinen selityssaste=50,39	Ominaisarvo=1,21 Kumulatiivinen selityssaste=58,44
Hyväksyjät ovat... -Naisia -Yliopistotutkimnon suorittaneita -Halosen äänestäjiä -EU-myönteisiä -Eivät uskonnollisia kotitautaltaan -Eivät kuulu kirkkoon	Hyväksyjät ovat... -Miehiä -Niinistön äänestäjiä -EU-myönteisiä -Eivät uskonnollisia kotitautaltaan -Kuuluvat kirkkoon -Eivät äänestä kirkollisvaaleissa	Hyväksyjät ovat... -Ei ammatillista tutkintoa -Halosen äänestäminen -Eivät kuulu kirkkoon	Hyväksyjät ovat... -Miehiä -EU-myönteisiä -Eivät uskonnollisia kotitautaltaan

useammin. Samoin Niinistön miesvoittoinen kannattajakunta hyväksyy prostituution Halosen naisvoittoa kannattajakuntaa useammin. Niinistön ja Halosen kannattajaryhmien profilit siis eroavat seksuaali- ja parisuhde-etiikan suhteen toisistaan oleellisesti. Kirkkoon kuulumattomat sallivat seksikaupan kirkkoon kuuluvia useammin. Kuitenkin vasta uskonnollinen kotitraditio, intensiivinen rukoulu ja seurakuntavaali-innustus kiristävät ratkaisevasti asennetta prostituutioon.

Nuoret eivät jakaudu vastakkaisiin leireihin yhtä selkeästi suhteessaan normien rikkomisen ja kiertämisen ulottuvuuteen. Sen avulla pyritään mittaamaan henkilökohtaiseen etuun

ja häikäilemättömyyteen tai vastaavasti yhteiskunnalliseen vastuullisuuteen liittyviä asenteita. Ilman koulututkintoa elävät nuoret, etenkin nuorimmat, joiden koulunkäynti on vielä kesken, ovat useimmin piittaamattomia sääntöjen rikkomisesta. Halosen kannattajat suvaitsevat rikkomuksia hiukan useammin kuin Niinistön kannattajat. Kirkkoon kuulumattomat nuoret hyväksyvät lakien ja sääntöjen rikkomisen kirkon jäseniä useammin. Tälläkin elämänalueella toimii parisuhde- ja seksuaalietiikan alueelta tuttu kaava: mitä uskonnollisempi elämäntapa ja tausta, sitä tiukempi sääntöjen kunnioitus. Itse uskonnollista elämäntapaa noudattavat

Taulukko 4. Nuorten kannanotot syrjäytymisen syitä koskeviin väittämiin. Rotatoidun faktorimatriisin ja faktoripistemäärien keskiarvojen tarkastelun yleisesittelyä.

Faktori 1: Sosiaalis-taloudellinen ja geneettinen tausta	Faktori 2: Uskon ja solidaarisuuden puute	Faktori 3: Passiivinen ja epäterveellinen elämäntapa
Syrjäytyminen johtuu... ...ihmisten epätasa-arvoisista lähtökohdista esim. lapsuudenkodin vaikeat olosuhteet ...yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuudesta ...avun saamisen vaikeudesta ongelmatilanteissa ...rahan tai toimeentulon puutteesta ...biologisista tai geneettisistä lahjakkuuseroista	Syrjäytyminen johtuu... ...tulevaisuudenuskon puutteesta ...ystävien puutteesta	Syrjäytyminen johtuu... ...epäterveellisistä elämäntavoista ...omasta laiskuudesta tai välinpitämättömyydestä
Ominaisarvo=2,65 Kumulatiivinen selityssaste=24,12	Ominaisarvo=1,34 Kumulatiivinen selityssaste=36,33	Ominaisarvo=1,11 Kumulatiivinen selityssaste=46,46
-Naisia -Halosen äänestäjiä -EU-vastaisia -Jossain määrin uskonnollisia kotitautaltaan	-Naisia -Halosen äänestäjiä -Yliopistotutkimnon suorittaneita -Eivät kuulu kirkkoon	-Jossain määrin uskonnollisia kotitautaltaan

nuoret tuomitsevat normien rikkojat useammin kuin kristillisistä kodeista tulevat nuoret. Laki- ja sääntöjen rikkomisesta on viime vuosina keskusteltu myös nuorten uskovaisten omissa piireissä (Kirkon aikakauslehti 1998–2000).

Tekijänoikeuksien rikkomisen, mihin liittyy varsinkin tiedostojen lataaminen omalle koneelle Internetistä, hyväksyvät erityisesti nuoret miehet. Sekä hyvin EU-myönteiset että hyvin EU-kielteiset nuoret hyväksyvät tekijänoikeusrikkeet. Näyttää siltä, että nuorten miespuolisten Internet-aktiivien EU-asenteet ovat vahvasti polarisoituneet (vrt. taulukko 3). Kirkkoinstituution jäsenet ja sen ulkopuolella olevat nuoret eivät eroa toisistaan kyseisessä asiassa. Sen sijaan uskonnollisesti aktiiviset nuoret tuomitsevat tekijänoikeuksien rikkomukset.

Syrjäytymisen testi yhteiskunnalliselle ajattelulle, lähimmäisyydelle ja solidaarisuudelle

Nuorten kannanotot koskien syrjäytymisen syitä jakavat nuoria ajankohtaisella ja poliittisella tavalla (ks. taulukko 4). Ystävien puute (90 %) on nuorten enemmistölle vähintäänkin jonkin verran tärkeä syrjäytymisen selittäjä. Seuraavaksi tärkeimmät syyt ovat oma laiskuus tai välinpitämättömyys (79 %) ja tulevaisuudenuskon puute (79 %). Myös avun saamisen vaikeudet ja kotitautustaan epätasa-arvoiset lähtökohdat huomiodaan enemmistön vastauksissa. Yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuus (51 %) ja biologiset ja geneettiset lahjakkuuserot (42 %) jäävät kaikkein keveimmiksi selityksiksi. Yksilöä vastuullistavat, sosiaaliin verkostoihin liittyvät

ja yhteiskunnalliset selitykset elävät rinnakkain ja päällekkäin myöhäismodernia arvomaailmaa mukaillen. Syrjäytyneitä itseään syyttelevät kannat ovat vähentyneet ja vertaistukea ja sosiaalisia siteitä etsivät tulkinnat ovat lisääntyneet. (Ks. tilasto-osuuden kuviot 12 ja 13, s. 34–35)

Ajatus siitä, että sosiaalitaloudellinen ja geneettinen tausta selittävät syrjäytymisen, jakaa nuoria. On kiinnostavaa, että samassa selitysmallissa ovat sekä epäoikeudenmukainen yhteiskunta että geneettinen biologinen tausta. Aiemminhan oli yleistä, että nämä selitykset asetettiin vastakkain. Analyysi ei tavoita sosiaalisgeneettisen selityksen jakautumista kovin tarkasti, mutta siitä voidaan kuitenkin poimia jokunen perushavainto. Naiset ajattelevat sosiologisemmin ja sosiaalipoliittisemmin kuin miehet, esittävät syrjäytymiselle yhteiskunnallisia selityksiä. Yksilöiden itsensä vastuuseen asettaminen on tyypillisempää miehille. Halosen kannattajat nostavat sosiaaliset ja vertaistukeen liittyvät seikat keskiöön Niinistön kannattajien ollessa arvioissaan varovaisempia. Niinistön tukijat ajattelevat enemmänkin niin, että yksilöt itse rakentavat ja ratkaisevat elämänsä kulkuaan. Ne nuoret, jotka eivät paljasta presidenttiehdokastaan, ovat kaikkein niukimpia sosiaalitaloudellisten ja geneettisten syrjäytymistulkintojen käytössä.

Uskonnollinen kotitausta selittää yllättävän selvästi sosiaalitaloudellisia ja geneettisiä taustoja korostavaa tulkintaa syrjäytymisestä, toisin kuin muut uskonnollista elämäntapaa kuvaavat taustamuuttajat ja kirkon jäsenyys. Olisiko niin, että nykynuorten vanhempien kristillisyydessä yhtyisivät sekä eetos lähimmäisenrakkaudesta että 1960–1970-lukulainen ilmapii? Onko syväuskonnollisuus Suomessa se osa kulttuuria, jossa tietoisuutta yhteiskunnan epäoikeudenmukaisista rakenteista pidetään yllä? Nämä ovat ainakin kiehtovia tutkimuskysymyksiä.

Toinen selitysulottuvuus ankkuroituu väittämiin, joiden mukaan tulevaisuudenuskon ja ystävien puute selittää syrjäytymisen. Tämä ulottuvuus saa peruskannatusta nuorten nais-

ten ja hyvin koulutettujen keskuudessa. Halosen tukijoukkoihin vertaistukea ja lähipiiriä alleviivaava ajattelutapa sopii paremmin kuin Niinistön ideologiaan. Kirkottomat nuoret näyttäisivät korostavan lähimmäisteemaa kirkkoon kuuluvia enemmän. Arkipäivän uskonnollisuuden lisääntyessä vertaissosiaalisuus ja tulevaisuudenusko selitysmalleina korostuvat. Kirkon jäsenyys voi tässäkin kysymyksessä olla monimerkityksinen. Se voi edustaa monenlaisia pohdiskeluja tai olla passiivinen valinta. Nuortenkin kansalaisyhteiskunnassa saattaa olla keskustelurintamia, jotka strukturoivat sosiaalista huolta ohi kirkon määrittelyvallan.

Kolmas syrjäytymisen selitysulottuvuus, passiivinen ja epäterveellinen elämäntapa, voidaan nähdä taloudellisen uusliberalismin ja sen pakkoyksilöllisyyden mukaisena ulottuvuutena. Se jakaa nuoria keskenään, mutta tässä käsitelty taustamuuttajien väliset erot eivät kuitenkaan ole merkittävät. Jossain määrin aineisto kuitenkin viittaa siihen, että kotitaustan uskonnollisuuden vahvistuessa ajatus omasta passiivisuudesta ja epäkelvosta elämäntavasta syrjäytymisen syynä kasvattaa suosiotaan. Uskonnollisesti vahvasti orientoituneet ryhmät ovat erityisen aktiivisia nimeämään sosiaalisia ja yksilöeettisiä syitä syrjäytymiselle. Vähemmän uskonnolliset yhteiskunnan jäsenet ovat selityksissään ristiriitaisempia. Kuten syrjäytymiskeskustelun alussa todettiin, sosiaalinen tai yksilöllinen selitysmalli eivät eroa jyrkkärajaisesti toisistaan. Monet nuoret näyttävät suosivan molempia ajattelutapoja – keskusteluteemasta riippuen, yhdessä ja erikseen.

Kirkon kohtalona avautuminen – normin vartijasta pietasopettajaksi?

Suomalainen – skandinaavinen ja suvaitsevaisen – protestanttikirkon jäsenyys ei muodosta yhtenäistä maailmankuvaa tai eettispoliittista mobilisaatiotapaa. Verrattuna erityisesti roomalaiskatoliseen uskontoon Euroopan nuorison

keskuudessa, sen vaikutustapa on modernimpi ja suvaitsevampi. Velvollisuuden moraalkoodi valtiollista demokratiaa kohtaan on historiaa.

Kirkkoinstituutio ja seurakuntavaalit eivät saa nuorten enemmistöltä tukea. Luottamus kirkkoinstituutioon on nuorisobarometridatan mukaan laskenut. Uskonnollisuus ja syvä henkinen elämä eivät ole kuitenkaan kuolleet nuortenkaan keskuudessa. Ne ovat vain saaneet uusia protestanttikirkon ulkopuolisia muotoja.

Kirkon sisäinen ja kaikkia yhteiskunnan jäseniä koskeva arvojen yksilölähtöinen fragmentoituminen näkyy artikkelin tutkimusaineistoissa. Uudenlaiset henkiset orientaatiot ja yhdistykset tekevät tuloaan myös nuorten keskuudessa. Maailmankuvan perusteet voivat samaan aikaan nojata tieteeseen, *New Age* -oppiin ja perinteiseen uskontoon. Buddhalaisuus ja hindulaisuus ohittavat roomalaiskatolisuuden suomalaisnuorten suosikkilistalla, minkä voisi liittää jopa populaarikulttuuriin ja erityisesti *Da Vinci -koodi* -kirjasarjan ja elokuvan katolisuuksiä kritisoivaan sisältöön.¹⁰

Kristillinen globaali solidaarisuus enemmän kuin rakoilee. Jumala- ja uskontosuhteet maallistuvat. Muut sitoutumiset ja arvot selittävät myös kristillisen solidaarisuuden ja empatian mukaisia asenteita ja toimintaa kirkon jäsenyyttä enemmän. Uskonnollisuuden myöhäismodernit tavat ja kirkkoinstituutio alkavat elää omaa elämäänsä. Opiskelun, työn ja parisuhteiden perässä liikkuvat postmodernin maailman urbaanit maassamuuttajat ja turistit elävät rauhatonta elämäänsä, jonka kanssa staattinen kirkko ei omassa kurinalaisessa opissaan ja toimintatavoissaan osaa luontevasti keskustella (Mikkola ym. 2006). Kirkon tulisikin ymmärtää haasteekseen ei niinkään kirkollisen opin sukupolvittaisen siirtämisen vaan uskonnollisen refleksiivisyyden kasvattamisen osana yhteiskunnallista vuoropuhelua. Tämä lähimmäisten, instituutioiden ja median vuorovaikutukseen, yhteisiin ja yhdisteltyihin toimintatapoihin perustuva, mutta silti hengellinen perusvire, on paljon kunnianhimoisempi tavoite kuin dog-

mien jatkuvuudesta huolehtiminen. Mykkä ja dialoginen auktoriteetti (Gadamer 1990) kamppailevat koko ajan asemastaan varsinkin kirkossa.

Kirkko on kuitenkin edelleen jonkinlainen olemassaolon peruskysymyksiin liittyvä turva-verkko. Sen valta arkivalintojen yli rapautuu, ja kirkon sisälläkin elämän tarkoituspohdinnat hajaantuvat. Voima aktualisoituu elämän eksistentiaalisesti relevanttien riittien puitteissa, ripistä vihkimiseen ja hautajaisiin. Kuten tässäkin analysoitu barometridata vahvistaa, näissä elämän perustarkoitusta ja kuolemaa kohtaavissa kulmakohdissa yksilö ja maalliset epäviralliset sosioteetit ja perhe tuntuvat riittämättömiltä. Kirkon voimapiirissä saattaa kirkon jäsen tai muukin suomalainen kohdata samaan aikaan muitakin tradition syvämerkityksiä kuin uskonopin ja arjen vastakkaisuuden synnyttävää vieraantumisen tunnetta.

Jos kirkko nuorten ihmisten osallistumisinstituutiona rinnastetaan epäsovinnaisesti demokraattiseen sosiaalivaltioon, voi ajatus patologisesti ja omalakisesti toimivasta suuresta systeemistä olla paikallaan (vrt. Habermas 1988). Nuoret tarvitsevat merkityksellisiä tulkintoja elämän taite- ja kriisihetkiinsä, kuten sosiaalipalveluita ja hyvinvoinnin infrastruktuurejakin. Osallistuminen näitä tarjoavien järjestelmien kehittämiseen jää silti ambivalentiksi tai passiiviseksi. Kirkonkin eksistentiaaliin hetkiin liittyvät tukipalvelut tuotetaan ikään kuin nuorten asiakkaiden tahdosta riippumatta – patologisesti. Osaavien ja eettisesti refleksiivisten yksilöiden maailmassa saattaa yhtä lailla kirkosta kuin kansallisvaltiosta tulla zombie-instituutio, joka elää aiempien polvien luomien arvojen ja kollektiivisten intressien mukaisesti. Nuoret voivat olla riippuvaisia instituutioiden sosiaalisista funktiosta, mutta he eivät ole olleet mukana niiden kehittämisessä. Nuorilta vaatii erityistä työtä ja itseuria tutustua yhtä lailla Väinö Linnan kuin piispa Martti Simojoenkin tarinaan merkityksineen. Kirkon palveluiden ja toimintamuotojen tuotteistaminen ei riitä. Vaikka niin valtio kuin

kirkkokin antavat enemmän sijaa yksilöllisyydelle – aikalaisretoriikan mukaisesti räätälöivät palveluita, Jumalan kohtaamisen (rukous)tilanteita ja tuotteita yksilöille ja asiakkailleen – saattaa suhde instituution ja yksilön (hänen kontekstinsa) kanssa jäädä ulkoiseksi ja vieraaksi.

Kirkon nuorisotyössä ja esimerkiksi kirkkoa lähellä toimivassa partioliikkeessä annetaan tilaa yksilölliselle jumalasuhteelle. Partiolaisen rukoussuhde on entistä yksilöllisempi: jumalan kanssa voi nykyisin keskustella, jumala ei enää paina päälle mykän auktoriteetin tavoin. (Ks. Paakkunainen 1998.)

Yksilöitynyt riskiyhteiskunta merkitsee valtiolle ja kirkolle suurta haastetta: kuinka antaa tilaa vapautta ja vastuuta penäälle yksilöille ja heidän erityisille taustoilleen ja ongelmilleen? Kuinka päästä ratkaisuihin, jotka tukevat myöhäismodernia dynaamista yhteisöllisyyttä sen ohella että tarjotaan tuttuja perhe- tai yksilökohtaisia, usein psykoterapeuttisia tai kriisiapupalveluita? Sudenkuoppa on jäädä etsimään vastauksia menneestä, ennen 1960-lukua voimissaan olleesta maalaisyhteiskunnan yhtenäiskulttuurista, jonka päälle oli helppo istuttaa ehdoton jumalkäsitys. (Vrt. Beck 1993; Beck & Beck-Gernsheim 2002; Mikkola ym. 2006.) Kirkon nuorisotyöntekijöiden ristiriitaiset tunteet ja halu vaihtaa työympäristöä ovat osoituksia kirkon työn kehittämistuskasta.

Missä on se pietasopettaja, joka yhdistäisi valtion yhtäläiset oikeudet ja kirkon pyhät tekstit yksilöiden, vapauden lasten maailmantulkintaan? Kyse ei ole vain kirkollisen instituution avautumisesta, vaan myös yhteiskunnallisen ja uskonvaraisen suhteen tulkinasta, välittämisestä puhumisesta. Kuoleeko toisaalta jotain liian arvokasta, kun puhumme refleksiivisen sosiaalivaltion rinnalla refleksiivisestä kirkosta, mahdollisuudesta toteuttaa uskonnollisesti huolta pitävä suhde kansalaisyhteiskuntaan? Voiko kirkko hyväksyä piiriinsä uskonnollisuuden rajoja hipovan yksilöllisen hengellisyyden?

Kirkko on kannatusvalinnan paradoksin edessä: kirkosta erotetaan sekä sen liiallisen vapaamielisyyden että liian yksiarvoisen konservatiivisuuden vuoksi (Niemelä 2006). Urbaani nuoriso kuuluu jälkimmäiseen, itse tehtyyn ja reflektoituun maailmaan. Nykyisen kirkon aktiviteetteihin osallistuvat nuoret puolestaan tulevat hyvinvointivastausta maaseutuyhteisöistä. Yksimielisyysajatuksen hallitsema kirkko elää yhtäältä vanhan agraariyhteisöllisyyden ja toisaalta urbaanimman yksilöllisintäytymisen ja erilaisissa kulttuurikonteksteissa elävän henkisyyden välissä. (Mikkola ym. 2006; Beck 1993; Beck & Beck-Gernsheim 2002.)

Osaako kirkko luopua patriarkalisesta Vanhasta testamentista ja siirtyä Uuden testamentin aikaan, jossa kehoitetaan seurakuntalaisia antamaan aikaa ja lähimmäisen lämpöä erilaisille ihmisille? Pystyykö kirkko erottautumaan lineaarisista kristillisistä aikalautuistaan, edistystarinoistaan ja kasvu-uskostaan ekologisten, syrjäytymisen tai globaalien selviytymisriskien keskellä? Löytyykö pietaita rauhoittamaan elämäntapoja, antamaan tilaa syrjäytyneiden sosiaalisille merkityksille ja mukaan ottamiselle? Uskaltaanko antaa tilaa muslimien ja kristillisten, miehen ja naisen, syrjäytyneen köyhän ja itsekurallisen rikkaan, homon ja heteron hengellisyydelle?

Urbaani ja yksilöllinen henkisyys ei voi toteutua markkinalogiikalla (vrt. Mikkola ym. 2006). Onko kirkko tehnyt paljoakaan kirkollisen työn palkkatyöläistymisen, palvelutoiminnan ja tilaisuuksien tuotteistamisen estämiseksi? Onko vallinnanvapauden paradoksaalinen ehto myös kirkossa, kuten puolueissakin, arvovalintojen tuotteistaminen – niin Lordin, Che Guevaran, Kimi Räikkösen kuin Jeesuksenkin?

Viitteet

1. EUYOUNG (Political Participation of Young People in Europe; HPSE-CT-2002-00123, Analyses of Comparability and Technical Report) oli eurooppalainen tutkimusprojekti, jonka pääasiallisena tarkoituksena oli kehittää standardisoitu tutkimusväline nuorten (15–25-vuotiaiden) poliittisen osallistumisen mittaamiseen kahdeksassa Euroopan unionin jäsenmaassa. Kerätty aineisto, joka perustuu 1000 nuoren *face-to-face*-haastatteluun, antaa hyvän kuvan nuorten osallistumisesta ja asenteista vuodenvaihteessa 2004–2005. Useimmat kansalliset ja kansainväliset projektit koskevat raportit ja yhteenvedot sekä yhteiset työt ohjaavat ohjelma-asiakirjat löytyvät itävaltalaisen isäntäorganisaation (SORA) verkkosivuilta http://www.sora.at/wahlen/EUYOUNG/download_area/. Projektin kansallinen raportti julkaistaan syksyllä 2006 Nuorisosiain neuvottelukunnan ja Nuorisotutkimusverkoston verkkosivuilla.
2. Järjestökulttuurit varioivat. Suomessa ei ole montakaan tällaista ammattiliiton ulkopuolella toimivaa professionaalia tai taloudellista toimijaa.
3. Presidentinvaaleissa äänioikeutettu on jokainen Suomen kansalainen, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta. Selvyyden vuoksi analyysiin on otettu mukaan vain ne vastaajat, jotka haastatteluhetkellä olivat vähintään 19-vuotiaita. Tämä johtuu siitä, että presidentinvaalit olivat jo tammikuussa, ja siksi merkittävä osa haastatteluhetkellä 18-vuotiaista oli saavuttanut tämän iän vaalien ja haastattelun välisenä aikana, eikä siten ollut äänioikeutettu vaalipäivänä.
4. Tyttöjen ja nuorten naisten keskuudessa Halosen sosiaalista turvallisuutta ja stabiilia hyvinvointiyhteiskuntaa korostavat arvot sekä suvaitsevaa, globaalia empatiaa korostavat retoriset ratkaisut nauttivat suurta suosiota. Poliittinen signaali oli erityisen relevantti nuorille naisille, jotka haluavat osoittaa naisten kohtaaman (tasa-arvon keski-ikästä estävän) ”lasikaton” ohuutta ja rikkoutumismahdollisuutta. Lukuisissa nuorten arvogallupeissa on korostunut myös nuorten tyttöjen post-materialistinen ja liikkumavarainen arvomaailma; mielipidetiedustelu osoittaakin, että juuri nuoret, suhteellisen radikaalit 18–21-vuotiaat tytöt olivat Halosen vauhdissa mukana. Sauli-ilmiökin eli vaaleissa, varsinkin sen loppumetreillä. Niinistön argumentit, eetos ja päätös, olivat monessa suhteessa varovaisia – esimerkiksi turvallisuuspolitiikassa. Mutta keskustelu selvensi toisen kierroksen asetelmaa. Epävarmassa kilpailuyhteiskunnassa ja koulutusmaailmassa miehen *gender* on tunnistettavissa suhteessa naisten nousuun ja arvomaailmaan. Niinistön imago ja kehonkieli korostavat
5. Istuvan presidentin kannattajat ovat myös suhteellisen suvaitsevaisia illegaalisten ja anarkohenkisten toimintamuotojen suhteen verrattuna Niinistön ”järjestyspuolueen” kannattajiin. Halos-ilmiön tuulia puhalleleet nuoret hahmottavat myös huono-osaisuuden ja syrjäytymisen taustaa selvän vasemmistolaisesti ja kristillis-sosiaalisesti: epäoikeudenmukaisella kotitaustalla ja vertaissolidarisuudella on heille merkitystä 2000-luvun Suomessa. Niinistön tukijoiden arvomaailma on vähemmän sosiologinen tai solidaarinen: passiiviset yksilöt saattavat itsekkin olla vastuussa onnettomasta elämästään.
6. Porvarilliset yhteislistat toimivat seurakunnissa: tuloksena 4 %:n (paikka)kannatus. Vasemmiston yhteislistat sai 1 % ja muut poliittiset listat yhteensä 2 % paikoista. Selkeästi puolueiden ulkopuolelle sijoitetut listat, ns. seurakuntaväen listat, saivat paikoista 13 %, vanhoillisestadiolaiset pystyivät mobilisoitumaan 3 %. Kaiken kaikkiaan neljännes valtuustoaktiiveista arvioitiin valitun ei-poliittiselta listalta. (Kirkon tiedotuskeskus, tiedotteita 29.11.2002: <http://www.evl.fi/kkh/kt/uutiset/mar2002/srkvanal.htm>.)
7. Kolmasosa ei kerro puolueorientaatiotaan. Vaaleissa valittu valtuusto valitsee kirkkoneuvoston kansanvaltaisten poliittisten instituutioiden tapaan. Se tapahtuu usein puolueiden sopimuksen varassa, mikä käytäntö saa tietenkin idealistisemmin ja yksilöllisemmin uskoon ja vaalien kansalaisten tahtoa artikuloivaan tarkoitukseen suhtautuvat takajaloilleen. 60 % luottamushenkilöistä on jonkun puolueen jäseniä. He haluaisivat kuitenkin vähentää puolueiden vaikutusta seurakuntahallintoon (Hytönen ym. 2004).
8. Tutkimuksen kokonaisotoksesta ovat tässä tarkastelussa mukana vain yli 18-vuotiaat evankelis-luterilaiset kirkon jäsenet.
9. Analyysissa on tutkittu vahvoja riippuvuuksia (korrelaatioita) hyväksyttävää toimintaa koskevien muuttujien välillä. Faktorianalyysissa pyritään löytämään eri asenteiden (muuttujien) yhteisiä ulottuvuuksia. Esimerkiksi ”vapaa seksi” (faktorin nimi) ulottuvuudella seksi samaa sukupuolta olevien ihmisten välillä (muuttuja) ja seksi ennen avioliittoa (muuttuja) ovat yhteydessä

toisiinsa. Faktori tavallaan kokoa muuttujia, antaa niille yhteisen tulkinnan, nimen. Faktoriulottuvuuksien tarkasteluun hyväksyttiin vähintään 0.30 suuruisia latauksia muuttujien yhteisvaihtelussa ja ne saivat nimensä kyseisen muuttujia yhdistävän ja yhteiskuntapolitiittisen tarkastelun kannalta mielekkään yleisen arvo- tai muun orientaation mukaisesti. Kaikkia havaintoja (haastateltujen asenteita) kuvaava faktoripistemäärien keskiarvo on aina nolla. Eri taustoissa (esim. sukupuoli, uskonnollisuus) faktoripistemäärien keskiarvot ovat erilaisia. Esimerkiksi vapaan seksin dimensiolla Halosen kannattajat saivat plus-merkkisen latauksen eli he olivat avoimemman seksin kannalla. Niinistön tukijoukot saivat negatiivisen latauksen eli olivat varauksellisia tai tiukkoja vapaan seksin suhteen. Kun jonkin arvo- tai sosiaalisen taustan poikkeama nolasta oli yli 0.10, koettiin ero muusta aineistosta tulkinnan arvoiseksi.

10. Tästä relevantista tulkinnasta kiitän tämän teoksen toimittaja Terhi-Anna Wilskaa.

Lähteet

- Beck, Ulrich (1993) *Die Erfindung des Politischen*. Frankfurt: Suhrkamp. (In English 1997: The Reinvention of Politics. Rethinking Modernity in the Global Social Order. Cambridge: Polity Press.)
- Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim, Elisabeth (2002) *Individualization. Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*. London, Thousands Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Gadamer, H.-G. (1990) *Wahrheit und Methode. Grundzüge einer Philosophischer Hermeneutik*. Tübingen: Mohr.
- Habermas, Jürgen (1988) *Legitimation Crisis*. Oxford: University Press.
- Huntington, Samuel (1996) *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: Simon & Schuster.
- Hytönen, M. & Niemelä, K. & Salonen, K. (2004) *Kirkko muutosten keskellä. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2000–2003*. Kirkon nelivuotiskertomus. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Kirkon aikakauslehdet.
- Mikkola, T. & Niemelä, K. & Pettersson, J. (toim.) (2006) *Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Niemelä, Kati (2006) *Vieraantunut vai pettynyt? Kirkosta eroamisen syyt Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Nurmela, S. & Pehkonen, J. (2000) *Nuoret ja presidentinvaalit 2000: Raportti 18–30-vuotiaiden osallistumisesta vuoden 2000 presidentinvaaleihin*. Helsinki: Nuoriso-

asiain neuvottelukunta.

- Paakkunainen, Kari (2003) Suomen harvaan asuttujen seutujen nuorten elämäntilanne ja osallistuminen. Teoksessa Risto Raivio (toim.) (1994) *Osallistuminen, edustuksellisuus ja puolueet seurakuntahallinnossa*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Salonen, K. & Kääriäinen, K. & Niemelä, K. (2000) *Kirkko uudelle vuosituhanalle. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 1996–1999*. Kirkon nelivuotiskertomus. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Uskonnot Suomessa -hankkeen tietokanta 2006. URL: <<http://www.uskonnot.fi/>>. (Viitattu 20.8.2006.)

NUORISOBAROMETRI 2006

1) Sukupuoli (merkitään kysymättä)

2) Minkä ikäinen olet?

3) Missä kunnassa asut tällä hetkellä?

4) Mikä on äidinkielesi?

- Suomi
- Ruotsi
- Muu, mikä?

5) Mikä on perhemuotosi? Oletko...

- Yksin asuva (myös soluasunto)
- Avio- tai avoliitossa, lapseton
- Avio- tai avoliitossa, lapsia
- Yksinhuoltaja
- Vanhempien/vanhemman/muun huoltajan luona asuva
- “Kimppakämpässä” ystävien tai sisarusten kanssa
- Muu perhemuoto
- (Ei vastausta)

6) Oletko suorittanut ylioppilastutkinnon?

- Kyllä
- En

7) Mikä on ammatillinen koulutuksesi? Oletko suorittanut...

- Ammatillisen perustutkinnon
- Ammattikorkeakoulututkinnon
- Yliopistotutkinnon
- Ei mitään mainituista

8) Mikä on isäsi koulutustaso?

- Ammatillinen perustutkinto

- Opistoasteen tutkinto
- Vain yo-tutkinto
- Yliopistotutkinto
- Ei tutkintoa
- Ei isää enää
- Ei osaa sanoa

9) Mikä on äitisi koulutustaso?

- Ammatillinen perustutkinto
- Opistoasteen tutkinto
- Vain yo-tutkinto
- Yliopistotutkinto
- Ei tutkintoa
- Ei äitiä enää
- Ei osaa sanoa

10) Mikä on tai oli isäsi ammatti?

- Isän ammatti...
- Ei osaa sanoa

11) Mikä on tai oli äitisi ammatti?

- Äidin ammatti...
- Ei osaa sanoa

12) Mikä on isäsi ikä?

13) Mikä on äitisi ikä?

14) Opiskeletko parhaillaan oppilaitoksessa tai oletko ammatillisessa koulutuksessa?

- Kyllä
- Ei

15) Oletko parhaillaan...?

- Peruskoulussa
- Lukiossa
- Toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa
- Ammattikorkeakoulussa
- Yliopistossa

- Työvoima- tai työllisyyskoulutuksessa
- Oppisopimuskoulutuksessa
- Kansanopistossa tms.
- Avoimessa yliopistossa tai avoimessa ammat-
tikorkeakoulussa

16) Mitä opiskelet?

17) Oletko tyytyväinen nykyiseen koulu- tukseesi, jos ajattelet työn saantia ja omaa tulevaisuuttasi?

- Kyllä
- Ei
- Ei osaa sanoa

18) Teetkö tällä hetkellä palkkatyötä?

- Kyllä
- Ei
- Ei osaa sanoa

19) Onko työsuhteesi?

- Täysipäiväinen vakinainen
- Täysipäiväinen määräaikainen
- Osa-aikainen vakinainen
- Osa-aikainen määräaikainen
- Ei osaa sanoa

20) Mikä on pääasiallinen toimintasi? Oletko ...

- Koululainen tai opiskelija
- Palkkatyössä
- Yrittäjä tai avustava perheenjäsen yrityksessä
- Maanviljelijä
- Työtön tai lomautettu
- Varusmies- tai siviilipalveluksessa
- Harjoittelija työmarkkinatuella tai työkokei-
lussa
- Sairaus-, työkyvyttömyys-, tms. eläkkeellä
- Äitiys- tai vanhempainvapaalla
- Muutoin kotityötä tekevä
- (Ei vastausta)

21) Mikä on ammattisi?

22) Oletko samaa vai eri mieltä seuraavien työtä koskevien väitteiden kanssa. (täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, täysin eri mieltä)

- Työ on tärkeä osa ihmisen elämänsisältöä.
- Työelämä vaatii nykyisin niin paljon, että
monet ihmiset palavat ennenaikaisesti lop-
puun.
- Uskon, että hyvä koulutus takaa pysyvän
työn.
- Haluaisin työurallani vaihtaa työpaikkaa
useita kertoja.
- Haluaisin sitoutua kunnolla johonkin työ-
paikkaan tai yritykseen ja ponnistella sen
menestyksen eteen.
- Uskon, että työssä menestyminen on vain
itsestä ja omasta asenteesta kiinni.
- Tavoitteeni on ansaita niin paljon rahaa, että
voisin elää leveästi.
- Uskon, että palkansaajana voi vaurastua.
- Uskon, että työssä menestymiseen tarvitaan
ennen kaikkea hyvää onnea.
- Täytyy olla työpaikka, jotta voisi kehittää
kykyjään täysipainoisesti.
- On alentavaa vastaanottaa rahaa tekemättä
työtä sen eteen.
- Ihmiset, jotka eivät käy töissä, laiskistuvat.
- Työ on velvollisuus yhteiskuntaa kohtaan.
- Ihmisillä ei pitäisi olla pakko tehdä töitä, jos
he eivät halua.
- Työn pitäisi aina olla etusijalla, vaikka se
tarkoittaisi vähemmän vapaa-aikaa.

23) Kuinka paljon luotat seuraavien institu- tioiden toimintaan? (paljon, jonkin verran, vähän, ei lainkaan)

- Poliittiset puolueet
- Kunnan virkamiehet
- Valtion virkamiehet

- Ammattiyhdistysliike
- Kirkko
- Puolustusvoimat
- Poliisi
- Eduskunta
- Kunnanvaltuusto
- Euroopan Unioni
- Tasavallan presidentti
- Pankit
- Suuryritykset
- Oikeuslaitos
- Maan hallitus
- Nato
- Lehdistö
- Televisio
- Internet

24) Äänestitkö edellisten, tammikuussa pidettyjen presidentinvaalien ensimmäisellä kierroksella?

- Kyllä
- Ei
- Ei osaa sanoa

25) Entä äänestitkö presidentinvaalien toisel- la kierroksella?

- Kyllä
- Ei
- Ei osaa sanoa

26) Kumpaa äänestit presidentinvaalien toisella kierroksella; Tarja Halosta vai Sauli Niinistöä?

- Halonen
- Niinistö
- Ei halua sanoa

27) Miksi et äänestänyt toisella kierroksella?

28) Oletko samaa vai eri mieltä seuraavan väittämän kanssa. EU-jäsenyys on osoittau-

tunut edulliseksi Suomelle. (täysin samaa
mieltä, jokseenkin samaa mieltä, jokseenkin
eri mieltä, täysin eri mieltä)

29) Oletko samaa vai eri mieltä seuraavien asioiden hyväksyttävyydestä? (täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, jokseenkin eri mieltä, täysin eri mieltä)

- On hyväksyttävää tehdä iskuja turkistarhoil-
le?
- On hyväksyttävää maalata iskulauseita
rakennuksien seiniin?
- On hyväksyttävää osallistua ulkomaalaisia
vastaan järjestettyyn mielenosoitukseen?
- On hyväksyttävää kiertää verotusta tekemällä
pimeää työtä?
- On hyväksyttävää nostaa työttömyyskorvaus-
ta väärin perustein?
- On hyväksyttävää, että suuryritysten johtajat
saavat isoja optioita ja bonuksia?
- On hyväksyttävää jättää maksamatta julkises-
sa kulkuneuvossa?
- On hyväksyttävää ladata musiikkia ilmaiseksi
internetistä?
- On hyväksyttävää kiertää äänitteiden kopio-
suojaus?
- On hyväksyttävää myydä seksiä, jos on täysi-
ikäinen?
- On hyväksyttävää ostaa seksiä täysi-ikäiseltä?
- On hyväksyttävää harrastaa seksiä alle 16-
vuotiaan kanssa?
- On hyväksyttävää harrastaa seksiä ennen
avioliittoa?
- On hyväksyttävää harrastaa seksiä jonkun
muun kuin oman puolison tai seurustelu-
kumppanin kanssa?
- On hyväksyttävää harrastaa seksiä samaa
sukupuolta olevan kanssa?
- On hyväksyttävää, että samaa sukupuolta
olevien parisuhde rekisteröidään?
- On hyväksyttävää, että annetaan hedel-
möityshoitoja yhteiskunnan varoilla samaa
sukupuolta oleville pareille?

- On hyväksyttävää tehdä abortti jos itse kokee sen tarpeelliseksi?
- On hyväksyttävää käyttää mietoja huumeita kuten kannabistuotteita?

30) Missä määrin syrjäytyminen mielestäsi johtuu seuraavista asioista? (paljon, jonkin verran, vähän, ei lainkaan, ei osaa sanoa)

- Koulutuksen puutteesta
- Ystävien puutteesta
- Tulevaisuudenuskon puutteesta
- Epäterveellisistä elämäntavoista
- Harrastusten puutteesta
- Omasta laiskuudesta tai välinpitämättömyydestä
- Rahan tai toimeentulon puutteesta
- Avun saamisen vaikeudesta ongelmatilanteissa
- Ihmisten epätasa-arvoisista lähtökohdista esim. lapsuudenkodin vaikeat olot
- Biologisista tai geneettisistä lahjakkuuseroista
- Yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuudesta

31) Kuinka paljon koet epävarmuutta tai turvattomuutta seuraavien asioiden takia? (hyvin paljon, melko paljon, keskimääräisesti, melko vähän, hyvin vähän, ei osaa sanoa)

- Opiskelu
- Työn saaminen
- Perheenjäsenten turvallisuus ja hyvinvointi
- Oma toimeentulo
- Asuin ympäristön turvattomuus
- Maailmanpoliittinen tilanne
- Maahanmuuttajien määrän lisääntyminen
- Yhteiskunnassa vallitsevat avot ja asenteet
- Ihmisestä johtuva ilmastomuutos
- Kulkutaudit kuten lintuinfluenssa
- Kansainvälinen terrorismi

32) Kuulutko kirkkoon tai johonkin uskonnolliseen yhteisöön?

- Kyllä
- Ei

Jos kyllä:

33) Mihin kirkkoon tai uskonnolliseen yhteisöön kuulut?

- Evankelis-luterilainen kirkko
- Ortodoksinen kirkko
- Muu, mikä?
- Ei osaa sanoa

34) Mikä seuraavista kuvaa tilannettasi parhaiten?

- Et ole koskaan kuulunut kirkkoon tai muuhun uskonnolliseen yhteisöön
- Olet kuulunut mutta itse eronnut
- Olet kuulunut mutta eronnut perheesi mukana
- Muu, mikä

35) Kuinka usein, jos koskaan, ajattelet elämän tarkoitusta tai päämäärää?

- Usein
- Joskus
- Harvoin
- En koskaan
- Ei osaa sanoa

36) Jos ei huomioda häitä, hautajaisia ja ristiäisiä, kuinka usein käyt kirkossa/uskonnollisissa tilaisuuksissa?

- Vähintään kerran kuukaudessa
- Ainoastaan erityisinä juhlapyhinä
- Kerran vuodessa
- Harvemmin
- Käytännössä en koskaan
- Ei osaa sanoa

37) Riippumatta siitä, käytkö kirkossa tai uskonnollisissa tilaisuuksissa vai et, sanoisitko olevasi...?

- Uskonnollinen ihminen
- Ei uskonnollinen ihminen
- Vakaumuksellinen ateisti, jumalankieltäjä
- Ei osaa sanoa

38) Kuinka usein rukoilet?

- Säännöllisesti päivittäin
- Joitakin kertoja kuukaudessa
- Harvemmin kuin kerran kuukaudessa
- Vain tiukan paikan tullen
- Ei koskaan
- Ei osaa sanoa

39) Kuinka uskonnollisen arvioisit lapsuudenkotisi olleen asteikolla 1-5, jossa 5 tarkoittaa erittäin uskonnollinen ja 1 ei lainkaan uskonnollinen?

- 1 Ei lainkaan uskonnollinen
- 5 Erittäin uskonnollinen
- Ei osaa sanoa

40) Mitkä kaikki seuraavista sopivat kuvaamaan lapsuudenkotiasi? (kyllä, ei, ei osaa sanoa)

- Lapsuudenkodissasi puhuttiin uskonnosta
- Käytiin säännöllisesti jumalanpalveluksessa
- Pidettiin kotihartauksia
- Luettiin ruokarukous
- Kunnioitettiin lepopäivää
- Lapset kävivät pyhäkoulussa

41) Keskusteletko uskonnollisista kysymyksistä seuraavien henkilöiden kanssa? (usein, joskus, ei koskaan, lähipiirissä ei ole mainittua henkilöä, ei osaa sanoa)

- Äiti
- Isä

- Kummi
- Joku isovanhemmista
- Joku opettajista
- Ystävät

42) Mikä seuraavista vastaa eniten uskomuksiasi?

- On olemassa yksi jumala
- On olemassa jonkinlainen henki tai elämänvoima
- En todella tiedä mitä ajatella
- En usko, että on olemassa minkäänlaista henkeä, jumalaa tai elämänvoimaa
- Ei osaa sanoa

43) Mikä seuraavista vastaa eniten uskomuksiasi?

- Uskon kristinuskon jumalaan kuten oma kirkkoni opettaa
- Uskon kristinuskon jumalaan, joskin varsin eri tavalla kuin kirkko opettaa
- Uskon jumalaan/korkeampaan voimaan jonkin muun uskonnon mukaisesti
- Uskon jumalaan/korkeampaan voimaan omalla tavallani
- Ei osaa sanoa

44) Minkälainen mielikuva sinulla on seuraavista uskonnoista ja uskonnollisista yhteisöistä? (erittäin myönteinen, melko myönteinen, ei myönteinen eikä kielteinen, melko kielteinen, erittäin kielteinen, ei osaa sanoa)

- Ortodoksinen kirkko
- Roomalaiskatolinen kirkko
- Evankelis-luterilainen kirkko
- Lestadiolaisuus
- Helluntailaisuus
- Herännäisyys (körtit)
- Uudet karismaattiset herätysliikkeet mm. Nokian herätys
- Jehovan todistajat

- Mormonit
- Juutalaisuus
- Islamilaisuus
- Hindulaisuus
- Äiti Amma
- Krishna -liike
- Buddhalaisuus
- Meditaatio
- Jooga
- Kabbala
- Scientology
- Wicca
- Saatananpalvonta

45) Pitäisikö koulujen juhlista poistaa uskontoon viittaavat asiat?

- Kyllä
- Ei
- Ei osaa sanoa

46) Uskotko sinä seuraaviin asioihin? (kyllä, ei, ei osaa sanoa)

- Yliluonnollisiin olentoihin
- Aaveisiin
- Noitiin
- Ufoihin
- Jeesukseen, joka on Jumalan poika
- Pyhään Henkeen
- Enkeleihin
- Saatanaan
- Demoneihin
- Maapallon ulkopuolisiin älyllisiin olioihin
- Astrologiaan (horoskoopit)
- Joidenkin ihmisten yliluonnollisiin kykyihin esim. selvänäkeminen, henkiparantaminen
- Siihen että kaikki on ennalta määrättyä
- Että jumala on luonut maailman niin kuin Raamatussa sanotaan
- Että maailman synty voidaan selittää tieteellisesti
- Että maailman synty ja evoluutio ovat viime kädessä korkeamman voimaan ohjaamia

47) Mikä seuraavista väitteistä kuvastaa parhaiten käsitystäsi siitä, mitä kuoleman jälkeen tapahtuu?

- Kaikki elämä loppuu
- Kaikki ihmiset herätetään kuolleista ja toiset pääsevät taivaaseen, toiset joutuvat helvettiin
- Vain jotkut pääsevät taivaaseen, toiset jäävät kuolleiksi
- Kaikki pääsevät taivaaseen
- Ihmiset syntyvät uudelleen tähän maailmaan
- Muuta, mitä?
- Ei osaa sanoa

48) Miten paljon uskot voivasi vaikuttaa oman elämäsi kulkuun asteikolla 1-10, jossa 10 tarkoittaa paljon ja 1 ei lainkaan?

49) Antaako kirkko Suomessa päteviä vastauksia seuraaviin ongelmiin? (kyllä, ei, ei osaa sanoa)

- Ihmisen moraalisiin ongelmiin ja tarpeisiin
- Perhe-elämän ongelmiin
- Ihmisen hengellisiin ongelmiin ja tarpeisiin
- Maamme tämän päivän sosiaalisiin ongelmiin
- Globaaleihin kysymyksiin

50) Kuinka tärkeänä pidät seuraavia seurakuntien toimintamuotoja? (erittäin tärkeänä, melko tärkeänä, melko tarpeettomata, täysin tarpeettomana, ei osaa sanoa)

- Hautaan siunaaminen
- Kirkollinen vihkiminen
- Kaste
- Rippikoulu
- Nuorisotyö
- Lasten päiväkerhot
- Koululaisten iltapäiväkerhot
- Hautausmaiden ylläpito
- Sairaaloiden sielunhoito
- Perhe- ja parisuhdeneuvonta

- Jumalanpalvelus
- Pyhäkoulu
- Palveleva puhelin
- Kehitysyhteistyö
- Lähetystyö
- Musiikkitilaisuudet
- Eettiset kannanotot julkisuudessa
- Perhetyö
- Nuorten aikuisten toimintaryhmät
- Nettiauttaminen

51) Mihin seuraavista seurakuntien toimintamuotoihin osallistut tai olisit halukas osallistumaan?

- Nuorisotyö
- Jumalanpalvelus
- Kehitysyhteistyö
- Lähetystyö
- Musiikkitilaisuudet
- Perhetyö vapaaehtoisena
- Nuorten aikuisten toimintaryhmät

52) Oletko tietoinen siitä, että tämän vuoden marraskuussa pidetään kirkollisvaalit?

- Kyllä
- Ei
- Ei osaa sanoa

53) Oletko ikinä äänestänyt kirkollisvaaleissa?

- Kyllä
- Ei
- Ei osaa sanoa

54) Aiotko äänestää seuraavissa kirkollisvaaleissa?

- Kyllä
- Ei
- Ei osaa sanoa

55) Koetko voivasi vaikuttaa äänestämällä kirkollisvaaleissa?

- Kyllä
- Ei
- Ei osaa sanoa

56) Kuinka tyytyväinen olet elämääsi tällä hetkellä? Arvioi asiaa kouluarvosanalla 4-10.

KIRJOITTAJAT

Helena Helve (FT) työskentelee tutkimusprofessorina Kuopion yliopiston nuorisokasvatuksen maisteriohjelmassa ja sosiologian ja uskontotieteen dosenttina Helsingin yliopistossa. Hänen tutkimusteemoihinsa kuuluvat muun muassa nuorten arvot, asenteet ja maailmankuvat ja niiden muutokset, joita hän on tutkinut vertailu- ja seuranta tutkimuksina. Parhaillaan hän johtaa Suomen Akatemian tutkimusprojektia Young People, Identity and Social Capital.

Titus Hjelm (TT) toimii tutkijana Amsterdamin yliopiston (UvA) uskontotieteen laitoksella. Hän on erikoistunut uskontososiologian kysymyksenasetteluihin ja tutkinut muun muassa uskonnon, median ja yhteiskunnan vuorovaikutusta, uskonnollisia liikkeitä sekä uskontoa ja populaarikulttuuria.

Sami Myllyniemi (VTM) vastaa Nuorisotutkimusverkoston tilastosuunnittelijana muun muassa nuorisoa koskevien tietokantojen kehittämisestä. Hän on mukana useiden Nuorisotutkimusverkoston hankkeiden käytännön toteutuksessa ja kirjoittanut Nuorisobarometrin tilasto-osuuden myös vuosina 2004 ja 2005.

Kari Paakkunainen (VTL) työskentelee tutkijana Nuorisotutkimusverkostossa ja Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitoksella. Hänen tutkimusteemoinaan ovat viime vuosina olleet nuorten poliittinen kulttuuri Suomessa ja Euroopassa. Lisäksi hän arvioinut useita nuorisoprojekteja.

Terhi-Anna Wilska (Ph.D.), dosentti, työskentelee taloussosiologian tutkijana Turun kauppakorkeakoulussa. Hänen tutkimusteemoihinsa kuuluvat lasten, nuorten ja perheen kulutus ja taloudellinen toiminta, sukupolvien väliset taloudelliset-sosiaaliset suhteet, kulutusyhteiskunnan muutokset sekä nuorten elämäntyylien muutokset tietoyhteiskunnassa.

SAMMANDRAG

Huvudtemat för Ungdomsbarometern 2006 är religion. Under de senaste åren har människornas intresse för religioner, andlighet och mystik ökat trots att konfessionell religiositet, utövandet av religion och tillhörighet till religiösa samfund har minskat. Detta gäller i synnerhet ungdomar. Ungdomarnas förhållande till religion och andlighet – och framför allt till sitt eget religiösa samfund – är aktuellt även inom Finlands evangelisk-lutherska kyrka, för alltså hör största delen av de finländska ungdomarna mellan 15 och 29 år till den evangelisk-lutherska kyrkan. Ändå deltar bara få ungdomar aktivt i kyrkans verksamhet. I församlingsvalet i november 2006 kommer man därför alldeles speciellt att uppmärksamma behovet av att aktivera ungdomarna i kyrkans verksamhet.

TNS-Gallup genomförde en undersökning för den statliga delegationen för ungdomsärenden (Nuora) i mars 2006 där 1800 finskspråkiga och 100 svenskspråkiga unga intervjuades. Publikationen är uppdelad i en statistisk översikt och i artiklar om speciella teman. Årets teman var de ungas religiösa utveckling i allmänhet, sambandet mellan religion, attityder till arbete och ekonomisk moral, attityderna hos ungdomar som inte hör till kyrkan samt hur de ungas religiösa förbindelser och värderingar inverkar på deras samhällsengagemang. Därtill tillfrågas de om sitt medborgerliga inflytande, som t.ex. att rösta i presidentvalet eller i församlingsvalet samt även om tidigare angivna attityder, som t.ex. till arbete, sin uppfattning om orsakerna till utslagning, moraliskt godkännande av olika fenomen, vad som orsakar osäkerhet och otrygghet, sitt förtroende för institutioner samt tillfredsställelse med livet.

I den statistiska översikten analyserar Sami Myllyniemi först de ungas ställning i

arbetslivet och deras attityder till arbete och utbildning. Barometern visar att de unga uppskattar arbete lika mycket som tidigare – och till och med mera. De unga är också till största delen nöjda med sin utbildning med tanke på arbetet och framtiden. Jämfört med tidigare år har dock de ungas korttids- och deltidsjobb ökat, i synnerhet bland unga kvinnor.

Jämfört med tidigare års enkäter har ungdomarnas attityder gentemot orsakerna till utslagning förändrats klart. De är i dag mer solidariska och toleranta. Toleransen syns också i de ungas åsikter om att acceptera olika fenomen. De unga upplever olika former av ekonomiskt missbruk som de allra minst acceptabla fenomenen.

Jämfört med år 2004 har känslan av osäkerhet och otrygghet minskat. En fast anställning är allmänt sett den viktigaste trygghetsfaktorn. Förtroendet för olika samhällsinstitutioner har förändrats i bägge riktningarna under de senaste tio åren. Det har ökat för banker och politiska partier och minskat bland annat för storföretag, kyrkan, försvarsmakten och Europeiska unionen. Ungdomarna tror att deras röstningsaktivitet i presidentvalet var högre än vad den faktiskt var. I synnerhet unga kvinnor röstade klart mera på Tarja Halonen än den övriga befolkningen.

De unga går mycket litet i kyrkan och deras engagemang i kyrkans övriga verksamhet är ännu mindre. Ändå tror största delen av de unga på kyrkans förmåga att ge godtagbara svar på människornas problem och andliga behov. Kyrkans viktigaste funktion anses vara olika övergångsriter under en människas levnadslopp, i synnerhet jordfästning. Rätt få av de tillfrågade visste något om det förestående församlingsvalet, och de tillfrågade överdrev också sina avsikter att rösta i valet.

En betydande del av de unga anser sig dock vara religiösa och över hälften av dem tror på Gud på något sätt. Emellertid tror bara en dryg femtedel på Gud så som kyrkan lär; det vanligaste är att tro på Gud på sitt eget sätt. Men egentlig religionsutövning, som t.ex. dag-

lig bön, är dock rätt sällsynt. De unga har en god uppfattning om den evangelisk-lutherska kyrkan och om de flesta andra stora religioner. Mest negativt förhåller de sig till satansdyrkan, Jehovas vittnen och nya väckelserörelser och religiösa grupper, som t.ex. scientologi.

De unga är alltså ungefär lika nöjda med livet som under tidigare år. Tillfredsställelsen ökar i synnerhet när de unga får barn, liksom även hög utbildning och en fast anställning. Även religionstheten har en positiv effekt på tillfredsställelsen.

I Helena Helves artikel analyseras förändringarna i de ungas religiositet utgående från religionens kulturella, sociala, kunskapsmässiga, upplevelsemässiga och funktionella dimensioner. Analysintervallerna för förändringarna utgörs av tidigare jämförande undersökningar av ämnet. Helve anser att i synnerhet ungdomar under 20 år inte ifrågasätter tillhörighet till kyrkan lika mycket som äldre ungdomar. Religionens sociala dimension är emellertid inte särskilt viktig för de unga, anser Helve. Enligt ungdomsbarometern deltar få ungdomar i någon församlingsverksamhet.

I en jämförelse av förändringarna i de ungas tro förefaller det som om barometerns 15-19-åringar mätta med religionens kunskapsmässiga dimension bättre än tidigare har tillägnat sig ett trossystem enligt den kristna tron. Det är även anmärkningsvärt att även om flickornas och kvinnornas trosvärld innehåller mera inslag av kristendom är de mer benägna att tro på utomstående andlighet, som t.ex. magi och horoskop. Pojkarnas världsbild är mer rationell.

När det gäller den upplevelsemässiga nivån förefaller i synnerhet de yngsta tillfrågade lita på kyrkans möjlighet att lösa människornas moraliska problem såväl som frågor kring familjelivet. De unga litar inte lika mycket på kyrkans möjligheter att ingripa i dagens sociala problem eller globala frågor. När det gäller religionens funktionella dimension stödjer ungdomsbarometerns material tidigare undersökningsresultat som visar att de unga inte är aktiva kyrkobesö-

kare eller bedjare. Det är dock skäl att minnas att hemmets betydelse för de ungas religiositet är stor. Likaså har bostadsområdet stort inflytande. I sin artikel betonar Helve även att årets barometerenkät utvisar att de ungas religiositet ökar. Kristendomen är emellertid inte längre det enda alternativet bland religionerna. Individualistiskt tänkande ungdomar upplever att de själva kan bygga upp sin egen världsbild av olika element.

Terhi-Anna Wilskas granskar i sin artikel om det finns ett samband mellan de ungas attityder till arbete och ekonomisk moral och religiositetens olika former utgående från materialet i ungdomsbarometern. Utgående från materialet kan man säga att de unga uppskattar arbete och är förbundna till arbetet. Tron på Gud inverkar inte i sig särskilt mycket på attityderna till arbetet. Däremot har kvaliteten på tron större inflytande. De som strikt håller sig till kyrkans lära, de "puritanska kristna", anser oftast att arbetet är en plikt gentemot dem själva och samhället, medan åter de som tror på gud på sitt eget självständiga sätt mest uppskattar fritid och arbetet som en möjlighet till ett ekonomiskt rikare liv.

Den moderna kapitalismens anda med sin strävan efter individuell nytta och å andra sidan den protestantiska ekonomiska moralen undersöktes i barometermaterialet med frågan om hur acceptabla vissa ekonomiska oegentligheter eller missförhållanden är. Även om religiositeten har en tydlig inverkan på de ungas moraluppfattningar finner man inga bevis i undersökningen på att de mindre religiösa ungdomarnas uppfattning om rätt och orätt skulle vara särskilt oklar eller variera från fall till fall eller från en situation till en annan. Enligt denna såväl som tidigare undersökningar finns det ändå ett samband mellan arbetsetik och ekonomisk moral och kulturella och sociala faktorer, inte enbart religion.

Titus Hjelm och Sami Myllyniemi diskuterar i sin artikel gruppstrukturen och bakgrunden hos de unga som inte hör till någon statskyrka, de ungas sekularisering, alternativa religiösa former och hur finska ungdomar som inte hör

ABSTRACT

The theme of the 2006 Youth Barometer is religion. Interest in religions, spirituality and mysticism has been growing, whereas denominational religiousness, the practice of religion and membership in religious communities are in decline. Young people's relationship with religion and spirituality – above all with their own religious communities – is a topical question for the Evangelical-Lutheran Church, since most young Finns aged between 15 and 29 belong to this Church. Yet, few young people are involved in parish activities. This is why the Church has paid special attention to activating young people in connection with the congregational election, to be held in November 2006.

The Barometer survey commissioned by the Advisory Council for Youth Affairs from TNS-Gallup in March 2006 was based on interviews with 1800 Finnish-speaking and 100 Swedish-speaking young Finns. The report includes a statistical overview and articles. The articles illuminate religious development among young people in general; connections between religion, attitudes to work and judgements about business practices; the attitudes of young people who do not belong to any church; and the effect of religious commitment and values on civic participation. The questions in the survey related to civic influence, such as voting in presidential and congregational elections, and some previously surveyed topics: work ethic, opinions about the causes of exclusion, the moral acceptability of certain things, causes for anxiety and insecurity, trust in institutions, and satisfaction with life.

In the statistical overview, Sami Myllyniemi analyses young people's position in working life and their attitudes towards work and education. The Barometer shows that young people value work as much as before – if not

more. They are also satisfied with their education and training in terms of employment and their own future. Compared with previous years, fixed-term and part-time employment has grown, especially among women.

Compared with previous surveys, attitudes regarding the causes of exclusion evince greater solidarity and tolerance. Tolerance is also seen in opinions about the acceptability of certain things and actions. The least acceptable for young people were different forms of financial misconduct.

Compared with 2004, young people's sense of insecurity has lessened. Overall, a stable job is the most important factor for security. Trust in different social institutions has evolved in both directions over the past ten years. Young people's trust in banks and political parties has grown, while trust in major business conglomerates, the Church, the Defence Forces and the European Union has fallen. Young people overestimate their own activity in the polls. Young women in particular voted for Tarja Halonen more than the population overall.

Church-going is rare among young people and participation in other church activities still less frequent. Yet, most young people believe in the Church's capability of giving competent answers to people's problems and responding to their spiritual needs. In their opinion, the most important church activities relate to different rituals in the course of the lifespan, notably the burial ceremony. Few of the respondents knew about the upcoming congregational election, and the respondents also overstated their intention to vote in the election.

Nevertheless, a substantial number of young Finns consider themselves religious, and over half believe in God in some way. Only one fifth believe in God as taught in the Church; most believe in God in their own way. Actual practice of religion, such as daily prayer, is fairly rare, however. Young people have a positive view of the Evangelical-Lutheran religion and most other major religions. The most

negative view is taken of Satanism, Jehovah's Witnesses and the new revival movements and religious groupings, such as Scientology.

Young people's satisfaction with their lives has not changed to any great degree. Having children in particular seems to increase satisfaction, as do a high level of education and a steady job. Religiousness is another positive factor for life satisfaction.

In her article, Helena Helve analyses changes in young people's religiousness in its cultural, cognitive, experiential and activity dimensions. She uses previous surveys as a temporal reference. According to Helve, those under 20 years of age in particular do not question Church membership in the same way as young adults, and the social dimension of religion is not very important for young people. According to the Barometer, few young people take part in any parish activities.

A comparison with previous surveys shows that in the cognitive dimension the young respondents have assimilated the Christian belief system better than before. It is also notable that although girls' and women's beliefs contain more Christian elements, women are also more given to non-Christian spirituality, such as magic and horoscopes. Boys' worldview is more rational.

At the experiential level, particularly younger respondents seem to have confidence in the Church's possibilities to solve both people's moral problems and give answers to questions relating to family life. They have somewhat less faith in the Church's help in solving today's social problems or global issues. As regards religious activity, the 2006 Barometer material supports previous findings that young people neither go to church actively nor pray actively. It is worth bearing in mind, however, that the home exercises a strong influence on religiousness, as does the place of residence. Helve stresses that, in the light of the 2006 Barometer, spirituality is growing among young Finns. However, the Christian faith is no longer the only option for them. Individually thinking young people see that they can build

their own world view from different elements.

Terhi-Anna Wilska's article examines young people's work ethic and economic morality against religiousness to see if there are any correlations. The 2006 Barometer shows that young people value work and are committed to it. Belief in God as such does not influence attitude to work to any great extent, whereas the quality of belief does. Those strictly committed to the teachings of the Church, "puritans", consider work as a duty for themselves and for society clearly more often than "individual believers", who value free time most and see work as enabling a comfortable life.

The spirit of modern capitalism, with its quest for private gain, and protestant business ethic were studied in the Barometer by means of questions on the acceptability of certain types of financial misconduct or wrongs. Although religiousness clearly influences young people's moral ideas, the survey did not back up the claim that even less religious young people's conception of right and wrong would have become blurred or that it would vary according to case and situation. Both this and previous surveys show that work ethic and business ethic are also linked to cultural and social factors, not solely religion.

Titus Hjelm and Sami Myllyniemi examine the structure and background of the group of young people who do not belong to the two folk churches in Finland (non-adherents); the secularisation of young people; alternative forms of religion, and how the debate on the changing status of religion in society is reflected in non-adherence. Hjelm and Myllyniemi's findings support the individualisation thesis. The critical attitude of young adults is seen above all in their attitudes to church dogmas and to the Evangelical-Lutheran Church itself. This does not, however, mean downright rationalisation in the sense that those with a critical approach to the Church would have adopted fully rational worldviews.

As regards secularisation, Hjelm and Myllyniemi found that it is primarily a question of

structural secularisation, which can be assigned to the special status and role of the Evangelical-Lutheran Church as the self-evident religious choice, which is regarded as not fitting our day and age. The article also stresses that the greatest challenge to the legitimacy of the Church does not come from outside, but from within the Church. The problem for the Church is necessarily not the decline of religion as such, but how long its traditional role as largely a supplier of rites of passage warrants membership in it.

Kari Paakkunainen's article is a polemic discussion of how young people's religious commitment and values influence civic participation. He examines the connection between religiousness and political participation by comparing eight EU countries. The article also looks at young Finns' activity in the polls in the presidential and congregational elections on the basis of the Barometer material. Further, he compares young Finns' ethical, political and religious attitudes with responses to questions on exclusion and morality.

According to Paakkunainen, the correlation between political and religious commitment in Finland is converse to that found in continental Europe. Young Finns representing different margins and non-adherence to religious movements are clearly more political than Evangelical-Lutheran youth. On the other hand, voting activity in the 2006 presidential election was clearly higher among young people who are members of the Evangelical-Lutheran Church than among non-adherents. Evangelical-Lutherans have a more critical attitude to the European Union than others. According to the Barometer, only one fifth of young Finns knew about the upcoming congregational election. Knowledge about the election and intended voting activity clearly correlate with the religiousness of the home and with practice of religion.

In questions relating to tolerance and morality, gender and education are more important explaining factors than religiousness, which in

turn has more influence on attitudes to exclusion. According to Paakkunainen, groups with strong religious orientation are especially likely to assign social and ethical causes to exclusion. Paakkunainen does not see that membership in a Protestant church makes for a unified worldview. Trust in the Church as an institution has waned, but the Church is still seen as some kind of a safety net in fundamental existential questions at life's turning points and in rituals associated with them. Paakkunainen sees, however, that the Church needs comprehensive renewal and more pluralism.

Translation: Leena Möttölä